

TEORİ de *doğrultu*

9

**Kasım / Aralık
2002**

Varyos Yay. San ve Tic. Ltd. Şti. Adına

İmtiyaz Sahibi: Özgür Çubuk

Sorumlu Yazışleri Müdürü: Özgür Çubuk

Yönetim Yeri: Çakırağa Mah. Sorguçcu Sok. Birfiliz Apt. No: 15/9 Aksaray - İstanbul

Tel: (0212) 633 62 02 **Faks:** (0212) 589 16 36 **e-mail:** varyos@turk.net

Hesap No: Varyos Yay. San ve Tic. Ltd. Şti. Yapı Kredi Sirkeci Şubesi 6278-6

Teknik Hazırlık: Etkin Ajans **Tel:** (0212) 621 81 66 - 621 81 68

Baskı: Ceren Ofset/Kasım 2002 **Tel:** (0212) 613 10 77 **Dağıtım:** BİRYAY

Rejimin İflası	7
Seçimler ve Devrimci Politika	18
Seçimler Döneminde Kitle Çalışması Deneyimi	23
Parlamenterizm Üzerine Konuşma <i>V. I. Lenin</i>	31
Demokratik Ortadoğu Federasyonu	34
Sendikal Harekette Sorunlar ve Çıkış Yolları <i>Zafer Efeoğlu</i>	41
Paşabahçe Direnişinin Öğrettikleri	48
İşçi Haklarına Yeni Saldırı	57
Ezilenlerin Kırbağı	71
“İnsan Hakları” Kavramının Sosyalist Çerçevesi	77
Postmodern Bir Kolaj: İmparatorluk	83
Marks Haklıydı <i>Haydar Özkan</i>	99
Buluşma Notları <i>Ahmet Metin Koyuncu</i>	105

TEORİDE DOĞRULTU

Bu sayımızda seçimlerin politik analizi, marksist leninistlerin seçim politikaları ve seçim kampanyasının pratik-örgütsel sonuçları bütünlüklü olarak yer alıyor. Her biri kendi başlığı altında konusuna yoğunlaşan üç ayrı yazı olarak hazırlanan bütünlüğün, okurun ihtiyaçlarını sığacağı sığacağına karşılayacağına inanıyoruz. Dergimizi geciktirmemizin temel nedeni olan bu amaç elimizde biriken yazıların yüküyle de birleşince bu kez sayfa sayısı kabarık bir sayıyla karşınıza çıkmış olduk. Yine aynı gerekçeyle dergiyi Eylül-Ekim olarak değil, Kasım-Aralık sayısı olarak yayınlamayı uygun bulduk.

Ortadoğu sorununun emperyalistlerin bakış açısından bir petrol sorunu olduğu tartışma götürmez. Bölge halkları bakımından ise “Ortadoğu sorunu”nun bir demokrasi sorunu olduğu gerçeği karşımıza çıkar. Ulusal sorunlar ise demokrasi sorununun bir parçası ve başat unsuru olarak Ortadoğu halklarının mücadelesinde önemli bir yer tutmaktadır. “Emperyalist Savaş Gerçeği ve Ortadoğu Sorununun Çözümü: Demokratik Ortadoğu Federasyonu” başlıklı yazımız, marksist leninist komünistlerin “Ortadoğu Sorunu”nu devrimci çözümüne yönelik geliştirdikleri programatik perspektiflerinin görüş açısından gelişmeleri ele alıyor.

“ Sendikal Harekette Sorunlar ve Çıkış Yolları”nda sendikal krizin tanımlanma çabası özel bir yer tutuyor. Buna bağlı olarak ise sorunun pratik çözümüne ilişkin ideolojik, örgütsel perspektifler geliştiriliyor. Uluslararası işçi hareketinin yakın dönem deneyimlerinde bu görüş açısından tipik öğeleriyle ele alındığı yazı marksist leninist komünistlerin alternatif sendikal arayışlar konusundaki yaklaşım ve yönelimlerinin genel çerçevesini de ortaya koyuyor.

Toplumsal mücadeleye ait pratik deneyimleri dergimize taşımaya devam ediyoruz. “Paşabahçe Direnişinin Öğrettikleri”, işçi sınıfı içinde çalışma ve sınıfın politik örgütlülüğünü büyütmeye sorunlarını gözler önüne sermesi bakımından değerli dersler bıraktı. Özellikle direnişi gerçekleştiren işçilerle yaptığımız röportaj bu bakımdan doğrudan veriler sunuyor.

Emperyalist sermaye oligarşisinin işçi sınıfına ve onun örgütlü yapılarına karşı yürüttüğü uluslararası kapsamdaki saldırılar kesintisiz biçimde sürdürülüyor. Kapitalist sömürü vahşetini en açık biçimler altında yasallaştırılma hedefi de taşıyan bu saldırıların, “çalışma yaşamını” kelimenin dolaysız anlamıyla köle pazarı haline getirmeyi amaçladığı çok açık. Ülkemizde işbirlikçi tekelleri burjuvazi ve devlet tarafından başlatılan “1475 Sayılı İş Kanunu”nun değiştirilmesi kampanyası, işte bu “yerli” köle pazarının kurulması içindir. Konuyla ilgili yazımız yapılmak istenen değişikliklerin, temel önemde olanlarını ele alıyor ve mücadele görevlerinin altını çiziyor.

Feda eylemleri kategorisi altında toplanabilecek savaş biçimleri, marksizmin mücadele biçimlerine ilkesel ve pratik yaklaşımlarının neresinde duruyor? Lenin bu yaklaşımı yüzyıl önce ortaya koymuşsa da, feda eylemlerinin rolü özellikle Filistin İntifadası ve 11 Eylül'le birlikte hem güncelleşti hem de eski tartışmaları alevlendirmiş oldu. "Ezilenlerin Kırbaçı'nda konu geniş kapsamıyla ele alınıyor ve kafa karışıklıklarının önünü kesici sonuçlara ulaşıyor.

Özgül bir mücadele alanı olarak "insan hakları" sorunu çerçevesinde yürütülen pratik faaliyet, coğrafyamızda 16 yıldır kesintisiz sürüyor. "İnsan Hakları' Kavramının Sosyalist Çerçevesi" yazımız, başlığına da yansıdığı gibi kavramın içeriğini oluşturan felsefik, teorik, ideolojik ve politik yaklaşımları marksizmin görüş açısından ele alıyor. Yazı hem bu alanda faaliyet yürüten komünist bireylerin donanım eksikliğini gidermek, hem de küçük burjuva demokratların liberal, anarşist görüşleriyle mücadele etmek bakımından acil bir ihtiyaca yanıt vermeyi amaçlıyor.

"İmparatorluk" kimilerine bakılırsa "Yeni Komünist Manifesto", yani onda marksizmin dili ve ruhu var! İlk yayınlandığında "Kapital"i sessizlikle öldürmeye yeltenen burjuvazinin "İmparatorluk" için adeta reklam kampanyası açmasının bir nedeni olsa gerek! Yayınladığımız yazıda da belirtildiği gibi; *"Kitabın 'önsöz'lerinde ve bütününde, İmparatorluk'un sosyalizmin geçici yenilgi koşullarıyla ortaya çıkan bir boşluğu, bir 'ütopya boşluğu'nu doldurmaya hamle yaptığı görülür. Aslında bu düpedüz, marksizmin tarihten ve teoriden kovulması ve onun tahtına oturma hamlesidir. J. Derrida'nın Marks'ın Hayaletleri'nde yaptığı 'marksizmsiz marksizm' gibi, M. Hardt ve A. Negri de 'Marksizmsiz komünizm' kuramıyla kendilerini komünizmin, yani 'yeni komünizmin' mesihleri ilan ediyorlar".* Haliyle "Postmodern Bir Kolaj: İmparatorluk Manifestosu"nda sıkı bir "sınıf mücadelesi" çabasına tanıklık ediyoruz. Yazıda da vurguladığı gibi bir "hesaplaşma kitabına" giriş amacı taşıyan çalışma, "yeni komünizm" teorilerinin "defterlerinin dürülmesine" kadar götürülmeli.

"Marks Haklıydı" derken bile Marks'ı çarpıtmak... Burjuva akademisyenlerin yetenek sınavındaki "başarı" ölçüsü olsa gerek. Neil Ferguson gibi Oxford'lu da olursanız bu "üstün yetenek" ve aslında antimarksist entellektüel fukaralık o kadar "bilimsel" olarak açığa çıkıyor. "Marks'ı haklı" çıkartırken, neoliberalizmi de bu arada kutsayıveren bu ideolog bozuntularının ipliğini pazara çıkarmak da marksistlere düşüyor. İşimize devam edeceğiz.

"Buluşma Notları" Ahmet Metin Koyuncu yoldaşın sıcak anısını da taşıyor okurlarımıza. Görüleceği gibi "notlar" felsefi (teorik) ve siyasal açıdan yoldaşın bir boşluğu doldurma arayışı ve çabasının ürünü olarak kaleme alınıyor. Ve tabii ki "partinin" "sorunlaştırılması" Koyuncu'nun teorik-siyasal çabalarının ve arayışlarının hizmet ettiği merkezi alan olarak karşımıza çıkıyor. Gerisi, okurlarımızın eleştirel değerlendirme yaklaşımına ve faydalı sonuçlar çıkarabilme becerisine kalıyor.

3 Kasım Seçimlerinin Sonucu:

Rejimin İflası

3 KASIM parlamento seçimlerinin yönetememe krizini çözmek bir yana krize yeni öğeler ekleyerek daha da derinleştireceği ortaya çıkan sonuçlardan da anlaşılıyor. Seçmenlerin yüzde 22'si sandık başına gitmedi. Yüzde 46'sının iradesi meclise yansımada. Kürt illelerinde DEHAP ezici bir üstünlük sağlasa da yüzde 10 barajını aşamadığı için Kürt halkı bir kez daha mecliste temsil hakkından yoksun kaldı ya da bu hakkı alenen gasp edildi. Bunlar daha baştan yeni parlamantonun bir temsil ve meşruiyet krizi ile karşı karşıya olduğunu gösterir.

AKP geçerli oyların yüzde 34.2'sini alarak birinci parti oldu. Toplam seçmen sayısı üzerinden bir hesap yapıldığında AKP'nin seçmenlerin ancak yüzde 26'sını temsil ettiği açığa çıkar. Adaletsiz, antidemokratik seçim sisteminin yarattığı bu sonuç kurulacak hükümetin toplam seçmen kitlesinin dörtte birini temsil etmesi nedeniyle hükümetin de meşruiyetini tartışılır hale getirecektir. Birçok parti yenilginin şokunu atlatır atlatmaz bu durumu

bir kriz ögesi olarak kullanmak isteyecektir.

Bunlar sorunun esasını oluşturmuyor. Kriz çok daha derinde. Öncelikle burjuva egemenlerin erken genel seçime neden ihtiyaç duyduklarını incelemek gerekiyor. Ama daha evvel, en genel hatlarıyla seçim sonuçlarının ne anlama geldiğini özetleyelim.

Birincisi; burjuva faşist rejimi savunan ve bugüne kadarki pratikleriyle rejime ve emperyalist devlet ve kuruluşlara angaje burjuva partiler toplumsal dayanaklarını yitirdiler; dahası ağır bir yenilgi aldılar.

İkincisi; devleti yöneten asıl kuvvet ordunun, yani, sivil bürokrasi ile kurduğu ittifaka dayanan generallerin bütün engellemelerine karşı AKP'nin parlamentonun ezici çoğunluğunu ele geçirmesi Genelkurmay'ın açık bir yenilgisi anlamına gelir.

Üçüncüsü; teşhir olmuş DSP, MHP, DYP, ANAP vb. faşist rejime endeksli partilerin barajda boğulması, buna karşın onunla çelişkili bir görünüm sergileyen AKP'nin bariz bir ço-

AKP geçerli oyların yüzde 34.2'sini alarak birinci parti oldu. Toplam seçmen sayısı üzerinden bir hesap yapıldığında AKP'nin seçmenlerin ancak yüzde 26'sını temsil ettiği açığa çıkar. Adaletsiz, anti-demokratik seçim sisteminin yarattığı bu sonuç kurulacak hükümetin toplam seçmen kitlesinin dörtte birini temsil etmesi nedeniyle hükümetin de meşruiyetini tartışılır hale getirecektir. Birçok parti yenilginin şokunu atlatır atlatmaz bu durumu bir kriz ögesi olarak kullanmak isteyecektir.

günlük elde etmesi, halk kitlelerinin eskisi gibi yönetilmek istemediğini kuşkuyla yer bırakmayacak tarzda açığa çıkartan bir veridir.

Dördüncüsü; yığınların ana bölüğünün gerek sandık başına gitmeyerek gerekse sandığa gittiğinde de AKP gibi islamcı olduğu gerekçesiyle dışlanan, Genç Parti (GP) gibi IMF aleyhtarlığı yapan partilere önemli bir destek vermesi, Kürt halkının kendi temsilcisi gördüğü HADEP-DEHAP'a daha sıkı sarılması halk yığınlarının rejimden ideolojik kopuşunun daha da derinleşmekte olduğunu gösterdi.

Beşincisi; DSP'nin yüzde 22'den yüzde 1'ler, MHP'nin yüzde 18.5'den yüzde 8'ler düzeyine inmesi, keza diğer hükümet partisi ANAP'ın yüzde 5 oy alması halk yığınlarının seçimleri IMF'ye ve MGK'ya bir tepki fırsatı olarak değerlendirdiği ve AKP'nin bu tepkinin bir sonucu olarak yüksek oranda oy aldığı anlamına geliyor.

Altıncısı; yine aynı nedenler hesaba katılarak, 3 Kasım seçimlerinin kitlelerdeki rejim-

den kopuşu ve arayışı azaltmak bir yana daha da belirginleştirdiği, o nedenle AKP'nin islamcı bir parti olsa da yükselişinin islamcı bir yükseliş anlamına gelmediği, denenmiş burjuva partilere ve rejime tepkinin aktığı bir merkez olduğu, bu nedenle birikmiş sorunlara çözüm bulamadığı oranda onun da akıbetinin diğer partilerden farksız olacağını gösteriyor.

Yedincisi; 'sol oyların' bir önceki seçimlerde yüzde 32 civarındayken bu seçimlerde yüzde 22 düzeyine gerilemesi kimilerinin iddia ettiği gibi 'sol'dan kaçış anlamına gelmez; nasıl ki, '99 seçimlerinde DSP'nin yüzde 22 ile birinci parti olması kendi başına 'sol'un yükselişi olarak değerlendirilemezse, 3 Kasım'da yüzde 1'lere inmesi de 'sol'dan kaçış olarak nitelenemez.

Sekizincisi; DEHAP yükseliş kaydetse de barajın bir hayli altında kalması, onun iddia ettiği gibi halkların birleşik partisi haline gelemediği, mevcut politikalarıyla da böyle bir niteliğe kavuşamayacağını açığa çıkarttı, Kürt sorununun demokratik çözümü ile sınırlı, emekçilerin birikmiş diğer sorunlarına uzak politik duruşu onu bugünkünden daha da zayıf bir duruma düşürecektir.

Dokuzuncusu; barajı aşma beklentisiyle DEHAP'a yönelen kitlenin bir bölümünün, yaratılan aşırı iyimserliğin ve parlamenter hayallerin boşa çıkması nedeniyle, özellikle de burjuva unsurların kendilerini ifade edebilecekleri burjuva partilere kayma olasılığının artacak olması HADEP üzerinde tipik bir burjuva parti olmak ya da devrimci seçeneğe daha sıkı sarılmak tercihinin zorlayıcı baskıyı artıracaktır.

Onuncusu; 3 Kasım seçimleri kitlelerin devrim ve sosyalizm fikrine kazanılmasının bugüne kadar görülmedik biçimde olanaklı olduğunu, yalnızca Kürt ve Aleviler'in değil diğer kesimlerin de devrimci fikirlere açık olduğu; SP, DSP, ANAP, DYP gibi burjuvazinin ana partilerinin çöküşünün ve MHP'nin dibe vuruşunu aynı zamanda geleneksel burjuva ideolojisinin çeşitli varyantlarının kitleler üzerindeki etkisinin çözülüşü anlamına geldiği ve buradan doğan boşluğun devrimci çalışma için zemini alabildiğine genişlettiği; etkin bir devrimci iradeyle büyük bir tarihsel fırsat yakalama olasılığının doğduğu vb. sonuçları ifade edebiliriz.

ERKEN SEÇİME NEDEN İHTİYAÇ DUYULDU?

Türk burjuva faşist devleti ve onun emperyalist efendileri parlamentoyu yenileyerek yönetememe krizine çare bulmayı amaçlıyordu. Bunun aynı zamanda emperyalizmle yeni tipte ekonomik entegrasyon sürecinin, yeni tipte siyasi entegrasyonla tamamlanma yolunda atılmış bir adım olacağı düşünülüyordu.

Türk burjuva devleti, yönetememe krizi ekonomik krizle çakışınca iç ve dış siyaset üzerindeki kontrolünü daha çok yitirmeye başladı. Hangi yasanın ne zaman çıkacağı, parlamento seçimlerinin ne zaman yapılacağı, nereye ne kadar asker gönderileceği emperyalist merkezlerde karara bağlanır oldu. Devlet içindeki klikler, burjuva siyasal partiler, burjuva medya emperyalist devletler arasındaki rekabetin kumar masasındaki kozları haline geldi. Bu o kadar açık, o kadar belirgindi ki, kimse gizleme gereği bile duymadı. Türkiye adeta bir sömürge devlet gibi yönetilmeye başlandı. Öncesi bir kenara şu son üç buçuk yıl, Türk burjuva devletinin sefil durumunu görmeye yeter. Kuzey Kürdistan'da 15 yıl süren devrimci savaş karşısında, kirli savaşın her yöntemi en üst boyutta uygulanmasına, ekonomik kaynakların neredeyse tamamının devrimci savaşı bastırmak için kullanılmasına rağmen her gün biraz daha bataklığa gömülen Türk burjuva devleti emperyalist devletlerin yardımıyla nefes alabildi.

PKK liderinin emperyalist komployla tutuklanmasının ardından üçlü koalisyon kuruldu. DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümeti ABD-MGK, AB-TÜSİAD koalisyonuydu ve esasen bu güçler tarafından oluşturuldu. Ecevit'e övgüler yağdırıldı, MHP'nin değiştiğine dair kitleler propaganda bombardımanına tutuldu. Yolsuzluk dosyalarıyla gözden düşmüş olan ANAP allanıp pullandı.

Yeni hükümetin bileşimi üzerinde birlik olan kuvvetler aynı zamanda rekabet halindeydiler. Devrimci savaşın ve onun önderliğinin ve devrimci hareketin tasfiye edilmesi, işçi sınıfı, emekçiler ve gençlik örgütlerinin tam bir ablukaya alınıp hareket edemez hale getirilmesi, her türlü ilerici muhalefetin bastırılması; IMF ekonomik programının uygulanma-

sı, özelleştirmelerin hızlandırılması, sermaye trafiğine tam serbestiye sağlanması, işçi ücretlerinin düşürülmesi vb. konularda birlik içindeydiler. Bu nedenle hükümetin 'istikrarlı' olduğu söylenebilir.

Hükümet içi 'istikrar' perde arkasındaki bir dizi ayak oyunu ile birlikte yürüyordu. Bir yanda ABD, bir yanda AB hükümet içindeki aktörleri aracılığıyla mevzii hamleler yapıyordu. Emperyalist ABD ve AB'nin kuvvetleri MGK ve TÜSİAD, MHP ve ANAP üzerinden devletin yeniden yapılandırılmasının kendi çıkarları doğrultusunda gerçekleşmesi için çeşitli vesilelerle kavgaya tutuşuyorlardı.

Emperyalist ABD revizyon, AB reformasyon yanlısı tutumuyla devleti yenilenmeye zorluyordu. ABD revize edilmiş devlet yapısıyla Türkiye'nin AB'ye alınmasını dayatıyor; AB'de reforme edilmeden –ki bu Türk devletinin ABD etkisinden uzaklaşması anlamına gelir– Türkiye'yi tam üyeliğe almak istemiyordu.

İşbirlikçi tekelci burjuvazi de devlet yapısında 'değişim' istiyordu. Kürt ayaklanmasının bastırılmasından sonra sesini daha çok yükseltmeye başladı. Mevcut devlet yapısı, yani MGK diktatörlüğü tekelci burjuvazinin de manevra alanını daraltıyordu. AB süreci, işbirlikçi tekelci burjuvazinin örgütü TÜSİAD'a 'değişim' programını gerçekleştirebilmesi için bir dayanak haline gelmişti. Bunu vesile ederek, devletin yeni çıkarlarına uygun olarak yapılandırılması yolunda gizli-açık bir dizi politik oyuna girişti. TÜSİAD çıkarlarını emperyalist tekellerle entegrasyonda görüyordu. Fakat devlet-ekonomi, devlet-politika ilişkisi dünden farklı olarak bu entegrasyonun çapını daraltıyor, tekelci burjuvazinin istemlerinin önünde engel olarak duruyordu. ABD, AB ve bunlarla bağlantılı tekeller, işbirlikçi tekelci burjuvazi Türk burjuva devletinde 'değişim'i zorluyordu.

Generaller ise bu baskıya karşı direnemeceklerini biliyor, buna karşın 'değişim'i alabildiğine zayıflatarak devlet üzerindeki yönetici rollerini korumaya çalışıyorlardı.

Üç yıllık hükümet koalisyonu bu güçler dengesi ekseninde yürüdü. Bu bir geçiş hükümetiydi. Ve bir bakıma hükümetin alternatifi yoktu. O nedenle kuvvetler, hükümet partileri

üzerinde manevra yaparak politik sürece müdahale ediyorlardı. MGK-MHP, TÜSİAD-ANAP ilişkisi bu çerçevede sürdü.

Bütün kuvvetlerin, bu hükümet eliyle halledilmesi gerektiğini düşündükleri ortak noktalar vardı. Birincisi, yenilgiye uğratılan Kürt ulusal kurtuluş mücadelesinin yeni süreçte tasfiye edilerek, sorunun tehdit kapsamından çıkarılması; idamın kaldırılması, Kürtlerin bireyler olarak tanınması; devrimci hareketin şiddetle ezilmesi ve hareketsiz bırakılması, bu amaçla hapishanelerin zapt-u rapt altına alınması, F tiplerinin açılması; islamcı partilerin bölünerek etkisizleştirilmesi ve merkeze çekilmesi temel politik görevlerdi. AB'ye aday üye kabul edilmek için adımlar atılması da hükümetin görevlerindendi. IMF programının eksiksiz uygulanması, özelleştirme vb. politikaların da ne pahasına olursa olsun hızlandırılması, emperyalist tekellerin çıkarına ekonomik entegrasyonun gerçekleştirilmesi ve buna uygun siyasi entegrasyon yolunda düzenlemelere gidilmesi de yapılması gereken öncelikli işlerdendi.

Bu arada 'Türkiye bağırsaklarını temizliyor' kampanyası yürütüldü. Sözde yolsuzlukların üzerine gidilecek ve Türkiye temizlenecekti. Aslında bu kampanya emperyalist tekellerin ve TÜSİAD'ın bastırılmasıyla açıldı. Bankalar ve genel olarak ekonomi öylesine korsan, mafyatik bir yapı haline gelmişti ki, emperyalist tekeller ve TÜSİAD'ın hareket alanı daralmıştı. Bankaların çeşitli dalaverelerle içinin boşaltılması devlet bütçesine ağır yükler getiriyor bu da emperyalistlere olan borçların ödenmesini güçleştiriyordu. Ama kokuşmuşluk bir kanser hücresi gibi bünyeyi sarmıştı. Devlet gibi ekonomi sektörleri de tepeden tırnağa yozlaşmıştı. Çeteleşmenin görülmediği alan yoktu. Onun için 'bağırsakları temizleme hareketi' devlet üzerinde hakimiyet kavgası veren kliklerin birbirlerinin bağırsaklarını sökme hareketine dönüştü. Her yolsuzluk dosyasının ucu ANAP'a ya da ordu ve MHP'ye uzanıyordu. Birbirlerinin ipliğini daha fazla pazara çıkarmamak için bu oyundan vazgeçtiler. Yine de bu durum ekonominin yeniden örgütlenmesi konusunda emperyalist politikalara kamuoyu desteği yarattı.

Kasım ve Şubat krizleri hükümetin ömrü-

nün dolduğuna işaret etmişti. Emperyalistler ve işbirlikçi tekeli burjuvazi bu süreci emperyalizmle yeni tipte ekonomik entegrasyonun hızlandırılması için değerlendirdiler. Koalisyon hükümeti kendisine biçilen görevlerin bir çoğunu yerine getirmiş ve artık daha fazla adım atma kuvvetinden yoksun kalmıştı. Genelkurmay ve MHP, AB uyum yasaları konusunda ayak diretiyordu. Siyasi yapı daha ileri gitmeyi engelliyordu. Emperyalistler ve TÜSİAD, ekonomik kriz ortamını bu yönde gelişmelerin hızlanması için bir baskı unsuru haline getirdiler. Hükümet artık bir gölgeden ibaretti. ABD Dünya Bankası memuru Kemal Derviş'i hükümetin dördüncü ortağı olarak Türkiye'ye gönderdi. Derviş sıradan bir hükümet ortağı olmaktan çok öte, emperyalistlerce görevlendirilmiş hükümet komiseri rolündeydi. Diğer üç ortak, Derviş'in ABD ve IMF'den aldığı talimatları onaylattığı bürokratlara dönmüştü.

'15 günde 15 yasa' çıktıktan bir süre sonra Derviş, erken seçimlerin ekonomiyi etkilemeyeceğinden söz etmeye başladı. Bu artık bu hükümete ihtiyaç kalmadığının ilanından başka bir şey değildi. Merkez Bankası da dahil, temel ekonomik kurumlar üzerinde hükümetin belirleyici bir etkisi kalmamıştı. 'Özerk kurullar' adı altında ekonomi yönetimi ve denetimi neredeyse bütünüyle emperyalist kuruluşlara devredilmişti.

Yine aynı dönem ABD'nin Irak'a yönelik emperyalist işgal hazırlıkları hız kazanmıştı. Türk burjuva devleti bu savaşta kilit roldeydi. Yığınlar nezdinde gözden düşmüş bir hükümetle bu savaş yürütülemezdi. Kaldı ki DSP ayak sürtüyordu.

AB için de hükümet tükenmişti. AB uyum yasalarının bir bölümü ite kaka çıkarılsa da MHP ve Genelkurmay'ın daha fazla mevzi kaybetmeme girişimleri entegrasyonun hızını zayıflatıyordu. Seçimlerin AB referandumuna dönüşmesiyle iç direnişin aşılabileceği hesap ediliyordu.

Krizden hemen birkaç ay sonra seçimden çok hükümet değişikliğine gidilerek bu parlamentoyla bir süre daha devam etme baskın eğilimdi. Ecevit'in başbakanlıktan alınması ve MHP'nin hükümet dışına itilmesi amaçlanıyordu.

Burjuva medyanın bütün propaganda kampanyasına rağmen Ecevit başbakanlığı bırakmayınca DSP'ye operasyon yapıldı. İsmail Cem, Hüsamettin Özkan ve Kemal Derviş DSP'yi bölerek yeni hükümet kuruluşunun önünü açmaya çalıştı. ABD ve TÜSIAD'ın bu ortak müdahalesi açıktan yürütülen bir parlamento içi darbe niteliğindedir. MHP hükümetten dışlanacağı telaşıyla erken genel seçim tarihini açıkladı. Ecevit de tam bir kadavra umursamazlığıyla yaklaştı soruna ve istifa etmeyeceğini belirtti. Hükümeti değiştirme planı suya düşünce erken seçim kaçınılmaz hale geldi. Daha birkaç ay önce hükümet partileri, TÜSIAD, Genelkurmay erken seçim yanlısı değilken, emperyalist zorlama ve siyasal kaçınılmazlıklar nedeniyle seçim yapılması yönünde fikir değiştirdiler.

Hükümete yönelik komplo boşa çıkınca yeni bir partiyle kitleler aldatılmaya çalışıldı, YTP kuruldu. TÜSIAD ve burjuva medyanın bütün çığırtkanlığına rağmen YTP halktan ilgi görmedi. Durumu, ABD'ye giderek tartışan Derviş, oradan aldığı talimatla CHP'ye yöneldi. Belli ki ABD yeni dönem uşağı olarak CHP'yi seçmişti.

Geçtiğimiz bir yıllık süreç ABD ve AB'nin –ki esasen Almanya'nın– Türk burjuva siyasetinde, perde arkasına gizlenmeksizin, belirleyici aktörler haline geldiğini gösterdi. ABD'nin çok daha etkin olduğu, Almanya'nın da her ABD hamlesine bir biçimde karşılık vermeye çalıştığını belirtmek gerekiyor.

REJİMİN İFLASI

Üst yapıda bu tip gelişmeler olurken halk sınıflarının rejimden kopuşu hızlanıyordu. Kürt ulusal kurtuluş mücadelesi yenilgiyle sonuçlansa da Kürt ulusunun örgütlülüğü dağılmamış, Kürt ulusunun demokratik talepleri yığınsal olarak dile getirilmeye devam etmişti. Yenilgi, ideolojik teslimiyet siyasal tasfiye yönünde olmuş, ama örgütsel tasfiye gerçekleşmemişti. Sömürgeci faşist devlet askeri zafer elde etmiş fakat, güçsüz ve takatten düşmüş haliyle, Kürtler'in kimi demokratik özelemlerini gidererek sorunu bir müddet de olsa gündemden çıkarmayı başaramamıştı. Bu hem rejimin faşist niteliği nedeniyle hem de Türk

Öncesi bir kenara şu son üç buçuk yıl, Türk burjuva devletinin sefil durumunu görmeye yeter. Kuzey Kürdistan'da 15 yıl süren devrimci savaş karşısında, kirli savaşın her yöntemi en üst boyutta uygulanmasına, ekonomik kaynakların neredeyse tamamının devrimci savaşı bastırmak için kullanılmasına rağmen her gün biraz daha bataklığa gömülen Türk burjuva devleti emperyalist devletlerin yardımıyla nefes alabildi.

devletinin üzerinde yükseldiği tarihsel temeller nedeniyle başarısızdı. Ulusal sorunun burjuva çözümü dahi faşist rejimin geriletilmesini gerektiriyordu. Bunun içindir ki Kürtler'in bireysel varlığının tanınması için bile birkaç yıllık sert bir direniş gösterildi. Bu küçük lokma halen hazmedilmiş değil. Kürtçe şarkılar generalleri çileden çıkarıyor. Türkiye'nin bir mozaik olduğuna dair söylemler 'bölücülük'le suçlanıyor. HADEP'in kapatılma tehdidiyle karşı karşıya bırakılması onu DEHAP'ı devreye sokmak zorunda bıraktı. Bu kez DEHAP'ı seçim dışı bırakmak amacıyla Cumhuriyet Başsavcısı'nı devreye soktular. Devletin bu manevrası da konuyla ilgili kararsızlıkları nedeniyle suya düştü. Bu arada bazı DEHAP adaylarının seçime katılması çeşitli gerekçelerle engellendi. Seçim sonuçları bir kez daha ve altını daha kalın çizerek Kürt coğrafyasının rejimden koptuğunu; Kürtler'in kendi siyasal temsilcilerine daha sıkı sarıldığını gösterdi.

Siyasal islâmın etkisizleştirilmesine yöne-

lik bir dizi hamle de başarısızlıkla sonuçlandı. RP'nin hükümetten düşürülmesi ve kapatılması, yerine kurulan FP'nin de kapısına kilit vurulması işe yaramadı. Bunun üzerine partiyi bölerek etkisizleştirme yoluna gidildi. Böylece islamcı parti elimine edilecek, yumuşatılacaktı. 28 Şubat'ın bölme ve yumuşatma hareketi başarılı oldu. Ama bu yolla islami akımın zayıflatılması hedefi başarıya ulaşmadı. 28 Şubat'ın ürünü AKP siyasal islamcılarının toplama merkezi oldu. AKP'nin söylemlerindeki değişme onu siyasal islamcı bir parti olmaktan çıkarmadı. AKP'nin RP gibi katı bir islamcı parti olmaması yalnızca 'takiyye' ile açıklanamaz. Bu, sermaye oligarşisi dışında kalan büyük burjuvazinin ve çıkarları her geçen gün büyük burjuvaziyle biraz daha örtüşen orta burjuvazinin üst katmanlarının yönelimiyle de ilgilidir. Emperyalist tekellerle birleşme bu sermaye grubu için de geçerlidir. Bu nedenledir ki İslamcı partinin her iki kanadının da antitekelci ve antiemperyalist söylemi terketmesinin maddi temelleri vardır. İslamcı burjuvazinin Amerikancılığı ya da Batıcılığı daha açık savunan AKP'ye ağırlıklı olarak dümen kırması bu gerçekler ışığında değerlendirilmelidir. Denilebilir ki 28 Şubat, siyasal islamcı partinin çıkarları düne göre farklılaşan, sermaye oligarşisinden ve devlet yönetiminden dışlanmak istenen, kendini islami ideolojiyle tanımlayan burjuvazinin; sınıfsal çıkarlarını islamcılık örtüsü altında dile getiren toplumsal tabanın taleplerine daha uygun, islami modernleşmeye açık yeni bir islami partinin doğumuna ebelik etmiş, dahası bu kesimin bir temsiliyet krizi yaşamasını engellemiş, geçişi hızlandırmıştır. Bu da tarihin ironisi olsa gerek. Yine de islamcı bir partinin devleti yönetmeye aday bir kuvvet toplaması devletin yönetici erkini tedirgin ediyordu. Generaller kendi elleriyle yarattıkları partinin hızla kitleselleşmesi karşısında telaşa kapılmış bu kez partiyi yıpratmak için bin bir türlü dalavereye baş vurmuştu. Ne var ki bu yönde attıkları her adım AKP'yi güçlendirmekten başka bir sonuç doğurmadı.

Seçimlere yönelik karar verildiği andan itibaren yapılan kamuoyu yoklamaları ezilen yığınların burjuva düzen partilerinden ve genel olarak rejimden ne denli kopuştuğunu ortaya koyuyordu. Kararsız oyların yüzde 45 gi-

bi rekor düzeyde seyretmesi, oy kullanmayacağını söyleyenlerin oranının yüksekliği, hali hazırda parlamentoda yer alan partilerin barajın altında kalması ihtimali, kimi partilerin neredeyse tamamen erimesi, faşist rejimin kitle tabanının boşaldığını belgeledi. Kitleler sorunlarına çözüm olabilecek ne bir parti ne de bir program görüyordu. AKP ve CHP'nin önde gitmesi gerçekte onların bir kurtuluş olacağı inancından değil, diğer partilerin cezalandırılma isteğinin ürünüydü. AKP'nin yeni ve denenmemiş olarak lanse edilmesini de bu yönelimin nedenlerinden saymak gerekir. Kitlelerin rejimle ilişkilenişi bakımından, AKP'ye yönelik devletin her karşı hamlesi sonrası bu partinin oy yüzdesinde birkaç puanlık artış ilgiye değerdir.

Kitle hoşnutsuzluğunun bir ölçüde CHP'ye yöneldiğini gören ABD, TÜSIAD ve burjuva medya, özellikle de Aydın Doğan grubu CHP'yi desteklediler. Artık bir posaya dönüşmüş ANAP büyük burjuvazi tarafından terkedildi. CHP'nin öne çıkarılmasının daha da önemli yanı kitlelerdeki düzene karşı birikmiş tepkinin manipüle edilme istediğiydi. Son 10 yıldır neoliberal politikalar kitleleri canından bezdirmiş, bu süreç aynı zamanda orta sınıfların çöküşüyle sonuçlanmıştı. Klasik sosyal demokrat politikalara da yığınların karnı toktu. Burjuvazi sosyal liberalizm adı altında ezilenleri hem yeniden düzene bağlayacak ideolojik bir söylem hem de kitle desteği almış siyasal bir oluşuma ihtiyaç duyuyordu. Bu nedenle CHP, ABD ve işbirlikçi tekelci burjuvazinin temsilcisi olarak seçildi. Ne var ki kitle hoşnutsuzluğu CHP'de değil AKP'de birikti.

Gerek AKP'ye, CHP'ye yönelim gerekse kararsızlığın yoğunluğu kitlelerdeki arayışın düzeyini, ama aynı zamanda, arayıştaki bilinç ögesinin düzen sınırlarını aşmaktan uzaklığını ortaya koyuyordu. Görüldü ki yığınlar düzen partilerinden umudunu kesmiş ama onu aşacak bilinçten yoksun. Bu nedenle üç yıl önce seçtiklerini şimdi itiyor, yeni olduğunu iddia edenlere kanyor, kısa zamanda parti eskitiyor, belki bir şeyler değişir umuduyla şarlatanlara bile eyvallah ediyor. Buna en iyi örnek Genç Parti'dir. Uzan Holding'in sahibi; birkaç gazete, TV ve radyodan oluşan medyası ile eksiksiz bir faşist demagog olarak arayış içindeki

yığınları etkiliyordu. Durmadan yalan kustu. IMF ve ABD'ye karşı olduğunu açıklıyor; parasız eğitimden konut sahibi endirmeye kadar, tam da kitlelerin en can alıcı sorunlarına dair gerçek dışı çözümler ileri sürüyordu. Genç Parti'nin işsiz, yoksul gençlik içinde rağbet görmesi, böylesine bir şarlatanın kitlelerin en temel sorunlarına değinmesi nedeniyle baraja yaklaşması, yığınların nasıl bir arayış içinde olduğunu yeterince açıklıyor.

Kasım ve Şubat ekonomik krizleri, rejimin hükümetleri ve parlamentodaki partileriyle halk kitleleri arasında iyice zayıflamış bağları koparıp attı. Her iki kriz ve sonrasında halk sınıflarının yaşamı alt üst oldu. Bu süreçte devletin ideolojik aygıtlarının inandırıcılığı dibe vurdu. Seçim sonuçlarının en net ve en kestirme ifadesi herhalde, rejimin iflası belgelendi, olmalıdır.

SONUÇLAR SÜRPRİZ Mİ?

3 Kasım seçimlerinin sonuçları hiçbir bakımdan sürpriz olarak görülemez. Yukarıda da ifade edildiği gibi, olayların gelişimi rejimin ve onun doğrudan savunucusu partilerin toplumsal tabanının eridiğini ortaya koymuştu.

Bazılarının iddia ettiği gibi sorun, 'merkez sağın çöküşü' ya da 'merkez solun oy kaybı' biçiminde izah edilemez. Bu çok yüzeysel ve hiçbir bilimsel değeri olmayan bir açıklama olur. Yalnızca son on yılı incelemeye tabi tuttuğumuzda görürüz ki, 'merkez sağ' ya da 'merkez sol' politikalarından söz etmek mümkün değildir. Gerek emperyalistlerle ilişki düzeyi, gerekse iç politikada belirleyici öğeler hesaba katılırsa sahnedeki burjuva partilerin figüranlıktan öte bir işleve sahip olamadıkları kolaylıkla anlaşılır. Ekonomik politikalar emperyalist merkezlerde belirleniyor. Genelkurmay'ın MGK üzerinden iç ve dış politik strateji ve taktiklerin oluşturucu gücü olduğu herkesin malumu. Dahası, 28 Şubat'tan sonra Genelkurmay günlük politik yönetimi her zamankinden daha çok denetimi altına aldı. Yakın dönem politika tarihinde kendisini 'sağ' ya da 'sol' diye niteleyen herhangi bir burjuva partinin ekonomi yönetimi, iç ve dış politik gelişmeler karşısında 'bağımsız', 'özgün' bir

Son 10 yıldır neoliberal politikalar kitleleri canından bezdirmiş, bu süreç aynı zamanda orta sınıfların çöküşüyle sonuçlanmıştı. Klasik sosyal demokrat politikalara da yığınların karnı toktu. Burjuvazi sosyal liberalizm adı altında ezilenleri hem yeniden düzene bağlayacak ideolojik bir söylem hem de kitle desteği almış siyasal bir oluşuma ihtiyaç duyuyordu. Bu nedenle CHP, ABD ve işbirlikçi tekelci burjuvazinin temsilcisi olarak seçildi. Ne var ki kitle hoşnutsuzluğu CHP'de değil AKP'de birikti.

irade sergilediğinden söz edilebilir mi? ABD, AB, IMF, DB; TÜSİAD, MGK temel belirleyen ve etkileyen politik aktörler değil miydi? Meclisteki hükümet ya da muhalefet partileri bu politik aktörlerin sözcüleri olmanın ötesinde ne tip bir rol üstlendiler?

DP-AP geleneğinin temsil ettiği toplumsal tabanın, bu geleneğin sürdürücüsü iddiasındaki ANAP ve DYP'den uzaklaşması psikolojik teorilerle izah edilebilir mi? DP-AP, toplumsal gericiğin birikme merkezleri olmanın ötesinde, büyük burjuvazi ve büyük toprak sahiplerinin partileri olarak, kitle desteğini çeşitli katmanlara bölünmüş köylü yığınlarından, kasaba eşrafından ve şehrin orta sınıfının bir bölümünden alıyordu. Her iki parti de bir bakıma bu kesimlerin siyasal sözcülüğünü yapıyordu. Hükümet oldukları dönemde bu kesimlerin lehine düzenlemelere girişiyor; alt yapı hizmetleri, ucuz kredi, sübvansiyon ve tarımın modernizasyonu yoluyla yaşam düzeyinin geliştirilmesi yönünde adımlar atıyordu. Devlet

Kasım ve Şubat krizleri milyonlarca insanın yaşamını alt üst etti. İkinci dünya savaşındaki yoksullaşmaya denk bir çöküş yaşandı. Biriken iç ve dış borç yükü halkın sırtına yıkıldı. Küçük burjuvazi hiç bu kadar çaresiz duruma düşmemişti. İflaslar ve mülksüzleşme bu kesimin yaşamına adeta mahvetti. İşsizlik yalnızca geniş işçi yığınları arasında değil, eğitilmiş orta sınıf bakımından da büyük bir sorun haline geldi. Hal böyle olunca kendisini 'merkez sağ' olarak niteleyen partilerin büyük şehirlerdeki toplumsal tabanı da eridi.

olanaklarını bir ölçüde bu kesimlerin hizmetine sunuyorlardı. Bu o günkü, emperyalizm yeni sömürge iş bölümüne uygundu. Yeni sömürgelere biçilen rol, emperyalist metropoller için ucuz tarım ürünleri yetiştirmektir. Köylülüğe kaynak aktarımı tam da bu iş bölümünün gereği idi.

24 Ocak'la beraber neoliberal politikalar uygulamaya kondu. Bu yeni politikalar bir dönem için küçük mülk sahibi katmanlara yeni girişim olanakları sağladı. Ticaret hacmi genişledi. Orta sınıfın yaşam standartları gelişti. Bunun sonucudur ki Özal liderliğindeki ANAP büyük bir toplumsal destek buldu. Birreysel kurtuluş umudu, kısa yoldan köşe dönmeçilik, modern yeni kullanım araçlarının yaygınlaşması özellikle toplumun orta tabakalarını bir müddet oyaladı.

Neo-liberal politikalar asıl sonuçlarını göstermeye başlayınca hava yavaş yavaş tersine döndü. Kitleler bu kez eskilerde keramet

aramaya girişti. Demirel zayıfta olsa eski toplumsal tabana yeniden ulaşmayı başardı. 5 Nisan kararları yeni bir şok dalgası yarattı. Her kriz küçük mülk sahibi tabakaların, küçük ve orta köylülüğün mülksüzleştirilme sürecinde sıçrama noktasını oluşturuyor, şehrin orta tabakalarının yaşam seviyesinin keskin bir düşüşüne neden oluyor, genel olarak işsizliği ve yoksulluğu artırıyor. İşçi ve emekçilerden, küçük ve orta mülk sahibi katmanlardan büyük burjuvazi ve toprak sahiplerine, oradan da emperyalist tekel ve devletlere sermaye transferinin hızlanmasına, devlet hazinesinin bütünüyle işbirlikçi burjuvazi ve emperyalist finans kuruluşlarının hizmetine sunulmasına dayalı yeni ekonomik politikalar reel ücretlerin sürekli gerilemesi, küçük ve orta mülk sahiplerinin hızla mülksüzleştirilmesi, dolaylı ve dolaysız vergilerin katlanılmaz bir yük haline gelmesi vb. bütün bunların toplamı olarak orta ve alt katmanların yaşam düzeyinde artan kötüleşme sonucunu doğurdu. Kasım ve Şubat krizleri bu kötüleşmeyi 'mahvolma' düzeyine yükseltti.

Daha '95 seçimlerinde RP'nin yüzde 20'yi aşkın bir oy oranına ulaşması, giderek daha çok ezilmekte olan alt tabakaların tepkisini ifade ediyordu. Yine de yoğun şovenist propaganda ve 28 Şubat, rejim partilerinin daha bir müddet kitleler üzerindeki etkilerini sürdürmelerine neden oldu. DYP, ANAP, CHP bu süreçte iyice güçten düştü. Kitlelerin arayışı Öcalan'ın yakalanmasıyla estirilen şovenist rüzgarla birlikte "denenmemişler"e, DSP ve MHP'ye yöneldi. Çözumsuzlikle birlikte arayış da büyüyordu. Üçlü koalisyonun icraatlarını tekrar belirtmeye gerek yok. Özellikle Şubat krizinin ardından '15 günde 15 yasa' ile küçük ve orta köylülük ile devlet ve onun partileri arasındaki son partizanca bağların da koptuğunu belirtmek gerekiyor. Yalnızca bu değil elbet; Kasım ve Şubat krizleri milyonlarca insanın yaşamını alt üst etti. İkinci dünya savaşındaki yoksullaşmaya denk bir çöküş yaşandı. Biriken iç ve dış borç yükü halkın sırtına yıkıldı. Küçük burjuvazi hiç bu kadar çaresiz duruma düşmemişti. İflaslar ve mülksüzleşme bu kesimin yaşamını adeta mahvetti. İşsizlik yalnızca geniş işçi yığınları arasında değil, eği-

timli orta sınıf bakımından da büyük bir sorun haline geldi. Hal böyle olunca kendisini 'merkez sağ' olarak niteleyen partilerin büyük şehirlerdeki toplumsal tabanı da eridi.

'Merkez sol' içinde benzer şeyler söylenebilir. Cumhuriyetçi, laik, Alevi ve şehrin seküler-modern yaşamı sürdüren küçük ve orta sınıfların toplumsal desteğini alan; Batıcı ve devletçi olan, şeriat umacasıyla korkutulmuş kesimlerde taban bulan; orta burjuvazinin burjuva reformcu siyasal eğilimini yansıtan, bu reformculuğu nedeniyle belli dönemlerde işçiler ve antifaşist emekçiler için bir dönem çekim merkezi haline gelen 'ortanın solu', '90'lı yıllardan bu yana kitleleri ilgilendiren temel sorunlarda 'sağ' partilerden farksız hale geldi. Daha tam bir ifadeyle toplumun temel sorunlarına çözüm üretme konusunda burjuva sağ ya da sol partiler arasında bir ayrım kalmadı. IMF, emperyalist merkezler, MGK, TÜSİAD söz konusu olunca kimin sağ kimin sol olduğu belirsizleşti. 'Sosyal demokratlık'la 'merkez sağ' varlık nedeni ortadan kalkmış birer gölgeye dönüştü.

Bu partiler başka türlü hareket edebilir miydi? Burjuva faşist rejimin siyasal sözcülüğünü üstlenen partiler MGK'ya ya da emperyalist küreselleşme dayatmalarına kafa tutabilir miydi? Bu sorulara olabildiği yanıta vermek mümkün değil. Birincisi, Kürt ayaklanması karşısında sömürgeci partiler olmaları nedeniyle ordunun arkasına dizilmek dışında bir şansa sahip değildiler. İkincisi, emperyalist küreselleşmenin dayattığı yeni sömürgeler ve emperyalist devletler arasında sömürgeciliğe denk düşen yeni iş bölümü gereği ekonomik ya da siyasi, askeri ya da diplomatik karar alma süreçlerinde önemli itirazlar yükseltmek olanaksızlaşmıştı. Emperyalist bağımlılık düzeyi yeni sömürgeleri var olduğu kadar, 'bağımsız' politikalar belirleme olanaklarını büyük ölçüde ortadan kaldırdı. İçte MGK, dışta emperyalist merkezler burjuva partiler arasındaki ayrımları silikleştirdi.

Halk yığınlarının bu duruma tepki vermesinden daha doğal ne olabilir? Kopuş daha önce bu düzeyde ve daha sert biçimde gerçekleşmediyse bunun iki nedeninden bahsedilebilir. Birincisi, batı coğrafyası emekçilerine içiri-

len şovenizm zehiri; ikincisi, devrimci seçeneğin Batı'da yığınlarla ilişki düzeyinin zayıflığıdır. 2002 seçimleri Kürtler'in zaten var olan kopuşunu perçinledi. Batı'da ise sokağa ve devrime yönlendirilemeyen kitlelerin tepkisi sandıkta patladı.

DSP'nin yüzde 22'den yüzde 1'e çakılması, DYP, ANAP ve MHP'nin hezimete uğraması bir başka gerçeği daha açığa çıkardı. Siyasal partilerle kitleler arasında psikolojik, sosyolojik aidiyet ilişkisini, daha bilimsel bir ifadeyle ideolojik bağın gücünü; Bu partilerin temsilcisi olarak ortaya çıktıkları sınıfların, katmanların ya da ulusların çıkarlarını ne ölçüde savdukları, korudukları, hiç değilse onların bu çıkarları koruyacaklarına dair ne ölçüde ikna ettikleri belirler. Şu son birkaç yıl, baraj altında kalan burjuva partilerin dayandıkları toplumsal tabanı ikna etme konusunda son şanslarını da yitirdiklerini gösterdi.

AKP islamcı bir parti olsa da, ona yönelik odağında 'islamcı yükseliş' söz konusu değildir. İdeolojik bir yönelimden öte sığınacakları adres arayışındadırlar. DSP ve MHP'nin geçen seçimde patlama yapmalarına karşı bu seçimlerde çökmesi; '99 seçimlerinde DSP'ye oy verenlerin yüzde 21'inin, MHP'ye oy verenlerin yüzde 45'inin 2002 seçimlerinde AKP'yi tercih etmeleri bu dalgalanmanın bariz bir göstergesidir. Buradan da çıkıyor ki, AKP'deki toplama ideolojik bir tercih olarak nitelenebilir, tam aksine bu birikmenin nedeni yukarıda sözünü ettiğimiz içerikteki ideolojisizliktir.

POLİTİK KRİZ

3 Kasım parlamento seçimlerinin yöneteme krizini gidermek bir yana siyasi bunalımı daha da derinleştireceği bugünkü verilerden de açığa çıkıyor. Seçime katılan ve hükümet kurması muhtemel burjuva partilerin hiçbiri, krizin ana öğelerini çözmek üzerine ne bir görüş, ne bir program ileri sürdü. Tam aksine 'krizle yaşama'yı program edinmişlerdi. Hepsi de devletin temel stratejilerine bağlılıklarını açıklıyor; MGK diktatörlüğü, politik özgürlüklerin genişletilmesi, Kürt sorununun çözülmesi vb. konularda yeni bir fikir belirtmiyorlardı. IMF programını devam ettirecek-

Genelkurmay cephesi seçimlerde aldığı yenilgi nedeniyle önceleri hükümetle açık bir çatışmaya girmekten kaçınacaktır. Önce yaralarını saracak, kuvvetlerini yeniden düzenleyip onlara moral verecek bir hattan yürüyecektir. Genelkurmay yenilgiye rağmen bazılarının düşündüğü gibi birçok partinin ve liderinin tarihe karışmasından hoşnuttur. İpliği pazara çıkmış parti ve liderleriyle daha fazla yürüneyemeyeceğinin farkındaydı. O nedenle bu yeni durumu yeni, yıpranmamış güçlerin örgütlenmesi için değerlendirmek isteyecektir.

lerini ya da gözden geçireceklerini söylüyorlardı. Bu da halk kitleleri nezdinde işsizlik ve sefaletin daha da artacağı, özelleştirmenin süreceği, ücretlerin iyice eriyeyeceği, sosyal haklar da kısıtlamaların yeni yasalarla boyutlanacağını; borç faizine ayrılan ödemelerin bütçenin neredeyse bütünü alıp götüreceği, eğitim ve sağlığa ayrılan miktarın düşürüleceğini gösteriyordu.

ABD'nin Irak'a saldırı planına da hiçbir cepheden karşı durmuyordu. Emperyalist savası coğrafyamızda diğer şeylerin yanı sıra ekonomik yıkımı daha da derinleştireceği ortadaydı. Bütün bu sorunlar karşısında AKP'nin de çok farklı bir çözüm programı yoktu.

AKP, rejimin dışladığı bir parti olduğu için ilgi gördü; ve diğer burjuva partilere öfkeden çekim merkezi oldu. Kendisine 'solcuyum' diyen pek çok insanın da AKP'yi desteklediği yapılan anketlerde açığa çıkıyor. Yine başka bir araştırmada AKP'nin çözmesini istediğinin

temel sorunlar nedir, sorusuna verilen yanıtlarda; insan hakları, işsizlik ve yoksulluk ilk sırayı oluşturuyor.

AKP kendisine yönelen bu kitlenin öncelikli sorunlarını ne ölçüde çözebilir? Politik özgürlükler alanını genişletip, işsizlik ve yoksulluğu azaltabilir, yaşam seviyesini yükseltebilir mi?

Sorulara olumlu cevaplar vermek mümkün değil. Her şeyden önce Türk burjuva devleti MGK diktatörlüğünde somutlanan faşist bir devlettir. Ordu devletin asıl yönetici kuvvetidir. Parlatonun yetki alanı alabildiğine daraltılmıştır. MGSB, parlamento ve Anayasa üstüdür. Nihayet AKP'de, 'kırmızı kitapçık'ları okuyacak ve hiçbir yasa ve yönetmeliğin bu kitapçıklarda belirtilenlerin çerçevesini aşamayacağı talimatını alacaktır. Parlatonda ya da MGK'da çoğunluk olması sağladığı avantajlara rağmen onu 'iktidar' yapmaz. Ordu birçok kurum ve kuruluşla iktidarını güvencelemiştir. Yasaların yetmediği yerde 'özel harp usulleri' devreye sokulmaktadır. Bürokrasinin kilit noktaları ordunun denetimindedir. Örneğin; Dışişleri, İçişleri, Adalet, Savunma Bakanlığı bürokrasisinin Genelkurmay'a bağlı kadrolarca yönetildiği biliniyor. Bunlar bir yana, AKP hükümeti ile birlikte 'milli hassasiyetler', yani dokunulamaz konuların sayısı artacaktır. Genelkurmay devlet üzerindeki egemenliğinin gerilemesi ve oradan da daha fazla geriletilmesi yönündeki çabalara karşı, etkin olduğu kurumlara daha fazla yaslanmak isteyecektir. AKP bunun farkında, ve bu nedenle bir müddet aşırı bir temkinlilik içinde hareket edecektir.

Kaldı ki AKP'nin politik özgürlüklerin genişletilmesi yönünde temel hiçbir hedefi yoktur. Düzene sadık gerici bir partidir. Rejimle çelişkileri çıktığında 'uzlaşma'yı esas alacaktır. Elbette kendisine oy veren kitlelerin antifaşist özlemlerini manüple etmek için kimi adımlar atabilir. Örneğin YÖK, RTÜK vb. yasalarda bazı düzenlemelere girişebilir. Ama bunları ancak belirli sınırlar içinde ve 'fazla ileri gitmeden' AB kriterleri çerçevesinde yapmak isteyecektir. Bunun dışında bir beklenti fazlasıyla safçadır. Böyle beklentileri olanlar yanıldıklarını kısa zamanda anlayacaklardır.

Genelkurmay cephesi seçimlerde aldığı

yenilgi nedeniyle önceleri hükümetle açık bir çatışmaya girmekten kaçınacaktır. Önce yaralarını saracak, kuvvetlerini yeniden düzenleyip onlara moral verecek bir hattan yürüyecektir. Genelkurmay yenilgiye rağmen bazılarının düşündüğünün tersine birçok partinin ve liderinin tarihe karışmasından hoşnuttur. İpliği pazara çıkmış parti ve liderleriyle daha fazla yürünemeyeceğinin farkındaydı. O nedenle bu yeni durumu yeni, yıpranmamış güçlerin örgütlenmesi için değerlendirmek isteyecektir. Ama fırsat bulduğu her anda 'cumhuriyetin koruyucu ve kollayıcı gücü' olarak ortaya çıkacak ve yığınların desteğini bir kez daha 'cumhuriyeti savunma' gerekçesiyle kazanmaya çalışacaktır. AKP hükümeti ile çelişkileri ve çatışmalarında ilişkilerini CHP ve Cumhurbaşkanı ise üzerinden yürütmeye özen gösterecektir.

Genelkurmay, ABD ve AB'nin, keza TÜSİAD'ın devletin yeniden yapılandırılması yolundaki 'değişim' programlarını hayata geçirmek için düne göre ellerinin rahatladığını hesap ederek, daha geniş bir alanda değişime razı olacak; fakat bu genişlemenin kendisinin devlet üzerindeki temel yönetici konumunu sarsmayacak tarzda 'kontrollü' bir değişim olması için mevzileneyecektir. Örneğin, daha geniş çaplı anayasa değişiklikleri gündeme gelebilir ve genelkurmay bu değişikliklere vize verebilir. Bunda anlaşılmayacak bir yan yok. Nereden bakılırsa bakılsın ordunun eli zayıflamıştır. RP'den farklı olarak emperyalist devletler ve TÜSİAD, AKP'yi arkalayarak, her biri kendi cephesinden yeni durumu kullanmaya çalışacaktır.

AKP de Genelkurmay'la karşı karşıya gelmeden Genelkurmay cephesi karşısında TÜSİAD'a, AB ve ABD'ye daha çok yamanacaktır. Bu nedenle AB ve TÜSİAD Genelkurmay'ın devlet yönetimi üzerindeki etkisini zayıflatmak için AKP'ye gerekli desteği verecek, onu cesaretlendirmeye çalışacaktır. ABD ise orduyu fazla yıpratmadan ama kimi konularda orduyla aralarındaki çelişkileri aşmak için hükümeti bir koz olarak kullanacaktır.

Mesele yalnızca politik özgürlükler ve devlet yönetimi üzerindeki dalaşla sınırlı değil. İşsizlik ve yoksulluk sorunu nasıl halledilecek? Bütçe, enflasyon, borç ve faiz ödemeler-

ri, kamudaki istihdamın azaltılması, özelleştirmeler, devlet yatırımlarının sınırlandırılması vb. bir dizi konuda hükümetin manevra sahası var mı? Bu konular IMF ve emperyalist finans kurumlarınca karara bağlanıyor. Daha şimdiden 2003 bütçesi belli ve AKP bu bütçeyi uygulayacağını açıklıyor. Başka ne yapabilir ki? Borç ve faiz ödemeleri bütçenin yarısından çoğunu alıp götürüyor. Hal böyleyken hangi kaynakla ve hangi yoldan işsizliği azaltacak?! IMF ekonomik programı uygulanmaya devam edilecek. Sırf programı uygulayacak kadrolar değişti diye sonuç değişir mi?

Her şey çok açık. Parlamentoda ezici çoğunluğa ulaşmak, tek başına hükümet olmak, ne yönetememe krizine ne de ekonomik sorunlara çözüm getirir. Çünkü, birincisinin kaynağında devletin faşist niteliği ve MGK diktatörlüğü, ikincisinin kaynağında emperyalistlere sömürge düzeyinde bağımlılık ilişkileri, yığılı borçlar, sömürü ve soygun düzeni yatıyor.

Dahası var; Irak'a yönelik emperyalist saldırıda AKP Genelkurmay'a ya da ABD'ye rağmen farklı bir politika güdebilir mi? AKP seçim öncesinde olduğu gibi sonrası yaptığı açıklamalarla da savaş yanlısı tutumunu açık ve net biçimde ortaya koydu. Sözü uzatmayalım, yeni hükümet döneminde dünden devralınan sorunlar ağırlaşarak devam edecek.

AKP, başörtü sorununu ne yapacak? MÜSİAD'la TÜSİAD arasında nasıl bir denge kuracak? ABD ve AB'nin taleplerinden hangisine ağırlık verecek? Küçük ve orta köylülüğün istemleri ile IMF'nin bu kesimlerin mülksüzleşmesine yol açan politikaları arasında nasıl bir tercihte bulunacak? Sorular çok. Nereden ele alınırsa alınsın AKP hükümeti iki cami arasında beynamaz olarak tarihe geçecek; ve bu yüzden de M. Yılmaz'a rahmet okutacak bir oportünizme tanıklık edeceğiz.

Seçim sonuçlarının tek parti hükümetine kapı açması politik istikrarı sağlamayacak. Egemen sınıflar, burjuva faşist rejimin yönetememe krizine çözüm bulmak için attığı her adımda krize biraz daha saplanıyor. Çünkü krizin ana nedeni sömürgeci faşist diktatörlük, yani rejimin kendisidir.■

Seçimler ve Devrimci Politika

MARKSİST LENİNİSTLER devrim yürüyüşlerinde hiçbir mücadele araç ve yöntemini reddetmezler. Zaman zaman şu ya da bu mücadele yöntemi öne çıksa da bir çok mücadele yöntemini aynı anda ve koordineli olarak kullanırlar. Barışçıl-silahlı, legal-illegal mücadele biçimlerini ustalıklarla birleştirirler. Bu nedenle ne herhangi bir mücadele yöntemini fetişleştirir ne de küçümserler. Nihayet, bütün mücadele araç ve yöntemleri kitlelerle buluşma, onları örgütleme ve seferber etmeye hizmet ettiği müddetçe anlamlıdır. Belirli bir yöntem üzerinde taktik yoğunlaşma da bu yöntemin o süreçte kitlelerle buluşmaya en çok hizmet etmesi nedeniyle tercih edilir.

3 Kasım parlamento seçimlerine katılmak da kitlelere ulaşmanın yöntemlerinden biriydi. Seçim döneminde yığınların politikaya ilgisi üst düzeydedir. Ve politik çalışma olanakları diğer zamanlardan daha elverişlidir. Politik duyarlılığı ve olanakları en iyi biçimde değerlendirmek, bu yolla yığınlarla bağları güçlendirmek, devrimci

programı kitlelere ulaştırmak ve onları bu program doğrultusunda örgütlemek seçim sürecinin devrimci görevidir. Marksist leninistlerin seçim taktığının en kestirme özeti budur.

NEDEN BOYKOT DEĞİL?

Boykotçu blok parlamentonun tarihsel olarak meşruiyetinin kalmadığından, çözümün parlamentoda değil dağlarda olduğundan söz ediyordu. 'Geçici devrimci hükümet kurma' çağrısı yapan bile vardı.

'Tarihsel olarak meşruiyeti kalmamış, ömrünü doldurmuş'. Doğru söze ne denir?(!) Ama bu 'doğru' yeni değil. 20. yüzyılın başında da parlamento tarihsel olarak zamanını doldurmuştu. Bir şeyin tarihsel olarak meşruiyetinin kalmamış olmasıyla onun pratikte alt edilmesi aynı şey mi?

"Yüzyıldan fazla bir zamandır 'kapitalizm tarihsel olarak zamanını doldurdu' ama, bizim kapitalizm alanında uzun süren ve inatçı bir savaşımla

sürdürmemizi gereksiz hale getirmes ki. Parla-
mentarizm, dünya tarihi yönünden 'tarihsel olarak
zamanını doldurmuştur', başka bir deyişle burjuva
parlamentarizmi çağı sona ermiştir; proletarya
diktatörlüğü çağı başlamıştır. Bu yadsınamaz.
Ama dünya tarihi on yıllarla hesaplanır. Dünya ta-
rihinin ölçütü ile ölçüldüğünde on yıl ya da yirmi
yıl önce olmuş ya da sonra olmuş önemli değildir;
bu dünya tarihi açısından, yaklaşık hesaplarla bile
hesaplanması olanaksız olan önemsiz bir nicelik-
tir. Ama işte bundan ötürüdür ki, pratik bir siyasal
sorunda durum, dünya tarihi ölçüsünde değerlendirilince, çok büyük bir tarihi yanılığa düşülmüş olu-
nur."⁽¹⁾

Eğer, parlamentonun tarihsel olarak meşru-
iyetinin kalmamış olması, onun boykot edilmesini
gerektiriyorsa, yüzyıldan fazla bir zamandır
dünyanın bütün ülkelerinde yapılan parlamento
seçimlerinin boykot edilmesi gerekiyordu. Dev-
rimci akıl bir kez buharlaştı mı onun hangi bi-
çimler alacağı hiç belli olmaz. Bu arkadaşlara ka-
lırsa, parlamento burjuvazinin ahırındır ve o ahır-
da devrimcilerin yeri hiçbir zaman yoktur.

Bu tartışma bir yana, boykot taktiğinin nasıl
bir devrimci rol oynadığını sormak gerekir. Yı-
ğınların burjuva parlamentodan, rejim partile-
rinden umudu kestiği, arayış içinde olduğu, re-
jim krizinin yaşandığı koşullarda olduğumuz
doğru. Ama emekçi yığınların ne siyasal grev ve
direnişlere, ne yığınsal siyasal gösterilere, ne de
yeni bir düzene yöneldiği iddia edilebilir. Dene-
bilir ki, boykot taktiği ile arayış içindeki kitlele-
rin düzenden kopuşu hızlandırılacak ve yığınlar
devrime yönlendirilecek, peki hangi güçle?

Devrimci hareketin kitlelerden kopuştuğu
bir gerçek değil mi? Yığınlar burjuva partilerden
kopmuşsa devrimciler de yığınlardan kopmuş.
Kimse bu gerçeğin üstünden atlayamaz. Kitle
bağlarının bu denli zayıf olduğu bir durumda
boykot taktiği hiçbir işe yaramayacaktı. Devrim-
cilerin kendi kendilerine parlamentoyu boykot
etmesi, kerameti kendinden menkul devrimcilik
anlayışına yeni bir halka eklemekten başka bir
anlam ifade etmeyecekti. Parlamento seçimlerine
yığınların duyarsızlığı boykot taktiğinin gerekçe-
si yapılacaksa bugünkü dünyada bütün parla-
mento seçimlerinin boykot edilmesi gerekir. Ö-
rneğin ABD'de neredeyse seçmenlerin yüzde 35'i
oy kullanmıyor. Aynı durum Avrupa ülkeleri
için de geçerli.

Parlamentoyu boykot taktiği devrimcilerin
kitlelerden kendilerini tecrit etme taktiğinden
başka bir anlama gelmeyecekti. Kendi istemleri-
ni yığınların tutumu sanmak gibi devrimci akıl-
dan yoksun bir anlayışın ürünüydü, boykot tak-
tiği.

Sorunu biraz daha irdeleyelim.

**Eğer, parlamentonun tarihsel olarak
meşruiyetinin kalmamış olması,
onun boykot edilmesini gerektiriyor-
sa, yüzyıldan fazla bir zamandır
dünyanın bütün ülkelerinde yapılan
parlamento seçimlerinin boykot edil-
mesi gerekiyordu. Devrimci akıl bir
kez buharlaştı mı onun hangi biçim-
ler alacağı hiç belli olmaz. Bu arka-
daşlara kalırsa, parlamento burjuva-
zinin ahırındır ve o ahırda devrimcile-
rin yeri hiçbir zaman yoktur.**

Nesnel olgular ve güç ilişkisi ortaya konma-
dan anlamlı bir taktik ileri sürülemez.

1) Rejim krizinin üstüne binen ekonomik
kriz, ezilen yığınlarla rejim ve kapitalist düzen
arasındaki uçurumu derinleştirmiştir.

2) Yığınların düzene yönelik umutları tü-
kenmiştir, hiçbir burjuva parti birikmiş sorunla-
rı çözme yeteneğine sahip değildir.

3) Yığınlar çaresiz, umutsuz, ama devrime
sosyalizme yönelme, bilinç ve çabasından yok-
sundur. Aksine burjuva düzenden kopuş apoli-
tizmi, umursamazlığı yaygınlaştırmakta; rejime
tepkisini, 'yeni' burjuva partilere yönelmek biçiminde göstermektedir.

4) Yığınlar bırakalım devrimci bir önderlik
etrafında örgütlenmeyi, genel olarak örgütsüz-
dür.

Buna karşın devrimci parti ve örgütler;

1) Lenin, Sol Komünizm Çocukluk Hastalığı, s. 51, Sol Yayınları, 5. baskı

a) Yığınlardan kopmuş, dar çevreler haline gelmiştir.

b) Birkaç yüz tirajlı aylık, haftalık dergi ve gazete çıkarmak dışında önemli ölçüde işlevsizleşmiştir.

c) Gündeme müdahale etme ve gündem oluşturma güç ve yeteneğinden uzaktır.

Bu koşullardan nasıl bir hareket planı çıkar? Bir yanda rejimden, düzenden, onların burjuva partilerinden umudu kesmiş, bireysel kurtuluş hayalleri sönmüş, işsizlik, açlık ve sefalet içinde çaresiz ve umutsuzluk içinde kıvranan devrimci bilinçle aç milyonlar, diğer yandan, darlaşıp gazetedergi çevrelerine dönüşmüş devrimci örgütler.

Kitlelerin devrimcileşmesi için muazam olanaklar var. Coğrafyamız tarihinde rejimden, burjuva düzen partilerden kopuşun bu denli yaygın olduğu bir dönem hiç görülmedi. Öfke hiç bu kadar birikmemişti. Peki bazı devrimci örgütler bu durumdan nasıl bir hareket planı çıkardı? Kendilerine kitlelerden daha fazla tecrit etmek için boykota başvurdu. Attığın taş kurbağayı ürkütmeyi bırak dereye ulaşıya bari!!...

Marksist leninistler yukarıda kısaca özetlenen gerçeklerden hareket ettiler. Her şeyden önce kitlelerle devrimciler arasındaki duvarları yıkmayı, yabancılaşmayı dağıtmayı, hiçbir araç ve yöntemi küçümsemeden devrimci bilinçle aç yığınları devrimci bilinçle donatmayı ve devrime kazanmayı somut, güncel bir görev olarak algıladılar. Parlamento seçimlerine de bu bakış açısıyla katıldılar. Seçim dönemini yığınlarla ulaşma, örgütlenme, aynı zamanda komünist örgütsel yapıyı nitelik ve nicelik olarak büyütme hedefine hizmet edecek biçimde değerlendirdiler.

Devrimci akıldan yoksun ve sekterizmle malul çevrelerin sandığı gibi parlamento seçimlerine katılmak parlamentodan medet ummak değil, tam aksine devrimi güncel görev olarak kavramak anlamına geliyor. On binlerce insana temel şiar ve taleplerimizi ulaştırarak onlara mal etmek, en yaygın yazılı ve sözlü ajitasyonla, yığınlarla aramızdaki bağı güçlendirmek, örgütsel yapıyı büyütme ve geliştirmek, devrimci kadroları kitle çalışması içinde eğitmek, işte taktiğimizin özü budur. Ve yalnızca bu taktik umutsuz

olan yığınlara umudu taşıyabilir, onların düzenden kopuşuna hizmet edebilir, devrime kanalizasyonun yollarını açabilir, kitlelere ve kadrolara güç ve moral verirdi.

Boykot taktiğini ileri sürenlerin kitlelere ulaşma, örgütlenme ve seferber etme diye bir dertleri var mı?! Akılsız devrimcilik, sorumsuz devrimciliği üretiyor.

NEDEN BAĞIMSIZ ADAYLAR

Marksist leninist komünistler TBMM'de erken seçim kararının alındığı günden hemen sonra seçimlere bağımsız sosyalist adaylarla katılacaklarını açıkladılar. Fakat anlamlı ittifaklara da açık olduklarını ilan ettiler.

O dönemde devrimci örgütler sanki böyle bir gelişme olmamış, sanki seçim kararı onları ilgilendirmiyormuş gibi davrandılar. Siyasal gündemden, yığınlardan kopuşun, duyarsız devrimciliğin başka bir tezahürüydü bu. HADEP; ANAP ve SP'nin peşine takılmış, devrimci örgütlere yüz

çevirmişti. Bu koşullarda bağımsız aday açıklaması, esasen seçime katılmaya dönük bir duyuru-ydu. Süreç içinde yığınların dikkatini çekecek onlara güç ve moral verecek ittifaklar için çaba sarf edildi. Düzendan umudunu kesmiş yığınları kanallze edecek bir ittifak komünistlerle kitleleri buluşturmaya daha çok hizmet edecekti. İlerici antifaşist, antiemperyalist, antişovenist bir seçim bloku kitleler için çekim merkezi olabilirdi. Bu blok içinde ilerici küçük burjuva reformculuğun olması, ondan uzak durulmasını gerektirmezdi. Çünkü blok içindeki devrimcilerin etkin çalışmasıyla devrimci fikirler çok daha geniş kitlelere ulaşacaktı. ‘Yeni’nin arayışında olan bu nedenle AKP’ye yönelen, ‘sol’a eğilim gösteren, Genç Parti gibi holding bezirganlarının peşine takılan emekçi yığınlar için blok bir çekim merkezi haline getirilebilirdi.

Devrimci örgütlerin sorumsuzluğu ve duyarsızlığı, akılsızlıkla birleşince böyle bir özgürlük blokunun oluşumunu dert bile etmediler. Küçük burjuva reformcular ise parlamenter avaklıkla SHP’nin peşine takıldılar.

Komünistler, SHP gibi bir düzen partisi ile, kirli savaşın bu suç ortağı ile aynı blokta yer almayacaklarını ilan ettiler. Diğerlerini de bu konuda uyardılar. SHP’nin olmadığı koşullarda blok içinde yer alacaklarını belirttiler. Ne var ki ille de SHP takıntısı bu blokun genişlemesini engelledi.

PARLAMENTODAN DEVRİMCİ AMAÇLARLA YARARLANILAMAZ MI?

Devrimci örgütlerin büyük çoğunluğu bu soruyu sorma gereği bile duymuyorlar. Oysa parlamentoya karşı bütün güvensizliklerine karşı yığınların büyük bölümü için parlamento halen belirleyici kararların alındığını sandığı, ama partilerin ve parlamenterlerin işe yaramadığını düşündükleri bir yerdir. Medyanın da etkisiyle parlamento her şeye rağmen önemli bir kurum olarak görülmektedir.

Yığılan sorunlar karşısında iktidar yoksunluğu ve herhangi bir çözüm üretmemesiyle parlamento teşhir olmuş, hızlı bir güven kaybına uğramıştır. Bunlarla birlikte Türk burjuva devletinde parlamentarizm geleneği vardır. Generallerin kimi müdahalelerine karşı Anayasa ve yasalarda AB’ye uyum çerçevesinde kimi kararların alınması, generallerin devlet yönetimi üzerinde-

ki vesayetinin daha çok tartışma konusu yapılması, emperyalistlerin ve TÜSIAD’ın ‘değişim’ dayatmaları parlamento ve burjuva partiler üzerinden yürütme çabası parlamento emperyalist tekeller ve işbirlikçi burjuvazi için daha önemli hale getirmiştir. Parlamento ne denli biçimsel olursa olsun yasalar oradan çıkıyor ve egemen sınıf kliklerinden hangisi daha baskın oluyorsa onun istemleri doğrultusunda yasalar

Marksist leninistler yukarıda kısaca özetlenen gerçeklerden hareket ettiler. Her şeyden önce kitlelerle devrimciler arasındaki duvarları yıkmayı, yabancılaşmayı dağıtmayı, hiçbir araç ve yöntemi küçümsemeden devrimci bilince aç yığınları devrimci bilinçle donatmayı ve devrime kazanmayı somut, güncel bir görev olarak algıladılar. Parlamento seçimlerine de bu bakış açısıyla katıldılar.

yapılıyor. ‘15 günde 15 yasa’ ve AB uyum yasalarının çok kısa zamanda halledilmesi buna en yakın örnektir.

3 Kasım’dan sonra burjuva parlamento dünden daha önemli hale gelecektir ve kitlelerin yüzü her zamankinden daha çok parlamento içi tartışmalara dönük olacaktır. Generaller, eskiye oranla daha az müdahaleci görünmeye çalışacaklardır.

Eski partilerin parlamento dışında kalması ve erimesi parlamentoda ‘yeni’ partilerin çoğunluk olması nedeniyle de geçici bir süre kitlelerin parlamentoya dönük beklentilere kapılması kuvvetle muhtemeldir.

Bu gelişmeler yığınların kazanılması ve devrimci hazırlık çalışmalarında parlamentarizm karşı savaşımın her zamankinden daha önemli olduğunu ortaya koyuyor. ‘Sol’ adına parlamenter reformizmin, parlamentoda çoğunluk sağlayarak kurtuluş gerçekleşeceği yanılığının bertaraf edilmesi, işçi sınıfı ve emekçi yığınların dev-

rim için silahlı başkaldırısının hazırlanmasının zorunluluk olduğu, en 'demokratikinden' en uydurmasına değin parlamentarizmin, burjuvazinin siyasal egemenliğini gizleyen 'demokratik' bir örtü olduğu, parlamentonun sahip olduğu hukuki yetkiler ne olursa olsun iktidarın parlamento dışındaki devlet organlarında ve emperyalist devletlerin elinde olduğu gerçeği devrimci çalışmanın her düzeyinde her türlü mücadele araç ve yöntemiyle dile getirilmelidir.

Ama buradan yola çıkılarak, Birlik Kongresi Belgeleri'nde dile getirildiği gibi, parlamentarizme karşı mücadeleyle parlamentonun bir sınıf mücadelesi alanı olduğu gerçeği birbirine karıştırılmamalıdır.

"Parlamento sınıf mücadelesinin bir alanıdır. Parlamento politik mücadelenin başlıca alanı olarak gören yaklaşım ve mücadele tarzı parlamentarizm biçiminde reformizmin tuzağına düşmek, düzen içine çekilerek burjuvazinin hegemonyası altına girmek demektir. 'Sol' da, günümüz koşullarında bu tür eğilimlerin belirgin biçimde güçlenmekte olduğu asla gözden kaçırılmamalıdır. Diğer yandan, lafta ne denirse densin parlamento sınıf mücadelesinin bir alanı olarak görmeyen yaklaşım, seçimler ve parlamentodan devrimci amaçlarla yararlanılmasının reddini getiren sekterce ilgisizliktir. Parlamento dışında yığınların devrim-

ci inisiyatifi geliştirmeyi, parlamento dışı mücadele yöntem ve biçimlerini temel alan komünistler, bunu parlamentodan devrimci amaçlarla yararlanma taktiği ile birleştirmek, parlamentoyu geniş yığınlara seslendikleri, burjuvazinin iktidarının gerçek yüzünü teşhir ettikleri bir kürsü olarak kullanarak, parlamento dışı mücadeleye tabi kılarlar."⁽²⁾

PARLAMENTO SEÇİMLERİNDEN DEVRİMCİ AMAÇLARLA YARARLANMADA İZLENEBİLECEK TAKTİKLER NELERDİR?

Her zaman için geçerli bir taktik ileri sürülemez. Devrimci harekette nesnel koşulları, taktik-güç ilişkilerini hesaba katmadan taktik ileri sürme '70'li yıllardan beri bir çocukluk hastalığı olagelmıştır. Boykotçuluk, buna tipik bir örnektir. Belirli koşullarda doğru olabilecek boykot taktiği ile 'sürekli boykotçuluk' birbirinden tamamen farklıdır.

Parlamentodan devrimci amaçlarla yararlanma konusunda da aynı şey söylenebilir. Koşullara bağlı olarak "bağımsız komünist adaylar göstermekten komünistlerin diğer olanaklı güçlerle devrimci bir seçim bloku oluşturmaya ya da devrimci bir kitle partisi vb. kurulmasına değin varan biçimlerde somutlaşabilir."⁽³⁾ Birlik Kongre Belgeleri'ndeki bu belirleme bugün de geçerliliğini koruyor.

Parlamente komünist adaylar göndermek hedefi taktiğin biçimini belirler. Bugünkü güçleri ile parlamento seçimlerine bağımsız adaylarla katılmak komünistlerin birinci tercihi değildi. Devrimci, ilerici, antifaşist güçlerle devrimci bir temelde olanaklı en geniş güçleri birleştiren seçim anlaşmaları yapmak, hem kitlelere moral vermek hem de parlamento komünist adaylar gönderme hedefine daha uygundur. Fakat, devrimci hareketin ana bölüğünün boykotçulukta ısrar etmesi, diğer kuvvetlerin de parlamenter ahlaklıkla SHP'nin kuyruğuna takılması ve SHP bloktan çekildikten sonra blok üyelerinin ciddiye tutumları komünistlerin de içinde yer aldığı seçim bloku oluşumunu engelledi. Buna karşın komünistler öncelikli olarak seçim dönemi kitlelerle bağlarını güçlendirmek ve örgütlemek hedefi ile bağımsız adaylarla seçimlere katıldılar. Bu taktik komünistlerin süreçten güçlenerek çıkmalarına hizmet etmiştir.■

2) Birlik Kongre Belgeleri, Sun Yayıncılık, s. 142
3) age. s. 143

Her Şeyden Önce Umutlarımız Büyüdü Seçimler Döneminde Kitle Çalışması Deneyimi

BİR seçim dönemi geride kaldı. Siyasal sonuçlarından bağımsız olarak, çalışma tarzı, örgütlenişi, araçları ve kadroları bakımından değerlendirildiğinde herkesin haklı övgülerini alan bir başarı elde edildi. Sınırlı sayıda insan, kısıtlı olanaklar ve başka bir dizi dezavantajla başlayan çalışma her bakımdan yenilenmeyle ve kazanımla sonuçlandı. Çalışmanın dersleri, gösterdikleri ve beklentileri üzerine sığacağı sığacağına durmak, ulaşılan kolektif başarıyı genele mal etmek önemli. Bu yazıda kısaca yapılmak istenen bu olacak...

HAZIRLIK

Erken seçim kararının alınmasından sonra, bir yandan bağımsız adaylar için hazırlıklar yürütülürken, diğer yandan olası ittifak ilişkileri değerlendirildi. Bu amaçla, seçime katılabilecek güçlerle; yasal ilerici partilerle, devrimci çevrelerle, sendikalar ve benzer kurumlarla görüşmeler yapıldı. Sürece daha etkin bir siyasal müdahalenin olanakları üzerine tartışıldı. Gündemdeki temel siyasal sorunlar üzerinde, (savaş, IMF programı, yoksulluk, politik özgürlükler, Kürt sorunu ve antiemperyalizm vb.) ortaklaşan bir program ve bunlara ilişkin mücadeleyi ön-

Varolan güçleri, çevre ve çeper ilişkilerini verimli tarzda sürece katabilmek için alanlarda hazırlık toplantıları yapıldı. Komisyonlar oluşturuldu. Önceden belirlenmiş alanlarda seçim irtibat büroları tutuldu. Bu büroların çalışma tarzına ilişkin görevler ve görevliler tesbit edildi. İlk başlarda sınırlı sayıda insanla başlayan bu çalışmalar, süreç içerisinde etrafını örgütlemeyi başardı. Haftalık planlama ve denetim toplantılarıyla çalışma koordine edilirken, günlük yönetimler büro ve alan komisyonları eliyle yürütüldü.

gören bir taktik planın tartışılması istendi. Baraj engeli nedeniyle seçime, bu programa bağlı çalışan “bağımsız adayalar”la girmenin olanakları üzerinde tartışmalar yapıldı. Özellikle HA-DEP’in, baraj kaygısı gerekçesiyle gerici Saadet Partisi’yle temasta olması eleştirildi. Devrimci hareketin bileşenlerinin seçimlere ilişkin kayda değer bir taktiği olmadığı zaten belliydi. Yasal ilerici partilerin çoğu da tavrını Kürt yurtsever hareketine göre belirleyeceğinden, ilk görüşmelerde ciddiye alınabilecek bir sonuç yaşanmadı.

Hazırlıklar, erken seçimin açığa çıkardığı olanaklardan devrimci amaçlarla yararlanma planına bağlı olarak sürdürüldü. Belli başlı işçi kentlerinde ve Kürdistan’ın bazı şehirlerinde sürdürülen bu hazırlıkların temel zaafı ise bazı yerlerdeki adayların önceden kesinleştirilememiş olmasıydı. Sınırlı sayıda ilde aday çıkarılmasının başlıca sebebi budur. Adaylı yerlerdeki çalışmanın sonuçlarına bakıldığında bu eksikliğin faturası daha net görülebilir.

Seçim sürecine hedef kitle ve siyasal amaç açıklığıyla örtüşen bir tanımlama olan Ezilenlerin Sosyalist Platformu adıyla girildi. Bu isim

hem geniş kitlelerce benimsenebilecek hem de olası ittifak görüşmelerinde de kolaylaştırıcı bir işleve sahip olacaktı. “Ezilenler” kategorisi içerisinde yer alan güçlerin bir arayış içerisinde oldukları, seçimler sürecinin “kararsızlar”ından da rahatlıkla anlaşılabilir. Bu arayışa yanıt verebilmek için sürece denk düşen projeler ve inandırıcı bir çalışma tarzı şarttı. Ne varki, parlamenter yolla ezilenlerin arayışlarına konu olan temel sorunların burjuva düzen ve faşist rejim altında çözümünün olanaklı olmadığı açıktı. Dolayısıyla, ezilenlere çözüm için birleşme ve özgürlük ve sosyalizm için mücadele etme çağrısı yapılmalıydı. Hareket planı bu temel perspektif üzerine kuruldu.

Seçimin “erken” olması hazırlık sürecinin de kısa olmasına neden oldu. Ne var ki, bir süreden beridir işsizliğe, yoksulluğa ve zulme karşı sürdürülen aydınlatma ve örgütlenme faaliyetleriyle örtüşmesi bu dönemin “şans”lı bir rastlantıydı. Seçim kararının kesinleşmesinden önce marksist leninist komünistlerin bu sürece dair tutumlarını belirlemiş olmaları hazırlık sürecinin önemli bir özgünlüğü ve avantajıydı. Geride kalan dönemde ulaşılan başarılı sonuçlarda bunların özel bir katkısının olduğunu belirtmek gerekir.

Ortak akıl ve planlı çalışma genel olarak bütün kampanyaların olmazsa olmazıdır. Seçimler ilk kez katılacağımız bir süreç değildi ve önemli bir deneye sahip olduğumuz biliniyordu. Tam da bu persektifle bazı alanlarda geçmiş seçim çalışmalarına katılan aktivistlerle deney ve tecrübelerin tartışılıp, paylaşıldığı, hazırlık süreçlerinde ve seçim çalışmaları boyunca yol gösterici olan toplantılar yapıldı. Bu toplantılarda geçmiş seçim çalışmalarının olumlu ve olumsuz deneyleri masaya yatırıldı; seçim döneminde hangi yöntemlerde ısrar etmenin gerektiği vs. tartışıldı.

Değişik çalışma alanlarında, özellikle emekçi semtlerinde işsizliğe, yoksulluğa ve zulme karşı mücadele kapsamında önceden hazırlanmış, dar kitle toplantılarında da seçim sorunu gündemleştirildi. Keza işçiler arasında 1475 sayılı yasaya karşı yapılan hazırlık ve aydınlatma toplantılarında da seçim taktiği tartışıldı.

Henüz DEHAP bloku oluşmamışken, DİSK yönetiminin CHP ile kurumsal işbirliği yapma

hazırlıklarına karşı DİSK içinden ve dışından eylemli tepkiler örgütlemek, bu kapsamda sınıf sendikacılığı perspektifiyle kimi işçi sendikalarını bir araya getirerek, DİSK yönetimine tutum almak da bu hazırlık sürecinde yaşanan gelişmelerden biri olarak kaydedilmelidir. Çok sayıda genel merkez ve şube yönetiminin katıldığı bu toplantılarda gündeme gelen bağımsız sendikacı adaylar çıkartma fikri desteklenmiş, teşvik edilmiştir. [Daha sonra blokun oluşmasına bağlı olarak zayıflayan bu girişim yine de DİSK yönetiminin CHP ile kurumsal işbirliği yapmasını bir şekilde engellemeyi başarmıştır.]

BLOK

Hazırlık süreçlerinde HADEP- EMEP- SDP ekseninde gündeme gelen ve kuruluş amacını “ülkeyi ve yoksulları kısılcasına alan IMF programına karşı, ülkenin barışçı geleceği ve demokrasi için güçlerimizi birleştirme, bu güç ve işbirliğini geliştirip genişletme” olarak açıklayan Emek, Demokrasi ve Barış Bloku ile ilişkiye geçildi. Çünkü blok ilan ettiği programıyla “ezilenlerin, sömürülenlerin emperyalizme, faşizme ve şovenizme karşı ortak çıkarları ve birliği yönündeki özgürlük mücadelemizi daha da ilerletmenin olumlu ve sorumlu bir adımı” olabilirdi. Ezilenlerin, ilerici güçlerin, Türk ve Kürt emekçilerinin ortak bir siyasal program, siyasal kimliklere saygı ve dayanışma zemininde bir araya gelmesiyle oluşacak bir blokun yararlı olacağı görüşü açısı ile blokla ESP arasında ortaklaşma zeminleri arandı. Bu amaçla, SHP dışındaki partilerden oluşan blok katılımcısı partilerle görüşmeler yapıldı. Blok bileşenlerinin SHP ısrarı, (ESP hangi biçimde olursa olsun SHP'nin içinde olacağı blokta yer almayacağını en baştan açıklamıştı) SHP'nin katılmayacağını kesinleşmesinden sonra ise blokun ESP ile “hak eşitliği temelinde” ilişkiye girmemesi ve giderek blokun siyasal içeriğinin geliştirilmesi çabalarının yerini liste tartışmalarının alması yolların ayrılmasını getirdi. Son başvuru gününden sonra bile zorlanan birlik olanakları, blok bileşenlerinin, özellikle de HADEP'in siyasal duyarsızlığı ve keyfi yaklaşımıyla boşa çıkınca, bağımsız adaylarla yürüme planı hayata geçirildi.

Bu plana bağlı olarak alanlarda hızla toplantılar örgütlendi. Görüşme süreçlerinde tutul-

maya başlanan bürolar bir bir açıldı. Hazırlık toplantılarında neden blokta yer alınmadığı, blokun bileşenlerinin tutumları ve diğer gelişmeler aktivistlere ve destek veren kitlelere anlatıldı. Sonraki süreçlerde Blok eksenli kayda değer sıkıntı yaşanmamasının sebeplerinden biri de yapılan bu aydınlatma faaliyetleridir. Özellikle geçmişte ortak işler yaptığımız kimi Kürt emekçilerinin destekleri ve sürece ilişkin kendi yöneticilerine tepkileri de bu bilgilendirme sü-

reçlerinin bir ürünüdür.

ESP adına yapılan bütün toplantılarda ve açıklamalarda bloka karşı özel bir ajitasyon yürütülmedi. Bazı alanlarda sıkıntılar yaratan tavırlar almalarına rağmen ESP bloku teşhir tutumu izlemedi. Hedefe burjuva düzen partileri konuldu. Blok bileşenlerinin de ilgiyle izlediği bir çalışma temposuyla işe başlandı. Temponun yükseldiği son dönemlerde hemen her alanda blok kaynaklı “çekilecekler” söylentileri yayıldı. ESP adına yapılan bir açıklamayla seçimlere girileceği kamuoyuna bir kez daha duyuruldu.

ÇALIŞMANIN YÖNETİMİ

Geride kalan iki aylık seçim kampanyasının yarattığı sonuçlar ve yakalanan hedeflerin hiçbiri sürpriz değildir. Baştan itibaren planlı ve programlı bir çalışma yürütülmüş, kuvvetler buna göre düzenlenmeye çalışılmıştır. Sürece en etkin bir şekilde müdahale edebilmek için öngörülen planlar, aralarında adayların da olduğu özel komisyon ve koordinasyonlarla hayata geçirildiğinden her aşaması denetimli ve somut hedeflere bağlıdır.

Varolan güçleri, çevre ve çeper ilişkilerini verimli tarzda sürece katabilmek için alanlarda hazırlık toplantıları yapıldı. Komisyonlar oluşturuldu. Önceden belirlenmiş alanlarda seçim irtibat büroları tutuldu. Bu büroların çalışma tarzına ilişkin görevler ve görevliler tesbit edildi. İlk başlarda sınırlı sayıda insanla başlayan bu çalışmalar, süreç içerisinde etrafını örgütlemeyi başardı. Haftalık planlama ve denetim toplantılarıyla çalışma koordine edilirken, günlük yönetimler büro ve alan komisyonları eliyle yürütüldü. Şimdi bu tarza ilişkin olarak faaliyetin yürütücülerinin değerlendirme toplantılarında söylediklerine kulak verelim.

“Merkezden yönetimi başarılı ve başından sonuna kadar her aşaması kolektif bir çalışmaydı”

“Kafa açıklığı ve planlılık çalışmanın başarısını koşulladı”

“Çalışmaya bir hazırlık toplantısıyla başlamamız verimi arttırdı”

“Olumsuzluklara takılıp kalmadan yürümeyi sağlayan denetimli bir çalışmaydı”

“Birbirimizden öğrendiğimiz, sosyalist bir yarış içinde engelleri aştığımız bir mekanizma vardı”

“Yürürken öğrendiğimiz, yürürken yenilediğimiz bir faaliyetin her aşamasını planlıyorduk”

Merkezi ya da alan koordinasyonlarının düzenli toplantılar yaparak faaliyetin aksaklıklarını gidermesi, gelecek süreci planlayarak her aşamayı denetlemesi teşvik edici olmanın yanı sıra öğretici de oldu. Bu toplantıların bilgisi alanlara hemen taşındığından aksaklıklar en aza indirildiği gibi tek merkezden yönetimin yönlendirici gücü her aktivist tarafından hissedildi.

ÇALIŞMANIN ÖRGÜTLENMESİ

Koordinasyon ve komisyonların altında oluşturulan seçim büroları ve alt çalışma birimleri haftalık ve günlük toplantılarla faaliyeti örgütledi. Kuşkusuz bu saat gibi tıkr tıkr işleyen bir mekanizma değildi. Faaliyetin her aşamasında yeni şeyler öğreniliyor ve yeni olanaklar açığa çıkıyordu. Özellikle gettolaşmanın yoğun, içe dönüklüğün yaygın olduğu bir sürecin izlerini taşıyan kitlemiz ve aktivistlerimiz ilk başlarda bocaladılar. Herkeste kendini aşma isteği olsa da bunun nasıl yapılacağı, olanakları yeterince görüleliyordu. Tam da bu nedenle çalışmanın yönetiminin rolü belirleyiciydi. İnsanların hem yürüyüp hem de öğrenecekleri bir süreç zorunluydu. Bu amaçla ikili bir yoldan gidildi. Bir yandan bürolarda eğitim toplantıları örgütlendi, diğer yandan insanlar iş üzerinden yönlendirilmeye çalışıldı. Haftalık planlarla özel sayı dağıtımları, afiş eylemleri, konvoylar, pazar eylemleri ya da o anın ajitasyonun içeriği önceden planlanarak alanlar yönlendirildi. Büroların işlerin örgütlendiği merkezlere dönüştürülmesi,

zamanın iyi yönetilmesi, yeni yüzlerin sürece katılımının sağlanması ve faaliyetin basına yansıtılması için örgütlenmeler yaratıldı. Yerel alanların durumuna göre görevliler belirlendi. Her alanın kendi dinamikleri temel alınmak kaydıyla çalışmaya destek veren gönüllüler de bürolara yönlendirildi. Kurumlardan ve alanlardan gelen destek güçler de faaliyete katıldı. Elbette bunların her biri süreç içerisinde oldu. Aksaklıkların çalışmayı engellemesine izin verilmedi. Bu nedenle her aşamada genel bir motivasyon yüksekliği sözkonusu oldu.

Faaliyet süresince mesajlarımızın en etkili şekilde alanlara taşınması için nitelikleri ve sa-

yıları değişse de bir çok bölgede ajitasyon grupları oluşturuldu. Kimi alanlarda çalışmaya katılacak ajitatorler hem siyasal ve hem de -sınırlı yerde de olsa!- tiyatrocü eğitimler aracılığıyla vücut dilinin kullanımı gibi konularda pratikte eğitildi.

Aktivistlerimiz “AB nedir, ne değildir?”, “politik özgürlükler”, “sosyalizm”, “Kürt devriminin yenilgisi ve Kürt ulusuna karşı görevlerimiz”, “ajitasyon ve propaganda” gibi konularda teorik, siyasal eğitimler alarak öğrendiklerini ev ve kahve toplantılarında, diğer ajitasyon ve propaganda eylemlerinde halka taşıdılar. Pratik koşuşturmaca içerisinde yapılan bu eğitimler insanları ayrıca motive etti.

YENİDEN PARTİ TARZI

“Yetinmecilik ve ufuksuzluk hastalıklarına bir darbe vurduk...” Böyle diyor çalışmalara katılan gençlik temsilcisi. Ve onu diğer aktivistler tamamlıyorlar;

“İlk başlarda bu tür bir sonuç alabileceğimize inanmıyordum. Kaygılıydım. Fakat çalışmayla özgüven duygumuz gelişti. Hem bireysel hem de kolektif iddiamızı büyüttük.”

“Herşeyi ile bize ait olan, sınırlı bir güçle yapılan etkili bir çalışma yaptık. Gerçek anlamda bir kitle faaliyeti yürüttük.”

“Devrimci hareketteki darlaşmayı, kitlelere güvensizliği, tersine döndürmeye başladık.”

“Kitlelere malettiğimiz önyargının aslında bize ait olduğunu gördüm.”

“Önce nasıl yapacağız endişesi duydum. Sonra bunu aştım. Kolektif ruhu yaşamak çok güzeldi.”

Faaliyetin ilk insanlarımızda bazı kaygılar olsa da genelde güven duygusu önde bir süreç yaşandı. Ne var ki, kimi yerleşik alışkanlıklar, “kadro yok, nasıl yaparız” endişeleri, bu “insanlarla mı yapacağız” yaklaşımları çalışmanın ayak bağları olarak ilk dönem sınırlandırıcı bir rol oynamıştı. Bunlara karşı en başından itibaren ikna edici, dönüştürücü ve kavratıcı bir mücadele yürütüldü. Her alandan gelen “örgütücü ve yönetici kadro” taleplerine, yer yer espiriyle “buzlukta var, bekleyin çözülsün, götürürsünüz” cevapları verilse de, esasta kendi dinamiklerine dayanmak ve bu çalışmanın yeni güçler yaratacağını anlatmak yolundan yürümek tercih edildi.

di. Basınımızda bu tür yaklaşımlara karşı eğitici yazılar çıktı. Zamanla bu taleplerde bulunanlar değerlendirme toplantılarında özeleştirel davranıp, kendi yollarında yürüdüler.

“Belki buzluktan kadro alamadık ama kendi örgütçülerimizin buzlarını çözdük”, “Hem darlıklarımızı aştık, hem de yenilendik”, “Kitlelerle onların anlayacağı dilden konuşmak gerektiğini öğrendim.”

Herkeste kabuğu kırma isteği vardı. Ama konumlanışlar buna göre değildi. Çalışmayla budurum değişti. İnsanları geliştirdi.” “İnsanlara ve kolektife güvenim gelişti.”

KİTLELERLE İLİŞKİLER

“Kahvede ‘sosyalizm’i anlatırsak, okey taşları kafamıza atılacak sanıyordum.” Kahvehane konuşmasına adayla birlikte katılan bir arkadaşın gözlemi, aslında kitlelere ve onlara devrimci politikayı götürme konusunda, varolan bir önyargıyı yansıtıyor. Hele hele Alevi ve Kürt olmayan insanların yaşadıkları mahallelere ve kahvelere giderken bu endişeler daha da arttığı biliniyordu. Ne var ki, bu endişeler boş çıktı. Binlerce insana yüzyüze sosyalizm anlatıldı. “Ezilenler birleşin” çağrıları yapıldı. Birçoğu saatler süren kahve tartışmalarında insanlar sosyalizmi bir adayın ya da ajitatorün ağzından dinledi. Kapılar yapılan konuşmaların ardından ezici bir çoğunlukla güleriyle kapatıldı. Şaşkınlık yerini daha sonra çoğunlukla meraklı sorulara bıraktı. Kimi kapılar “İlla da oturun” diye ardına kadar açıldı. Tepkilerin genelde olumlu olması, sınırlı olumsuzlukların üstünü örttü, moral bozucu olmadı.

Her alanda oranı farklı olmakla birlikte bir dizi yeni insan faaliyetle ilişkilendi. Kimi bürolarda tiyatro, kimisinde folklor ekipleri oluştu. Müzik grupları kuruldu. Bazı alanlarda büroların müdavimleri gençlerken, bazıları ailelerin çocuk çocuk hep birlikte gelip gittiği yerler oldu. Pırıl pırıl gülümseyişiyle “Muhteşem şeyler başardık” diye heyecanla yaptıklarını anlatan 16 yaşındaki bir genç kadının annesi, “Ben de burada hem kızımı hem de mahallemizin pek güvenmediğim gençlerini tanıdım.” diyerek bürolarımızın aynı zamanda insanların dayanışma ve öğrenme alanları olduğunu anlatıyordu. Bazı alanlarda DEHAP’lı gençler, “Oh be burada hayat varmış” diye bürolarımızı överken, kimi yerlerde “Aslında bizi her yönüyle ifade eden yerler buralar ama!” diyerek hayıflandılar. Güçlerimizin yeni

yeni toparlandığı kimi bölgelerde diğer devrimci çevreler bizden daha çok bürolarımıza gelip gitmeye başladılar.

Özellikle çürümenin ve yozlaşmanın yaygınlaştığı emekçi semtlerinde antifaşist eğilime sahip gençler önce meraklı, sonra ise ortamdaki etkilenerek bürolarımızdan çıkmazken, bu süreçte en fazla mücadele etmek durumunda kalınan insanlar oldular. Sürekli ve etkin bir devrimci çalışmanın yürütülmediği bu alanlarda emekçi çocuklarının her bakımdan kirletilme saldırısıyla yüzyüze olduğu bir kez daha görüldü. Dejenerasyona uğrayan, uyuşturucu, alkolizm gibi tuzaklara çekilen gençler, mafyöz ilişkilerin de tetikçileri haline getirilmek isteniyor. Çalışmalar boyunca bu tür insanlar ya kendileri doğrudan geldiler ya da aileleri tarafından bürolarımıza getirilerek yoldaşlarımızla ilişkilendirildiler.. Süreç içerisinde bir çoğunda dönüşümler başladı. Dönüşümlerinin ödülü ve teşviki olarak, binlerce bildiri, afiş ve kuşun onlar tarafın-

dan emekçilere ulaştırılmasına olanak sağlandı.

Küskünler, bırakmışlar süreç içerisinde çalışmaya yeniden dahil olurken, umut dolu onlarca yeni insan işleri omuzladı.

“Bütün kolektif kampanyalarına katıldım, ama ilk kez bu kadar çok insanla yüzyüze geldim” gibi değerlendirmeler çalışmanın kitlelere dönük pratiğinin genişliğinin bir göstergesiydi.

İlk kez gazete satışına çıkan, kahve konuşmasına katılan, pazar yerinde ajitasyon çeken öğretmenler, sağlıkçılar hem çevreye güven verdiler hem de kendilerine güvenleri gelişti. Bir emekçi semtte görevli öğretmen arkadaşımız “İlk başta kafamda meşruluk sorunu vardı ama insanlardaki olumlu tepkileri gördükçe güvenim gelişti. Bu tarzı kendi alanıma uygulamam gerektiğini öğrendim” derken yaratılan tarzın etkilerini özetliyordu. Keza “semtlerde çalışmak” a yabancı olan öğrenci gençler bu çalışmayla hem emekçi halk kitleleriyle daha yakından yüzleştiler hem de üniversite ve liseler dışında doğrudan politik faaliyete katıldılar.

İstanbul’un, Gebze’nin, İzmit’in yoksul gecekonduları, kent merkezleri, Adana’nın merkezi, varoşları ve hatta Kozan gibi gerici ve faşistlerin oy deposu alanları, Malatya’nın onlarca ilçe, köy ve beldesi, Dersim’in ilçe ve mezraları uzun yıllar sonra ilk kez bu kadar yaygın sosyalizm propagandasına tanık oldular. Her alanda umut kitlelere taşındı, her alanda kitlelerden umutla dönüldü.

Seçim faaliyetlerine başlarken, emekçi kadınlar ve gençlerin yanısıra işçiler ve kır yoksulları bu süreçte ulaşılması gereken hedef kitle olarak belirlenmişti. Buna büyük oranda ulaşıldı. İşçilere salt fabrikalardan değil, kahvelerden, servislerden ve mahallelerden de ulaşılabilceği görüldü. Bazı fabrika ve atölyelerde konuşmalar yapıldı. Dersimin, Malatya ve Adana’nın kır emekçilerine de sosyalizmin sesi ulaştırıldı. Çalışmaların başlıca aktivistleri özellikle bazı bölgelerde genç işçiler (tekstil ve metal) ya da işsizlerdi. Emekçi memurların bir bölümü, özellikle öğretmenler çalışmalarda etkin rol alırken, hepsi alanlarına memnun döndü. Üniversiteli ve liseli gençlik çalışmaya coşku katıp güç ve enerji kazandı. Ölüm orucu gazileri, kayıp ve tutsak anaları, kurum çalışanları her biri çalışmanın güç kaynakları oldu. Hepsi çalışmadan güç aldı.

Çalışmalara destek vermek için yurtdışından gelen ve aralarında Alman yoldaşların da olduğu aktivistler faaliyetin akılda kalan özel bir yerinin yaratıcıları. Bir Almanın ağzından sosyalizmi, ESP'yi inlemek kent yoksulları, esnaflar ve özellikle ev emekçisi kadınlar için özel bir sempati kaynağı oldu.

Adayların olmadığı şehirlerde, örneğin; İzmir, Bursa ve Ankara'da da seçim ortamından yararlanılarak etkin bir çalışma yürütüldü. Seçim bildirileri ve bildirgesi yaygın biçimde dağıtıldı. Sokaklar ve caddeler afişlerle donatıldı. Ev toplantıları, kahvehane ajitasyonları yapıldı. Şüphesiz, faaliyetin çapı aday çıkarılan yerlere göre daha dardı. Buna karşın aday olmamasına rağmen kitlelerle buluşma kararlılığı meyvelerini verdi.

İSTİKRAR VE SÜREKLİLİK

Değerlendirme toplantılarına katılan hemen herkes, aktivistler, yeni ilişkiler ya da kadrolar “önemli olan bundan sonrası” diyerek yaratılan etkinin örgütlenmesi için kafa yordu, tartıştı. Yapılan kitle toplantılarında büroroların kalıcılaştırılması genel bir talep olurken, “hiç olmazsa insanların gidip gelebilecekleri, sosyal- kültürel faaliyetlerde bulunabilecekleri mekanlar yaratılsın” önerileri hemen her alanda dile getirildi. Kitlelerde politik faaliyete ilgisizlik yok. Doğru araç ve biçimlerle gidildiğinde işçi ve emekçilerde politikaya azımsanmayacak oranda ilgi olduğu görülüyor. Kuşkusuz bu ilginin genel seçim ortamıyla bağı olduğu sır değil. Ne var ki insanlar politik ve pratik ilişkilendirmelerde güven duymak istiyor. Bunun

için sürekliliğe özel önem veriyor. Bir çok insan “Bu gün var, yarın yoksunuz” diyerek çalışmalara katılmada, görev almada mesafeli duruyor. Kalıcılığın inandığı ölçüde destek veriyor, katılıyor.

POLİTİKANIN KİTLELERE MAL EDİLMESİ VE ARAÇLAR İLİŞKİSİ

Başta adaylar ve öne çıkan aktivistler olmak üzere çalışmayı yürüten insanlar, emekçilerin ilk temas noktaları olduklarından beklentiler genelde onlara yansıtıldı. Adaylarımızın nitelikleri ve çalışmaya kattıkları oldukça önemliydi ve bu süreçte her biri kitlelere güven vermede oldukça etkili oldular. Başarılı bir performans gösterdiler.

Parlamentonun çözüm olmadığı her ajitasyon ve propaganda faaliyetinin değişmez konusuydu. “Peki nasıl?” soruları her adaya, aktiviste ve propagandacıya soruldu. Genelde “Birleşmek ve mücadele etmek, kendi kendimizi yönetecek bir düzen olarak sosyalizmi kurmak, bunun için yine örgütlenmek, yine örgütlenmek” gibi yanıtlar verilirken, bu cevaplar daha sonraki sürecin yönünü de gösteriyordu.

Ezilen yığınlar uzun zaman sonra bu denli yakından gördükleri komünistleri, devrimcileri anlayıp onlara inandıkça destek de veriyor, çalışmalara da katılıyor. Burjuva düzen partilerine karşı muazzam bir tepki olmasına rağmen “alternatif”sizlik onları değişik burjuva partilere yönlendiriyor. Hemen çoğu 4 Kasım'a ilişkin umutsuz konuşuyor. “4 Kasım'da da burada olacağız” diyen ajitatörlerimize, adaylarımızı genelde verilen ortak yanıt “göreceğiz” oluyordu. Bu ezilenlerin, işçi ve emekçilerin beklenti-

lerini de yansıtan bir eğilimin göstergesi.

Kalıcı ilişkiler için seçim materyallerinin dışında gazete özel olarak “kolektif bir örgütleyici” olarak kullanılmaya çalışıldı. Gazete satışları yürütülen faaliyetin bir parçası olarak her hafta denetlendiğinden, genelde artış gösterdi. Daha önceki satışları üçe beşe katlayan alanlar

Geride kalan süreçte emek yoğunluklu bir çalışma yürütüldü. İçe dönmüşlüğe, kendiliğindencilige, gettolaşmaya karşı başlatılan yürüyüşün temposu yükseltildi. Öncü kitleyle, kitle öncüyle yakınlaştı. Bazı buzlar kırıldı. Güven ve kararlılık pekişti. Halka güven duygusu bizzat halka giderek büyütüldü. Uzaktan çağrılarla, ya da içe dönük bir tarzla işçi ve emekçilerle buluşmanın olanaksız olduğu bir kez daha açığa çıktı.

aynı zamanda kendi çıtalarını aştılar. Kitlesele gazete satışları, hem dağıtımıcılara hem de halka güven verdi.

İşsizliğe, yoksulluğa ve zulme karşı mücadele bu seçim faaliyetine de yedirildi. Seçim faaliyetini sırasında örneğin İstanbul’da zamlara karşı bir imza kampanyası yürütülerek valilik önünde basın açıklaması yapıldı. Adana’da işsizliğe ve yoksulluğa karşı eylemler gerçekleştirildi. İstanbul, Adana, İzmit ve Malatya’da savaş karşıtı eylemler örgütlendi. Seçim ajitasyonları savaş karşıtı eylemlere dönüştüldü. Yine İstanbul’da Filistin’le dayanışmak amacıyla İsrail Konsolosluğu’na siyah çelenk konuldu. Hücre ve tecrit karşıtlığı ajitasyonların ve ortak eylemlerin konusu oldu. Bazı alanlarda savaş karşıtı platformların oluşturulmasına öncülük yapıldı. Bütün bu süreçlerde sergilenen politik aktiviteyle seçim faaliyetini oy istemekten ibaret gören apolitik anlayışlara karşı pratikte ve ideolojik olarak mücadele yürütüldü.

“ORTAYA BİR TARZ ÇIKMIŞTIR”

Geride kalan süreçte emek yoğunluklu bir çalışma yürütüldü. İçe dönmüşlüğe, kendiliğindencilige, gettolaşmaya karşı başlatılan yürüyüşün temposu yükseltildi. Öncü kitleyle, kitle öncüyle yakınlaştı. Bazı buzlar kırıldı. Güven ve kararlılık pekişti. Halka güven duygusu bizzat halka giderek büyütüldü. Uzaktan çağrılarla, ya da içe dönük bir tarzla işçi ve emekçilerle buluşmanın olanaksız olduğu bir kez daha açığa çıktı.

Dün Ecevitlere, Bahçelilere gösterilen halk ilgisi ve desteği bir arayışın ve konjonktürün ürünüydü. O gün verilen destekler nasıl ki onların çöp sepetine gitmesini sağlayacak şekilde tersine döndüyse, bu coğrafyanın gerçekleri Tayyip Erdoğanların AKP’sinin de aynı kaderi paylaşmasını getirecektir. Tayyip Erdoğanlar’a verilen bu destek halktaki arayışın bir ürünüdür ve tersine dönmesi için uzun zaman beklemek gerekemeyecektir. Devrimcilerin, komünistlerin alternatif haline gelmelerinin koşulları son sürecin gösterdiği gibi daha da artmıştır. Doğru bir tarzla kitlelere gittikçe bu arayışların adresinin komünistler olacağı sır değildir. Öncü partiden önder partiye geçişin yönü geride kalan çalışma tarzında bir kez daha orataya çıkmıştır. Marksist leninist komünistler devrimci hareketin merkezine yürüyüşlerine sürdürdükedikeleri çlaşımlarla hız katarken, tek tek her kadronun omuzlarındaki yük biraz daha artmıştır.

Şimdi daha ileriye yürüme görevi önümüzde duruyor. Açığa çıkan olanakları ve ilişkileri ister siyasal ister kurumsal hiç farketmez değişik biçimlerde örgütlenme işi başarılmayı bekliyor. Nasıl yapılacağı geride kalan pratiğin derslerinde saklı. Bulup açığa çıkarmak her örgütünün görevi.

Gazete satış grupları, okuma birimleri, sokak komisyonları, işyeri komiteleri, dernekler, spor klüpleri, sendikalar, kültürevleri, kadın dernekleri ve benzer onlarca kurum bu çalışmanın ürünlerini toplayacak adresler olarak değerlendirilebilir. Tempoyu aşırı düşürmeden, kontrollü ve istikrarlı ama asla içe kapanmadan politik faaliyeti sürdürmek, kalıcılışmanın başlıca yoludur. Gerisi bir genç işçinin deyimiyle; bizim işimizdir!■

Parlamentarizm Üzerine Konuşma*

V. I. Lenin

Çeviri

ANLAŞILAN o ki yoldaş Bordiga, burada İtalyan marksistlerinin görüşünü savunmak istemiş gibi görünüyor, ama diğer Marksistler tarafından öne sürülen parlamentar eylem yanlı tartışmaların hiçbirine karşılık vermeyi başaramadı.

Yoldaş Bordiga tarihsel deneylerin yapmacık olarak doğmadığını kabul etmişti. Şimdi bize, “mücadeleye başka bir düzeyde devam edilmeliydi” dedi. Her devrimci krizi bir parlamentar krizin izlediğinin farkında değil mi? O'nun bize, mücadelenin başka bir düzeyde, Sovyetler'de devam etmesi gerektiğini söylediği doğrudur. Ama Bordiga, Sovyetler'in yapmacık olarak oluşturulamayacağını kabul etmiştir. Rusya örneği, Sovyetler'in ya devrim süresinde ya da devrimin arifesinde örgütlenebileceğini göstermiştir. Kerenski döneminde Sovyetler (bunlar Menşevik Sovyetleriydi), proleter iktidarı oluşturmaları olanaksız bir şekilde oluşturulmuşlardı. Parlamento, tarihsel gelişimin bir ürünü-

dür ve burjuva parlamentosunu dağıtacak güçte olmadığımız sürece onu yok edemeyiz. Ancak burjuva parlamentosunun bir üyesi olarak, verili tarihsel koşullardan hareketle, burjuva toplumuna ve parlamentarizme karşı mücadele edilir. Burjuvazinin mücadelede kul-

landığı silahın aynısını proletarya da kullanmalıdır, ama tabii bambaşka amaçlar için. Durumun böyle olmadığını ileri sürmezsiniz ve eğer buna karşı gelmek istiyorsanız o zaman dünyadaki tüm devrimci gelişmelerin deneyi üzerine bir sünger çekmek zorundasınız.

Sendikaların da oportünist olduğunu ve onların da bir tehlike oluşturduklarını söylediniz. Diğer yandan da işçi örgütleri oldukları için sendikaların özel bir durumu olması gerektiğini söylediniz. Ama bu, ancak bir noktaya kadar doğrudur. Sendikalarda da çok geri olan unsurlar bulunmaktadır: proleterleşmiş küçük burjuvazi-

*) Komünist Enternasyonal II. Kongresi, 2 Ağustos 1920

nin bir kesimi, geri işçiler ve yoksul köylüler. Bütün bu unsurlar, gerçekten, çıkarlarının parlamentoda temsil edileceği düşüncesindedir. Bu düşünceyle, parlamento içinde çalışarak, gerçekleri, göstererek, böylece kitlelere doğruyu anlatarak mücadele edilmelidir. Geri yığınlar, teorilerle eğitilemezler, onların pratik deneylere ihtiyaçları vardır.

Bunu Rusya'da da gördük. Geri işçiye, bu meclisten kazanacağı hiçbir şeyi olmadığını kanıtlayabilmek için proletaryanın zaferinden sonra bile Kurucu Meclis'i⁽¹⁾ toplantıya çağırarak zorunda kaldık. İkisinin arasındaki ayrılıkları ortaya çıkarmak, Sovyetler'in tek çözüm yolu olduğunu göstermek için, Kurucu Meclis ile Sovyetler'i somut bir biçimde karşı karşıya getirmek zorunda kaldık.

Devrimci bir sendikacı olan yoldaş Souchy⁽²⁾, aynı teorileri savundu, ama görüşünün hiçbir mantıksal yanı yoktu. Kendisinin Marksist olmadığını ve bu nedenle söylediklerinin kolayca anlaşılabilirliğini belirtti. Ama siz, yoldaş Bordiga, Marksist olduğunuzu iddia ediyorsunuz, o zaman sizden daha mantıklı olmanız beklenir. Parlatonun nasıl devrileceği bilinmelidir. Bunu tüm ülkelerde silahlı bir ayaklanma ile yapabiliyorsanız, çok iyi. Biliyorsunuz ki, Rusya'da burjuva parlamentosunu yıkmak için irademizi yalnızca teoride değil, pratikte de kanıtladık. Ama siz, bunun oldukça uzun bir hazırlık dönemi

mi olmadan ve çoğu ülkelerde bir darbede parlamentosu yıkmamanın olanaksız olduğu gerçeğini gözden kaçırdınız. Parlaton devirmek için parlatonun içinde mücadele etmek zorundaydık. Modern toplumdaki tüm sınıfların politik çizgisini belirleyen koşulların yerine devrimci iradeyi koyuyorsunuz. Bu nedenle bizim, zaferden sonra bile Rusya'da burjuva parlamentosunu yıkmak için önce Kurucu Meclis'i toplantıya çağırarak zorunda olduğumuzu unutuyorsunuz. "Rus devriminin Batı Avrupa'nın koşulları ile uyuşmayan bir örnek olduğu gerçektir" diyorsunuz. Ama bunu bize kanıtlamak için ortaya bir tek tutarlı sav koymadınız. Burjuva demokrasisi döneminden geçtik. Bu dönemden -Kurucu Meclis seçimlerinden yana hareket etmek zorunda olduğumuz bir zamanda- hızla geçtik. Sonraki dönemde, işçi sınıfının iktidarı ele geçirme olanağına sahip olduğu zaman, köylülük hâlâ bir burjuva parlamentosunun gerekli olduğuna inanıyordu.

Bu geri unsurları göz önünde bulundurarak, seçimleri ilan ederek, örneklerin ve gerçeklerin yardımıyla kitlelere şunu göstermemiz gerekiyordu: Büyük bir ihtiyaç duyulduğu bu dönemde seçilmiş olan Kurucu Meclis, sömürülen sınıfların dilek ve isteklerini dile getirmiyordu. Böylece Sovyetler'le burjuva hükümeti arasındaki çatışma iyice ortaya çıkmış oluyordu; yalnızca işçi sınıfının öncüsü olan bize değil,

1) Şubat 1917 devriminden sonra Rusya'da iktidarı devralan burjuva Geçici Hükümeti, 2 (15) Mart'ta bir Kurucu Meclis toplayacağını açıkladı. Ne var ki, Meclis için yapılacak seçimler sürekli olarak ertelendi ve hükümet Meclisin toplanmasını geçiktirdi. Meclis ancak Ekim Sosyalist Devrimi'nden sonra 5 Ocak 1918'de toplanabildi. Halkın büyük çoğunluğu, Meclisin, Sovyet iktidarını ve onun barış ve toprak konusundaki kararlarını tanımamasını istedi. Büyük bir bölümü halkın güvenini yitirmiş olan partilerin temsilcilerinden meydana gelen Meclis bunu reddedince kapatıldı.

2)"Devrimci sendikacılık": On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru bazı Batı Avrupa ülkelerindeki işçi sınıfı hareketi içinde ortaya çıkan yarı-anarşist bir küçük burjuva akımı. Bu sendikacılar, işçi sınıfının siyasi mücadelesinin ve proletarya diktatörlüğünün gerekliliğini inkar ettiler. Sendikaların, sadece bir genel grev düzenleyerek kapitalizmi ortadan kaldırılabileceğini ve devrim olmaksızın üretimi denetim altına alabileceğini savundular.

köylülerin büyük bir çoğunluğu, küçük ücretli memurlar, küçük burjuvazi için de aynı şey söz konusuydü. Bütün kapitalist ülkelerde işçi sınıfında var olan geri unsurlar, halkın gerçek temsilcisinin parlamento olduğuna inanırlar ve orada uygulanan kirli yöntemleri görmezler. Burjuvazinin, kitleleri aldatmak için parlamentodan bir araç olarak yararlanıldığı söyleniyor. Fakat bu sav, size karşı çevrilmelidir ve aynı zamanda bu sizin tezlerinize de ters düşmektedir. Parlamentonun içinde olmaksızın, burjuvazi tarafından aldatılmış olan gerçekten geri kitlelere parlamentonun gerçek yüzünü nasıl açıklayacaksınız? Eğer parlamentonun içinde olmayıp dışında kalmış iseniz, parlamento içinde dönen çeşitli oyunları ya da çeşitli partilerin durumlarını nasıl teşhir edeceksiniz? Eğer marksistseniz, kapitalist toplumda sınıflar arası ilişkiler ile partiler arası ilişkiler arasında sıkı bir bağ olduğunu kabul etmek zorundasınız. Tekrarlıyorum: Eğer parlamentonun üyesi değilseniz ve parlamenter çalışmayı reddediyorsanız, bütün bu gerçekleri nasıl gösterebileceksiniz? Rus devrim tarihi bize açıkça, işçi sınıfının, köylülüğün ve küçük ücretli memurların geniş yığınları, kendi deneylerinden geçmemiş olsalardı, başka hiçbir kanıtın onları inandırmayacağını göstermiştir.

Burada, parlamenter mücadeleye katılmanın zaman kaybı olduğu söylendi. Tüm sınıfların, parlamentoya katıldıkları ölçüde katıldıkları başka bir kurum düşünülebilir mi? Bu, yapmacık olarak ortaya çıkmaz. Eğer tüm sınıflar parlamenter mücadeleye sürükleniyorlarsa, bunun nedeni, sınıf çıkarlarının ve düşmanlıklarının parlamentoda yansmasıdır. Kapitalizmi tek bir darbeye devirebilecek bir genel grevin her yerde ve hemen oluşturulması mümkün olsaydı, o zaman birkaç ülkede birden devrim gerçekleşmiş olacaktır. Fakat gerçekleri göz önünde bulundurmalıyız ve parlamento, sınıf mücadelesinin bir

sahnesidir. Yoldaş Bordiga ve onun görüşlerini paylaşanlar, kitlelere gerçekleri söylemek zorundadırlar. Almanya, parlamentoda bir komünist grubun bulunabileceğine ilişkin en iyi örnektir. İşte bu nedenle kitlelere açıkça şunu söylemelisiniz: Sıkı disiplinli bir parti oluşturamayacak kadar zayıfız. Bu, açıkça söylenmesi gereken gerçektir. Ama kitlelere bu zayıflığımızı itiraf etseydiniz, o zaman onlar sizin destekleyiciniz değil rakibiniz olurlardı ve de parlamentarizmin destekleyicisi olurlardı.

Eğer: “İşçi kardeşler, biz o kadar zayıfız ki parlamentodaki üyelerini partiye tabi olmaya zorlayacak kadar disiplinli bir parti bile kuramıyoruz” dersiniz o zaman işçiler sizi terk edecekler, çünkü kendilerine şu soruyu soracaklardır: “Bu tür güçsüzlerle proletarya diktatörlüğünü nasıl kurabiliriz?”.

Proletaryanın zafer elde etmesiyle aydınların, orta sınıfın, ve küçük burjuvazinin hemen komünist olacağını sanıyorsanız çok safsınız.

Eğer bu hayaliniz yoksa, şimdiden proletaryayı kendi çizgisinde ilerlemesi için hazırlamalısınız. Devletsel faaliyetin hiçbir alanında bu kuralın bir istisnasını bulamayacaksınız. Devrimi izleyen günlerde her yerde kendilerine komünist diyen ve aynı zamanda oportünizmi savunan, yani komünist partisinin veya proleter devletin disiplinini tanımayı reddeden küçük burjuvaları göreceksiniz. İşçileri, disipline uyacak üyeleri olan, gerçekten disiplinli bir parti kurmak için hazırlamazsanız, proletarya diktatörlüğünü hiçbir zaman hazırlayamazsınız. Bu nedenle, inanyorum ki, siz, bugünkü yeni komünist partilerinin büyük çoğunluğunun parlamenter mücadeleyi reddetmesinin kendi zayıflıklarından kaynaklandığını kabul etmek istemiyorsunuz.. Gerçekten devrimci işçilerin büyük bir çoğunluğunun bizi izleyeceğine ve sizin anti-parlamenter tezlerinize karşı olacaklarına inanyorum.

Demokratik Ortadoğu Federasyonu

EMPERYALIST sömürgeciliğin dünyasında Ortadoğu petrol demektir. Amerikan emperyalizminin Ortadoğu'ya "demokrasi" ve "hürriyet" getirmek adına yürüttüğü propaganda, ne Amerikan emekçileri, ne bölge halkları, ne de dünya halkları nezdinde destek buluyor. Tam tersine, bir yanda petrol üzerinde dönen dolaplar, diğer yandan "uygarlık-demokrasi" ekseninde geliştirilen demagoji, emperyalizmin iki yüzlülüğünün somut gerçeği olarak dünya ezilenlerinin belleğine kaydediliyor ve mücadele bilincine dönüştürüyor.

Meselenin Irak'ın kitle imha silahlarından arındırılması olmadığını bilmeyen yok. ABD askeri gücüne dayanarak yeni bir emperyalist sömürge tekeli oluşturmayı amaçlıyor. Bu sömürgecilik tekelinin SSCB'den boşalan alanlara ve özellikle de enerji kaynaklarının yoğunlaştığı bölgelere yönelmesi em-

peryalist kapitalizmin mantığına uygun.

SSCB'nin yıkılmasıyla "soğuk savaş" bitti. ABD, "yeni dünya düzeni" ilanı ile savaşın galibi olduğunu ve dünyayı kendi çıkarlarına uygun dizayn edeceğini duyurdu. Bunun anlamı belliydi: savaşın galibi ganimetin sahibidir! Rakibini yenen ordunun fethettiği kente girdiği andan itibaren yaptığı ilk iş kentin yağmasıdır. ABD'de SSCB'den arta kalan yerlerde "yağma tekeli"ne sahip olmak istiyordu.

ABD, 11 Eylül'ü emperyalist yağma siyasetinde sıçrama tahtası olarak değerlendirdi. "Ya bizdensiniz ya değilsiniz" demagojisiyle ezilen halkların köleliğe mecbur olduklarını ilan etti. Müslüman halklara "haçlı seferi" başlattı.

Daha önce Yugoslavya'nın parçalanmasıyla başlayan yeniden paylaşım Afganistan'da himayeci sömürgeci bir rejim oluşturu-

ularak devam etti. Irak paylaşımın yeni durağı. Bunun da son durak olmayacağı şimdiden belli. Amerika açıklıktan gözü dönmüş bir kış kurdu gibi önüne gelen ağıla dalmak istiyor. Bu nedenle elinde değnekle ağıl bekçiliği yapanları ya da kendisini köyünün efendisi olarak ilan edenleri saf dışı ederek herkesi “imparator” a boyun eğmeye zorluyor. Liste şimdiden hazır: “şer devletler”, yani İran, Kuzey Kore, Küba... Latin Amerika’da Venezuela da listede. Kim bilir, Lula’nın seçilmesinden sonra Brezilya da listedeki yerini alır.

ABD ganimetten aslan payını almak, diğer emperyalistleri de kırıntılara razı etmek için tehdit ve şantaj politikası güdüyor. ABD ekonomisi durgunluktan krize doğru ilerleme sinyalleri verirken saldırganlığı artıyor. Petrol ve silah tekelleri yeni egemenlik alanları, yeni imtiyazlar, yeni savaşlar istiyor. Elbette ki bu, petrol ve silah tekelleri ile sınırlı bir olgu değildir, emperyalist tekellerin bugünkü genel eğilimidir. Paylaşımın enerji kaynaklarının yoğunlaştığı bölgelerde kızışması yalnızca bugünkü kârlarını artırma, ga-

ranti altına alma amacından kaynaklanmıyor, belki bundan daha çok, gelecekteki kârlarını güvence altına almak, rakiplerine karşı avantaj elde etmek arzusundan doğuyor. “Tıpkı tröstlerin gelecekte ‘olası’ (ama bugün mevcut olmayan) kârları ve tekelin ilerideki gelirlerini hesaba katarak, varlıklarını iki ya da üç katı tahminlerle sermayeye çevirdikleri gibi, mali sermaye de genelde olası hammadde kaynaklarını amaçlayarak, henüz paylaşılmamış dünya köşelerinin paylaşılması mücadelesinde ya da paylaşılmış olup da yeniden paylaşılması söz konusu olan toprakların paylaşılmasında geride kalmaktan korkarak nasıl olursa olsun, nerede olursa olsun, hangi araçlarla olursa olsun olabildiğince çok toprağa el koyma eğilimindedir.”⁽¹⁾

Irak’a yönelik ABD’nin işgal planına İngiltere dışındaki diğer emperyalistler karşı çıkıyorlardı. Bunda anlaşılacak bir yan yok. ABD’nin Ortadoğu petroleri üzerindeki tekeli hakimiyeti, özellikle AB emperyalistleri için büyük bir tehlike: hem bugünkü sanayilerinin Ortadoğu petrolerine bağımlılık düzeyinin yüksekliği, hem de petrol rezerv-

1) Lenin, Emperyalizm, s. 97, İnter Yayınları

leri üzerinde söz haklarının ortadan kalkması olasılığı nedeniyle. Kaldı ki Ortadoğu'yu tek başına denetleyen Amerika'nın petrol varalarını elde tutma ayrıcalığını bir şantajla dönüştüreceği ve sınır tanımaz saldırganlığını doruğa çıkaracağı açık. Bu nedenlerdir ki İngiltere dışındaki diğer emperyalistler ABD'yi engelleme stratejisi izlediler. Ne var ki ABD Irak'ı işgal etmeye kararlı olduğunu

Türk sömürgeciliğine gelince. Şimdiye kadar egemen yönetici güçlerin bölgedeki emellerini ortaya koyan pek çok veri açığa çıkmış bulunuyor. İştah kabarık! Ne var ki, Ortadoğu bir kurtlar sofrası aynı zamanda; yırtıcı mücadelede yaralanıp kan kaybetmemek ve hatta kös kös geri dönüp, aç kalmak bile var.

her vesilede dile getirdi. ABD'yi engelleyemeyeceklerini anlayan diğer emperyalistler onu pazarlığa zorlama stratejisine yöneldiler. Irak'ta Amerikancı yeni yönetim kurulduğunda eski ayrıcalıklarının korunmasını talep ettiler.

ABD Afganistan işgalinde olduğu gibi "uluslararası koalisyon" oluşturarak Irak'ı "fethetme"nin dünya halklarının savaş aleyhtarı gösterilerini dizginleme ve "yasal" kılıf giydirerek işgali meşrulaştırmanın yolunu açacağı hesabıyla BM Güvenlik Konseyi'ne bir taslak sundu.

İlk ve hemen tespit edilmesi gereken olgu, uluslararası ilişkiler bakımından ABD lehine bir dengesizliğin bütün ağırlığıyla sürmekte olduğudur. Irak'ın işgali kapsamında Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'ne sunduğu yeni plan ve karar taslağı ko-

nusunda hayli ilerleme kaydeden ABD emperyalistleri, işgal hazırlıklarının son aşamasına dayanmış bulunuyor. Rusya ve Fransa'nın koşullu direnişiyle karşılaşan, işgal kararı doğrultusunda ikna edici tam sonuca ulaşmamış da olsa, direniş odaklarını en geri, pasif tutuma sürükleyen ABD, bununla da yetinmeyeceğini açıkça ortaya koydu. ABD haydutluğunun başı G.W. Bush'un geçenlerde sıkça beyan ettiği gibi Güvenlik Konseyi'ni yeni karar tasarısını onaylamadığı durumda ABD 'kendi koalisyonunu oluşturarak' Irak'a müdahale edecek.

Bu açıklama ABD emperyalizminin davranış tarzını göstermesi bakımından anlamlı olmakla birlikte, Irak'la sınırlı olmayan, ABD'nin emperyalist küresel hegemonya stratejisinin genel mantığını ortaya koymaktadır. Nitekim bu emperyalist strateji belgesinde "önleyici saldırı" kavramıyla ifadelendirilen vuruş gücü yine G. W. Bush tarafından daha önce ilan edilmişti. ABD'nin 'ulusal güvenlik doktrini'nin bu yeni dönem stratejisi 11 Eylül sonrasında Afganistan işgaliyle laboratuvar testinden geçirildi. Sonuçları ortada: Afganistan, ABD emperyalizminin Kafkasya'daki enerji kaynakları ve boru hatları üzerindeki denetiminde merkezi kontrol üssü rolünü oynayacak bir siyasal rejim olarak örgütlenmiş bulunuyor. Buna emperyalist himayeci sömürgeciliğin (21. yüzyıl mandacılığı) Amerikan tipi rejimleri serisi de diyebiliriz. Bu seri, Balkanlar'da ön etüdden geçirildi, Afganistan'da de facto uygulamaya sokuldu. Şimdi Irak-Ortadoğu'da, 'yeni düzen' biçiminde kalıcılaştırılmak isteniyor.

ABD emperyalizminin BM üzerinden 'uluslararası yasallık' kazandırmaya çalıştığı bu himayeci sömürgecilik 'yeni düzeni', diğer emperyalist devletleri işgale ortak etme arayışının ifadesi oluyor. Böylece ABD'nin hem özel anlamda hegemonyacı üstünlüğü rakiplerine kabul ettirilmiş, hem de genel anlamda emperyalist sömürgeciliğin üstü örtülmüş olacak.

AB, Rusya, Japonya, Çin gibi diğer emperyalist güç merkezlerinin ABD-İngiltere

stratejik bağlaşmasının askeri ve politik gücüne karşı şimdilik, stratejik çaresizlik içinde kalmış oldukları açıkça görülebilen bir diğer olgudur. ABD'nin Irak'ı işgali somut olarak gündeme aldığı andan itibaren yaşanan bütün uluslararası gelişmelere yansıyan bu durum da gösteriyor ki; AB, Rusya vb. rakip emperyalist güçler "uluslararası yasallık" adı altında yürütülecek ganimet paylaşımından daha fazla pay kapmanın hesabıyla yitirmek zorunda kalacaklar. ABD'nin Irak'ı işgal için hazırladığı yeni karar tasarısı konusunda "uzlaşma" noktasına doğru adım adım yaklaşımları ve en nihayetinde uzlaşımları tam da bu anlama gelmektedir.

Bu gelişmeler tabii ki emperyalistler arasındaki çelişkilerin bitmiş olduğu anlamına gelmiyor. Tersine, çelişkiler genel kapsam ve içerik olarak genişlemekte ve derinleşmekte, doğrudan karşı karşıya gelişin keskinleştirici sonuçları daha sık yaşanmaktadır. ABD emperyalizminin hegemonyacı üstünlüğünün emperyalistler arası çelişkiler bakımından 'çözümüne kavuşturduğu' bir şey yoktur; reel olan, bu çelişkilerin, ABD'nin gücü nedeniyle ve sayesinde çatışmalı patlamalara dönüşmeden şimdilik bastırılabilmiştir. Ne zamana kadar? Bastırılmanın altında biriken emperyalist rekabet dinamiğinin zincirlerini kırma gücüne ya da kendi doğasında var olan 'özgür' yayılma hırsına yeniden eriştiği zamana kadar. O zaman küresel emperyalist bir savaşın borusu çalmış olacak zaten.

GK'da kabul edilen karar metni Irak'ın ulusal egemenlik haklarını alenen ortadan kaldırmaya yöneliktir. Emperyalist devletler elbirliğiyle Irak'ı diz çökmeye zorlamaktadır. Bir kez daha anlaşılıyor ki, "uluslararası yasallık" emperyalist zorbalığın "yasal" örtüsüdür. Karar metni ile Irak'a; sömürgeci uygulamalara boyun eğ, aksi takdirde "askeri zor"la sömürgeleştireceğiz, denmektedir.

Irak devlet yönetimini elinde bulunduran gerici, halk düşmanı egemen sınıfların bu niteliği emperyalistlerin işgal ve talanını haklı çıkarmaz. Emperyalist saldırı Irak ege-

menlerine olduğu kadar Irak halklarına da yöneliktir. "Emperyalist demokrasi" emperyalist boyunduruktur. Bir demokrasiden söz edilecekse bu, Irak halklarının gerici egemenlere ve emperyalistlere karşı mücadelesiyle elde edilecektir. Emperyalist himayeye dayalı "demokrasi" gerçekte emperyalist sömürgecilikten başka bir anlama gelmemektedir. Bunlar nedeniyledir ki, emperyalist saldırıya karşı Irak halklarının yanında olmak enternasyonalist bir görevdir.

Ama yalnızca bu nedenle değil dünya çapında hücumla geçen emperyalizme karşı işçi sınıfı ve ezilen dünya halklarının birleşik karşı koyuşunu örgütlemek ve bu genel saldırıyı bertaraf etmek için de mücadeleyi büyütmek, uluslararası dayanışmayı örmek çözümlenmesi gereken ertelenemez güncel sorunların başında geliyor.

Türk sömürgeciliğine gelince. Şimdiye kadar egemen yönetici güçlerin bölgedeki emellerini ortaya koyan pek çok veri açığa çıkmış bulunuyor. İştah kabarık! Ne var ki, Ortadoğu bir kurtlar sofrası aynı zamanda; yırtıcı mücadelede yaralanıp kan kaybetmemek ve hatta kös kös geri dönüp, aç kalmak bile var. Türk sömürgeciliği Güney Kürdistan ve Kerkük için iştahlı ama değindiğimiz nedenlerle de bir o kadar ihtiyatlı ve tedirgin. Ekonomik krizin ağırlaştırdığı siyasal bunalım ve istikrarsızlık bir yandan, ABD ve AB emperyalistlerinin politik stratejilerinin baskısı arasında kalmış ve sıkışmış olmak diğer yandan.

'Ne yandan, ne serden' vazgeçen Türk sömürgeciliği, içinde bulunduğu mevcut koşullar altında bir yandan ABD'nin emperyalist işgaline meşruluk zemini kazandırmaya çalışıyor, diğer yandan da içinde yer alacağı böylesi bir saldırıda kendi çıkarları doğrultusunda manevra alanını genişletme hesabı yapıyor. "Savaşı istemedik ama dışında da kalamayız" fikrini yığınlara empoze etmeyi amaçlıyor. Böyle davranıyor çünkü, Türk egemen sınıflarının Irak ve Güney Kürdistan'da paylaşılacak ganimet konusundaki çıkarları, ABD'yle üst üste örtüşmese de MGK,

ABD'nin sözünden dışarı çıkamaz. 'Bağımsız' bir politika isteme "çılgınlığı"na kalkıştığı durumda ise -buna ne niyeti var, ne de gücü yeter- son zamanlarda Güney Kürdistan'da iyice güncellenen ve kurumlaşan Kürt siyasal iradesinin gelişim yönü üzerindeki baskı gücünü önemli ölçüde riske etmiş ya da yitirmiş olacaktır. Çünkü bu gelişmenin yönü, Irak'a yönelik saldırı hangi biçimde sonuçlanırsa sonuçlansın koşullar bir biçimde Kürt devletleşmesinin zeminini güçlendirmiş olacaktır.

Bu ise Türk sömürgeciliğinin adeta kabusu haline gelmiştir.

O zaman, Türk egemen yönetici güçleri mevcut koşullar altında yapabilecekleri ve yapmak zorunda oldukları tek şeyi yapıyorlar ve kendilerini "uluslararası yasallık" konsensüsüne uyduruyorlar. Zaten MGK da son toplantısında, Irak'a "ABD'nin isteklerini yerine getir", ABD'ye de, "Uluslararası ya-

salık ara" diyerek bu pozisyonuna resmiyet de kazandırmış oldu.

Seçimleri kazanan AKP'de seçimden önce, "bir komşu ülkede müslüman halkın bir diktatör tarafından yönetilmesine razı olmayız" açıklamasıyla emperyalizme uşaklığını ve savaş yanlısı tutumunu ifade etmişti. Seçimlerin akabinde bu kez, "komşu bir ülkede kitle imha silahları bulunmasını hazmedemeyiz" dediler ve BM kararları doğrultusunda hareket edeceklerini belirttiler. Belli ki, egemen sınıfların çeşitli bölükleri Irak'a emperyalist saldırıya ve zorbaca dayatmalara ortaklık etme konusunda hemfikirdirler.

Çokça söz edildiği gibi, coğrafyamız ve bölge halkları için emperyalist savaşa karşı çıkmak, Irak halklarıyla dayanışmanın ötesinde kendilerini doğrudan ilgilendiren bir sorun olması nedeniyle de elzemdir.

ORTADOĞU SORUNU NEDİR VE NASIL ÇÖZÜLÜR?

"Ortadoğu sorunu" nedir? Hatta bir Ortadoğu sorunundan bahsedilebilir mi? Eğer bir Ortadoğu sorunu varsa kimler tarafından yaratılmıştır vb?

Emperyalist ve sömürgeci bakış açısından Ortadoğu, her şeyden önce, halen emperyalist dünya sisteminin başlıca enerji kaynağı olmaya devam eden petrol demek. Bu nedenle emperyalist sistemin paylaşılmaz patronu rolünü üstlenmek isteyen bir gücün, petrolün üretim ve sevkiyatının istikrarını; taşıma yollarının kontrol ve güvenliğini sağlaması gerekiyor ki, sistem için üstleneceği bu rolün meşruiyetini sağlayabilsin. ABD, hazırlandığı yeni kanlı Ortadoğu saldırısıyla bunu da gerçekleştirmek istiyor.

Eğer bir Ortadoğu sorunundan bahsedilebilirse emperyalistlerin bakışından bu, petrol rezervlerinin mülkiyeti, üretimi, sevkiyatı, taşıma yollarının kontrolü, fiyatların istikrarı, keza rakip emperyalistlerin bölgede önlerinin kesilmesi ve emperyalizmin Ortadoğu'daki en güvenilir üssü siyonist İsrail devletinin güvenliği vb. konularını kapsar.

Bölge halkları bakımından ise Ortadoğu sorunu, gerçekte demokrasi sorunudur ve bölgede tüm yakıcılığıyla kendini dayatmaktadır. Fakat Ortadoğu'da demokrasi sorunu ile petrol sorunu iç içe geçmiş ve demokrasi sorunu da adeta petrol sorununun bir başka görünümü haline gelmiştir.

Ortadoğu'nun muazzam petrol zenginlikleri şeyhler, emirler, krallar vb. bir avuç işbirlikçi sömürücü, ayrıcalıklı azınlığa mı, yoksa bölge halklarına mı ait olacaktır?

Ortadoğu'da demokrasi şeyhler, emirler, krallar vb. bir avuç işbirlikçi azınlık için mi yoksa halk için mi olacaktır?

Emperyalistler ve şeyh, emir, kral vb. işbirlikçileri yerel egemenler, Ortadoğu'da demokratik gelişmenin baş engelleri olagelmislerdir. Petrolü aralarında paylaşan haramiler, bu ayrıcalıklarını koruyabilmek için bölge halklarını boyundurukları altında tutuyorlar. Bölge, yüzyılı aşkındır dolaysız biçimde emperyalist haydutların kontrolündedir. Emperyalistler bölge üzerindeki denetimlerini şeyhler, emirler, krallar vb. yerli işbirlikçileri aracılığı ile sağlarken, karşılığında bu yerel egemenlerin ayrıcalıklarını ve iktidarlarını koruyup ayakta tutmaktadır.

Ortadoğu'da demokrasi, emperyalistler ve bölgedeki işbirlikçilerinin egemenlik ve ayrıcalıklarına karşı halkların başkaldırısı demektir. Ortadoğu halklarının özgürlüğü ile bölgenin doğal petrol zenginliğinin mülkiyet ve yönetimi iç içe geçmiştir.

Demokrasi çoğunluk yönetimi, diğer bir anlatımla azınlığın çoğunluğa boyun eğmesini kabul eden, tanıyan bir devlet biçimidir. Ulusal sorunlar bakımından bundan çıkan sonuç, yönetme hakkının her ulusun kendisine ait olduğu, ulusların kendi kaderlerini kendilerinin belirlemeleri hakkına sahip oldukları ilkesidir. Eğer istiyorlarsa kendi ayrı ulusal devletlerini kurma hakkına sahiptirler.

Ulusal sorunlardan bakıldığında Ortadoğu sorunu, öncelikle bir Filistin sorundur. Filistin'de, Filistin ulusunun kendi dev-

Demokrasi çoğunluk yönetimi, diğer bir anlatımla azınlığın çoğunluğa boyun eğmesini kabul eden, tanıyan bir devlet biçimidir. Ulusal sorunlar bakımından bundan çıkan sonuç, yönetme hakkının her ulusun kendisine ait olduğu, ulusların kendi kaderlerini kendilerinin belirlemeleri hakkına sahip oldukları ilkesidir. Eğer istiyorlarsa kendi ayrı ulusal devletlerini kurma hakkına sahiptirler.

letini kurma, kendi kendini yönetme hakkı emperyalizmin Ortadoğu'daki tabancası siyonist İsrail tarafından tepelenmektedir.

Ulusal sorunlardan bakıldığında Ortadoğu sorunu bir Kürt ulusal sorunudur. Tabii bir Arap ulusal sorunu olduğu da tamamen doğrudur. Bütün bunlar ve benzer sorunlar, emperyalizmin bölgedeki tahakkümünün, sömürü ve talanının sonuçlarıdır. Emperyalizm gittiği bütün alanlara olduğu gibi, Ortadoğu'ya da kendi egemenliğini dayatmış, yerli halkları köleleştirmiş, bölerek parçalamış, değerlerini ve zenginliklerini yağmalamış ve birbirine düşman etmiştir.

İster Filistin, ister Kürt ya da Arap ulusal sorunlarının çözümünden, isterseniz bölge ülkelerinin her birinde halkın politik özgürlüğü bakımından ya da "petrol sorunu" açısından ele alın, isterseniz de emperyalizmin bölgedeki egemenliği ve yerli işbirlikçileriyle kurduğu karmaşık ilişkiler sisteminin tasfiyesi açısından ele alın. Tam bir yumak haline gelmiş bu devasa sorunların her birinin tecrit halde, mevcut devlet sınırlarının sınırlandığı bir bakışla bölge halklarının

lehine çözümleri imkansız denecek şekilde zordur.

Örneğin Kürt ulusal sorunundan bakan herkes Ortadoğu'da halkların geleceğinin ve yazgılarının ne denli iç içe geçtiğini, nasıl koparılamaz biçimde birbirine bağlandığını, ne denli çetrefil bir sorunlar yumağının oluştuğunu çok çarpıcı biçimde görebilir. Dört parçaya bölünmüş Kürdistan, şimdi Türkiye, İran, Irak, Suriye sınırlarının ve tabii aynı zamanda emperyalizmin kurduğu yüzyıllık Ortadoğu düzeninin temellerine yerleştirilmiş muazzam bir patlayıcıdır. Kürt ulusal sorunu, ulusal devrim tehlikesi ya da Kürdistan'ın egemen oldukları parçasını kaybetme korkusu, bu dört ülkenin egemen sınıfları arasında gerici ittifakların temeli olduğu gibi, her birinin politik özgürlüğe tahammülsüzlüğünün başlıca kaynaklarından birisidir de. Bu ülkelerin egemen sınıfları Kürdistan üzerindeki egemenliklerini sürdürdrebilmek için kendi halklarını da boyunduruk altında tutma zorluluğunu duyuyorlar. Bu ülkelerin egemen sınıflarının kaderi ve egemenlikleri sıkı sıkıya bağlı olduğu gibi bölge halklarının geleceğleri ve yazgıları da sıkı sıkıya bağlıdır.

Halkların kaderinin böylesine iç içe geç-

tiği ve ilerlemelerinin böylesine sıkı sıkıya, karşılıklı herbirinin hareketine bağlı hale geldiği koşullarda işçi sınıfı ve emekçilerin, halkların temsilcilerinin devrimci bakış açılarının devlet sınırlarıyla sınırlılığı kabul edilemez. Bu devrimci teori ve program için olduğu gibi devrimci strateji bakımından da tümüyle geçerlidir. Programatik ve stratejik temelleri olan, ekonomik, toplumsal ve politik gerçeklerin koşullandırdığı "destek" ve "dayanışma"nın ötesinde bir enternasyonalizm. Devrimci gelişmenin en acil temel ihtiyaçlarından birisidir bu. Tam olarak Marks ve Engels'in, Lenin'in formüle ettikleri gibi bir enternasyonalizm: "Bütün ülkelerin işçileri birleşiniz", "Bütün ülkelerin işçileri ve ezilen halklar birleşiniz".

Marksist leninist komünistler; Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu halklarıyla demokratik ya da sosyalist federasyon talebini programlarına alarak "Ortadoğu sorunu" nun devrimci çözümünü III. Kongre Belgeleri'nde şu biçimde formüle etmiş bulunuyorlar: "Partimiz, 'Balkan, Kafkas ve Ortadoğu halklarıyla demokratik ya da sosyalist federasyonlar oluşturma anlayışını' karar altına almıştır." ■

Sendikal Harekette Sorunlar ve Çıkış Yolları

Zafer Efeoğlu

EMPERYALİST burjuvazi, II. Emperyalist Paylaşım Savaşı (1945) sonrasında oluşan uluslararası yeni siyasal koşullar altında sosyalist ülkelere, işçi sınıfı ve ezilen halklara kapsamlı siyasal ve ekonomik tavizler vermek zorunda kaldı. '70'lere kadar uzanan ara dönemin "barışçıl" koşulları altında daha önce yöneldiği tekelci devlet kapitalizmini sistemleştirerek "Keynesci Refah Devleti Modeli" temelini oturtan emperyalist burjuvazi sermaye birikiminde önemli gelişmeler kaydetti. Devletin ekonomideki ağırlığının artmasıyla birlikte teşvik edilen kitlesel tüketim, kapitalist ekonomileri canlanma ve hızlı büyüme trendine soktu. İşgücü istihdam olanaklarının artmasına yol açan bu gelişmeler ileri kapitalist ülkelerde göreceli bir refah artışına eden oldu. Geri ve bağımlı ülkeler ise hem uluslararası konjonktürün avantajları hem de emperyalist tekelin teşviki ve denetimiyle, yerli işbirlikçi burjuva sınıfları eliyle kalkınmacı politikaları yöneldiler. İthal ikameci ekonomi politikalar

ve yüksek gümrük duvarlarına dayalı-korumacı önlemler sayesinde sanayileşmeye ve iç pazar tüketiminin artırılmasına yönelik bu ülkelerde de sermaye birikimi bir ölçüde geliştirildi.

Büyük savaşların kendini dayatan "zorunlu" ihtiyaçları nedeniyle hem ekonominin yapısı ve örgütlenmesinde gerçekleşen değişimlerin, hem de bilim ve tekniğin üretim sürecindeki kullanımındaki yoğunlaşmanın tetiklediği sıçramalar, II. Dünya Savaşı'nın çapıyla orantılı olarak sonraki sürece de yansdı. Kapitalist ekonomilerin savaşın ihtiyaçlarına dayalı sanayileşme yapısında öne çıkan temel unsur, makineleşmenin ve seri üretimin yoğunlaşmasıdır. Bu nitelik savaş sonrası kapitalist sanayi üretiminin bütün alanlarına doğru yayılmış ve geliştirilmiştir. Bilimsel teknolojik ilerlemeyle de birleşen bu gelişme, üretim sürecinin örgütlenmesinde yüksek verimli mo-

dellerin inşa edilmesini sağlamıştır.

Bir yandan savaşın yarattığı devasa yıkımın “yerine konması” ihtiyacından doğan yüksek düzeydeki talep tarafından, diğer yandan da teknolojik gelişimin açığa çıkardığı yeni sanayi dallarınca emilen işgücü, yaygın bir istihdam kazandırıyordu. Ancak işçi, tekniğin

İşçi aristokrasisi ve sendikal bürokrasinin siyasi ve ideolojik yönetimi ve denetimi altında tutulan bu güçlü sendikalar, işçi sınıfını ve emekçileri burjuva ideolojisinin ürünü olan “toplumsal uzlaşma” yalanıyla yıllarca zehirlediler. Bunun maddi zeminini ise işçi ücretlerinde yaşanan genel yükseliş, çalışma saatlerinin kısaltılması, iş güvencesi, işsizlik sigortası vb. sosyal-ekonomik haklarda sağlanan gelişmedir.

gelişkin düzeyi sayesinde artık makinenin bir parçası/uzantısı haline geliyor, emeğin vasıflı niteliği üretimin çok daha dar sınırları dışında eski önemini yitiriyordu. Üretim sürecinin örgütlenmesi ve verimlilik, makinenin temel alındığı bir düzeneğe bağlanıyordu.

1945'TEN 1970'LERE SENDİKALARDA “PARLAK” DÖNEM

II. Emperyalist paylaşım savaşı sonrasında dünya siyasetinin dengelerinde emekçi sınıflar ve ezilen halklar lehine önemli değişimler yaşandı. Faşizmin ezilmesinde belirleyici rol oynayan SSCB'nin de yardımıyla birçok ülke sosyalizme yönelmişti. Emperyalist sömürgecilik büyük darbe yemiş, ulusal kurtuluş mücadeleleri dünya çapında geniş bir alana yayılarak güçlenmişti. Sosyalist hareketler dünyanın her yanında atağa geçmişti. Ezilen kitlelerin devrimci, demokratik bilincindeki sıçra-

ma ve uyanış, sınıflar savaşımının her alanında kendini burjuvaziye dayatıyor, ekonomik, siyasal ve sosyal alanda kazanımların önünün açılmasına neden oluyordu.

Devrimci uyanışın ve eylemin emperyalist-kapitalist düzenin temellerine yönelme tehlikesini gören ve bundan dehşetli korkuya kapılan emperyalist burjuvazi; emekle sermaye arasındaki çelişkileri yumuşatmaya dönük siyasal stratejiyi devreye sokmak zorunda kaldı. Keynescil iktisat politikalarına siyasal liberalizasyon yönünde kapsamlı dönüşümler eşlik etti. Özellikle Avrupa bu konuda laboratuvar olarak başı çekti. Bu tabii ki nedensiz değildi. Çünkü, devrimin dışında kalan Avrupa kapitalist coğrafyasında (İngiltere, Fransa, Almanya vb.) işçi sınıfını ve emekçileri düzen içinde tutma konusunda tarihsel olarak deneyimli, ustalaşmış siyasi yapılar gelişkindi. Sosyal demokrasi ve revizyonist işçi partileri savaş sonrası hükümetlerin ortağı ya da dolaylı-dolaysız destekçileri olarak burjuvazi adına ve onunla birlikte yeni ekonomi ve politik kararları uyguladılar.

Sendikaların ana bölümü, işçi ve emekçi sınıfları “kapitalizmin içinde bir kurtuluş arama” çizgisinde tutma ve düzeniçi reformculuğun siyasetine hapsedme bakımından önemli işlevler yüklendiler. Geleneksel olarak oportünist ve reformist partilerin ideolojik hegemonyası altında gelişen Avrupa sendikacılığı, savaş sonrası yıllarda da burjuva hükümetlerin toplumsal yedeği olmayı sürdürdü. Savaş sonrasında göreceli siyasal özgürlük kazanımlarının da etkisiyle, sendikal örgütlenmede yaşanan büyük sıçramalar nedeniyle sendikaların meşruiyetleri, üye sayıları ve toplumsal ağırlıkları belirgin olarak arttı. Esasen işçi aristokrasisi ve sendikal bürokrasinin siyasi ve ideolojik yönetimi ve denetimi altında tutulan bu güçlü sendikalar, işçi sınıfını ve emekçileri burjuva ideolojisinin ürünü olan “toplumsal uzlaşma” yalanıyla yıllarca zehirlediler. Bunun maddi zeminini ise işçi ücretlerinde yaşanan genel yükseliş, çalışma saatlerinin kısaltılması, iş güvencesi, işsizlik sigortası vb. sosyal-ekonomik haklarda sağlanan gelişmedir. Bunun getirdiği göreceli refah artışı ise işçilerin ve emekçilerin yanılmalı politik bilincinin kaynağını oluşturmuştur. Almanya, Fransa, İngiltere gibi belli başlı Avrupa ülke proletaryasının büyük ço-

ğunluğunun hemen hemen tüm 20. yüzyılın ilk çeyreği hariç devrimci atılımdan uzak duruşunun gerisinde yatan ideolojik zaafiyette bu sendikalist geleneğin temel bir rolü hep olmuştur. İşçi aristokrasisi ve sendikal bürokrasi kendi emperyalist burjuvazisinin sömürgecilikten transfer ettiği gelirlerin kırıntılarıyla cebini doldurup sınıf işbirliğini ve ihaneti örgütlerken, sendikalarda örgütlü işçiler görece refahlarındaki aynı kaynaklı kiri göremeyecek kadar ideolojik olarak alıkmış bir şekilde sosyal demokrat ve oportünist işçi partilerinin peşinden sürüklenmişlerdir.

Bütün bu dönem boyunca uluslararası sendikal hareket içindeki burjuva hegemonyasının stratejik yönetim merkezi kuşkusuz ki Amerikan emperyalizmi olmuştur. Doğrudan CIA güdümünde örgütlenen Amerikan tipi burjuva sendikacılık, savaş sonrası dönemde emperyalizmin “ihraç” ürünlerinden biri haline gelmiştir. Özellikle yeni sömürge, bağımlı ülkelerde işçi sınıfı hareketinin yükselen dalgası CIA, işbirlikçi burjuvazi ve satın alınmış işçi “önderleri” işbirliğiyle kurulan “devlet” sendikaları aracılığıyla emilmiş ve pasifize edilmeye çalışılmıştır. Örneğin Türk-İş bu amaçla örgütlenen CIA menşeli sendikalardan biridir ve işlevini zamanımızda da sürdürmektedir. Savaş sonrası dönemde dünyanın dört bir yanında mantar gibi biten ve bu amaçla kurulan pek çok sendika, “sendika eğitim seminerleri” adı altında ABD’ye götürülen ve CIA tarafından eğitilen sendika liderleri, yönetici ve uzmanları tarafından yönetilmeye ve sıkı bir disiplinle denetlenmeye başlanmıştır.

Döneme devrimci, ilerici sendikal çizgi açısından bakıldığında ise bu hareketin, sosyalizme yönelen ülkeler dışında daha çok, emperyalizme karşı sömürge ve yeni sömürge bağımlılığın kurtulma mücadelesi veren ülkelerde geliştiği görülür. Asya, Latin Amerika ve Afrika’da işçi ve emekçi hareketi üzerinde sosyalist düşüncelerin ve Sovyetler Birliği’nin saygınlığının ve sınıf sendikacılığı temelinde örgütlenen uluslararası kızıl sendikalar hareketinin güçlü etkileri vardır. Sendikal hareket buralarda yer yer ulusal kurtuluş mücadeleleriyle iç içe geçerek, yer yer kapitalizme karşı siyasal mücadelenin kaldırıcı rolünü oynayarak işçi sınıfının uyanışında önemli roller üstlenmişlerdir.

Ancak başından itibaren uluslararası sermaye ve işbirlikçi güçler tarafından kısa süreli alınan devrimci sendikal çizgi, işçi hareketinden sürekli tecrit edilmeye çalışılmıştır. Sistemin egemen güçleriyle ve sermaye sınıfıyla işbirliği içindeki oportünist ve reformist sendikal anlayışlar bu işin fiilen yürütücüleri olmuştur. Özellikle Sovyetler Birliği’ndeki revizyonist ihanetin açığa çıkması ve iktidarı ele geçirmesiyle birlikte bu tecrit daha da derinleşmiştir.

Sonuç olarak ‘70’li yıllara gelindiğinde uluslararası sendikal hareket, esas olarak iki emperyalist blok (ABD ve Rusya) arasındaki “soğuk savaş” dengeleri gereğince yaygın bir örgütlülüğe, dev cüsseli ancak, içi kof bir yapıya sahip bulunuyordu.

KAPİTALİZM KRİZDE, SENDİKALAR HEDEFTE

Dünya kapitalizminin II. Dünya Savaşı sonrasında yaşadığı genişleme ve nispeten istikrarlı pazar dönemi ‘70’li yıllara doğru tıkanmaya başladı. Büyük ölçekli üretim yapan çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) ve firmaların kâr oranlarının hızla düşmeye başlaması, tekeli devlet kapitalizmine dayalı sermaye birikimi modelinin de giderek tıkanması anlamına geliyordu. Modelin yapısı itibarıyla sermaye birikiminde temel bir rol oynayan ve önemli bir kısmını elinde tutan tekeli devletin aynı zamanda eğitim, sağlık, konut vb. yüklü sosyal harcamaları karşılmasına dayanan “sosyal devlet” uygulamaları kapitalist ekonomideki tıkanmayı derinleştiriyordu.

Nitekim, dünya petrol fiyatlarındaki aşırı ve ani yükselişin uzun bir süre devam etmesinin tetiklediği kapitalist kriz, ‘70’li yılların ortalarına doğru bir olguya dönüştü. Bu sarsıcı gelişme kapitalist dünya ekonomisinde yeni bir kriz/krizler döneminin başlangıcı anlamına geliyordu. Son 20-25 yılın gelişmeleri bunu tamamıyla doğrulamış bulunuyor. Aradan geçen çeyrek asırlık zaman boyunca dünya ekonomisinin farklı çeper ülkelerini ve bölgelerini bir kaç kez vuran kriz dalgaları hâlâ devam etmektedir. Son bulmak bir yana kriz dalgaları, giderek kapitalist dünya ekonomisinin merkez odaklarını (Japonya, ABD, AB vb.) tehdit eden

ve kuşatan sonuçlar yaratmaktadır. Kapitalist üretim bir türlü istikrarlı genişleme dönemine geçemiyor ve biriken iç gerilim, dünya bazında büyük ölçekli kırılma riskini güçlendiriyor.

Emperyalizmin ekonomi ve siyasetinin birbirinden koparılmayacağı gerçeğinden hareket ettiğimizde '70'li yıllarla birlikte aynı zamanda dünya siyasetinde de yeni bir dönemin kapısının aralandığını görmekteyiz. Kapitalist dünya ekonomisini tehdit eden kriz dönemine girişe, uluslararası gericiliğin Amerikan emperyalizmi önderliğinde topyekün siyasal saldırı konseptine yönelmesi eşlik etmiştir. Emperyalist-kapitalist dünya ekonomisinin yeniden yapılandırılması ve yeni iş bölümünün düzenlenmesinin önündeki engelleri ortadan kaldıracak uluslararası siyasal koşulların hazırlanması planıydı bu. Krizin bütün yükünü işçi sınıfının ve yeni sömürge ülke halklarının sırtına yıkarak çöküşten kurtulmak, uluslararası tekelci sermayenin ve emperyalist güçlerin "mutlak" ihtiyacı haline gelmişti.

Uluslararası işçi hareketinde devrimci ruh yitiminin sürdüğü, sendikal hareketin oportünist ve reformist önderlikler eliyle düzeniçi çizgide tutulduğu, revizyonist SSCB'ye bağlı resmi komünist ve küçük burjuva sosyalist partilerin burjuvaziyle "barış içinde bir arada yaşama" çizgisinde işbirliği halinde olduğu politik koşullar, emperyalizmin ekonomi ve politik yeniden yapılanma planlarını kolaylaştırıyordu. '80'li yıllar boyunca geri çekilişi derinleşen uluslararası işçi hareketinin bıraktığı boşluğu, hazırladığı kuvvetleri merkezleştirerek dolduran uluslararası tekelci sermaye ideolojik ve politik saldırılarını yoğunlaştırdı. Latin Amerika, Asya ve Ortadoğu'da faşist rejimler, askeri diktatörlükler ve gerici yönetimler doğrudan CIA güdümünde ve denetimindeki darbelerle ve iç karışıklıklar eliyle iş başına getirildi. IMF ve Dünya Bankası'nın hazırladığı ekonomik programların pürüzsüz hayata geçirilmesi için işçi sınıfı hareketi kanla bastırıldı, sendikal ve siyasal örgütlülükleri dağıtıldı ve yasaklandı.

1985'te Gorbaçov'la başlayan çöküş süreci, SSCB ve Doğu Bloku'nun '89/90'da dağılmasıyla noktalandı. Uluslararası karşıdevrim için bu, sosyalizme ve işçi ve emekçi sınıfların 20. yüzyıl boyunca elde ettiği siyasal ve örgütsel kazanımlara karşı fütursuz saldırı kampan-

yası açma fırsatı yarattı. Uluslararası komünist hareketin ideolojik ve örgütsel kriz içine düşüren bu gelişmelerden de aldığı güçle "Yeni Dünya Düzeni"ne doğru yol alındığını ilan eden uluslararası sermaye merkezleri, saldırılarını en üst düzeye doğru tırmandırdılar.

Kısaca söylemek gerekirse, dünya siyasetinin son 20-25 yılı uluslararası gericiliğin damgasını vurduğu karanlık bir dönem olarak yaşanmış bulunuyor.

Uluslararası işçi ve emekçi hareketinin gerilediği en dip direnme noktasından ileriye doğru yürüyüşün başlangıcına tanık olduğumuz son bir kaç yılda açıkça gösteriyor ki, karanlık dönemin biriktirdiği ağır ideolojik, siyasal ve örgütsel yüklerin atılması ve sorunların çözüme kavuşturulması komünistlerden yüksek düzeyde bir enerji ve yaratıcılık bekliyor.

SENDİKAL KRİZ, YENİ DURUM

Uluslararası işçi hareketinin sorunlarının temel bileşenlerinden biri olarak sendikal kriz, gericilik döneminin ideolojik, siyasal ve örgütsel kapsamıyla bugüne taşıdığı en ağır yüklerden biridir. Bu anlamda sorunun tek bir hamleyle çözüme kavuşturulması düşünülemeyeceği gibi, "sendikal kriz" ya da "krizden çıkış" üzerine çok laf etmek ya da yazıp çizmekte işin esasını oluşturamaz. Sorunun merkezinde devrimci bir işçi hareketi yaratma "pratik" görevinin uzun, güç ve sancılı sürecinin durduğunun kavranması oranında çözüme yönelik gerçek adımlar atılabilir. Bu nedenle komünist, devrimci ve ilerici öncü işçilerin ve sendikacıların örgütlü pratik-siyasal yaklaşımları ve tutumları belirleyici önemdedir. Çünkü fabrika, işletme ve havzalarda, işçi semtlerinde, kahvehanelerinde ve evlerinde sendikal örgütlenme için ter dökmesi gerekenler en başta onlardır. Gerçek ihtiyaç budur.

İşçi sınıfının devrimci eylemine ve onun yaratıcı, eğitici, dönüştürücü gücüne dayanmayan sendikal krize çözüm arayışlarının, enerji kaybı dışında somut bir anlamı olmayacaktır. İşçi sınıfını belki "sendikal kriz" kavramı düzeyinden değil ama sendikalaşma çabasının önüne dikilen bin bir yasal ve fiili engelin; sendikalaştığı için işten atılmasının, işten atıldığı için sendika hakkını kaybetmesinin, grev-

lerinin büyük çoğunlukla başarısızlıkla sonuçlanmasının ya da grev yasaklarının, ücretlerinin sürekli düşürülmesinin ya da TİS'lerin işlevsiz hale gelişinin vb. vb. her gün her saat yaşadığı gerçeklerin özbilincine, değişik biçimlerdeki sınıf eylemi düzeyinden kazanabilecektir. Bugün "sendikal kriz" olarak kavramlaştırılan soruna neden olan uluslararası iktisadi ve siyasi dönüşümü işçi sınıfı kitlelerinin anlaması ve kavraması, eylemli bir sürecin ürünü olacaktır.

Hem uluslararası düzeyde, hem de yerel bazda yükselişe geçen işçi ve emekçi hareketinin denetlenebilir nesnel verileri de zaten arayışların fiili yönünün böyle olduğunu ortaya koymaktadır. Burjuvazinin uzun süreli ve kapsamlı saldırıları altında ve işçi aristokrasisi ve sendika bürokrasisinin ihaneti nedeniyle üye kitlelerini önemli ölçüde kaybetmiş ve işlev yitimine uğramış olsalar da sendikalar, işçi sınıfı tarafından örgütlenme, birlik ve direniş merkezleri olarak görülmeye devam etmektedir. Pek çok ülkede ve farklı yöntemler uygulayarak işçiler, yeni sendikalar kurma mücadelesi yürütmekte ve önemli başarılar kazanmaktadır. Asya'da Güney Kore, Hindistan; Latin Amerika'da Arjantin; Avrupa'da Yunanistan, Fransa sendikal hareketin gerileme sürecine karşı kitlesel işçi direnişlerinin ve arayışlarının genel eğilimini temsil eden tipik deneyimler olarak sendikalaşmada öncü rolü oynamaktadırlar. Ülkemiz bakımından da emekçi memur sendikalarını bu ters akıntı döneminde başarıya ulaşan önemli örneklerden biri sayabiliriz. Keza 1980'den bu yana sendikalaşma amacıyla küçük çaplı onlarca girişim ve direniş, işçi sınıfının eylemleri arasında yer almıştır.

İşçi ve emekçi sınıfların yeni sendikalaşma hareketinin temel özelliklerinden birisi, bu arayışların geleneksel sendikal anlayışa ve yapılanmaya karşı bir tepki ve arayış niteliği de taşıyor olmasıdır. Militan karakterli bu sendikal hareket, yöneldiği kesimler itibariyle geleneksel burjuva sendikal örgütlenme yapısına önemli darbeler vurmaktadır. İşçi ve işsizlerin sendikalı olsun ya da olmasın ortak hareketini temel alan demokratik yapılar üzerinden birleştiren yeni araç ve yöntemler geliştiren bu hareketler, sermayenin saldırılarını durdurma ve püskürtmede önemli başarılar kazanmaktadır.

Uluslararası sendikal hareket içindeki burjuva hegemonyasının stratejik yönetim merkezi kuşkusuz ki Amerikan emperyalizmi olmuştur. Doğrudan CIA güdümünde örgütlenen Amerikan tipi burjuva sendikacılık, savaş sonrası dönemde emperyalizmin "ihraç" ürünlerinden biri haline gelmiştir. Özellikle yeni sömürge, bağımlı ülkelerde işçi sınıfı hareketinin yükselen dalgası CIA, işbirlikçi burjuvazi ve satın alınmış işçi "önderleri" işbirliğiyle kurulan "devlet" sendikaları aracılığıyla emilmiş ve pasifize edilmeye çalışılmıştır.

Kuşkusuz işçi hareketinin deneyimlerinin bugünkü pratik düzeyi, "sendikal kriz" sorununun kapsamlı çözümünün önünü açacak kadar güçlü bir ideolojik ve örgütsel içeriğe sahip olmaktan epey uzaktır. Bu anlamda *alternatif sendikal* anlayış ve mücadele çizgisi ekseninde geliştirilmeye çalışılan sendikal örgütlenme modellerinin hiçbirisine nihai çözüm biçimi olarak yaklaşamaz.

Ancak mevcut geleneksel sendikal yapıyı, işleyişini ve mücadele tarzını bütünüyle yenilemeyi önüne koyan alternatif arayışlarının sınıf mücadelesini geliştirici bir rolünün olacağı da açıktır. Çünkü bu temelde yürütülecek bir alternatif sendikal örgütlenme çalışması birincisi; işçiyi sendikal yaşama katmayı ikincisi; sorunların tartışılması ve çözümüne katmayı, ortak etmeyi, üçüncüsü; işçiyi sınıf ruhuyla, bilimsel sosyalizm doğrultusunda eğitmeyi, dördüncüsü; sınıf gelenekleriyle donatmayı ve bilinç ve kültürel zenginlikle yüzyüze getirmeyi, beşincisi; politik ve toplumsal yaşamın ge-

Burjuvazinin uzun süreli ve kapsamlı saldırıları altında ve işçi aristokrasisi ve sendika bürokrasisinin ihaneti nedeniyle üye kitlelerini önemli ölçüde kaybetmiş ve işlev yitimine uğramış olsalar da sendikalar, işçi sınıfı tarafından örgütlenme, birlik ve direniş merkezleri olarak görülmeye devam etmektedir. Pek çok ülkede ve farklı yöntemler uygulayarak işçiler, yeni sendikalar kurma mücadelesi yürütmekte ve önemli başarılar kazanmaktadır.

nel sorunlarına duyarlı hale getirmeyi ve bu eksende mücadeleye sevk etmeyi amaçlarının merkezine koyacaktır. Komünistlerin sınıf sendikacılığı temelinde yöneldikleri alternatif sendikal arayışın görüş açısı tam olarak buna dayanmaktadır.

YAPISAL SORUNLAR VE İDEOLOJİK KRİZ

“Sendikal krizin” ortaya çıkışına neden olan ekonomik ve siyasi temeldeki tarihsel dönüşümlerin genel çerçevesini yazının önceki bölümlerinde ortaya koymaya çalışmıştık. Ama “sendikal krizin” somut olarak bir tanımını yapmamıştık. Çözümüne bilinçli olarak ve doğru hedefler doğrultusunda yön verebilmek bakımından, sorunun tanımını önemlidir.

Sendikal kriz, işçi sınıfının strateji ve taktiğinin kapsam ve içeriğini önemli ölçüde etkileyen uluslararası iktisadi ve siyasi koşullardaki yapısal değişim ve dönüşümler karşısında mevcut sendikaların yapılanması, işleyişi ve mücadele tarzı bakımından işlevsizliğe sürük-

lenmesi ve rollerini oynayamamalarıdır. Bu öz itibarıyla yapısal sorunlardan kaynaklı doğrudan ideolojik bir krizdir.

Genel bir yaklaşımla ele alınırsa, sendikal hareketin sorunları neredeyse iki yüzyıl önceye kadar uzanan ilk örgütlenme aşamalarıyla beraber başlamıştır, denilebilir. O günden bugüne örgütsel, politik ve ideolojik içerikli sorunlarla dolu olmuştur, sendikal hareketin tarihi. İşçi sınıfının mücadele sürecinde farklı ülkelerde, farklı nedenlerle ve farklı zamanlarda sendikal örgütlenme bazen ileri sıçramış, bazen gerilemiş, bazen de durağanlaşmıştır. Kapitalizmin gelişiminin sıçramalı ilerlediği dönemelerde ya da uluslararası politik koşullardaki değişimin genel etkisine bağlı olarak sendikal hareketin bütününe olumlu ya da olumsuz bakımdan etkileyen dönemler de olmuştur.

Ancak bu deneyimlerin hiçbiri bugün “sendikal kriz” olarak ele alınan duruma uymaktan ve bu anlamda da çözüme kapsayıcı örnek olmaktan uzaktır. Dünya işçi hareketinde hiç şimdiki gibi bir durumla karşı karşıya kalınmadı. 1960-’70’lerde kapitalizmin sanayi/üretim yapısındaki köklü değişim sürecinin başlangıcıyla, sosyalizmin yenilgi süreci, bu iki şey tarihsel olarak keşişti. Sendikal kriz bakımından da bizim yapısal sorunların kaynağı olarak tespit ettiğimiz unsurlar bunlardır. Bunlardan birincisi, yapısal sorunların kapitalist üretimin örgütlenme/teknik yapısındaki nesnel değişim zeminine işaret ederken, ikincisi sendikal hareketteki egemen oportünist, reformist anlayışın ideolojik/politik çözülüşüne ve çöküşüne ve devrimci, sosyalist anlayışın tıkanışına yol açan öznel zemine işaret etmektedir.

Bu yapısal unsurların iç içe geçen ilişkisi bağlamında tarif edersek; sendikal kriz, sermayenin özelleştirme, taşeronlaştırma, eşel mobil sistemi, kalite çemberi, esnek çalışma, düşük ücret, sosyal hakların gaspı vb. fiili saldırı ve dayatmaları ve burjuva ideolojik baskısı altında ortaya çıkmıştır. Bunlar uluslararası sermayenin düşen kâr oranlarını yeniden yükseltmek, yani sermaye birikimini istikrarlı hale getirmek için uygulamaya soktuğu yeni stratejinin gerekleri olarak uygulanmıştır. Sermayenin yeni stratejisinin esası, büyük ölçekli üretimin parçalanmasına, uluslararası iş bölümü-

nün buna bağlı düzenlenmesine, işletme yapılarının değiştirilmesine ve çalışma koşullarının buna uydurulmasına dayanmaktadır.

Direnmek bir yana eski dönemdeki ayrıcalıkları “korumanın” derdine düşen geleneksel sendikal anlayışa sahip sendika üst yönetimleri, bu yeni dönüşümler temelinde kapitalizmi övdüler, “sanayi barışı” toplumsal uzlaşma” palavralarıyla işçi sınıfını ideolojik olarak zehirlediler. Sendikal politikalarını, sermayenin yeni stratejisine uyarlayarak, sınıf işbirliğini derinleştirdiler. Sendikal üst yönetimlerin sınıf işbirlikçilerinin eline geçmesine bağlı olarak işçi sınıfı sendikal krizin içine adım adım sokulmuş oldu.

Bunların belli başlı görünümelerini sıralamak gerekirse, şunlar tespit edilebilir. Birincisi; sendikalar işçi katılımının ve denetiminin dışına düşürüldü. İkincisi; sendikal örgütlenme çalışmaları bir yana bırakıldı. Üçüncüsü; işçi sınıfının toplumsal yaşamda oynaması gereken öncü, birleştirici rol reddedildi, sendikalar saygınlık yitimine uğratıldı. Dördüncüsü; sendikalar basit bir toplu sözleşme aracı haline getirildi. Beşincisi; işçi sınıfının demokratik bilincinin, sınıf duygusunu ve dayanışma geleneğinin bozulmasına yol açıldı. Altıncısı; sendikalar içinde kastlar oluşturuldu ve antidemokratik tüzük ve yasalarla kurumlaştırıldı. Yedincisi; işçiler ve sendikalar “partiler üstü”, “politika üstü” gibi ideolojik saldırı altında devrimci politikadan uzak tutuldu. Sendikalar bir mücadele örgütü olmaktan çıkarılarak sıradan bir “sivil toplum kurumu” haline dönüştürüldü.

YENİ SENDİKAL HAREKET İLERLİYOR

Sendikal kriz, işçi sınıfı hareketinin ideolojik-politik krizinden ayrı düşünülemez. İşçi sınıfı aristokrasisine dayalı oportünist, burjuva sendikal anlayış nasıl bugün işçi sınıfının sıradan ekonomik-demokratik taleplerini sahiplenecek durumda değilse, onun adına politika yaptığını iddia eden “sol” etiketli burjuva partiler de aynı pozisyondadır. Emperyalist-kapitalist sistemin uyguladığı vahşi kapitalizm bir dönemin kazanımlarını yok etmeye yöneldiği gibi, bu kazanımlar döneminin sendikal ve politik yapılarını da yok oluşturma sürüklemek-

tedir. Giderek iki ayrı kutupta daha çok biriken burjuvazi ve proletarya yeniden ve daha sert sınıf mücadelesine tutuşacaktır. Burjuvazi kendi cephesinden bu mücadeleyi ideolojik-politik ve örgütsel araçlarla organize etmekte, buna karşın işçi sınıfı henüz bu düzeyde bir çarpışmaya hazır bulunmamaktadır. Nesnel koşullar bir zamanların aristokratik örgütlerinin, “sınıf uzlaşması”, “paylaşılan refah” vb. Ideolojik söylemlerin zemininin ortadan kalktığını gösteriyor. Üzerinde yükseldikleri zemin hızla kayarken, sendikaların hiçbir şey yokmuş gibi ayakta kalması düşünülemez. Bu nedenle ki, sendikalar her bakımdan yeniden örgütlenme sorunuyla karşı karşıyadır. Bu örgütlenme tam da bugün daha da keskinleşen sınıf karşıtlıklarının zemininde yükselebilir. Güçlü enternasyonal dayanışma, militan sınıf mücadelesi, politik bilinç ve sosyalizm perspektifi; işsiz işçileri kapsamına alan, üretim sürecindeki bölünme ve mikronize edilmeye karşı yeni tipte örgütsel biçim ve araçlarla işçi sınıfının birliğini sağlayan sınıf sendikacılığı ile sendikal kriz aşılabılır. Bütün bunlar, işçi sınıfı partisinin ideolojik-politik etkisinin güçlenmesi, sınıfın politikleştirilmesi, sendikaların yeniden devrimin kaldıracı haline getirilmesiyle birlikte gerçekleşebilir. Burjuvaziye karşı proletarya, kapitalizme karşı sosyalizm bakış açısıyla yola çıkmayan ve bu temelde örgütlenmeyen hiçbir sendikal hareket köklü değişimler gerçekleştiremez ve ön açamaz.

Günümüz koşullarında dünya siyaseti esasen, uluslararası karşıdevrimin, kapsamında sendikaları yok etmek de olan neoliberal ekonomik yapılanma stratejisi ve ona eşlik eden militarist saldırı dalgasının belirlediği yön çizgisinde ilerlemeye devam ediyor. Ancak bu ilerleyiş ne yakın zaman öncesinin hızında ne de pürüzsüz sürmektedir. Emperyalist haydutların ve işbirlikçi uşakların karşısına kapitalizmin krizinin biriktirdiği işçi, emekçi kitle öfkesi ve tepkisi dikiliyor. Dünyanın dört bir yanında işçi sınıfı ve emekçi yığınlar emperyalist boyunduruğa ve kapitalist sömürü düzenine karşı mücadelelerini yükseltiyorlar, ayaklanıyorlar. Bu işçi sınıfının devrimci mücadelesinin sendikal krizin de çözümü yolundan ilerleyerek, sermaye sınıfını kapitalizmin krizine gömme görevini er ya da geç yerine getireceğini gösteriyor.■

Paşabahçe Direnişinin Öğrettikleri

YILLARDIR çalış-
tıkları fabrikanın kapa-
tılması tehdidiyle yaşa-
yan Paşabahçe Şişecam
işçileri, sendika bürok-
rasisinin uzlaşmacı tu-
tumunu bir kenara ite-
rek 22 Temmuz 2002
tarihinde fabrikalarını
işgal etti. Patronun 15 günlük ücretli izin adı
altında fabrikayı kapatmasına, işlerini savun-
mak için başlattıkları işgal eylemiyle yanıt ve-
ren işçilerin en büyük destekçisi aileleri ve fab-
rikanın hemen yanı başında tepelere doğru sı-
ralanan gecekonduarda oturan Beykoz halkıydı.

Paşabahçe işçisi deneyimliydi. Daha önce
de günlerce süren fabrika işgali ve grevleri ya-
şamıştı. 1991 yılında başlayan grev ve ardından
işçi kıyımına karşı fabrika işgali eyleminde ol-
duğu gibi, 2002'de de işçiler, geceli gündüzlü
fabrika önünde beklediler. Son yılların bütün

grev ve direnişlerinde
olduğu gibi Paşabahçe
işçileri de sınıf dayarı-
nışmasından yoksun-
du. Olası bir sınıf dayarı-
nışmasının ne anlama
geldiğini en iyi sermaye-
edarlar bilir. Bu ne-
denledir ki devlet, di-

renişin işçi sınıfının diğer bölükleri ve emekçi
halkla buluşmaması için her türlü önlemi al-
mıştı. Ve direniş, sınıf dostları ve emekçi halk-
la buluşmaması için tecrit edildi. Paşabahçe iş-
çileri tecrite rağmen fabrika içinde bekleyişleri-
ni sürdürdü ve 1991'de olduğu gibi fabrika içi-
ne kurdukları 'kartonkentler'de yaşadılar.

Paşabahçe işçileri, son yıllardaki en etkin
direnişi örgütlemelerine rağmen, istedikleri so-
nucu elde edemediler. 11 yıl önce yaşadıkları
direnişi aşamamış ve 11 yılın gerisinde kalan sı-
nıfın öncü bölükleri, eylemi ileri bir noktaya
sıçratamamıştı. Daha önceki direnişlerden ders

çıkaran Paşabahçe patronu, sendika bürokrasisinin katkılarıyla 17 gün süren direnişi fabrikayı kapatarak sonlandırdı. İşçilerin bir kısmı zorunlu emekliye ayrıldı, geriye kalan 700'ü aşkın işçi ise Mersin, Trakya, Denizli, Eskişehir vb. illerdeki fabrikalara gönderildi. Bu, çok zayıf bir kazanım olsa da direnişin ürünüydü.

Paşabahçe direnişi bir kez daha işçi sınıfının durumuna ayna tuttu. Eğer, en genel sonuçlarına göz atarsak bu direniş, sınıfın sermaye karşısında nasıl güçsüzleştiğini ya da güçsüzleştirildiğini gösterir.

İşçi sınıfı arasında birleşik karşı koyuş örgütlenmeden sermaye ve faşizme karşı en sıradan ekonomik-demokratik talepler bile elde edilemez. Direnişçi işçiler, ne denli militan, kararlı olursa olsun direniş; a) aynı iş kolunda diğer işçilerle, b) başka iş kollarındaki işçi bölükleriyle, c) işçi aileleri ve emekçi semt halkıyla birleşik, örgütlü bir biçime dönüşmedikçe, zaferle sonuçlanması neredeyse imkansızdır.

Paşabahçe işçileri, direnişçi bir tutum almış, aileleri ve semt halkını direnişe ortak etmiştir. Ne var ki, Kristal-İş'in sendika bürokratları direnişi diğer alanlara yaymamış, üretimden gelen gücünü kullanmamış, dayanışma direnişleri örgütlememiştir. Diğer sendikalar da dostlar alışverişte görsün tavrıyla soruna yaklaşmış, sermayenin birleşik saldırısına karşı Paşabahçe işçisini yalnız bırakmıştır.

Buna karşın Paşabahçe işçisi, direnişe başlarken, kendi kendini güçsüz düşürmenin ağır sorumluluğu altındaydı. 1991'deki direniş patronun saldırısına bir barikat olsa da önemli kayıplarla sonuçlanmıştı. Paşabahçe işçisi, süreç içinde patrona tavizler vererek kurtulacağını sandı. 1991'de 3500 olan işçi sayısı, 2002 direnişi öncesinde 870'e düşmüştü. Bu dönemde sessizlik hakimdi. Toplusözleşme görüşmelerinde "patronu teskin etmek" temel amaç haline getirildi. Sendikanın "sıfır zam" a imza atması, sosyal haklarda kısıtlamaları kabul etmesi suskunlukla geçiştirildi. Dahası "sıfır zam" la maliyetlerin düşürüleceği, patronun kârlarının yükseleceği, böylece rekabet şansının büyüyeceği, bu nedenle de fabrikanın kapatılmasının engelleneceği varsayıldı. Paşabahçe işçisinin politik körlüğü, sınıf bilincinden yoksunluğu, onda, "Patrona ne kadar fazla kâr ettirirsem işim o kadar güvencede" bakış açısını egemen

kıldı. Oysa, Paşabahçe işçileri sermayenin birleşik-örgütlü saldırısıyla karşı karşıyaydı. İşçi sınıfının diğer bölüklerine dayanacağına patronla dayanışmaya çevirdi yüzünü. Bir kez daha görüldü ki, işçi sınıfı patronun görüş açısıyla sorunlara yaklaştığı müddetçe kaybetmeye mahkumdur. İşçi sınıfı bir sınıf olduğunu ve bir sınıf olarak burjuvaziyle çıkarlarının zıt olduğunu bilince çıkarmadıkça ücretli kölelik

İşçi sınıfı arasında birleşik karşı koyuş örgütlenmeden sermaye ve faşizme karşı en sıradan ekonomik-demokratik talepler bile elde edilemez. Direnişçi işçiler, ne denli militan, kararlı olursa olsun direniş; a) aynı iş kolunda diğer işçilerle, b) başka iş kollarındaki işçi bölükleriyle, c) işçi aileleri ve emekçi semt halkıyla birleşik, örgütlü bir biçime dönüşmedikçe, zaferle sonuçlanması neredeyse imkansızdır.

zincirine yeni halkalar eklenecektir. Seka'da, Sümerbank'ta, Petlas'da ne olduysa Paşabahçe'de de o oldu. Sürekli geri adım atarak patronun şerrinden kurtulacağını sanan işçiler, bunun boş bir hayal olduğunu anladıklarında direniş kuvvetlerinin ne denli azaldığını gördüler. Süreç içindeki her geri adım işçileri daha da güçsüzleştirdi.

Seka, Sümerbank, Paşabahçe ya da diğer işçi sınıfı bölükleri, kendi patronlarına karşı mücadele ederken bunu burjuvaziye karşı mücadele olarak kavramadıkları sürece kaybedeceklerdir. Özelleştirme, taşeronlaştırma, esnek ücret vb. uygulamalar şu ya da bu patronun özel bir yöntemi değil, burjuvazinin genel bir yönelimidir. Bu nedenledir ki, özelleştirilen bir fabrikada işten atılmalara karşı direniş, özelleştirmeye karşı genel mücadelenin bir kaldırıcısı, diğer işçi bölükleriyle mücadele birliği halini almazsa başarı şansı çok zayıf kalacaktır. İşçi sınıfı kapitalizmin bugünkü koşulları içinde ken-

di işyeriyle sınırlı bir ekonomik mücadelenin günlük çıkarlarını dahi geliştirmeye ve korumaya yetmeyeceğini görmelidir.

Paşabahçe direnişi başka açılardan da önemli dersler bırakmıştır. Sermaye birleşik ve örgütlü bir saldırı içinde. İşçi sınıfı ise burjuva sendikal bürokrasinin prangasına bağlı. Kapitalizme karşı ekonomik mücadele kapitalist üretim ilişkilerine karşı mücadelenin bir kaldırıcı haline getirilmedikçe, işçi sınıfı sendikaları burjuva sendikal bürokrasiden kurtulmadıkça, sınıfın politik örgütlülüğü gelişmedikçe işçi sınıfı güçsüzleşmeye devam edecektir. En temel sorun, sınıfın yalnızca üretim sürecindeki parçalanma ya da dağılması değil, örgütsel olarak da parçalanma ve dağınıklık içinde olmasıdır. Ekonomik mücadele politik mücadeleyle birleştirilmezse, işçi sınıfının politik bilinci yükseltilmez, politik örgütlülüğü geliştirilmezse işçi sınıfı yalnızca sermayenin değil, sendikal bürokrasinin ağır darbeleri altında ezilecektir.

Bütün işçi sınıfı bölükleri şu gerçeği bilinçe çıkarmalıdır: Kendi fabrikasıyla sınırlı kaldıkça her türlü güvenceden yoksun kalacaklardır. Her an işten atılabilir, ücretleri düşürülebilir. İş yerinin sendikalı olması kuşkusuz bir avantajdır. Fakat, sendikacılar ne denli iyi niyetli olurlarsa olsunlar, burjuva sendikal anlayışı aşamadıkları, sendikalar arasında, işçiler arasında birleşik direniş, işsizlerle birleşik örgüt yaratmazlarsa sonuç değişmez.

Paşabahçe direnişi göstermiştir ki, küçük bir kazanım elde etmek için dahi büyük bir kararlılıkla direnişe geçmek gerekir. Direniş biçimi olarak fabrika işgali, son yıllarda başka yerlerde de olduğu gibi, Paşabahçe'de de öne çıkmıştır. Ama işgal bir fabrikayla sınırlı kaldıkça etkisi zayıf kalmaktadır. Destek yürüyüşleri, basın açıklamaları, para vb. maddi dayanışma önemlidir; ama yeterli değil. Bir yerde fabrika işgali başladı mı, işgal başka fabrika ve işkollarına yayılırsa o direniş için istenen sonuç elde edilebilir. Hem işçi sınıfının hem onun öncü bölüklerinin en fazla bilinçe çıkarılması gereken budur. Öncü kurmay bakımından da bilinç taşıma ve eyleme müdahale; işgalci işçilere destek ziyaretlerinde bulunmak, onlara yönelik bildirimler çıkarmak, basın açıklamaları yapmakla sınırlı görülemez. Eğer bu anlayışın ötesine geçilmezse muharebe daha baştan kaybedilmiş demektir. Yapılması gereken; bir fabrikada direniş

başladığında dikkat, direniş siperlerinin çevresinde kalabalıklar oluşturmaya değil, diğer fabrikaları ve emekçi semtleri harekete geçirmeye, buralardan işgali ve direnişi yaymaya ve büyütmeye yöneltilmelidir.

Bir başka noktaya daha vurgu yapmak gerekir. İşçi sınıfı içinde politik etkisini ve örgütlülüğünü geliştirmedikçe komünist öncü seyirci, uzaktan dayanışmacı ve kaydedici olmaktan kurtulamaz. İşçi sınıfı içinde çalışma, sınıfın politik örgütlülüğünü büyütme bakış açısıyla ele alınmalıdır. Sınıfın en acil, en temel sorunlarının politikayla bağlı doğru temelde kurulmalı, burjuva sendikal bürokrasinin örgütsel sınırlarını aşacak bir hattan gidilmelidir.

Politik öncü Paşabahçe direnişine, çoğu işçi direnişinde olduğu gibi, bir kez daha hazırlıksız yakalanmıştır. Bu nedenledir ki, onun müdahalesi etkisiz ve cılız kaldı. Peki bu nasıl aşılacaktır? Her şeyden önce işçi sınıfı içinde her günkü politik ajitasyonun yükseltilmesi, sınıfın bilinç ve örgütlülük düzeyinin geliştirilmesiyle. Bu ancak planlı ve sistemli bir çalışmayla gerçekleştirilebilir. Ama sorunu bununla sınırlandıramayız. Her yerde olduğu gibi işçi sınıfı içinde komünist öncünün etkisi sıçramalı gelişecektir. Bu bilinç komünist öncüye, her günkü çalışmanın ötesinde, ortaya çıkacak fırsatlardan yararlanma bakış açısı kazandırır. Önemli bir işgal ve direniş ortaya çıktığında yukarıda belirtilen tarzda bütün politik faaliyetin direnişi büyütme ve yaygınlaştırmaya endekslenmesi, fabrika ve emekçi semt faaliyetinin hızla direnişte merkezleşmesi, direnişe dair özel örgütlenmeler oluşturulması, direnişin zafere sonuçlanması için barışçıl-silahlı, yasal-yasadışı bir dizi mücadele biçiminin devreye sokulması vb. İşçi sınıfı içinde politik öncünün etkisini birkaç kat birden artıracaktır. Sendikalara çöreklenmiş burjuva bürokrasisi ancak böyle sökülüp atılabilir. İşçi sınıfına politik bilinç böyle aktarılabilir. Sorun şudur: Sınıfın komünist öncüyle buluşması mı, komünist öncünün sınıfla buluşması mı?

Paşabahçe direnişini gerçekleştiren işçilerle yapılan röportajı pek çok bakımdan yararlı olacağı inancıyla yayınlıyoruz. Umarız, her direniş sonrası işçi sınıfının olduğu kadar komünist öncünün de bilinci gelişir.

“Kendi Davasına İnanmayanlar Başarılı Olamazlar”

röportaj

✓ *Direnış başla-
dığında hedefiniz
neydi? Kendinize
bir hat çizmiş miydi-
niz?*

**Necati Karababa
(Kristal-İş Sendikası
Paşabahçe Şube Yö-
netim Kurulu Üye-**

si): Biz fabrikanın kapatılacağını asla düşünmüyorduk. Pansuman çözümlerle –yataylar, erken emeklilik, teşvikler– sorunu çözmeye çalıştık. Fabrikanın uzun soluklu bir ömrü olacağını düşünmüyorduk tabi ki. Ama bu denli işçileri mağdur edecek bir şekilde çözüleceğini de düşünmüyorduk. Yakın süreçte kapatılacağını düşünmediğimiz için kapatmayı engellemek için neler yapılabildi de tartışmadık.

Cemal Başkaya (Paşabahçe Şişecam Fabrikası işçisi): 10 yılı aşkındır Paşabahçe’de erime politikası egemen. 1991, bir milad olarak kabul edilebilir bu anlamda. 1990 öncesinde 3500 olan işçi sayısı, 1991’de 570 kişi işten atılarak düşürülmek is-

tendi. O gün bir direniş yaptık. Fakat bunun sonucunda her ne kadar direniş başarılı oldu dense de mevcut sayı bir şekilde işverenin öngördüğü şekle geldi. Bu yö-

nüyle 1991 direnişini, bütünlük içinde başarılı bir direniş olarak adlandırmak çok mümkün değil.

1994 yılında yine istihdamın daraltılması gündeme geldiğinde bu kez teşvik önerisi oldu. 500’ü aşkın insan teşvikten yararlanarak fabrikadan ayrılmayı, kendince uygun buldu. Ve fabrikayla olan ilişkileri kesildi.

TABAN NİCELİK VE ANLAYIŞ AÇISINDAN BÖLÜNDÜ

Takip eden yıllarda yine aynı anlayış egemen oldu. Ver kurtul. İşverenin daralma politikasına sendikanın cevabı, en az mağduriyetle insanları

tasfiye etmek adına, emekliliğine az kalanlar tazminatlara ek ödemelerle tasfiye edildi. En son, 2000 yılı toplu sözleşmesinde, Paşabahçe’de yaşanan istihdam sorunuyla ilgili sıfır sözleşmeye imza atıldı. Böylece istihdamın korunabileceği sendikacılar tarafından düşünüldü. Bu tabana açıklandı. Taban o noktada yönlendirildi. Fazlada itiraz görmedi. Tabii bir Şubat krizinin yaşanacağı o günler öngörülüyordu. Sıfır sözleşmenin diğer işyerleri karşısında Paşabahçe’yi gelecekte avantajlı kılacığı öngörülüyordu.

Dolayısıyla şöyle bir iyimser beklenti de oluştu. Biz sıfır sözleşme yaptık, emekliliğine 1-1.5-2 yıl kalanları da gönderdik, daha fazla ödün verebilecek bir şeyimiz kalmadı. Diğer fabrikalarla maliyet konusunda da avantaj yakaladık. Bu sebeple Paşabahçe’ye dokunulmaz düşüncesi gelişti.

Keza 2000 sözleşmesinde de işveren, ‘daralma olacaksa bu Paşabahçe’den değil, diğer işletmelerden olacak’ dedi. Ancak fabrika içinde değişik servislerin tümünden tasfiyesi, dışarıya iş verilmesi, esasında biz ne kadar kabullenemesek de bugünün canlı habercisiydi.

Bu sonu hızlandıran etkenlerden birisi de tabandaki nicelik ve anlayış açısından bölünmüşlüktür. İşveren bunu gördü. Zaten işçi sayısı 870’lere düşmüşken, tabandaki bu bölünmüşlüğü de kullanarak oradan yürüdü ve sonuç olarak süreç hızlandı.

✓ *Bu kaçınılmaz bir son muydu?*

Cemal Başkaya: Güçler dengesinden bakıldığında fabrikanın kapatılması kaçınılmaz bir sonudur. Gündeme gelen; zarar eden bir işletmenin kapatılması değil, zarar etmesi bilinçli olarak tercih edilen bir işletmenin kapatılmasıdır. Aynı işkolunda farklı üretim alanlarına yatırım yapılması –Eskişehir buna örnektir– bu söylediğimi doğruluyor.

Diğer taraftan fabrikanın kapatılması Beykoz ölçeğinde bir sorundur. Beykoz’u emekçilerden arındırma politikasının ilk önemli halkasıdır. Bu mevzinin emekçiler adına kaybedilmiş olması, Beykoz’dan emekçilerin arındırılması sürecini hızlandıracaktır. Paşabahçe’yi etkisiz kılarak bütün bir sınıfa ders verme, sermayenin emek karşısındaki galibiyetini pekiştirmek istendi.

Cemal Başkaya

Deprem zemin etüdleriyle, Beykoz’un sağlam yapı hazinesi dikkate alınarak buraya yerleşme, turizm alanı olarak ele geçirilmesi düşünülmüştür. Bunun ilk adımları atılarak Acarkent, Tepe İnşaat, Beykoz Konakları’yla Beykoz yukarıdan aşağı kuşatılmış, ormanları yok edilmiştir.

AVANTAJLARIMIZI DEĞERLENDİREMEDİK

✓ *Peki bu son nasıl geri çevrilebilirdi?*

Bu içerikli kapatma kararını, salt Kristal-İş örgütlülüğü, Türk-İş

ya da diğer sendikaların mevcut refleksleri ile göğüslemeleri, tersine çevirmeleri olanaklı değildi.

Sendikaların böyle bir niyetleri de gücü de yok. Refleksleri ve geçmişteki benzer problemler karşısındaki tutumları; Türk-İş’in, keza Kristal-İş’in örgütlenme yapısı, bütün bunlar biraraya geldiğinde, Kristal-İş’in şubeleri arasında yaşanan ve benzer biçimler, Paşabahçe şube içinde yaşanan diyalog sorunlarıyla, bu sonuç kaçınılmazdır. Artık bu olumsuzluklar bir zirve yapmıştır, belli bir olgunluk kazanmıştır ve işveren kararını vermiş ve uygulamıştır. Bu da benim az önce bahsettiğim, Türk-İş’in bütününde veya Kristal-İş’in özelinde böyle bir sürece müdahil olup bunu tersine çevirme refleksinden, öngörüsünden yoksun olması nedenyledir.

Sendikalar cephesinden bu saldırı tersine çevrilemeyecekse nereden çevrilebilirdi? Ciddi bir saldırıdır. Beykoz’da bunu tersine çevirecek güç Beykoz’da yaşayan emekçilerin öznesi olduğu, öncelikle çalışanların öznesi olduğu bir bütünlük içerisinde değerlendirilmeli, önceden bunun hazırlığı yapılabilmeli ve bugüne hazırlıklı gelinmeliydi. Bu başarısız oldu. Bu zamanında görülemedi ve hazırlığı yapılmadı, dolayısıyla bu kaçınılmaz bir sondu diyebiliriz.

İşyerimizin avantajı; 17-18 gün bir şekilde direnmesi, bölgede yaşayan insanların kan bağlarının olması, işletmenin yerleşim birimi içinde yer alması, geçmişte birtakım grevler, direnişler yaşanmış olması, tecrübeli olması bir avantaj.

Öbür yandan yıllardır ‘ver kurtul’ anlayışı var bu avantajların karşısında. Benzer problemler yıllardır yaşanıyor, direniş de yapılıyor. Ama neticede işverenin hedeflediği rakama yine ulaşıyor, o

insanlar bir şekilde tasfiye ediliyor. Kristal-İş bütününde burada yaşanan sorunlara sahip çıkılmıyor. Biz sıfır sözleşme talebinde bulunuyoruz, diğer insanlar greve çıkıyor, biz çıkmıyoruz. Diğer bir fabrikada problem yaşıyor, Paşabahçe buna karşı bir refleks vermiyor. Diğer fabrikalar vizite eylemi yapıyor, biz yapmıyoruz. Diğer fabrikalar Türk-İş'in aldığı genel grev kararına yarım gün ya da tam gün uyuyor, biz iki saat yapıyoruz. Bütün bunlar bir araya geldiğinde Paşabahçe'nin bu sonu hazırlanmış oluyor. Buna karşı da ciddi bir cevap üretilmiyor.

KAZANDIĞIMIZ ZAFERİ MASADA YITİRDİK

Erkut Tekin (Paşabahçe Şişecam Fabrikası işçisi): Bu süreç tersine çevrilebilirdi. Tarih olarak bunun örnekleri var. Çok zor olmasına karşın yapılabilir. Olayları biraz geriden almak gerekir. Fabrikaya 1990 senesinde girdiğimizde, 3 bin küsur insanla başladık biz burada. O zaman şube başkanı bugün teşkilatın ikinci insanı olan Kristal-İş Genel Başkan Yardımcısı Ahmet Okuyan, o dönemde fabrikanın baştemsalcisi bugün fiilen görevine son verilen şube başkanı Gençali Özdemir'di. Bu süre içinde işçi sayısı 3 binlerden 870'lere iniyor, teşkilatın ikinci adamı hâlâ aynı adam. Paşabahçe'de işçi sayısının 3 bin kişiden 800'lere indiği süre içinde temsilci olan kişi şimdi şube başkanı. Ve hâlâ sorumlu insanlar! 3 binlerden 900'lere, yani yaklaşık her 4 kişiden 3'ünün işsiz kaldığı fabrikada şube başkanı, şu anda teşkilatın ikinci adamı, o zamanki baştemsalcisi şu anda şube başkanı.

Demek ki, biz bir yerlerde hata yapmışız. Var olan kısır döngü, bugün şube başkanıyla genel merkez başkan yardımcısı arasında bir çekişmeye de dönüşmüş. İşçi, iki insan arasında ikiye bölünmüş, birbirlerinin taraftarı, fanatığı olmuş. Fabrika kapatılma noktasındayken bile sen Ali'cisin, ben Ahmet'çiyim kavgası yapıldı.

Çok fazla geriye gitmeye gerek yok, 1991 yılında direniş oldu. Önce 500 kişi işten atıldı, peşinden bir 20 küsur ve bir 300 küsur daha. Ve sendika işçilerle birlikte direnişe geçti. 21 günlük direniş kazanımla sonuçlandı. İşveren geri adım attı, arkadaşlarımızı içeri aldık. Çok değil, bir yıl içerisinde 1400 kişi işten atıldı. Yani kazan-

dığımız bir zaferi, sendikayla masada tekrar yitirdik.

2002 yılında bir sorun yaşadık. Nisan ayında yapılan seçimlerde Genel Merkez Başkan Vekili Adnan Okuyan'ın desteklediği baştemsalciler Muammer Aydınoglu başkan adayydı, keza şu anki aday Gençali Özdemir de başkan adayydı. Bu iki aday arasındaki seçim, 10 farkla Gençali Özdemir tarafından kazanıldı ve problemler iyice ayyuka çıktı. Fabrika tarihinde görülmemiş bir şekilde, işçinin zarar görebileceği her türlü muhalefet mantığıyla çalışma kampanyası başlatıldı. Hemen akabindeki Paşabahçe Şube'nin 15. Genel Kurulu'nda olaylar iyice su yüzüne çıktı.

Genel Başkan Vekili Ahmet Okuyan kongrede kürsüye çıktığında, "Bakın burada bu kadar işçiyle çalışılmaz, burada işçi fazla. Sanıyorsunuz benim adamlarımı ben atırırm buradan. Onlar benim adamım" dedi. Bunu diyen bir sendikacı.

Bütün bunları bir araya getirdiğinizde, patronun saldırılarını neyle ters yüz edeceksiniz? Bazı şeyleri ters yüz etmek lazım, zor değil, kesinlikle zor değil. Çünkü biz 200 küsur bin nüfuslu, 117 bin seçmeni olan Beykoz'da 5 bin kişiden fazlasını getiremedik. O da fabrikanın sırtını dayadığı birkaç mahalle. Halbuki fabrika sadece buralardan beslenmiyordu. Fabrika Tokatköyü'nden, Ortaçeşmesi'nden, Beykoz'dan, Kanlıca'dan, Hisar'dan ve bizim sırtını dayadığını söylediğimiz diğer mahallelerden besleniyordu. Niye üç mahalleyle sınırlı kaldık? Ve mahallelerden bir tanesi Ahmet Okuyan'ın mahallesi olan Gümüşsuyu, 13. günden sonra geldi eyleme. Soğuksu Mahallesi toplasan 5 kere gelmedi. Soğuksu -ki Başkan adayı olan baştemsalcinin mahallesidir- konuşurlarken 'altını üstüne getiririz buraları' diyen insanların mahallesidir.

Erkut Tekin

BİZ BURAYI DEĞİŞTİREBİLİRDİK

Buranın kaderi bu değildi, biz bunu değiştirebilirdik. Ancak 117 bin seçmeni, 200 küsur bin yaşayanı olan bir ilçede sadece sistemli bir saldırının başlangıcıydı, Paşabahçe Şişecam Fabrikası'nın kapatılması. Devamında Deri Kumdura, devamında TEKEL, devamında emekçisinin olmadığı bir SSK hastanesi, devamında bizlerin olmadığı Beykoz'da gecekondularımızın yıkılmasıyla saldırılar

artarak devam edecek.

Beykoz'un kendisi temelden gidecekken biz hâlâ 5 bin kişiyi zor getirebiliyorsak, bizim eksikliğimizin yanı sıra Beykoz halkının da, diğer kitle örgütlerinin de, diğer sendikaların da yeteri kadar duyarlı olmadığı gerçeği var.

Sendikal hareketi, sınıf sendikacılığı mantığıyla, kitle sendikacılığı mantığıyla yapmış olsaydık, bağımsız bir Beykoz hareketi olarak yapmış olsaydık, neden değiştiremeyelim!

Kaldı ki, Türkiye işçi sınıfı tarihinde belki de ilk defa dört konfederasyonun oluşturduğu Emek Platformu bir fabrikada toplandı. Kaldı ki, yine bu şekilde bir fabrika kamuoyunu bu kadar uzun süre ve bu kadar yoğun meşgul etti.

Kaldı ki, Beykoz halkı öyle ya da böyle, eksik de olsa, hergün, her akşam ziyaretlerini sürdürdü. Birçok olumlu, meşruluğumuzu ispat ettiğimiz olaylar oldu. Bu noktada bizim sendikacı arkadaşlarımız, talepleri yukarı çekselendi; yatay geçişler, teşvikler, erken emeklililer yerine sorunun kökten çözümü için 3 fırında çalıştırılmalı, hatta belki o zaman buraya işçi almak gerekir gibi taleplerle gidilseydi, bunun için gerekiyorsa lafta söyledikleri "Ölmek var dönmek yok" sözünü pratiğe dökselerdi ve genel merkez, Türk-İş ve EP bize gerçek desteğini verseydi, bu iş tersine çevrilebilirdi.

Kendi davasına inanmayan insanlar başarılı olamazlar. Bunu bugünkü şube başkanı, genel merkez yöneticileri, Türk-İş yöneticilerine söylüyorum. Kendi davasına inanmayan insanların başarılı olma şansı yok. Umarım yanılıyorum, ama sanıyorum ki Kristal-İş, 2003-2005 toplu sözleşmesini şimdiden bitirdi. İşveren Paşabahçe'yi istedi, karşılığında da yeni bir sözleşme verdi. Biz bu sözleşme için kurban edildik. Fabrikayı kapattılar, sözleşmeyi imzaladılar.

Necati Karababa: Sendika fabrikasının kapatılacağını biliyordu, diyemem. Çünkü daha işveren böyle bir açıklama yapmamıştı. Eylem; sendikanın veya bir başkasının inisiyatifiyle değil, kendiliğinden gelişti. Zaten fabrikayı kapatmıştı adam. Kapatılan bir fabrikada eylem başlatmak başka, çalışan fabrikada eylem başlatmak başka. Kapatılan fabrikada eylemi başlatmak işgaldir. Ben ya da başka inisiyatifler başlattı demek, çok fazla anlam ifade etmiyor.

Cemal arkadaşın saydığı bir süreye şey var. Türk-İş, Kristal-İş, çev-

re, partiler, siyasiler, buradaki örgütlü yapı, Paşabahçe Şubesi tüm bunlar uzaydan gelmedi. Eylem öncesi de buradaydı, eylem sürecinde de buradaydı, eylem sonrası da burada olacak. Erkut arkadaş katılmıyorum. Hayır bu süreç geriye dönüştürülemezdi. Pansuman tedaviler uygulanabilirdi. Bu fabrika kapatılacaktı, iki sene, üç sene, ama kapatılacaktı.

Erkut Tekin: İnanmayan insanlar başarılı olmaz. Bu sizin için de (Necati Karababa'yı kastediyor, bn.) geçerlidir. Bu fabrikanın kapatılmasını engelleyemeyeceğinize inanıyorsanız, değiştiremezsiniz.

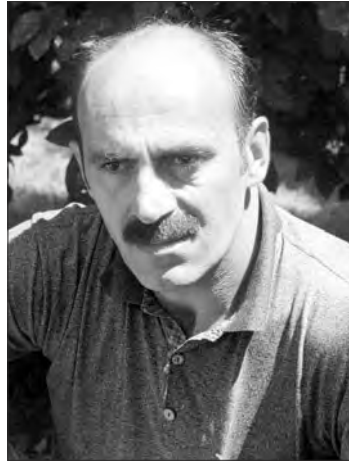
Ben değiştirilebileceğine son ana kadar inanıyordum. Mahalle halkının sadece yüzde 5'lik desteğine rağmen. Yüzde 5 desteği artırabilmek yine bizim elimizdeydi. Sendikalar veya Emek Platformu'nun ne yaptığını gördük. Üç tane sendikanın üyelerini dahi getirmediğini, mahalleleri özellikle iptal ettiğini biliyoruz. Bunlar kasıtlıdır. Polisin oraya gelen insanlara yaptığı müdahaleler kasıtlıdır. Siyasi parti üyelerinin yüzde birini getirmemesi, başkanların dahi zor gelmesi, o günün baltalanması. Sendikacılar, mahallelerde yapılan eylemleri, çocuk eylemini, kadın eylemini ve emekli eylemini engelledi. Bunlar bir kasıttır.

Bu iş değiştirilebilir bir şeydi, ama değiştirilmek istenmedi.

Ben hep örnek veriyorum. Bergamalı köylüler İstanbul'a gelip üç defa köprü kapattı. Bunu yapmak için 50 defa öneri götürdüm. CHP'nin aileler tarafından işgal edilmesi, açlık grevi, gerekiyorsa bacadan birilerinin kendisini sallandırması önerisinde bulundum, ama bunlara olumlu yanıt gelmedi. Bunu bırakın, ATV kamerasını içeri almaya korkan bir başkan. Bunu ifade etmekte zorlanan yönetim kurulu. Bunları konuşmak gerekiyor. Biz

ne kadar inanmıştık? Burada fabrikanın yaşaması için biz neler yaptık? Birileri elimizden tutmuyorsa, bir şekilde direnme kültürünü kendimiz yaratabilirdik.

Burada yitirilen Beykoz Paşabahçe Fabrikası değil, burada bir emekçi ilçe yitiriliyor, burada bir kültür yitiriliyor, burada bir gelecek yitiriliyor, bir tarih kapatılıyor. Burada biz kaleydik ve biz düşüyoruz ve biz buna inanmadığımız için seyirci kaldık. Biz hâlâ "üç sene mi yaşardık, iki sene mi yaşardık" bunu tartışıyorduk. Çıkmadık candan ümit kesilmez dememiz

Necati Karababa

gerekiyordu. Biz yaşabildiğimiz kadar yaşadık.

Necati Karababa: Biz mücadele ettik, eksik yaptık. Fakat bu mücadeleyi tamamıyla adam gibi yapsaydık, kaybetme riskimiz de vardı, kazanma riskimiz de vardı.

Erkut Tekin: Kaybetme riskimiz vardı, bir şeyler yapsaydık da, ama hiçbir şey yapmadık. Kazandık mı? İlgili arkadaşlarımız, ilgili fabrikalar, ilgili kurumlar yalnız bıraktı.

Necati Karababa: İşçi sınıfı olarak dünden bugüne nerdeydik, nerede olmamız gerekirdi? Bu direnişin alt yapısı, temelini oluştururken de elinde malzeme olması gerekir. Erkut'un söylediğine şurada katılıyorum, sadece sendika başkanıyla, yönetimin değil, birçok birimin inanması gerekiyordu.

Bir fabrikada direniş ya da grev olduğunda, tabanımıza baktığımızda yüzde 80'i duyarlı değil. 1991'lerden bu yana sendikacılık para sendikacılığına, oy sendikacılığına dönmüş. Üzerine marka elbiseler giydi, bana ne dedi, bana ne dedirtirildi. Etrafımızda sanki militan, işçi sınıfının dirençli insanları var da biz buna rağmen bu direnişi doğru yerlere oturtamadık. Yanlışlarımız var elbette.

HER ŞEY BİR İNSANIN OMUZ VERMESİYLE BAŞLAYABİLİR

Erkut Tekin: Türk-İş başkanı DYP'den aday olabilir, DİSK eski genel başkanı DSP'den aday olup partisinden dahi kovulabilir, Hak-İş başkanı bu ülkede çalışma bakanlığı yapmış olabilir. Hepsinin de bu ülkede düzen içine savrulmuş kimlikler olduğunu biliyoruz. Şu an başımızda olan insanların da bunlardan çok farklı olduğunu iddia etmiyorum. Ama kusura bakmayın ANAP ya da LDP, Beykoz'da fabrika kalmayacak dediği zaman, ben emekten yanayım, ben işçi sınıfından yanayım, ben üretimden yanayım diyen insanların da tam karşısında kendini koyabilmeleri gerekiyor. Ama söylemlerle değil. Örneğin bu sınıfın birinci dereceden üyeleri kalkıp hâlâ ANAP'a, DYP'ye oy veriyorsa bunu eleştirmek gerekir. Mensubu olduğu sınıfa layık olmaya çalışan insanların mücadelesini söylüyorum. Burada fabrikanın kapatılması, Beykoz'un kapatılması, bitirilmesi demek ise, insanların ellerini vicdanına koyup, 'ben ne yapıyorum kardeşim' demesi lazım. Bizler, 17 gün evimizden ayrı kalıp, orada betonun, kartonun üzerinde yatıp ailelerimizle birlikte aç-susuz kalabiliyorsak ve bunun sadece bizim derdimiz olmadığını, Beykoz'un sorunu olduğunu anlatabiliyorsak, bize sahip çıkmazsanız, biz buradan gidersek yarın sizlere geldiklerinde sizlere sahip çı-

kacak kimse kalmayacak diyorsak, bu artık çevrenin de bir şekilde iştirakiyle büyüyeblen bir kitle olması içindir.

Ne olursa olsun her şey bir kişinin omuz vermesiyle başlayabilir. Devrim de böyle olur, bireylerin üzerinden büyür. Yani insanlar birkaç kişi bir araya gelip devrim yapabiliyorsa, birkaç kişi bir araya gelip fabrikayı açık tutmak daha kolaydır tabii ki. Bunu yapabilmeliydik.

Bu fabrikaya çevre şartlarından, sendikalardan, devletten yola çıkarak kendimiz ömür biçerseniz yitiririz zaten, kaybederiz.

Sendika danışmanına, genel merkez yöneticilerine kadar öneri götürdüm, gelin bir yerlerde bir şeyler yapalım, değişik bir şeyler yapalım diye, neden kabul edilmedi? Bizim mahallelerden getirdiğimiz insanlara da 'bölücü, niye getiriyorsunuz' denildi.

Sendikalardan, partilerden bizim için uğraşan insanlar gözaltına alındığında sendikacı bulup gönderemedik. Bir iki olaya gittilerse üçüncü de gidilmedi. Bunlar yaşanan gerçekler. O yüzden diyorum; davasına inanmayan insanların yapacağı iş bu kadardı.

Direnış komitesi kurmak istedik. Ama sendika yöneticileri, 'yönetim kurulumuz var direniş komitesine gerek yok' dediler. Bu direnişin komitesi yönetim kurulu ve onlara bağlı arkadaşlardı, eğer buna komite denecekse! Şubemizin komite kurma gibi bir isteği yoktu. Biz gönüllü insanlar komite varmış gibi çalıştık.

En istikrarlı mahalle bizim mahallemizdi, başından sonuna kadar hergün getirdik. Sadece bir gün aksadı, o da EP'in sayesinde. Bunun dışında hiçbir organizasyon yoktu. İçeride yaşayan insanların sağlık sorunlarıyla ilgilenilmesi için Sağlık Kabini'ni dahi sendika dışında, kendi inisiyatifimiz ve kendi olanaklarımızla yaptık. Komite varsa, o da bizim kendi kafamızda olan bir komiteydi.

Fabrika tarihinin en kötü yönetimi, fabrika tarihinin en kötü işçilik vasıflarına sahip birikimli insanlarız. İkiye bölünmüş bir topluluk, işçi sınıfı, üyeler, birbirinin kuyusunu kazmaya çalışan toplulukla çalışma yapmaya çalışan, sınıf bilinci oturmuş, kendini işçi sınıfına layık gören, belli bir anlayışı içine sindirmiş bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar kalabalık bir kitle, bunlarla uğraşan bizleriz.

En sonunda polis kortejiyle gelip fabrika dışından, fabrika içindekilere megafonla anons yapıp kaçan Türk-İş Genel Eğitim Sekreteri Salih Kılıç, Kristal-İş Genel Başkanı Mustafa Bağçeci, genel merkez yöneticileri ve şube yöneticileri.

Fabrika kapatıldı ve herkes kendi geleceğini kurtarmaya çalışıyor şu anda. Yukarıda bazı yöneticiler kendi adamlarını toplu olarak bir yere geçirmeye çalışıyor. Kimse "Biz Paşabahçe'de kaybettik, ama sadece Paşabahçe'de kaybetmeyeceğiz, bunun devamında da Beykoz'da kaybedeceğiz. Yarın Beykoz'a kim sahip çıkacak" diye düşünmüyor. Ben kendimi borçlu hissediyorum ve ne olursa olsun buradan gitmek istemiyorum.

Necati Karababa: Özellikle mahallelerde dolaşırken Erkut olsun, Cemal olsun şöyle dediler: "Beykoz elden gidiyor evleriniz yıkılacak." Şu anda resmi olarak 4 binle 7 bin arası ev yıkılacak burada. Beykoz Belediye Başkanı 2-3 ay önce "Beykoz elden gidiyor" dediğinde biz üzerimize düşeni ne kadar yaptık? Beykoz Belediye Başkanı, "300 bin nüfuslu Beykoz'a 100 bin kişilik elbise dikilmeye çalışılıyor" dedi. Muhtarından, siyasi partilerinden, köy derneklerinden hiç kimse üzerine düşeni yapmadı. Erkut'la Cemal, 4 bin ev yıkılacak dediğinde her evden bir insan gelse, her akşam 4 bin kişiyi yığardık buraya. Bu sadece Paşabahçe özelinde bir sorun değil, Beykoz genelinde bir sorundu, biz buna inandıramadık insanları.

BEYKOZ'A TOHURLARIMIZI ATTIK

Erkut Tekin: Aymazlık içinde olan bir kitlenin olması, umurunda olmayan, yarınların hesabını yapmayan bir kitlenin çoğunlukta olması bizim sorumluluklarımızı unutmamız anlamına gelmez. Biz güzel yarınlar için çalışacaksak, mücadele edeceksek onlara rağmen devam etmeliyiz. Burada olmadı, bir daha da olmaz değil. Bu sefer olmadı ama, bir dahaki sefere başarılı olabiliriz. Böyle bir çalışmayı örgütlersek, böyle bir yapıyı örgütlersek neden olmasın, ayrıca örgütlemek zorunda değil miyiz? Beykoz bizi anlamadı diye, Beykoz'dan gidecek miyiz? Bu mantık bizi Mersin'e ya da Kırklareli'ye gittiğimizde yaşayacağımız benzer sorunlarda farklı bir yere götürmeyecek ki. Böyle bir tarihsel sorumluluğumuz yok mu bizim?

Cemal Başkaya: İşverenin kapatma kararı karşısında ciddi anlamda durabilecek ne şube yönetimi, ne Kristal-İş Genel Merkez yönetimi ne de Türk-İş yönetimi vardı. Bugünkü direniş kurumsallık düzeyiyle '91'e göre çok daha geri bir direniştir.

Gezdiğimiz, dolaştığımız sokaklara şöyle bir şey ektik. İşyeri elbiselerimizle bizi gören küçük çocuklar slogan atmaya başlıyorlar. Dün akşam işyeri kıyafetlerimiz üzerimizde olmadığı halde bizi gördüklerinde de aynı şeyi yaptılar.

Bugünün çocukları içeride de işçilerin çocukla-

rı, babası belki sendikayla ya da direnişle ya da paylaşım ile birlikte üretimle, kolektivizmle hiç alakası olmayan, bütünüyle televole kültürü hakim olan babaların çocukları, eşleri, "Kurtuluş yok tek başına, ya hep beraber ya hiç birimiz"i ne kadar algıladı onu bilemiyorum, nereye kadar taşıyacaklar, onu da bilemiyorum. Kendiliğindencilğe kalırsa taşıyamazlar. Bu direniş, işyeri açısından, bir yenilgidir. Ancak sokaklarda yaşayan insanlar açısından dün televole kültürüyle yaşayan işçiler ve aileleri açısından getirisi vardır, bunu ileri taşımak gerekir.

Bunu temel alan, bunun üzerinden buraları boş bırakmayan bir faaliyet olmalı. Kalan arkadaşlar, bu direnişin ne kadar getirisi varsa onların üzerine bir şeyler koymayı hedefleyerek bölgede mücadeleyi devam ettirmeli.

Muhalefet, '91 döneminde kendi sınıfsal kültürlerinin kısmen gereği ya da iktidar karşısında zayıf kalmalarının nedeni çok olumsuz davranmadılar. Görev verilen insanlar görev kabul etti, kolluk tuttu, nöbet tuttu vs. Ama bugün böyle bir şey yok. Zaten biz bu sorunu yaşıyorsak biraz öznenin kendi içinde tutarsız, kendi içinde bölünmüş, parçalanmış hatta direnişe set çeken bir anlayışı benimsemiş olmasının sonucudur. İşveren bu kadarı bugün tesadüfi vermedi. Önceden çok planlayıp da bu tarihi adres göstermedi. Buradaki öznenin ve çevresindekilerin refleksiyle orantılı, neler yaşayacağını çok tahmin edemedi işveren. O yüzden 15 gün ücretli izin verdi. '91'de daha kitlesel ve coşkuluydu.

10 yıllık süre içinde Paşabahçe genelinde yaşananların sansücüsünü çekiyoruz. Direniyoruz yine kaybediyoruz. Sokakta direndik, masada satıldık ya da masada kaybettik ya da karşı da çıksak işveren ne öngörürse o oluyor.

Toplum örgütsüzdür, var olan örgütlülükler arasında bir koordinasyonsuzluk vardır, eşgüdüm yoktur.

İmzalanan protokol buradaki direnişin niteliğiyle uyum içindedir. Direnişteki performans, dış destek, tutarlılık, öznenin direnişi kırma eğilimi bütün bunları koyduğumuzda protokol kendiliğinden ortaya çıkıyor.

İstihdam korunacak, fırın açtırılacak, 2002 emeklileri önceki yasaya göre tavandan kıdem tazminatlarının ödeneceği'ne dair bir takım söylemler vardı.

Biz ne kadar çaba sarfettiyssek protokol altına o kadarını alabildik.

✓ **Deneyimlerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.**

1475 Sayılı İş Kanunu Ön Yasa Tasarısı:

İşçi Haklarına Yeni Saldırı

İŞÇİ sınıfının canı, kanı pahasına, emeği ve büyük bedeller ödeyerek elde ettiği tarihsel kazanımlar yok ediliyor. İşçi sınıfına 150 yıl önceki vahşi, kölece ve kuralsız çalışma koşulları dayatılıyor.

1475 Sayılı İş Kanunu Ön Yasa Tasarısı işçi sınıfının kölelik koşullarında nasıl çalıştırılacağına çok somut bir belgesidir. Bu tasarı bir saldırı yasası niteliğindedir.

Sermaye sınıfı TÜSIAD'ı, TISK'i, TOBB'u ile birleşik olarak bir koro tutturmuş; hep birlikte şunları söylüyorlar: Üstümüzdeki yük fazla. SSK'yı, işsizlik primini, kıdem tazminatını, vergiyi, toplu iş sözleşmesini, sekiz saatlik işgünü, işçilik maliyetlerini artıran sosyal hak ve yardımları bütünü bunlar kaldırılmalı.

Tüm bu istemlerini, özetle “yeni teknolojik gelişmelere ayak uydurma, iş yaşamını çağdaşlaştırma, çağdaş endüstriyel ilişkiler, çalışma yaşamının esnekleştirilmesi, kıdem tazminatının

kaldırılması, işletmelerin rekabet edebilirlik düzeyinin artırılması, üretimin artırılması vb.” şeklinde ifade ediyorlar.

“Çağdaşlık”, temel bir etiket olarak ileri sürülüyor. Şimdiye kadar emperyalizme kölece bağlılığı, IMF ile yapılan kölelik anlaşmalarını “çağa ayak uydurma, dünya ile bütünleşme” diye adlandırmadılar mı?

“Çağdaşlık”, sihirli sözcük bu! Kapitalizmin vahşeti, kâr yasasının hayvani güdülere bu sözcüğün altında gizleniyor.

İŞ KANUNU'NUN KISA TARİHÇESİ

Türkiye'de ilk İş Kanunu, 1936 yılında çıkarıldı. Bundan önce İzmir İktisat Kongresi'nde alınan bazı kararlarla durum idare edilmişti. İzmir İktisat Kongresi'nde işçi temsilcilerinin önerileri ile iş süresinin kısıtlanması, maden ocaklarında kadın ve çocukların çalıştırılmaması, ara dinlenme hakkı, ücretin para ile ve düzenli ödenmesi kararlaştırılmıştır.

Burjuvazinin büyüme, daha fazla kâr etme amacı nedeniyle her türlü örgütlenme ve hak arayışı zorbalıkla bastırılıyordu. Kemalist

TİSK Başkanı olan Refik Baydur, “Şimdiye kadar onlar güldü, şimdi gülme sırası bizde” demişti. O günden bu yana “gülme sırası” hep onlarda kaldı. Çıkarılması düşünülen yeni yasa eğer kabul edilirse çok daha neşelenecekler. Çünkü tasarı baştan aşağı “sahip-köle” ilişkisi üzerine oturtulmuş.

burjuvazi ulusal kurtuluş savaşından sonra işçi ve köylülerin omuzlarına basarak büyüdü ve palazlandı. Daha fazla palazlanmak için de her türlü hak alma ve örgütlenmenin de önüne geçiyordu. Bu nedenle 13 yıl boyunca herhangi bir “iş yasası” bile çıkarılmadı.

1936 yılında çıkarılan yasa ise hiç değilse bir yasanın çıkarılmış olması bakımından ileri bir adımdı. Yasada ne sendika, ne grev hakkı vardı. Ağır koşullarda ve sigortasız çalışma resmîyet altına alınıyordu.

Kemalist burjuvazi, 1947 yılında ilk sendikalar yasasını kabul etti. 1950 yılında İş Yasası'nda özel iş mahkemelerinin kurulması, Çalışma Bakanlığı, İşçi Sigortalar Kurumu, İş Bulma Kurumu'na ilişkin düzenlemeler yapıldı. 1961 Anayasası ile gelen nispi demokratik atmosfer ve işçi sınıfı mücadelesinin grev, gösteri ve işgal eylemleri ile yaratılan baskılanmanın da etkisiyle 1967 yılında çıkarılan 931 sayılı İş Kanunu ile grev ve toplu pa-

zarlık hakkı elde edilmiştir.

1970 yılına kadar gelişen işçi hareketi belirgin bir yaygınlık kazandı. DISK'in kurulmasından sonra sarı sendikacılık parçalanmaya başladı. Sınıf mücadelesinin çehresinin genişlemesi karşısında dönemin Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, “Sosyal gelişme iktisadi gelişmeyi aşmıştır” diyerek tarif etmişti. Bu yasa Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. Bunun üzerine 1971 yılında yeni bir 1475 sayılı İş Kanunu çıkarıldı. Sendikalar yasasında yapılan değişikliğe ve DISK'in kapatılması girişimine karşı DISK'in çağrısıyla 15-16 Haziran'da işçi sınıfı ayağa kalktı. İşçiler haklarına uzanan elleri kırarak saldırıyı püskürttü. 15-16 Haziran direnişi işçi sınıfının haklarını korumak için yürütülen direnişlerin en önemli kilometre taşıydı. 12 Mart 1971 askeri faşist cuntası İş Yasası'nda bazı rötuşlar yaptı, fakat kazanımları ortadan kaldıramadı.

1975-1980 yılları arasında gelişen işçi eylemleri, grev, direniş ve işgaller burjuvaziye korku dolu günler yaşatmıştı. 12 Eylül 1980 askeri faşist darbesi ile birlikte grev hakkı, sendikalar yasası, iş yasasındaki bazı hükümler sermayenin çıkarlarına göre değişikliğe uğratıldı. Bazı işkolları grev yasağı kapsamına, bazı işkolları da sendikalaşma yasağı kapsamına alındı. Sendika yönetimine katılmak için 10 yıl aynı işkolunda fiilen çalışıyor olma şartı getirildi. Hak ve dayanışma grevleri yasaklandı, hükümete grevleri erteleme yetkisi verildi. Toplusözleşme sistemi patronların çıkarlarına göre düzenlendi. O dönemde de TİSK Başkanı olan Refik Baydur, “Şimdiye kadar onlar güldü, şimdi gülme sırası bizde” demişti. O günden bu yana “gülme sırası” hep onlarda kaldı. Çıkarılması düşünülen yeni yasa eğer kabul edilirse çok daha neşelenecekler. Çünkü tasarı baştan aşağı “sahip-köle” ilişkisi üzerine oturtulmuş.

Tasarının Genel Gerekeçesi'nde bilimsel teknolojik devrimin gelişmesinin iş kanunu değiştirmeyi zorunlu kıldığı vurgulanmıştır. Genel Gerekeç'e de şöyle denilmektedir. “Yeni teknoloji nedeniyle yeni çalışma türleri hızla yaygınlaşmış, işin düzenlenmesinde yepyeni model ve uygulamalar ortaya çıkmıştır: Kısmi süreli, çağrı üzerine çalışmalar, ödünç iş ilişkileri, iş paylaşımı modelleri, belirli süreli hizmet sözleşmelerinin ve alt işveren uygulamalarının yaygınlaşması bu değişimin sadece bazı örnekleridir.

Bunlar gibi işsizliğin sadece gelişmekte olan ülkelerin sorunu olmaktan çıkarak evrensel bir boyut kazanması, buna karşılık ulusal ve uluslararası mevzuatın tasfiye etmeye çalıştığı özel istihdam bürolarının yasalarla düzenlenerek yeni işlevlere kavuşturulması da yaşanmakta olan değişmeler arasında belirtilebilir” denilmektedir.

Bilimsel teknolojik devrimin üretim sürecini hızlandırdığı, değişikliğe uğrattığı doğrudur. Fakat tüm bunların daha fazla kâr elde etme dürtüsüyle yapıldığı açıktır. Ortaya çıkan sonuçların işçi sınıfının yaşamı üzerindeki olumsuz etkilerinin önlenemeyeceği, bu değişimin işçilerin hak ve çıkarlarına göre yasalar düzenlenerek, işçiler üzerindeki etkisinin yıkıcı sonuçlar yaratmasının önüne geçilemeyeceği sonucu çıkarılamaz. Bilimsel teknolojik devrim pekala işçi sınıfının daha az yıpranması, daha az çalışarak daha fazla ücret alması, örgütlenmesi, sosyal ve kültürel yaşamının zenginleştirilmesi yönünde de kullanılabilir. Bunu engelleyen kapitalizmdir, kapitalist sınıfın daha fazla kâr uğruna işçi sınıfını yıkıma sürüklenme çabasıdır. Dolayısıyla irade, öznel faktör burada devreye girmektedir. Patronlar bilinçli bir faaliyet olarak sömürü yöntemlerini geliştirmektedirler. Devrimci bir işçi hareketinin olmayışı, işçi sınıfının dağınık ve örgütsüz olması saldırı politikalarından kaçınılmayacağı yanılması yaratıyor. Örneğin, esnek çalışmanın yasalaştırılması yerine, ücretleri artırarak çalışma süresini kısaltmak, işgünü 8 saatten 5-6 saate düşürmek olanaklıdır. Bugün Avrupa ülkelerinde işçilerin ileri sürdüğü taleplerden biri budur. Bu yolla işsizlik oranı da azaltılabilir. Mevzuat işçilerin korunması üzerine şekillendirilebilir.

1475 Sayılı Ön Yasa Tasarısı işçilerin hak ve çıkarlarını korumak, sermayenin sömürsünü dizginlemek, kapitalizmin işçi sınıfına dizginsiz saldırı ve tahribatını en aza indirmek yerine kapitalistin işçi karşısında nasıl korunup kollanacağı, kapitalistlerin çıkarlarının nasıl teminat altına alınacağı üzerine şekillendirilmiştir. Her şey kapitalistin daha fazla üretim, daha fazla kâr elde etmesine göre düzenlenmiş. Buna göre üretim ve kâr her şey, işçinin çalışma, yaşam koşulları, ailesi, geleceği hiçbir şey haline getirilmektedir. İş Kanunu işçilerin haklarını yasa ile düzenlemek yerine patronların haklarını ve çıkarlarını işçilere

karşı düzenleme ve güvenceleme kanunu olarak değiştirilmek istenmektedir.

İşçi sınıfının çalışma koşullarının, hak ve çıkarlarının korunacağı, geliştirileceği toplumsal sistem sosyalizmdir. Sosyalizm, işçiyi üretim sürecinde karşılaştığı tüm olumsuz etkilere karşı korur. İş güvencesini yasa ile teminat altına alır. Üretim planlıdır, üretim kâr için değil insanların ihtiyaçlarının azami temini üzerine şekillenir. Herkese yapabileceği iş verir. Ölesiye, aç karnına çalıştırmak yoktur. İşçilerin işten atılma, işsiz kalma, geleceksizlik kaygısı yoktur. Herkesin emeğine ve yeteneğine

Bilimsel teknolojik devrim pekala işçi sınıfının daha az yıpranması, daha az çalışarak daha fazla ücret alması, örgütlenmesi, sosyal ve kültürel yaşamının zenginleştirilmesi yönünde de kullanılabilir. Bunu engelleyen kapitalizmdir, kapitalist sınıfın daha fazla kâr uğruna işçi sınıfını yıkıma sürüklenme çabasıdır.

göre iş verir. Sosyalizmde iş yasaları işçilerin kendisi tarafından ve onların çıkarlarını güvenceleme temelinde hazırlanır. Orada ne kan emici kapitalistler sınıfı ne de kâr amaçlı çalışma olmayacaktır.

TASARI NASIL HAZIRLANDI?

İşgüvencesi Yasası TISK ve TÜSIAD'ın baskısıyla 1,5 yıl bakanların çekmecesinde bekletildi. İşgüvencesi isteyen işçi sınıfına karşı bir şantaj aracı olarak kullanıldı. İşgüvencesi Yasası'na karşılık Kıdem Tazminatı hakkının ortadan kaldırılması ve esnek çalışmanın yasalaştırılması gündeme getirildi.

Haziran 2002'de hükümet, sermaye temsilcileri ve sendika patronları arasında bir protokol imzalandı. İmzalanan protokole göre, 1475 Sayılı İş Kanunu'nu değiştirmek için bir taslak hazırlanacak. Hazırlanacak olan taslak

tarafarla onaylanırsa kamuoyuna açıklanacak. Tasarı işçilerden gizlenecek. Ki uzun süre taslak işçilerden gizlendi. Sendika patronları dönemin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı faşist Yaşar Okuyan'dan tasarıyı gizledikleri için teşekkür aldılar.

Tasarı; hükümet, sermaye, Türk-İş DISK, Hak-İş konfederasyon başkanlarının görevlen-

Tasarı, sermayenin kurlsız çalıştırma koşullarının program düzeyine çıkarılmasıdır. İşçi sınıfının örgütsüzleştirilerek kapitalist çarkın dişlileri arasında parçalanması, ezilmesi ve karnının emilmesi. Neoliberal saldırıların yasa katına çıkarılarak işçi sınıfının köleleştirilmesi, kölelik zincirlerinin artırılmasıdır. Saldırı sermayenin işçi sınıfına karşı geliştirdiği uluslararası saldırıların bir parçasıdır.

dirdiği dokuz kişilik bir "Bilim Kurulu" tarafından hazırlandı. Bu kurula, "Bilim Kurulu" demek bile bilimi katletmek demektir. Tümyle sermayenin çıkarlarına göre hazırlanan tasarı, asgari bilimsel ölçütlerden uzaktır. Bu kurulda işçi temsilcilerinin olması bileşiminin sermayenin çıkarlarını güvenceleyecek olan bir kurul olduğu gerçeğini değiştirmez. Nitekim tasarının içeriği ve ruhu bu gerçeği ele veriyor.

Tasarı işyeri tanımını değiştiriyor, esnek çalışmayı, taşeronlaştırmayı yasallaştırıyor. Kıdem tazminatı hakkını ortadan kaldırıyor. Sendikalaşma ve örgütlenme hakkını işlevsizleştiriyor. Patronlara çalışma koşullarını köleleştirme ve kurlsız çalışma özgürlüğü kazandırıyor.

İşgüvencesi Yasası, güdük bazı maddelerle meclisten geçirildi. Fakat çıkarılan yasa yürürlüğe konulmadı. Sermaye ile varılan anlaş-

ma sonucu İş Kanunu Ön Yasa Tasarısı 15 Mart 2003 yılına kadar çıkarılacak. İşgüvencesi Yasası da iş kanunu değişikliklerine uyarlanacak. 15 Mart 2003'e kadar 1475 değiştirilerek yürürlüğe konulacak.

AKP hükümeti ilk iş olarak 1475 sayılı yasayı değiştirecek. Sermayenin AKP hükümetinin önüne koyduğu görev budur. AKP lideri R. Tayyip Erdoğan'ın seçimlerden sonra, "sivil toplum örgütleriyle" yaptığı ilk görüşmede patronlar 1475 Sayılı Kanun Ön Tasarısı'nın yasalaştırılmasını ve İşgüvencesi Yasası'ndaki işçi lehine maddelerin iptal edilmesi talebini dile getirdiler.

İşçi sınıfı bugününü ve geleceğini derinden etkileyecek, yaşamını temelden değiştirecek Yasa Tasarısı'nın derhal ve hemen geri çekilmesi ve iptal edilmesi talebini ileri sürmelidir. Öncelikli hedefi ne yapıp edip bu yasanın meclise gelmesini engellemek olmalıdır.

İŞ YASASI NEDEN DEĞİŞTİRİLMEK İSTENİYOR?

Sermaye sınıfı elini kolunu bağlayan her türlü engelden kurtulmayı; çalışma yaşamında, işçilerin mücadele sonucu kabul ettirdiği kuralların ortadan kaldırılarak kurlsız çalışma koşullarını yerleştirmeyi amaçlıyor.

İlkin, emperyalist küreselleşmenin giderek yaygınlaşması, özelleştirme, taşeronlaştırma, esnek üretim, esnek çalışma, part-time çalışma koşullarının gelişmesi ile birlikte iş yasalarını da emperyalist küreselleşmenin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi ve uyumlu hale getirilmesi isteniyor.

İkincisi, işbirlikçi teknelci burjuvazinin rekabet edebilirlik düzeyini yükseltme isteğidir. Rekabetin temel kuralı işletmenin teknolojik yenilenmesi ve daha fazla artıdeğer üretmesidir. Bu da işçinin daha fazla sömürülmesi ve daha fazla süreyle çalıştırılması demektir. Buna halk dilinde, "*deliyi bağlarlar, köpeği sarılar*" da denilmektedir.

Tasarı, ekonomik olduğu kadar ideolojik ve politik bir saldırıdır. İşçiyi bireyselleştiren, onun toplumsal varlık olarak yaşamasını ortadan kaldıran düzenlemeler içermektedir. İşçi sınıfı ile sermaye sınıfı arasında toplumsal mu-

kavele, toplu pazarlık düzenini yok etmeyi amaçlamaktadır. Küreselleşmenin bireyselleştirme ideolojisi sırtıtmaktadır. Emekle sermaye, patronla işçi arasındaki ilişki bireysel bir ilişki düzeyine indirilmektedir. Tasarı işçi sınıfına karşı ideolojik içerikte bir saldırıdır. İşçi sınıfını karakterize eden sınıf dayanışması, toplumsal dayanışma yok edilmek isteniyor. Bireysel iş hukuku il geliştirilen iş türleri (kısmi çalışma, çağrı üzerine çalışma, part-time çalışma) hukuksal bir temele oturtulacak. Tasarı bu nedenle işçi sınıfına karşı tarihsel, ideolojik, siyasal bir saldırıdır.

Tasarının bir diğer amacı örgütsüzleştirme. İşçi sınıfının 150 yıl önce mücadele ile elde ettiği, kazandığı sendikalar yok edilmek isteniyor. En fazlasıyla bu yasa ile sendikalara biçilen rol esnek çalışmanın düzenlenmesi, işçinin üretim sürecine etkin katılımının sağlanması, kısacası işin ve işçilerin patronların ihtiyaçlarına göre düzenlenmesidir. Sendikalarda örgütlenmek neredeyse imkansızlaştırılıyor. Bireysel iş hukukunun geliştirilmesi ile toplu sözleşme sistemi ortadan kaldırılmış olacak.

Tasarı, sermayenin kural dışı çalıştırma koşullarının program düzeyine çıkarılmasıdır. İşçi sınıfının örgütsüzleştirilerek kapitalist çarkın dişlileri arasında parçalanması, ezilmesi ve kanının emilmesidir. Neoliberal saldırıların yasa katına çıkarılarak işçi sınıfının köleleştirilmesi, kölelik zincirlerinin artırılmasıdır. Saldırı sermayenin işçi sınıfına karşı geliştirdiği uluslararası saldırıların bir parçasıdır.

Tasarı, AB'ye uyum yasaları kapsamı nedeniyle de getirilmek isteniyor. Avrupa tekelleri sömürüyü artırmak, işçi sınıfını örgütsüzleştirmek için bir dizi saldırı planları oluşturdu. Sözde dokuz kişilik "Bilim Kurulu" nun hazırladığı Yasa tasarısının bir benzeri İtalya'da yasallaştırmak istendi. İtalyan proletaryası işçilerin mahkeme kararıyla işten atılmasını kolaylaştıran tasarıya şiddetle karşı çıktı. Ayağa kalkan İtalyan proletaryası saldırıyı püskürttü. Fakat AB tekelleri emellerinden vazgeçmiş değil. İtalya hükümeti işçi atmaya kolaylaştıran hükümler koyarak yapmak istediği değişikliğin aynısına Türkiye'de sendika patronları destek veriyor.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) normları ve yasaları da emperyalizmin saldırı

planlarının bir parçasını oluşturuyor. Bugün Türk- İş, DİSK ve Hak- İş'in ILO normlarına uyulsun, yasalar buna göre düzenlensin talebi doğrudan AB tekellerinin saldırı planlarına uyumu savunmaktır. Sermayeye teslimiyettir. ILO taleplerine uyulmasını ileri süren sendika ağaları tam da bu noktada işçi sınıfı düşmanı bir rol oynamaktadırlar.

İş sözleşmelerinin türünü belirleme inisiyatifi patrona veriliyor. Bireysel iş sözleşmeleri özendirildiği için patron istediği sürede, türde veya koşullarda bir iş sözleşmesini işçinin önüne koyabiliyor. Bireysel sözleşme yoluyla bir sendikada örgütlenmesi imkansız hal alıyor. Bugün bunun pekçok örneği yaşanmaktadır. İş sözleşmesi patronun ve işyerinin ihtiyacına göre düzenlenebiliyor.

TASARI NE GETİRİYOR?

Tasarının kısa bir özeti sermayeninamacını ele veriyor. Tasarı, esnek çalışmayı yasa haline getirirken, kıdem tazminatı hakkını ortadan kaldırıyor. Başlıca olarak;

* İşyeri tanımı değiştiriliyor. Halen yürürlükte olan 1475 sayılı İş Kanunu'nda işyeri, "işin yapıldığı yere işyeri denir" şeklinde tarif edilirken, hazırlanan tasarıda 1. maddede b bendi "işveren tarafından mal ve hizmet üretmek amacıyla maddi olan ve olmayan unsurlar ile işçinin birlikte örgütlendiği birime işyeri denir. İşverenin işyerinde ürettiği mal veya hizmet ile nitelik yönünde bağlılığı bulunan veya aynı yöntem altında örgütlenen yerler (işyerine bağlı yerler) ile dinlenme... gibi diğer eklentiler işyerinden sayılır" şeklinde tanımlanıyor. Bu, evde çalışmanın, parçabaşı işin yasallaştırılması anlamına geliyor. İşçinin bir işyerine bağlı olmadan çalıştığı şirketin bir süre

bir işyerinde, bir başka gün aynı şirkete ait başka bir işyerinde çalıştırılmasına olanak veriyor. Eğer bir şirket ülke çapında faaliyet yürütüyorsa burada çalışan bir işçi, işyerinin bulunduğu değişik illerde çalıştırılabilecek. İşçinin kendi yaşamını düzenlemesi hakkı sınırlanacak. Bundan da önemlisi işçi sınıfının sendikal örgütlülüğü bu maddeye dayanarak dağıtılabilir. Örneğin, İstanbul'da sendikal çalışma yürüten ve işyerinde sendikalaşan bir işçi, Tekirdağ'a, Çerkezköy'e gönderilerek sendikal çalışma yürütmesi engellenecek. Bu madde işçiler arasında bir çeşit "sürgün" cezasının yaygınlaştırılmasını kolaylaştıracak. Şimdiye kadar emekçi memurlar için geçerli olan sürgün cezası işçiler içinde gündeme getirilecek.

TAŞERONA SINIRSIZ OLANAK

* 1. maddenin 4 bendinde "asıl işveren-alt işveren" tanımı yapıyor, Burada alt işveren (taşeron) ayrı bir işveren olduğu kabul edilmekte ve asıl işverenle birlikte olan sorumluluğu ortadan kaldırılmaktadır. Taşeron işçilerinin yıllardır elde ettikleri hukuksal hakları ortadan kaldırılıyor. Taşeron sistemi yerleştiriliyor. Böylece işçilerin bölünüp par-

çalanması kolaylaştırılıyor ve işçiler arasındaki rekabetin koşulları güçlendiriliyor. Sendikal örgütlenme ortamının gelişmesi ortadan kaldırılıyor.

* Tasarının "İşyerinin Veya Bir Bölümünün Devri" başlıklı 6. maddesi, işyeri ile birlikte işçinin de yeni işverene devredilmesine olanak veriyor. İşçinin daha önce imzaladığı toplu sözleşme en fazla bir yıl süreyle geçerli oluyor. Eğer bir işveren örgütlülüğünden ve TİS'ten kurtulmak istiyorsa, işyerinin veya bir bölümünün devri yolunu izleyebilecek. Keza, işçi basit bir makina parçası, bir meta gibi alınıp satılabilecek. İşçinin üretim içindeki yeri böylece değişikliğe uğrattılıyor; üretim sürecinde söz sahibi olmasının önü kapatılıyor.

ESNEK ÇALIŞMA YASALLAŞTIRILYOR

7. madde işyeri ile birlikte işçinin devredileceği hükmü getiriyor. Buna göre:

* "Ödünç İş İlişkisi" başlıklı 8. madde bir işverenin başka bir işverene çalıştırdığı işçiyi ödünç olarak verebilmesine olanak sağlıyor. Bunun ne anlama geldiği açık: İşveren çalıştırdığı işçinin sadece işgücünü değil kendisini de alıp satılabilecek, yani, onu bir köle gibi kullanabilecek. Açıkça ücretli çağdaş köle ti-

careti yasallaştırılıyor. Böylece patronlar biriken stokları eriyene kadar işçiyi başka bir patrona satabilecek, keyfi olarak en ağır en kötü koşullarda çalıştırabilecek. İşçi adeta bir meta, hammadde gibi başka bir patrona ödünç olarak verilebilecek. Böylece seyyar işçiler bölüğü yaratılacak. İşverenler arasında ödünç işçi alınıp satılmasını kolaylaştıran “özel istihdam büroları” yaygınlaştırılacak. İşçi bir sektörden başka bir sektöre kaydırılabilecek. Ödünç verilen işçinin sendikal örgütlenmesi böylelikle imkansızlaşacak.

* 9. 10. 11. maddeler iş sözleşmelerinin düzenlenmesine ayrılmış, “*esnek iş sözleşmesi türlerine ilişkin hükümler getirilmiştir*”. İşverene, 10. madde ile iş sözleşmesinin türünü belirleme serbestisi verilerek iş sözleşmeleri, “*belirli veya belirsiz süreli, tam süreli yahut deneme süreli yada diğer türlerde oluşturulabilir*” deniliyor. İş süreci ve sözleşmeleri esnekleştirilerek kuralsız hale getiriliyor.

İş sözleşmelerinin türünü belirleme inisiyatifini patrona veriliyor. Bireysel iş sözleşmeleri özendirildiği için patron istediği sürede, türde veya koşullarda bir iş sözleşmesini işçinin önüne koyabiliyor. Bireysel sözleşme yoluyla bir sendikada örgütlenmesi imkansız hal alıyor. Bugün bunun pekçok örneği yaşanmaktadır. İş sözleşmesi patronun ve işyerinin ihtiyacına göre düzenlenebiliyor.

“Tasarının Madde Gerekçeleri” başlıklı bölümünde, “*ülkemizde sayıları gittikçe artan kısmi süreli çalışmaları teşvik etmek üzere bu tür iş sözleşmesinin tanımı yapılmış. Avrupa Birliği’nde konsey tarafından 97/ 81 sayılı yönergeler yürürlüğe konulan sosyal tarafların meydana getirdikleri ‘Kısmi Süreli Çalışma Hakkında Çerçeve Anlaşması’nda belirtildiği üzere bu çalışmanın amacı bir yandan kısmi süreli çalışan işçilere yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmak diğer yandan kısmi zamanlı çalışmanın gelişmesine serbest irade temelinde teşvik etmek ve işverenle işçilerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde çalışma sürelerinin esnek bir organizasyon çerçevesinde düzenlenmesine katkıda bulunmaktadır.*

(...)

Kısmi süreli çalışanlara yönelik ayrımcılık kaldırılmak hedef alınırken, tüm çalışma şartla-

rından yararlanmada tam süreli çalışanlarla eşit duruma getirilmeleri de düşünülemez, aksi halde tam bir eşitsizlik ortaya çıkar. Bu açıdan ayrımı haklı kılan nedenlerin bulunması durumunda, her iki türde sözleşmelerle çalışanlar arasında farklılıklar olması doğal karşılanacaktır. Kısmi süreli iş sözleşmesine göre çalıştırılan bir işçi işyerinde haftanın iki iş günü iş görmeyi üstlendiğinde bu çalışma düzeni itibariyle hafta tatili ücretine hak kazanamayacağı gibi öğleden sonra çalışmaya başlayan işçinin işverenin sa-

Tıpkı emeklilik yasası ile nasıl işçinin emekli olma hayali çalındıysa, şimdi de işçinin gelecek düşleri ve hayalleri çalınıyor. Kıdem tazminatı ile yaşamını bir parça idame ettiren işçilerin bu hakkı gaspediliyor. Bugün işsizliğin büyüdüğü, yılda bir kaç ay çalışmanın bile lüks sayıldığı koşullarda hangi işçi 15 yıl süreyle tazminat almaya hak kazanabilir.

bağları işe başlamak üzere tahsis ettiği servis aracından veya öğle yemeğinden yararlanması da mümkün değildir, bu durum bir ayırım yapıldığı anlamını da taşımaz. Kısmi süreli iş sözleşmelerine göre çalışan işçi bölünebilir haklardan, örneğin her yıl verilen yakacak yardımından çalıştığı süreye orantılı olarak yararlanacaktır. Örneğin işyerinde haftalık çalışma süresi 45 saat olan tam süreli çalışan işçi 60 milyon yakacak yardımı alıyorsa haftada 15 saat çalışan kısmi süreli çalışan işçiye aynı yardım 20 milyon olarak ödenecektir.” (Madde Gerekçeleri Bölümü)

Böylece tam süreli iş türü ve sözleşmeleri istisnai bir durum haline getirilmek isteniyor. İşçilerin kazanılmış hakları bu yolla aşamalı olarak ortadan kaldırılacak, işçiler arasında eşitsizlik teşvik edilecektir. İşçiyi tam süreli çalıştırıp yedi işgünü üzerinden ücret ve sosyal hak ödemek isteyen patron gösterebilir misiniz? Haftada iki gün, üç işçi çalıştırarak

da aynı ücreti verebilir. Böylece Cumartesi-Pazar günü de işçi çalıştırabilir. Sosyal haklardan yararlanmasının önüne geçebilir. Asgari ücretle işçi çalıştırmak bu yolla yaygın hale getirilebilir. Ayrıca bugün tam süreli çalışan milyonlarca işçinin kısmi süreli çalışmaya geçişi kolaylaştırılmış olacak.

“İşyerinde çalışan işçilerin, niteliklerine uygun açık yer bulunduğu kısmi süreli den tam süreliye tam süreliye kısmi süreliye geçilme istekleri işverence dikkate alınır ve boş yerler zamanında doldurulur” deniliyor. Bu durum, işverenin istediği türde işçi çalıştırma-

İşçi hafta sonu tatilini cumartesi-pazar günü değil de herhangi bir günde kullanabilecek; pazar günü yerine salı, çarşamba veya işgünleri içinde bir başka günü hafta sonu tatili olarak değerlendirebilecek. İşçinin hafta sonu olan Pazar gününü ailesi ile geçirme hakkı işverenin tasarrufuna bırakılıyor.

sını teşvik ediyor.

* Tasarımın “çağrı üzerine çalışma” başlıklı 15. maddesi, “sözleşmeyle, işçinin üstlendiği işin çıkması halinde iş görme ediminin yerine getirilebileceğinin kararlaştırıldığı iş ilişkisi çağrı üzerine çalışmaya dayalı kısmi süreli bir iş sözleşmesidir” denilerek part-time (kısmi) çalışma, yasallaştırılıyor. Böylece işçi bireysel iş sözleşmelerine de dayanılarak sendikası, sigortasız, düşük ücretle çağrı üzerine çalıştırılabilecek. Bu maddede esnek çalışmayı yasallaştırmaya yönelik.

* 16. madde ile deneme süresi arttırılıyor. Mevcut yasa da bir ay olan deneme süresi taslakta iki aya çıkarılıyor. Bu süre “toplu iş sözleşmeleri”yle dört aya kadar uzatılabiliyor. Patrona deneme süreci işçi çalıştırma adına sigortasız, düşük ücretli, geçici işçi çalıştırma olanağı veriyor. Taşeronların asgari ücretin altında şimdiye kadar uyguladığı yöntemler yasallaştırılıyor.

* 18- 19- 20- 21- 22- 23. maddeler işçinin iş güvencesini ortadan kaldırıyor. 15 Mart 2003 tarihinde yürürlüğe girecek olan “İş Güvencesi Yasası”nda yapılan değişiklikler tasarıya eklenmiş. Buna göre çalıştırılan işçi sayısına göre toplu işten atma oranı arttırılıyor. İşten atılan işçiyi mahkemenin işe iade kararına rağmen işveren işçiyi işe almaz ise, ödenecek tazminat miktarının kararda yer alması öngörüülecek. İşverenin işe geri alma zorunluluğu kaldırıldı. Bunun yerine işveren. tazminat tutarını ödeyerek işçiyi işe tekrar almayabilecek.

* “Feshin geçirli sebebe dayandırılması” başlığı altındaki 19. madde ile “10 veya daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde en az 6 aylık kıdemli olan ve işletmenin bir bütününe sevk ve idare eden işveren vekili niteliğinde olmayan bir işçinin belirsiz süreli iş sözleşmesini fesh eden işveren, işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin işyerinin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir sebebe dayanmak zorundadır” deniliyor. Burada “geçerli sebebe dayandırma” patronlar için zor olmasa gerek. Her patron yasa da belirtilen kapsamda kendisine tanınmış “geçerli sebep”lerden birini kendisine dayanak yapabilir. Her yere çekilebilen ucu açık “geçerli neden” kavramı ile işçinin iş akdini fesh etme yetkisinin alanı genişletilmiştir.

Burada önemli noktalardan biri İş Güvencesi Yasası’ndan 10 veya daha fazla işçi çalıştıran işyerlerindeki işçilerin yasa maddeleri kapsamına alınmış olmasıdır. Bu 10’dan az işçi çalıştıran işyerlerinde milyonlarca işçinin iş güvencesinin ortadan kaldırılmasıdır. Özellikle küçük işletmelerde, sanayi sitelerinde, sigortasız, asgari ücretle günde 10-12 saat çalıştırılan işçiler kölece koşullarda hiçbir yasal güvenceye ve hakka sahip olmadan çalıştırılacak. Küçük işletmelerin yasadışı, kuralsız çalışma koşulları ile yüz yüze kalan işçileri bekleyen cehennemsi koşulların işçi sınıfının geleceğini tehdit etmesi yasallaştırılmış olacaktır.

KIDEM TAZMİNATI HAKKI GASP EDİLİYOR

* Kıdem tazminatı başlıklı 24 madde ile işçi sınıfının mücadele sonucu elde ettiği kıdem tazminatı hakkı ortadan kaldırılıyor. İş-

çinin, çalıştığı süre içinde yıpranmasının karşılığı olarak elde ettiği bu hak gasp ediliyor. Patronlar her dönem bu hakkın ortadan kaldırılmasını ileri sürmüş “işverenlerin üzerindeki yükü ağırlaştırdığı”nı gerekçe göstermiştir. Oysa işçi çalışırken “yıpranma payı” için de çalışmaktadır. Yani işçinin kıdem tazminatı iş gücünün ücretinin içinde saklıdır. Ücretinin ödenmeyen kısmıdır.

Son yıllarada patronlar kıdem tazminatı hakkını geçersiz kılmak için bin bir türlü hileye başvurmuştur. İşçinin dava açmasına yol açmış, işçi yıllar sonra hak ettiği tazminatı ya eksik almış ya da bir kaç yıl sonra yüksek enflasyon nedeniyle gerçek değerinin altında almak zorunda bırakılmıştır. Çoğu işletme kıdem tazminatı hakkını vermemek için paravan şirketler kurmuş veya işletmeyi, içindeki makinaları başkalarına devretmek, iflas göstermek suretiyle kaçmıştır. Böylece işçiler, mahkemeyi kazanmış olsalar bile ortada ne işyeri ne de makina olmaması nedeni ile kıdem tazminatını alamamışlardır.

Tasarıda 24. maddede “*Bu kanun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa veya yeniden iş sözleşmesi yapılarak işe alınan işçiler ile, birinci fıkraya göre işyerinde çalıştırılanların yürürlük tarihinden sonraki hizmet süreleri hakkında yaşlılık (emeklilik), malüllük, ölüm ve toptan ödeme halleri ile adına 15 yıllık prim ödenen işçinin isteği haline mahsus olmak üzere ödenecek kıdem tazminatı için bir ‘kadem tazminatı fonu kurulumu’*” deniliyor.

İlkin, işçinin kıdem tazminatını güvence altına almak adına bu fon kuruluyor gibi görünüyor. Oluşturulacak fon, SSK fonu gibi düşünülmektedir. Fakat gerekçeli kararda açıklandığı üzere fonun denetiminde işveren veya vekilleri çoğunlukta. Madde gerekçelerinde (4. madde) fonun yapısı ve işleyişi anlatılmaktadır. “*Dört kişiden oluşan yönetim kurulunda en fazla temsil gücüne sahip işveren konfederasyonunun iki, en fazla temsil gücüne sahip işçi konfederasyonunun bir ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı’nın önerisi üzerine müşterek kararname ile atanacak bir temsilcinin yer alması uygun görülmüştür*” deniliyor. Görüldüğü gibi geleceğini yakından ilgilendiren bu fonda işçiler sadece bir kişi ile temsil ediliyor. Bunun daha baştan eşitsiz koşullar

taşıdığı açıktır. Bu fonun SSK fonlarının akıbetine uğramayacağını garanti yoktur. Primleri SSK toplayacak. Patronların SSK primlerini ödemediği, fona para aktarmadığı biliniyor. Kıdem tazminatı fonuna ödeme yapmayan işverene hangi yaptırımların getirileceği belli değil. Fonun teminatı yoktur. Bu fonun kapitaliste geri dönecek bir kredi kaynağı haline getirilmemesinin de garantisi yoktur. Diğer bir sorun kıdem tazminatına hak kazanabilmek için işçi 15 yıl süreyi beklemek zorunda. Buna göre 14 yıl 6 ay çalışan bir işçi malulen emekli olsa bile fondan kıdem tazminatı alamayacak.

Tıpkı emeklilik yasası ile nasıl işçinin emekli olma hayali çalındıysa, şimdi de işçinin gelecek düşleri ve hayalleri çalınıyor. Kıdem tazminatı ile yaşamını bir parça idame ettiren işçilerin bu hakkı gaspediliyor. Bugün işsizliğin büyüdüğü, yılda bir kaç ay çalışmanın bile lüks sayıldığı koşullarda hangi işçi 15 yıl süreyle tazminat almaya hak kazanabilir. İşçi öldükten veya emekli olduktan sonra tazminat alabilecek. Bunun anlamı tazminatı unutup demektir. İşçinin sigortalı olup olmadığını, ne zaman ne kadar sigorta priminin yatırıldığını öğrenemediği koşullarda, kıdem tazminatı fonunun ne zaman yatırıldığını öğrenmesi hayaldir. Bu kez karşımıza SSK prim kaçkını patronlar gibi, kıdem tazminatı kaçkını patronlar listesi çıkacaktır. Fona devlet bütçesinden aktarma yapılamayacağı daha baştan hükme bağlanıyor.

Bugün bir yıl çalışan işçi kıdem tazminatını alabilmektedir. Oysa tasarı ile işçi bir yıl sonra işten atılması durumunda kıdem tazminatından mahrum kalmaktadır.

Tasarıyı hazırlayan sözde “Bilim Kurulu”nun yukarıdaki ileri sürdüğü madde kabul görmezse alternatif öneri de hazırlanmış. Bu öneriye göre, fon oluşturulmaması durumunda bir yıllık çalışmaya karşılık verilen 30 günlük ücret tutarında tazminat yerine 15 günlük ücret tutarında tazminat verilecektir. Böylece, yılda bir aylık tutarındaki kıdem tazminatı 15 günlük ücret tutarında kıdem tazminatına indiriliyor.

Ayrıca işçinin kıdem tazminatı hakkı kazanması için 50 yaşını doldurması ve 10 yıllık

kıdemini tamamlaması gerekiyor. Nereden bakılırsa bakılsın sermaye sınıfı kıdem tazminatı hakkını gasp ediyor.

* Taslakta “özürlü ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu” başlığı altında mevcut yasadada yüzde 3 olan sakat ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu yüzde 2’ye düşürülmektedir.

* Tasarı, ücret esnekliği getirmektedir. “Ücret” başlığı altında üçüncü bölüm, esnek çalışma ile ilgili düzenlemelerle ücret esnekliğini uyumlu hale getirmeyi amaçlıyor. 40. maddede, “ücret kesme cezası” işçinin aleyhine olan durumu sürdürüyor. Bu kesintiler “bir ayda 3 gündelikten veya parça başına yahut yapılan iş miktarına göre verilen ücretlerde üç günlük kazancı” tutarında cezayı öngörüyor.

8 SAATLİK İŞGÜNÜ ORTADAN KALDIRILYOR

* Tasarının 43. maddesinde “Fazla Çalışma Ücreti” başlığı altında yapılan düzenlemede, fazla çalışma “Haftalık 45 saati aşan çalışmalar” deniliyor. Buna göre günlük 8 saati aşan çalışma fazla çalışma olarak değerlendirilmiyor. İşveren işçiyi istediği gün ve saatlerde çalıştırabilecek. Eğer işçi, haftanın belli günlerinde 10 saat çalıştırılırsa bunu diğer günlerde daha az süreyle çalıştırarak telafi edebilecek. Patron işçiye 8 saati aşan süreler için mesai ücreti ödemeyecek. Bunun yerine “serbest zaman” uygulaması getiriliyor. 43/e bendinde “fazla çalışma veya fazla sürelerle yapılan çalışma yapan işçi isterse, bu çalışmalar karşılığı zamlı ücret yerine, fazla çalıştığı her saat karşılığında 1 saat 30 dakikayı, fazla sürelerle çalıştığı her saat karşılığında 1 saat 15 dakikayı serbest zaman olarak kullanabilecek”. İşçi hakettiği serbest zamanı 6 ay zarfında kullanabilecek. Böylece 45 saatlik haftalık çalışma süresi, günlük çalışma süresi 7.5 saatten 12 saate çıkarılarak esneklik sağlanmıştır.

* 45. Maddede, “Olağanüstü hallerde fazla çalışma” Bakanlar Kurulu kararı ile en fazla süreye çekilebilecek.

* 48. Maddede hafta sonu tatili ücreti başlığı altında, hafta sonu tatili günü patronun iş durumuna ve isteğine göre değiştiril-

mektedir. İşçi hafta sonu tatilini cumartesi-pazar günü değil de herhangi bir günde kullanabilecek; pazar günü yerine salı, çarşamba veya işgünleri içinde bir başka günü hafta sonu tatili olarak değerlendirebilecek. İşçinin hafta sonu olan Pazar gününü ailesi ile geçirme hakkı işverenin tasarrufuna bırakılıyor.

* İşin düzenlenmesi bölümünde “çalışma süresi” başlığı altında 65. maddede çalışma süreleri esnekleştiriliyor. “Haftalık çalışma süresi, işyerlerinde haftanın çalışılan günlerine, günde 12 saati aşmamak koşulu ile farklı şekilde dağıtılabilir. Bu halde, bir aylık süre içinde işçinin haftalık ortalama çalışma süresi normal haftalık çalışma süresini aşamaz. Bir aylık denkleştirme süresi toplu iş sözleşmeleri ile üç aya kadar artırılabilir” deniliyor. Böylece “denkleştirme esası” getirilerek patronlar, fazla mesai ücreti ödemekten kaçınacakları haftalık çalışma süreleri böylece esnekleştiriliyor. Tasarının gerekçesi de ilgili maddede açıklanmaya çalışılmış. Şöyle ki, “Gerekçeli Karar”ın 65. maddesi: “Maddede genel bakımdan çalışma süresi haftada en çok 45 saat olarak muhafaza edilmiştir. Ancak Türk iş hukuku öğretisinde en çok eleştirilen ve uygulamada da –yasaya aykırı olmasına rağmen– farklı düzenlemelerin getirildiği bilinen, haftalık çalışma süresinin iş günlerine eşit ölçüde bölünmesi kuralına esneklik getirilerek, sözleşmelerle haftalık normal çalışma süresinin işyerinde haftanın çalışılan günlerine farklı bir şekilde dağıtılacağı kabul edilmiştir. Bu halde, işçilerin sağlıklarını korumak amacıyla, Avrupa Birliği’nin değişik 23 Kasım 1993 tarih ve 93/104 sayılı direktifine uygun olarak, 24 saat içinde işçiyi kesintisiz 12 saatlik bir dinlenme olanağı sağlayacak şekilde günlük çalışma süresinin bir işçi için en fazla 12 saat olması (bent a, f.3) ve ortalama haftalık çalışma süresinin de, fazla çalışmalar dahil olmak üzere, 48 saati aşamayacağı hükmü getirilmiştir (f.4).

“Haftalık çalışma süresinin haftanın çalışılan günlerine farklı şekilde dağıtılması durumunda, o işyerinde haftada 6 gün çalışılıyorsa bir işçi haftada en çok (12x6=) 72 saat, 5 gün çalışılıyorsa en çok (12x5=) 60 saat çalıştırılabilecektir. Böylece, çeşitli nedenlerle işyerlerinde ‘yoğunlaştırılmış iş haftası’ uygulanabilecektir. Bu tür çalışmalarda işverene bir aylık bir

denkleştirme süresi tanınmıştır. Bu süre toplu iş sözleşmeleri ile üç aya kadar artırılabilir. Bu şekilde, yoğunlaştırılmış iş haftasından sonraki haftalarda işveren işçiyi daha az sürelerle çalıştırması durumunda, işçiye fazla çalışma ücreti ödemek zorunda kalmayacaktır. Buna göre, örneğin haftanın 5 günü çalışılan bir işyerinde işçi bir hafta toplam 60 saat çalışmışsa, daha sonraki üç hafta boyunca haftada 40 saat çalıştırılmak suretiyle, haftalık ortalama çalışma süresi olan 45 saat aşılmamış olacaktır.”

Böylece işçi sınıfının yüzyıl önce mücadele ile elde ettiği ve 1 Mayıs mücadelesine kaynaklık eden 8 saatlik işgünü ortadan kaldırılarak yerine 12 saatlik işgünü getiriliyor. Bugün fiilen özellikle tekstil, metal işkollarında fazla mesai ücreti ödenmeden uygulanan işgünü uygulamaları yasallaştırılıyor. Böylece daha fazla çalışma ve sömürü koşulları kural haline getiriliyor.

* “Telaflı çalışması” başlığı altında 66. madde ile patronlara yeni bir hak daha getiriliyor. “zorunlu nedenlerle işin durması, ulusal bayram ve genel tatillerden önce veya sonra işyerinin tatil edilmesi veya benzer nedenlerle iş-

yerlerinde normal çalışma sürelerinin önemli ölçüde altında çalışması veya tamamen tatil edilmesi ya da işçinin talebi ile kendisine izin verilmesi hallerinde, işveren iki ay içinde çalışılmayan süreler için telafi çalışması yaptırabilir. Bu çalışmalar fazla çalışma veya fazla sürelerle çalışma sayılmaz” deniliyor.

* 67. maddede “kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği” başlığı altında

a) “Genel ekonomik kriz veya zorlayıcı sebeplerle işyerindeki haftalık çalışma sürelerini geçici olarak önemli ölçüde azaltmak veya işyerinde faaliyeti tamamen veya kısmen geçici olarak durduran işveren, durumu derhal gerekçeleri ile birlikte, Türkiye İş Kurumuna, işçi temsilcilerine ve varsa iş sözleşmesi tarafı sendikaya bir yazı ile bildirir.

“b) Yukarıda belirtilen nedenlerle işyerinde geçici olarak en az dört hafta işin durması veya kısa çalışma sonucu işçilere çalıştırılmadıkları süre için işsizlik sigortasından kısa çalışma ödeneği ödenir.”

“İşçinin kısa çalışma ödeneğine hak kazanabilmesi için, çalışma süreleri ve işsizlik sigortası primi ödeme gün sayısı bakımından işsizlik

“Telafi çalışması” başlığı altında 66. madde ile patronlara yeni bir hak daha getiriliyor. “zorunlu nedenlerle işin durması, ulusal bayram ve genel tatillerden önce veya sonra işyerinin tatil edilmesi veya benzer nedenlerle işyerlerinde normal çalışma sürelerinin önemli ölçüde altında çalışması veya tamamen tatil edilmesi ya da işçinin talebi ile kendisine izin verilmesi hallerinde, işveren iki ay içinde çalışılmayan süreler için telafi çalışması yaptırabilir. Bu çalışmalar fazla çalışma veya fazla sürelerle çalışma sayılmaz” deniliyor.

ödeneğine hak kazanma şartlarını yerine getirmesi gerekir” deniliyor. Buna göre kriz gerekçesiyle ücretsiz izine çıkarma uygulaması yasalaştırılacak. Kriz dönemlerinde “işçilerin geçici ücretsiz izne çıkarılması”, “geçici işsizlik” olarak nitelenerek, işçilere işsizlik sigortasından “kısa çalışma ödeneği” verilecek. Bu da kriz dönemlerinde işverenlerin işçiye ücret ödeme yükümlülüğünün ortadan kaldırılması demek. Böylece patronlar stokları eritinceye kadar işçiye ücret ödemekten de kurtulacak. İşçi çok az bir ücretle bu süreyi yaşayacak. Patronların krizin etkilerinden kurtarılması ve krizin yükünün işçilere yüklenmesi yasal olarak kolaylaştırılıyor. Kriz dönemlerinde başta Türk Metal’in örgütlü olduğu işyerlerinde olduğu gibi fiili uygulamalar yasa kapsamına alınıyor.

* Tasarının 92. maddesinde “özel istihdam bürolarının kurulması” öngörülüyor. Yürürlükte olan 1475 Sayılı İş Kanunu’nda devlet tarafından yürütülen uygulama terk edile-

rek, özel istihdam bürolarının kurulması ve geliştirilmesi öngörülüyor. Özel istihdam büroları yasadışı olarak faaliyet yürüten işçi simsarlığını yasalaştırıyor.

* Ödünç iş ilişkisi mesleki faaliyet olarak düzenleniyor. Taslağın 93. maddesinde;

“a) Başkasına (ödünç alan) işçisini ödünç vermek suretiyle gelir getirici mesleki faaliyet gösterilmesi Türkiye İş Kurumu’nun iznine bağlıdır” deniliyor. İşçiler belirli koşullarda ve belirli süreler için patronlara kiraya verilecektir. Ödünç işçi ilişkisi ile işçinin kiraya verilmesinden kâr eden, işçiyi bir meta, bir köle gibi alıp satan bürolar kurulacak. Köle pazarları böylece özel şirketler eliyle oluşturulacak.

* Tasarının sekizinci bölümü “ceza hükümleri” ne ayrılmış. Hem mevcut yürürlükte olan yasada hem de İş Kanunu Ön Tasarısı’nda cezalar caydırıcı olmaktan uzak ve göstermeliktir. Birkaç örnek bunu doğrular niteliktedir.

Tasarının 109. maddesinde işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili hükümlere uymayan işverenlere elli milyon ceza getiriliyor.

Ağır ve tehlikeli işlerde 6 yaşından küçük işçi çalıştıranlara verilen ceza en fazla bir milyar para cezası öngörülüyor.

İşe alınan işçilere doktor raporu alınmıyorsa “her işçi için yüz milyon lira” işe alınan çocuk ve genç işçilere doktor raporu alınmıyorsa iki yüz milyon lira para cezası getiriliyor.

Mevcut koşullarda iş kanununun bazı hükümlerine uymayan işverenlere verilecek en üst ceza bir milyar lira.

İşçinin hayatını ve geleceğini doğrudan etkileyen işçi sağlığı ve işgüvenliği maddelerine aykırı davranan işverenler hakkındaki cezalar patronların yasaya aykırı davranmasına engel olacak nitelikten uzaktır. İşçinin hayatı en az elli milyon lira en fazla bir milyar liradan ibarettir. Kapitalizmin insana verdiği değer budur.

TASARIYA KARŞI BİRLEŞİK MÜCADELEYİ YÜKSELTELİM

Görüldüğü gibi Tasarı işçi sınıfına esnek

çalışmayı dayatıyor. Kıdem tazminatı hakkını gasp ediyor ve işçi sınıfı aleyhine bir çok yeni madde içeriyor. Mevcut yasadaki kağıt üzerindeki haklar tümüyle ortadan kaldırılıyor.

Yasa tasarısı işçi sınıfına saldırı yasasıdır. İdeolojik ve politik bir saldırıdır. Bu saldırılar uluslararası tekelci burjuvazinin son on yıllarda geliştirdiği neoliberal saldırılardan bağımsız değildir. Bu düzenlemeler aynı zamanda uluslararası sermayenin coğrafyamızda sömürme ve köleleştirme, ucuz işgücü kaynağı yaratma özgürlüğünün alanını genişletmektedir. Tasarının gerekçelerinde iki şey dikkat çekicidir: 1- Uluslararası çalışma örgütünün ortaya koyduğu norm ve yasalara uygun düzenlemeler yapmak. 2- Yasaları AB'ne uyum yasaları ile örtüştürmek, Genel Gerekeçde bu açıkça belirtilmiştir. “Yukarıda değinilen çalışma hayatını yakından etkileyen ekonomik, sosyal ve siyasal koşullar, esnekleşme gereksinimi, Avrupa Birliği ve Uluslararası Çalışma Örgütü normlarına uyum sağlama zorunluluğu mevcut iş kanununda bazı değişiklikler yapılması yerine yeni bir iş yasasının hazırlanmasını zorunlu kılmıştır” denilerek bunu doğrulamaktadır. Tasarının yapısal bir nitelik taşıdığına altı çizilmektedir. İş yaşamına emperyalist müdahale bazı rötüşlerin ötesinde temelden bir değişikliğe uğratılmaktadır. Tümüyle kapitalist tekelin ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmıştır. Keza eşitsiz koşullar altında sermaye sınıfı, değişikliği bir saldırı biçimine dönüştürmektedir. İşçi sınıfının tarihsel kazanımları uluslararası haydutlar tarafından bir bir gasp edilmektedir.

Uluslararası burjuvazinin bu genel eğilimine karşılık tek tek ülkelerde karşı koyuşlar yaşanmaktadır. İtalya, Yunanistan örnekleri gösteriyor ki, saldırıyı püskürtmek güçlü kitlesel ve birlikte mücadele ile olanaklı olmaktadır.

Coğrafyamızda ancak 600 bin civarında işçi sendikalarda örgütlüdür. Bunun dışında kalan milyonlarca işçi sendikasız ve örgütsüzdür. Bu durum işbirlikçi tekelci burjuvazinin işini kolaylaştırmaktadır. Yasa, sadece sendikalı işçileri değil sendikasız işçileri de kapsamaktadır. Dolayısıyla milyonlarca işçinin kıdem tazminatı hakkı gasp edilecektir. Bu hakkın korunması üzerinden işçi sınıfı ile sermaye

arasında sert çarpışma çıkabilir. Sermaye, mezarda emeklilik yasasında olduğu gibi bugün işçi sınıfına taviz siyaseti, yatıştırma siyaseti güderek gelecek kuşakların haklarını ortadan kaldıracaktır.

İş Kanunu bu nedenle salt sendikal bir sorun, sendikalı işçileri ilgilendiren bir sorun değildir. Doğrudan ve tamamen iş yasası değişikliği tüm işçileri, emekçileri ilgilendiren politik bir sorundur. İşçi sınıfı, eğer bu yasa çıkarsa bugününü ve geleceğini kaybedecektir. İşçi sınıfı, bu kanun karşısında kayıtsız kalamaz.

İş kanunu Tasarısı politik bir saldırıysa bunu karşı mücadele de politik içerikte ol-

İşçiler belirli koşullarda ve belirli süreler için patronlara kiraya verilecektir. Ödünç işçi ilişkisi ile işçinin kiraya verilmesinden kâr eden, işçiyi bir meta, bir köle gibi alıp satan bürolar kurulacak. Köle pazarları böylece özel şirketler eliyle oluşturulacak.

mak zorunda. İşçi sınıfı arasında politik etkiyi yükseltecek bir çalışma esas alınır mı mücadele büyütülebilir. İşçi sınıfını politik faaliyetin gücü ile örgütlemek, işçiler arasında sınıf bilincini geliştirmek ve mücadeleyi de yeniden yapılandırmak gerekir.

Mücadele; sendikalı-sendikasız, sigortalı-sigortasız, işçi-işsiz tüm işçi ve emekçileri kapsayacak şekilde yeniden yapılandırılmalı. Bu nedenle ülke çapında bölgesel-iller düzeyinde geniş işçi-emekçi toplantılarının düzenlenmesi, bu toplantılara katılan işçilerle birlikte ortak kararların alınması ve hayata geçirilmesi şarttır. Yasanın getirdiği değişikliklerin işçilerle birlikte tartışılması, geniş çaplı aydınlatma faaliyetinin yürütülmesi zorunludur. Aydınlatma faaliyeti; paneller, toplantılar, bildiriler, broşürler, yoluyla en geniş işçi kitlesi sürece katılarak yürütülebilir. Birleşik hareket ve karşı koyuş yaratmak yasaya

Mücadele; sendikali-sendikasız, sigortalı-sigortasız, işçi-işsiz tüm işçi ve emekçileri kapsayacak şekilde yeniden yapılandırılmalı. Bu nedenle ülke çapında bölgesel-iller düzeyinde geniş işçi-emekçi toplantılarının düzenlenmesi, bu toplantılara katılan işçilerle birlikte ortak kararların alınması ve hayata geçirilmesi şarttır. Yasanın getirdiği değişikliklerin işçilerle birlikte tartışılması, geniş çaplı aydınlatma faaliyetinin yürütülmesi zorunludur.

karşı mücadelenin temel konusu olmalıdır. Birleşik bir mücadelenin yaratılmasını beklemek de gerekmiyor. Bir bölgede, fabrikada, havzada şimdiden geliştirilecek küçük çaplı örneklerin çoğaltılması birleşik mücadelenin önünü açabilir.

İşçiler arasında yürütülecek ajitasyonun bir parçası işçi sınıfının geleceğinin gasp edildiği üzerine olmalıdır. Her işçi, çocuklarına onurlu bir gelecek bırakmak, gelecek kuşaklara üzerinden yürüyecekleri bir gelenek bırakmak zorundadır. İşçi sınıfı geleceğinin ipotek altına alınmasına seyirci kalmaz.

Ama mesele bundan ibaret değil. Bu yasa geçerse işçinin bugünü de yüzyıllık kazanımların gerisine düşecek.

İş Kanunu Ön Yasa Tasarısı'nın mimarlarının arasında sendika patronları da bulunuyor. 9 kişilik "Bilim Kurulu"na temsilcileri arasında her üç konfederasyondan yollanmış uzmanlar var. Sendika bürokratları sermayenin saldırısının suç ortağıdır. Fakat onlar mezarda emeklilik yasasına karşı mücadele sürecinde olduğu gibi, tabandan gelececek tepki ve işçi sınıfı arasındaki geniş çaplı kaynaşma

sonucu harekete geçiyorlar. Daha çok da hareketi denetim altına almak ve başarısızlığa uğratmak için. Fakat sendikaların harekete geçirilmesi, zorlanması ve mücadeleye sevk edilmesi muhakkak sağlanmalıdır. Sendikaların bir güç olabilmesi için tabanda bir güç oluşturmak önemlidir. Sendika yöneticilerinin ihanetini etkisiz kılacak en temel mekanizma taban örgütlülüğüdür. Tabanda kaynaşmanın örgütlenmesi yoluyla ihanete engel olunabilir. İşçi sınıfı sermayeye karşı pazarlık gücünü artırmak için ortaya çıkan tabandaki kaynaşmayı birleştirmek zorunda. Kaynaşmanın boğulmaması için temel koşul iyi bir hazırlık ve örgütlenmedir.

İşçi sınıfı, "Bu yasa geçmeyecek" demek için kararlı, bilinçli ve mücadeleciler bir hat üzerinden yürümelidir. Her fabrikada, her işçi havzasında, sanayi sitelerinde 1475 Sayılı Yasa Tasarısı'na karşı mücadele komiteleri kurulmalıdır. Her yerde "İş Kanunu Tasarısı çöpe" diye haykırılmalıdır. İşçiler, tıpkı 15-16 Haziran direnişindeki gibi; panzerlere, tanklara ve tüfeğe karşı bedenleri siper eden, ileri atılan mücadeleciler gibi olmak zorunda. Aksi halde bu yasa geçer.

Sınıf bilinçli işçiler, işçi sınıfı tabanındaki kaynaşmayı kucaklamak için birleşik bir hareketin temellerini güçlendirmelidir.

Birleşik mücadelenin bir parçası olarak tüm çalışanlar için grevli toplu sözleşmeli ortak çalışanlar yasasının çıkarılması talep edilmelidir. Tüm işçi-emekçilerin parçalanmışlığına, dağınkılığına son verecek olan da budur. Ortak çalışanlar yasasının talep edilmesi İş Kanunu saldırısına karşı ortak örgütlenme, ortak mücadele, ortak hak alma ve sermayenin saldırılarına karşı işçi ve emekçilerin ortak duruşunu sağlayabilir. İşçileri kapitalist tekellerin saldırısının olumsuz etkisinden koruyabilir.

Temel şiar "İş Kanunu Ön Tasarısı geri çekilsin, kıdem tazminatı hakkına uzanan elleri kıracağız" olmalıdır. Bu hat üzerinden yürünerek saldırı püskürtülebilir. 15 Mart 2003'ün gelmesini beklemek ölümdür. Daha şimdiden işçi sınıfının aydınlatılması ve mücadeleye hazırlanması gündemimizi işgal etmelidir. Öyleyse ileri!■

“İnsan Hakları” Kavramının Sosyalist Çerçevesi

“İNSAN HAKLARI” mücadelesi son çeyrek yüzyıllık dönemde “coğrafyamızda” önemli bir yere ve ağırlığa sahip olmuştur. Bu durum bir yandan 12 Eylül faşist askeri darbesinin yüzbinlerce insanımızı işkencelerden çıkarmasının ve on binlerce insanımızı zindanlara tıkmasının, ama aynı zamanda 60 Anayasası’nı ilga edip, tüm hak ve özgürlüklerin tasfiyesiyle uyguladığı vahşi askeri faşist diktatörlüğün, diğer yandan Kuzey Kürdistan’da 1984’te başlayan gerilla savaşının 90’larda tutuşturduğu ulusal kurtuluşçu devrim karşısında sömürgeci diktatörlüğün geliştirdiği kirli sömürgeci savaş gerçeğinin sonucudur.

Diktatörlüğün ve kirli savaşın saflarında mevzilenen başlıca güçlerin İHD’ye karşı küstah ve saldırgan, gaddar tavrı, “insan hakları” başlıklı “sorunlar” ve “talepler” tarafından belirlenen özgül mücadele alanının Türkiye ve Kuzey Kürdistan’daki özel örgütlenmesi İHD’nin faşist MGK diktatörlüğüne karşı mücadelede tuttuğu yerin önem ve ağırlığının çarpıcı göstergesidir.

“İnsan hakları” mücadelesinin geçmişi İHD’nin tarihi ile sınırlı olmadığı gibi, “insan hakları” mücadelesi de İHD’nin faaliyetleriyle sınırlı değildir. Bunlara karşın coğrafyamızda “insan hakları” başlıklı “sorunlar” ve “talep-

ler”in belirlediği özel mücadele alanı, 16 yıllık özgül bir tarihe sahiptir. Bu tarihin gösterdiği gibi, özgün varoluş biçimi altında insan hakları mücadelesi “pratik” biçimde ilerlemiş, ”sorunun” kuramsal ve kavramsal konusu ve gelişimi onu geriden izlemiştir. Geçmişte İHD genel kurulları ve hazırlık süreçlerinde tanık olunan kuramsal tartışmalar ise son dönemde adeta gündemden çıkmıştır. İHD’nin daralması ve kuramsal tartışmalara ilgi kaybı, son dönemde birbirine koşut gelişen iki eğilim olarak saptanmalıdır.

“İnsan hakları” mücadelesi, yukarıda işaret edildiği gibi, bu başlık altında ele alınan sorun ve taleplerin belirlediği bir özgül mücadele alanıdır. “İnsan hakları” mücadelesine farklı sınıfsal ve ideolojik eğilimlerden insanlar, çevre ve gruplar derin farklılıklarına karşın birlikte katılıyor, insan hakları örgütlerinde birlikte çalışıyorlar. Farklı ideolojik ve sınıfsal eğilimler arasında kaçınılmaz hegemonya mücadelesi yalnızca pratik politikalar düzeyinde değil, aynı zamanda ideolojik/teorik alanda da sürüyor. İnsan hakları kuruluşları da bütün diğer demokratik, kitlesel örgütlenmeler gibi, sınıf mücadelesine konu oluyor. Yalnızca içinden, kendi zemini üzerinde değil, İHD üzerindeki sınıf mücadelesi dışından da yürütülüyor. Devlet dahil belli başlı kuvvet odakları dışarıdan baskı yaparak, etkileyerek İHD’yi yedeklemeye, kendi çizgilerine bağlamaya çalışıyorlar.

“İnsan hakları” özel alanında mücadele sürüyor. Bu alanın özel örgütü İHD, yaşadığı daralmaya karşın önemini koruyor. Marksist leninistlerin bu alanda varolan güçlerinin kendi durumlarını aşan bir pratik politik etkinlik içine girmesi, ideolojik/teorik mücadele cephesindeki çabaların geliştirilmesine bağlıdır. Aydınların insan hakları mücadelesine daha fazla ilgi göstermeleri ve katılmaları nedeniyle, bu alanda yürütülen hegemonya mücadelesi bir başka alandan daha fazla teorik/ideolojik netlik, önem ve ağırlık istemektedir. Komünistlerin, mücadelenin pratik politik yanına gösterdikleri ilgi ve duyarlılığı ideolojik/teorik bakımdan gösterememiş olmaları politik etkiyi de sınırlandırıcı olmuştur.

“İnsan hakları”nın en büyük ve baş tecavüzçüleri dahil, bütün siyasal/sınıfsal güçlerin, takındıkları pratik politik tavra tekabül eden bir “insan hakları” özgül teorileri vardır. Her birinin teorik pozisyonuna temel teşkil eden bir “insan” kavramının olduğu da vurgulanmalıdır. Marksist leninistlerin, “insan hakları” mücadelesine ideolojik/teorik yaklaşımını “insan kavramı”ndan başlayarak formüle etmek bu nedenle de anlamlı olacaktır.

“İnsan” kavramı, bir soyutlama olarak insanlar arasındaki her çeşit ayrımı silerek, mevcut burjuva toplumun temel gerçeklerini hiçe sayan bir insan hakları kavram ve teorisine başlangıç oluşturabilmektedir.

Fakat gerçekte “insan nedir?”

Üretim ilişkilerinden, mülkiyet ve bölüşüm; baskı, egemenlik ve bağımlılık ilişkilerinden, yönetici yönetilen bölünmesinden, toplumsal ilişkilerin bütününden yani tarihsel ve sosyal varlığından soyutlanmış tecrit halde birey-insan, “mutlak insan” düşünülebilir mi? Tarihselliğinden ve sosyal varlığından soyutlanmış insan, “mutlak insan” bir safesattır. İHD saflarında oldukça yaygın olmanın da ötesinde bu safesata, alınının özgül doğası ve egemen güçlerin bu alan üzerinde yürüttüğü sınıf mücadelesinin baskısı nedeniyle küçük burjuva aydınlar üzerinde etkili olmakta, “mutlak insan” kavramından köklenen teorik ve pratik duruşların gelişmesini beslemektedir. “Mutlak insan” safesatasının yolu, mevcut burjuva toplumu onaylama ve kutsamaya çıkmaktadır.

Marksistler olarak bizim “insan” kavramımız, küçük burjuva demokratların “mutlak insan” kavramından tamamen farklıdır. Çünkü biz materyalistiz. Bizim teorimiz:

“İnsanal öz”ün, “tek tek her bireyin doğasında bulunan bir soyutlama değil”, “gerçekliği içinde bu, toplumsal ilişkilerin bütünüdür”der.⁽¹⁾ Bir kez insan toplumsal ilişkilerinin toplamı sosyal bir varlık olarak kabul edildi mi, “insan”ın tarihselliği ile birlikte “insan hakları” ve kavramının tarihselliği gerçeği de açığa çıkar. Devletin ortadan kaldırılması sorununun anlamını açıklarken anarşistleri eleştiren F. Engels, “mutlak birey” konusuna değinir:

1) Karl Marks, Feurbach Üzerine Tezler, 6. Tez

“Almanya’da, devletin ortadan kaldırılması sloganı, ya yürütülmekte olan savaşımdan sıyrılmak için korkakça bir kaçamak yolunu, ya burjuva özgürlüğünün bireyin mutlak bağımsızlığına ve özerkliğine kadar şarlatanca abartılmasını ya da en sonu burjuvanın, burjuva çıkarların ilerlemesini kösteklemedikçe her türlü devlet biçimine karşı aldırışsızlığını maskeler.”⁽²⁾

“Mutlak insan” bir safсата olduğuna göre insan hakları sorunundaki bütün ideolojik/teorik ve politik duruşlar, özünde sınıfsaldır, burjuva toplumun temel sınıflarından birisinin görüş açısı ve çıkarlarıyla damgalıdır. Bir çeşit insan hakları partisi savunusu yapan küçük burjuva demokratların gizlediği temel gerçek tam da budur.

İnsan hakları kavramı her halükarda sınıfsallıkla damgalı olduğuna göre, insan hakları sorunsalı, kavramı ve kurumları üzerinde ortaya çıkan farklı eğilimlerin kaçınılmazlığı ve varlığı kadar, bu farklı eğilimler arasında çatışma ve hegemonya mücadelesi de kaçınılmazdır.

Burjuvazinin insanlığa kazandırdığı, “insan hakları” kavramı, kuşkusuz başlangıçta büyük bir ilerlemeydi. Fakat yine de burjuva sınıfın sömürücü karakteri nedeniyle tarihsel bakımdan sınırlıydı. “Hak eşitliği”, yasalar karşısında “eşitlik”, “adalet”, feodal ayrıcalıkların ortadan kaldırılması vb. burjuvazinin eski toplumun egemen sınıfı feodal aristokrasiye karşı savaşını zafere götürmeyi, diğer bir anlamıyla kendi egemenliğinin koşullarının gerçekleştirilmesini kapsıyordu.

Tarihin ilerleyişi böyledir: Proletarya ve emekçiler, burjuvazinin feodal aristokrasiye karşı hazırladığı silahları burjuvaziye çevirdiğinde, burjuva eşitliğin, özgürlüğün, adaletin sınırları ortaya çıkar; “insan hakları”, burjuvazi ve diğer sömürücü sınıfların sınıfsal ayrıcalıklarının dokunulmazlığı haline geliverir. Üretim araçları üzerinde burjuva mülkiyet hakkı, artı-değer sömürsünün kutsallığı ve burjuva egemenliğinin ebediliği temel sınıf gerçekleri önünde “insan hakları” kavramı eğilir. Böyle olduğu içindir ki, üretim araçları

“İnsan hakları” özel alanında mücadele sürüyor. Bu alanın özel örgütü İHD, yaşadığı daralmaya karşın önemini koruyor. Marksist leninistlerin bu alanda varolan güçlerinin kendi durumlarını aşan bir pratik politik etkinlik içine girmesi, ideolojik/teorik mücadele cephesindeki çabaların geliştirilmesine bağlıdır. Aydınların insan hakları mücadelesine daha fazla ilgi göstermeleri ve katılmaları nedeniyle, bu alanda yürütülen hegemonya mücadelesi bir başka alandan daha fazla teorik/ideolojik netlik, önem ve ağırlık istemektedir.

üzerindeki burjuva mülkiyet hakkının, artı-değer sömürsünün ve burjuva sınıf egemenliğinin tasfiyesine başlayarak, “insan hakları” kavramına yeni bir anlam kazandıran Paris Komünü’nün yenilgisi, burjuvazinin insan hakları karşısındaki duruşunun çok çarpıcı bir tarihsel örneğini sunar. Sınıf olarak yeryüzü cennetini kaybetme kabusunu atlatan burjuvazi kan dökmeye, vahşette sınır tanımamıştır.

“BM Evrensel İnsan Hakları Bildirisi” burjuvazinin insan haklarına yaklaşımı bakımından en ileri düzey kabul edilirse (ki, bu “düze-ye” de dünya proletaryası ve emekçilerinin ve sosyalizmin baskısıyla itildiği asla unutulmamalıdır) bu en ileri düzeyin sınırları da “mülkiyet hakkı” kavramında verilir:

“1. Her şahıs tek başına veya başkalarıyla birlikte mal ve mülk sahibi olma hakkına sahiptir.

2) Anarşizm ve Anarko Sendikalizm, Devletin Ortadan Kaldırılması Sloganı ve Alman “Anarşi Dostları” Konusunda s. 35

2. Hiç kimse keyfi olarak mal ve mülkünden mahrum edilemez.”⁽³⁾

“Mal ve mülk” sahibi olma hakkı özel mülkiyeti ve sömürüyü kutsar, esasen her çeşit “insan hakları” ihlalinin temeli ve sonal nedenidir. En demokratiğinden ırkçı, açık terörcü diktatörlüğe, burjuvazinin bütün egemenlik biçimleri ve bütün, gerici emperyalist savaşların sonal nedeni özel mülkiyet ve sömürünün sürdürülmesidir. “Mal ve mülk”, insani yabancılaşmanın başlangıcına işaret ettiği gibi, esasen “mal ve mülk” kavramıyla bağdaşır bir hümanist teori de düşünülemez. Daha tam ifade etmek gerekirse gerçek bir insan sevgisi ve yüksek bir insani değer olarak hümanizm, “mal ve mülk” ile bağdaşmaz. Çünkü sömürü ve özel mülkiyet insanın kendi kendine yabancılaşması demektir.

İnsanın insanı sömürsünü, baskı ve egemenlik altında tutmasını kabul eden insan hakları kavramının burjuva çerçevesi, insan hakları ihlallerinin başlıca kaynaklarına yönelebilecek güç ve yetenekten yoksundur. “İnsan hakları” kavramı, burjuva çerçevede biçimsel kalmaya mahkûmdur.

Zaten burjuva egemenliğin faşist diktatörlük biçimi altında ve emperyalist gerici savaşlarda doruğa çıkan yok edici burjuva şiddetin temelinde yatan da özel “mal ve mülk” edinme burjuva sınıf hakkı ve ilkesinden başka bir şey

değildir.

Burjuvazi egemen sınıf olarak şiddet tekelini elinde tutuyor. Burjuva şiddetin güncel rolü ise burjuva “mal ve mülk”ün, “mal ve mülk edinme hakkının” yani insanın insanı sömürsünün sürdürülmesini güvencelemektir. Peki pek sayın bay ve bayanlar, emekçilerin burjuvazinin sınıfsal boyunduruğundan ve sömürsünden kurtuluşunu öngörmeyen, savlamayan bir insan hakları kavramı ne menem bir şeydir? Eğer insan hakları kavramınız, emekçilerin sömürden ve burjuvazinin boyunduruğundan kurtuluşunu da kapsıyorsa o zaman burjuvazinin şiddet tekeline karşı çıkmamız ve ezilenlerin şiddetini meşru görmemiz gerekir. İnsan hakları kavramının burjuva çerçevesinin aşılması zorunlu olarak ezilenlerin şiddetini içerir. Haklı ve haksız şiddet ayrımı yapamadığınız, salt biçimsel tutarlılık adına “her çeşit şiddete karşı tavır almayı” vaaz ettiğiniz süreç emekçileri ideolojik bakımdan da silahsızlandırarak burjuvaziye çok değerli bir hizmet sunmaktan öte bir şey yapmış olmazsınız.

Ufku sermaye egemenliği ile sınırlı formel insan hakları kavramı aşılmıştır. “Mutlak insan” ve soyut insan hakları kavramları çerçevesinde formel ve mekanik tutarlılık arayışları, liberal eğilime teslim olmak ya anarşizme sıçramayı ya da insan hakları kavramının burjuva çerçevesine geri dönüş ve düşüşü getirmekten öte bir sonuç üretemez.

Komünistler, “insan hakları” başlığı altındaki özel mücadeleye katılıyorlar, fakat manifestolarında “insan hakları” ayrı, özel bir sorun/konu olarak yer almıyor. Çünkü, insan, komünistlerin programının odağında duruyor.

Burjuva ideologların çarpıtma çabalarının tersine bilimsel sosyalizm hümanist bir kuramdır. Zira o, proletarya ile birlikte **tüm insanlığın** baskı, sömürü ve bağımlılık ilişkilerinden, insani yabancılaşmanın bütün biçimlerinden kurtuluşunu öngören biricik teoridir. Fakat yine de bir özel mücadele alanı olarak “insan hakları”, sosyalist hümanizme belirgin vurgu gerektiriyor.

Sosyalizm, burjuvazi ve sömürücü sınıfla-

3) Madde 17, Temel Belgelerde İnsan Hakları s. 32

rın ekonomik varlık koşullarını, üretim araçlarının özel mülkiyetini ilga ederek, insan hakları kavramının burjuva çerçevesini kırar, tarihsel bakımdan sorunu yeni baştan koyar. Proletarya diktatörlüğü/proleter demokrasi, demokrasinin içerilip aşılması olarak sosyalizm; sınıfların ortadan kaldırılmasını; yönetici yönetilen bölünme va ayrımının; insanın kendine/insana; insanın emeğine; insanın bir parçası olduğu doğaya yabancılaşmasının aşılmasını; devletin sönerek ortadan kalkmasının koşullarını yaratmayı amaçladığı/program edindiği için, “insan hakları” sorununu sosyalizm programına bağlayarak insanlığın gündeminden çıkartmayı doğası gereği amaç edinmiştir. Sosyalizmde insan amaçtır, burjuva/kapitalist toplumda ise araç.

Özel/özgü bir alan olarak “insan hakları” mücadelesinin de bağlı olduğu bir nihai amaç olacak mıdır? Yoksa kendi başına ve kendine yeter bir amaç mıdır, “insan hakları” mücadelesi alanı?

Küçük burjuva demokratlar, “insan hakları”nın her şeyin üstünde ve ötesinde olduğunu, kendine yeten bir amaç olduğunu vaaz ediyorlar. Böylece, yöneten ile yönetilen; sömüren ile sömürülen; egemen ile boyunduruk altına alınan/ezilen, şiddet tekeli elinde tutanlar ile şiddete maruz kalanlar arasındaki temel ayrımlar bir hamlede ortadan kaldırılıyor.

Sosyalizmin 20. yüzyılı yenilgiyle kapattığı, emperyalizmin ve burjuvazinin dünyanın dört bir köşesinde egemenliğini pekiştirdiği ve her yerde dışından tırnağına kadar silahlandığı gezegenimizde, insan haklarının her şeyin üstünde ve ötesinde olduğunu ve tüm diğer herşeyin ona tâbi olması gerektiğini (dünya görüşünüzü ve politik kimliğinizi İHD kapsamında bırakınız deniliyor!) savlayanlar, burjuvaziye çok değerli bir hizmet sunuyorlar. Çünkü ister istemez dışından tırnağına kadar silahlanmış burjuvazi karşısında emekçileri ve ezilenleri silahsızlandırmaktan, burjuvazi ve burjuva düzen hakkında hayaller yaymaktan öte bir şey yapmıyorlar.

İnsanı toplumsal ilişkilerinin toplamı olarak kavrayamayan ve burjuva toplumun uzlaşmaz sınıf karşıtıklarıyla bölündüğü temel gerçeğini hiçe sayan küçük burjuva demokratlar,

sınıfların ortadan kaldırılmasının olanaklı biricik yolu sınıf mücadelesinin üstünde ve dışında, sınıflar üstü bir insan hakları mücadelesi anlayışıyla emekçileri silahsızlandırdıkları gibi, özgün insan hakları mücadelesini de en pasif, en geri platforma çekiyorlar. Öyle ki, burjuva toplum temelinde “insan hakları” ihlallerinin önlenmesinin olanaklı olduğu hayallerini besliyor ve yayıyorlar. İHD'nin kendini hak ihlallerinin kaydını çıkartan ve bunları duyuran açıklamalar yapan “profesyonel” bir “uzmanlık” örgütüne dönüştürülmesini isteyenler bile var. Hangi çerçevede ve nasıl ele alınırsa alınsın “insan hakları” için mücadele kaçınılmaz olarak politik mücadele olduğu içindir ki sorunlarını bir biçimde “kuvvet” kullanarak çözmek durumundadır. O halde, insan hakları örgütleri, hak ihlallerinin başlıca sorumluları burjuva devlete ve emperyalist dünya düzenine karşı enerjik biçimde mücadele eden kitle örgütleri olarak geliştirilmelidirler. İnsan hakları mücadelesinin emperyalizme yönelen boyutunun yetersiz ve sınırlı kaldığı gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Dünyanın polisi kesilen ABD başta olmak üzere emperyalist haydutların insanlığa karşı işledikleri ve işlemekte oldukları suçların haddi hesabı yoktur. İnsan hakları mücadelesinin uluslararası boyutuna daha güçlü bir yönelim özellikle acil bir ihtiyaçtır.

Biz marksistler, insan hakları mücadelesi özel alanında bir yandan küçük burjuva demokratlarıyla ideolojik/teorik sınırlarımızı kesin biçimde çizerken, diğer yandan, marksizm ve sınıf mücadelesi teorisinin vülger, kaba materyalist kavranışıyla, “insan hakları” kavramı çerçevesinde özel/özgül bir mücadele alanının varlığını özünde reddeden doktriner ve sekter yaklaşımlar ile ayrımlarımızı belirginleştirmeyi de ihmal edemeyiz. Bu özel mücadele alanında sosyalistler ile kaba materyalistler, sekter dogmatikler arasındaki ayrım/sınır, ideolojik/teorik olduğu kadar pratik bakımdan da özenle korunmalıdır.

Bununla birlikte, bilimsel sosyalizm ve burjuva liberalizminin bu alanda çarpışan, hegemonya mücadelesi veren ana eğilimler ve taraflar olduğu asla gözden kaçırılmamalıdır.

“İnsan hakları” alanında kendini pek yetkili gören kimi küçük burjuva demokratların dillendirdiği, “nihai özgürlükler yolunda, özgür toplum ve özgür birey yolunda”, “her türlü iktidar alanlarını daraltmak, özgürlük alanını genişletmek uğraşı veren” bir insan hakları kurumu özlem ve hedefi, olgunlaşmış bir anarşizmdir. İnsan hakları kurumunu anarşizmin partisine dönüştürmek isteyen, anarşist bay ve bayanlar, proletarya ve sosyalistlere karşı mücadele çağrısı yaparak burjuvaziye büyük bir hizmette bulunuyorlar.

İnsan hakları kavramının egemen burjuva çerçevesi, burjuva düzen koşulları, burjuva ideolojisinin üreticileri olarak burjuva aydın tabakanın önemli bir kesiminin insan hakları kavram ve kurumuna ilgisi, bu alanın müdahaleci de olsa daha çok ve yaygın olarak pasif direniş biçimlerine dayanması –ki bu biraz da varlık ve meşruiyet koşulu olarak sunuluyor– uluslararası bağlantı ve dinamiklerinin doğası liberal eğilimin ideolojik ve politik hegemonyası bakımından oldukça elverişli koşulları oluşturuyor.

Herhangi bir partide aktif politika yaparak kendini tanımlamaktan kaçınan daha çok ve belirgin biçimde anarşizm eğilimiyle örgütlü mücadele süreçlerinden kopmuş/kaçmış/dışlanmış bireylerin bu konumu, kendilerini ifade bakımından oldukça elverişli bir alan olarak insan hakları kurumlarında yu-

varlamalarını ve insan hakları kurum ve kavramı çerçevesinde adeta klasik bir parti olmayan, bir insan hakları partisi ideolojisinin ve pratiğinin üretilmesi özel eğilimini açığa çıkartmaktadır. Anarşist ve özgürlükçü söylemleri yanıltıcı olmamalıdır. Bunlar liberal eğilimin yedekleridir, liberal eğilime güç verip kan taşımaktadırlar. Bu alan ve kurumlarında anarşizmle ideolojik mücadele denilebilir ki, daima özel bir önem taşır.

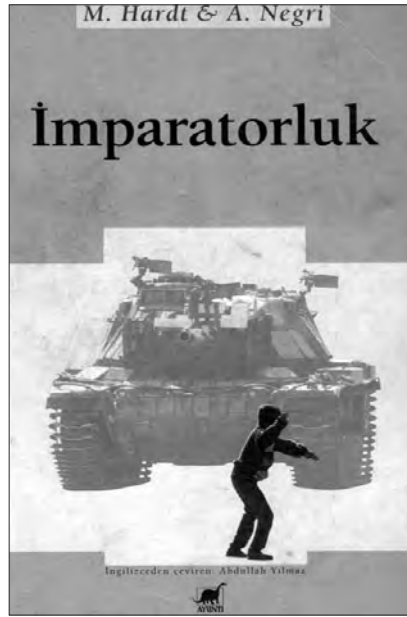
Liberal eğilim, sosyalistleri insan hakları kurumlarından ve bu özel mücadele cephesinden dışlamayı hedefleyen bir ideolojik forma kavuşmuştur. İnsan hakları kurumlarında değişik eğilimlerin kaçınılmazlığını reddeden yaklaşımlar; esasen bu kurumlar üzerinde mutlak bir egemenlik peşinde koşmakta, açık ve kaba biçimde tasfiyeci bir hegemonya mücadelesi yürütmektedirler. “Her zaman, her yerde, herkes için insan hakları” politikaları üretilmesine kendilerini vakfedenler, sosyalist ideolojiye karşı, sınıf mücadelesi kavramını reddederek, küçük burjuva sınıf pozisyonundan açık bir sınıf mücadelesi sürdürüyorlar.

“İnsan hakları” alanında kendini pek yetkili gören kimi küçük burjuva demokratların dillendirdiği, “nihai özgürlükler yolunda, özgür toplum ve özgür birey yolunda”, “her türlü iktidar alanlarını daraltmak, özgürlük alanını genişletmek uğraşı veren” bir insan hakları kurumu özlem ve hedefi, olgunlaşmış bir anarşizmdir. İnsan hakları kurumunu anarşizmin partisine dönüştürmek isteyen, anarşist bay ve bayanlar, proletarya ve sosyalistlere karşı mücadele çağrısı yaparak burjuvaziye büyük bir hizmette bulunuyorlar. “Her türlü iktidar alanlarını daraltma”, faşizme ve burjuvaziye karşı örgütlü mücadeleyi (ve her örgütlü mücadele büyük ya da küçük bir iktidar alanıdır) reddederek şarlatanlaşıyorlar. “İnsanın insanın kurdu” olmadığı bir topluma, “özgür toplum ve özgür bireye” ancak ve yalnızca proleter sınıf mücadelesi yolundan ulaşılabileceği gerçeğini inatla vurgulamaya devam edeceğiz.■

Postmodern Bir Kolaj İmparatorluk Manifestosu

“Komünizm, tarihin çözülmüş bilmecesidir ve kendisinin bu çözüm olduğunu bilir.”

K. Marks, 1844 El Yazmaları

AYDIN “sınıfı” ve düşünürler, tarihsel-toplumsal yapının ve gelişmenin sismografları gibidirler. Toplumsal düzenin derinindeki devrimci enerji birikimlerinin, kaynakmaların, fay kırılmalarının ve deprem dalgalarının ilk sinyalleri bu “istasyonlar”da yansımaları bulur. Bu özellikle aydınlar ve düşünürler, tarihsel dönem değişikliklerinin ilk haberlerini verirler. Yansıtma biçimleri birbirinden farklı, kasıtlı ve amaçlı olsa da, aydınlar ve düşünürlerin esaslı pozisyon değişiklikleri her zaman toplumsal çözümlerinin bir verisidir ya da öyle kabul edilmelidir.

Emperyalist küreselleşmenin yıkıcı ve yırtıcı ilerleyişinin tüm hızıyla sürdüğü ve insanlığa devasa ağır bedeller ödettiği günümüz dünyasında, toplumsalın derininde ve yüzeyinde yeni işaretler/sinyaller alıyor. İlginç düşünce

üretimlerine, çarpıcı açıklamalara ve siyasal-etik duruşlara tanık oluyoruz. Belki de pek çoğumuz, tanık olduğumuz bu alâmetlere sahiden şaşıyoruz ve bir anlam/cevap arıyoruz.

Baksanıza; kapitalist ideologlar ve akademisyenler artık giderek daha çok ve yüksek sesle “Marks’tan öğrenmeliyiz”, “sakallıya kulak vermeliyiz” vb. türünden “tatlı” ve akıllı sözler ediyorlar. Salt bu da değil. Ömrünü marksizm-leninizme ve sosyalizme karşı burjuva ideolojik üretimle geçirmiş kimi düşünürler/ideologlar yeniden Marks’ı keşfediyor, ondan özür diliyor, barışmaya çalışıyor, “Marks’ı öpüyor” vs.

“Marks olmaksızın gelecek de olmayacak. Marks’ın anısı ve mirası olmazsa; en azından belirli bir Marks olmazsa; dehası, ruhlarından hiç değilse biri olmazsa.” Marksist-leninistler olarak

bu güzel belâgatı duymaktan müthiş keyif alıyoruz. Ama bu tatlı sözleri kimin söylediğini duyunca şaşırıyoruz işte!

“HAYALET MARKSİST” DERRIDA

Radikal “yapı çözüm” felsefesinin ünlü Fransız ismi Jacques Derrida, 2001 yılında Ayrıntı Yayınları’nda yayımlanan, “Marks’ın Hayaletleri: Borç durumu, Yar Çalışması ve Yeni Enternasyonal” adlı kitabında; işte bunları söylüyordu.

Emperyalist küreselleşmenin yıkıcı ve yırtıcı ilerleyişinin tüm hızıyla sürdüğü ve insanlığa devasa ağır bedeller ödediği günümüz dünyasında, toplumsalın derininde ve yüzeyinde yeni işaretler/sinyaller alıyoruz. İlginç düşünce üretimlerine, çarpıcı açıklamalara ve siyasal-etik duruşlara tanık oluyoruz. Belki de pek çoğumuz, tanık olduğumuz bu alâmetlere sahiden şaşırıyoruz ve bir anlam/cevap arıyoruz.

Bu, J. Derrida’nın entelektüel-düşünsel serüveni ve aşırı “yapı-çözüm”cü kuramının tarihi evriminde, yeni bir aşamadır ve belirli bir değişime işaret olduğu kesindir. Sosyalizmin güçlü ve ayakta durduğu zamanlarda yakasını marksizme kaptırmamayı başarmış olan J. Derrida, “komünizm tehlikesi”nin olmadığı şimdilerde her nedense yakasını Marks’ın Hayaletleri’ne kaptırıyor. “Marks’la diyalog”a giren J. Derrida, “Marksizmsiz bir gelecek düşünemiyor” ve düşünsel “sistemi”nin rotasını marksizmin ufkuna doğru çeviriyor ya da çeviriyor“muş” gibi yapıyor. Çubuğun ucunu Marks’a doğru bükerek “yapı çözüm”le marksizmi harmanlamaya bile girişiyor. Marksizmle bu ilişkilenişi bir çeşit “sentez” kabul etsek bile, böyle bir “sentez”den en iyi haliyle burjuva ideolojisinin amalgamından başka bir şey çıkmayacağını biliyoruz. Kendini “sol”dan tanımlamasına karşın, tüm entelektüel-düşünsel serüveninde ve politik mevzilenişinde özenle marksizmden ve devrimden uzak duran –en fazlasından kendisi-

ni “de facto Marksist”(!!) gören– J. Derrida’nın “Marks’ın Hayaletleri”yle yaptığı “dans” yine de önemsiz ve amaçsız değildir. Postyapısalcı “yapıçözüm”ün derin ve anlaşılmaz sayıklamalarıyla dopdolu Marks’ın Hayaletleri’nin önemi, onun varmak istediği politik (reel politik) amacıyla berraklaşır. Bunun da yıkılan sosyalizme gözyaşı döküp yas tutmak ya da sol liberal burjuva kimliğine tövbe edip “marksizme dönmek”/sıçramak olmadığını tespit edebiliyoruz. “Marksizmsiz Marksizm” kuramı geliştirmeye girişen J. Derrida, marksizmi postyapısalcı söylem kuramının parlak bir elementi olarak kullanmak isterken neyi amaçlıyor?

Aslında bu soru, bu yazının asıl konusu olan İmparatorluk kitabının da ana araştırma sorusudur. Hayır! Bir taşla iki kuş vurma niyetinde değiliz. Bu tamamen bir tesadüf...

Marks’ın Hayaletleri ve İmparatorluk kitabı arasında belirli bir koşutluk, tematik kimi benzerlikler ve amaçsal ortaklık tespit ettiğimiz için, sorumuzun cevabını İmparatorluk’ta arayabiliriz.

İmparatorluk’a geçmeden, Marks’ın Hayaletleri’nin en önemli mesajı olan Yeni Enternasyonal vurgusunu okumak genel bir kanı ve tartışma için yararlı olabilir.

“Zamansız ve konumsuz; adsız ve ünvensiz, gizli değilse de pek az kamusal, sözleşmesiz, out of joint, eşgüdümsüz, partiziz, vatansız, ulusal topluluksuz... yurttaşlığı, belirli bir sınıf üyeliğine yer vermeyen bir bağ. Burada Yeni Enternasyonal dediğimiz şey, sosyalist marksist enternasyonale, proletarya diktatörlüğüne, bütün ülkelerin proleterlerinin evrensel birliğine, mesihçi-ötedünyacı görevine artık inanmasalar da, Marks’ın ya da marksizmin ruhlarının en azından birinden esinlenmeyi sürdürüp yepyeni, somut gerçek bir kipte kurduğu kurumsal olmayan bir ittifakın dostluğudur.”⁽¹⁾

Yeni bir “burjuva komünizmi” mesihçiliğine soyunan ‘hayalet komünist’ J. Derrida’yı ‘Marks’ın Hayaletleri’yle, yeni idealizmin pis düşünsel bataklığındaki “hortlak” ve “hayalet bilimi” saçmalıklarıyla ve sayıklamalarıyla başbaşa bırakıp, İmparatorluk’un kapısını açmak istiyoruz.

1)Marks’ın Hayaletleri, s. 135/136, Ayrıntı Yayınları, 2001, İstanbul

“Doğru tutulursa, her araç bir silahtır.”

Ani Di Franco

“İnsanlar, savaşır ve kaybeder; uğruna savaşmışları şey yenilmelerine rağmen gerçekleşir, ama sonra istediklerinin olmadığı ortaya çıkar, başka insanlar başka bir adla onların davası için savaşmak zorunda kalır.”

William Morris

M. Hardt ve A. Negri'nin birlikte kaleme aldıkları İmparatorluk kitabı, içindekiler bölümünden önceki sayfasında yer alan yukarıdaki çarpıcı epigraflarla açılır. Derin anlam yüklü ve hedefli çağrışımlar taşıyan epigrafları, okuru başka bir dünyanın kapısından içeri girdiği/gireceği duygusuyla sarıp sarmalar. İyi ve başarılı bir karşılama törenidir bu. Daha kitabın ilk girişinde okur 'bir kitap okudum dünyam değişti' havasına sokulur. Zaten okur, 'İmparatorluk mabedi'nin kapısına gelmeden çok önce merak, heyecan ve arzu doludur ve "şenliğe hazır"dır. Çünkü İmparatorluk kitabı "çağın Komünist Manifestosu" reklamıyla okurun arzusunun nesnesi haline çoktan getirilmiştir. "Yeni Komünist Manifesto" reklamıyla arzunun nesnesi yaratılmış ve kıskırtılan arzu örgütlenmiştir. Artık geriye sadece, 'İmparatorluk mabedi'nin kapısını açmak ve postmodernizmin/postyapısalcılığın bu yeni mesihlerinin ilahi kelimelerle ruhumuzun nefsinin köreltmek kalyor.

Özellikle William Morris'in retorik cümleleri, marksizmin devrimci geleneklerinden gelen okur için, çağrışımlarıyla çarpıcı ve şifresiz bir çağrı gibidir. Bize denilmektedir ki; ey okur, sosyalizm savaştı ve kaybetti, gerçekten sosyalizm ise, istediğimiz sosyalizm çıkmadı; ama şimdi 'başka insanlar başka bir adla' o dava için savaşıyor; işte bu kitap bunun öyküsünü anlatıyor vs. vs. M. Hardt ve A. Negri bizleri 'İmparatorluk mabedi'nin kapısından içeri, 'işte böyle' buyur ediyorlar. İmparatorluk'un sayfalarından içeri girdiğimizde, kitabın amacı ve mesajı daha somut bir iddia olarak karşımıza çıkar.

Kitabın "önsöz"lerinde ve bütününde, İmparatorluk'un sosyalizmin geçici yenilgi ko-

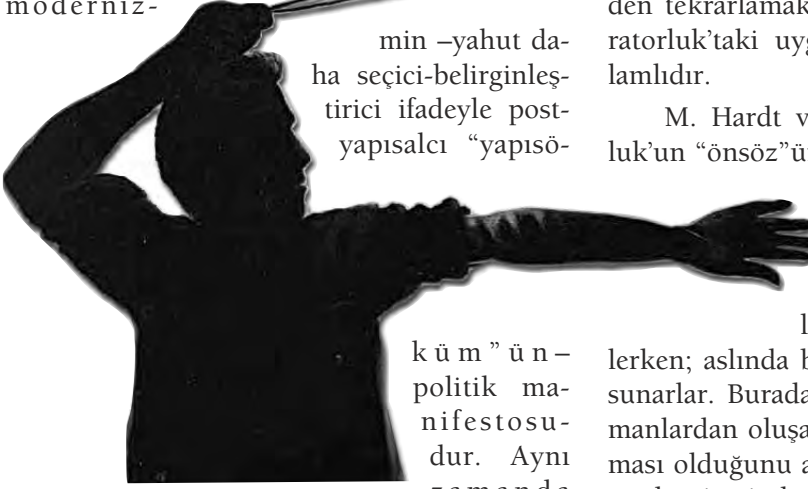
şullarıyla ortaya çıkan bir boşluğu, bir "ütopya boşluğu"nu doldurmaya hamle yaptığı görülür. Aslında bu düpedüz, marksizmin tarihten ve teoriden kovulması ve onun tahtına oturma hamlesidir. J. Derrida'nın Marks'ın Hayaletleri'nde yaptığı "marksizmsiz marksizm" gibi, M. Hardt ve A. Negri de "Marksizmsiz komünizm" kuramıyla kendilerini komünizmin, yani "yeni komünizmin" mesihleri ilan ediyorlar. Burada J. Derrida ve Marks'ın Hayaletleri'nin amacını da kavramış oluyoruz. Postyapısalcı "yapı bozum"un (J. Derrida felsefi yaklaşımını "yapı çözüm" olarak niteliyor, A. Negri ise "yapısöküm". İkisini kapsamaları için "yapı bozum" dedik) iki baş teorisyeni aynı "an"da, aynı kulvarda "yeni komünizm" in peygamberi olmak için yarışıyor/koşuyor.

Türkçe basıma 'Önsöz'de; "Bu kitap çağdaş küreselleşmiş bir dünyada genel bir iktidar teorisi kaleme almayı amaçlıyor" (s. 13) deniliyor. "Önsöz"de ise, kitabın amacı ve konuları özetlendikten sonra, yazım yöntemi ve kitap hakkında bilgiler sunuluyor: "Çoğu kalın kitap gibi bu da çeşitli biçimlerde, yani baştan sona sondan başa bölümler halinde, atlayarak ya da farklı sıralayarak okunabilir. I. Kısım olarak İmparatorluk sorunsalına giriş niteliğinde bölümler içeriyor. Kitabın orta bölümleri II ve III. kısımları modernlikten postmodernliğe geçişin hikayesini anlatıyor. III. Kısım, asıl olarak bu geçici dönemi başından günümüze kadar düşünce ve kültür tarihi açısından özetliyor; burada özneliliğin üretimine kadar çok geniş anlamda yorumlanıyor. Bu anlatım oldukça kısa bir dönem kapsıyor ve asıl olarak ondokuzuncu yüzyıl sonlarından günümüze kadar kapitalist üretimlerdeki dönüşümlere ağırlık veriyor. II. ve III. kısımların iç yapıları da uyumludur. Herbir kısmın ilk bölümleri modern emperyalist aşamayı işliyor, orta bölümler ve son bölümler postmodern emperyal dünyayı çözümlüyor... Biz bu bakış açısı değişiminin Marks'ın bizi gürültülü müdahale alanını bırakıp üretimin gizli mabedine dalmaya davet ettiği Kapital'dekine benzer bir işlev görmesini amaçlıyoruz. Üretim alanı, toplumsal eşitsizliklerin açıkça ortaya serildiği ve ayrıca İmparatorluk güçleri karşısında en etkili direnişlerin ve alternatiflerin boy gösterdiği yerdir. IV. Kısım'da, bugün İmparatorluk ötesi bir hareketin izlerini süren bu alternatifleri tespit et-

meve çalışıyoruz.”⁽²⁾

Dört ana bölüm, ondokuz ara bölüm ve seksenbeş alt başlıktan oluşan kitap; yazarlarınca Kapital’le benzeştirilirken (“Kapital’e benzer işlev görmesini amaçlıyoruz”, “Kapital’in yazımını esas al”mak gibi); aşırı ve taşkın postmodern entelektüeller ve liberal sol tarafından ‘Çağın Komünist Manifestosu’ olarak kutsandı.

Sloven siyaset felsefecisi Slovoj Zizek’in İmparatorluk’u “çağımızın Komünist Manifestosu” olarak kutsamasıyla, yazarlarının Das Kapital iması/anıştırması; İmparatorluk’un yeni bir manifesto amacını vurgulayan başlıca belirtilerdir. İmparatorluk, Das Kapital ve Komünist Manifesto imasıyla öne çıkarılan bir metin olarak belirginleşmektedir. Değişik siyasal ve akademik çevrelerden “ağır kitap”, “manifesto” olarak hüsnü kabul görmesini yersiz saymıyoruz ve önemsiyoruz. İmparatorluk’un hakkını biz de teslim ediyoruz: İmparatorluk, bir manifestodur! İmparatorluk, postmoderniz-

min –yahut daha seçici-belirginleştirici ifadeyle postyapısalcı “yapısöküm”ün –

politik manifestosudur. Aynı zamanda

tüm postmodern/postyapısalcı külliyyatın ve birikimin, “yapısöküm”cü bir çözümlenmesi ve yeni bir “sentezi”dir. Metodolojisi, retorikleri ve siyasal söylem kuramı özgüllüğüyle günümüz postmodernizminin hem şahikası, hem de politik-teorik manifestosudur. Bir manifestonun temel özelliği toplumsal program ve siyasal strateji önerebilmesidir. İmparatorluk, postyapısalcı “yapısöküm”ün yöntemsel bütün handikaplarına, hatta onun ruhuna ve “öz”üne aykırı olarak; yine de bize “bütünsel”

2) İmparatorluk, s. 22-23

“sistemik” bir postmodernizm manifestosu sunar.

Başlangıç olarak, yerini/konumunu tespit ettiğimiz “İmparatorluk Manifestosu”nun incelemesini, metodolojisinin çözümlenmesi bağlamında sürdürmek istiyoruz. İmparatorluk’un temel ayırdedici ve onu kendisi yapan özelliği, kuşkusuz söylemi ve söylem tarzı/metodolojisidir. Bu nokta, aynı zamanda söylem teorilerinin birbirinden ayrı tanımlandığı veya özgülleştiği biricik alandır. Genel olarak, sorunların, olguların, süreçlerin anlaşılıp kavranmasında çözümlenmesinde metodolojinin bir pusula olduğu yerinde olarak vurgulanır. Gerçekten de metodolojik pusula olmaksızın sorunları çözümlmek, bilim yapmak ve belirli bir sonuca ulaşmak imkansızdır.

Yeni idealizmin bir felsefi formu ve “ekolü” olarak postyapısalcı “yapısöküm”ün genel metodu biliniyor. Bu metodu soyut felsefi bilgi düzleminde yeniden tekrarlamak gereksizdir. Metodun İmparatorluk’taki uygulanaşına bakmak daha anlamlıdır.

M. Hardt ve A. Negri, daha İmparatorluk’un “önsöz”ünde, bize kitabı “baştan sona” veya “sondan başa” ya da “atlayarak”, “farklı sıralayarak”, yani herhangi bir yerinden/bölümünden başlayıp okuyabileceğimizi söylerken; aslında bir metodolojinin de ipucunu sunarlar. Buradan kitabın ayrı metinsel fragmanlardan oluşan postmodern bir kolaj çalışması olduğunu anlıyoruz/saptıyoruz. Bu postmodernizmin karakteristik tarzıdır ve yeni ekletisizmin de ifadesidir/kendisidir.

Felsefenin temel amacı yeni bilgi üretmek olduğuna göre, her felsefenin kendi bilgisini ve bilgisinin yöntemini üretmesi kaçınılmazdır. “Yapısöküm”cü M. Hardt ve A. Negri İmparatorluk’ta bunu verili olan en geniş ve çeşitli bilgi kaynaklarını, gerçeklikleri, teorileri, ideolojileri vs. “yapısöküm”e uğratarak ve kendi öznel dünyalarında “yeni bilgilere”, “anlamlara” dönüştürerek yaparlar. Her tür bilginin, kavramın, teorinin yapısının bozulması, parçalanması ve keyfice “yeniden oluştur”ul-

ması metodun temelini oluşturuyor. Bu metodun İmparatorluk'a uygulanışını onun sayfalarından okuyoruz: "Tam tersine, buradaki akıl yürütme tarzımız diyalektik olmama ve mutlak anlamda içkin olmayı amaçlamış iki yöntemsel yaklaşıma dayanıyor: Bunlardan biri, hegemonik dili ve toplumsal yapıları yerinden etmeyi ve bunu yaparak çokluğun yaratıcı ve üretken pratiklerinde yatan alternatif bir ontolojik temeli açığa çıkarmayı hedefleyen eleştirel ve 'yapısökücü' yaklaşımdır; ikincisi ise, öznel üretim süreçlerini etkili bir toplumsal ve politik alternatif, bir yeni kurucu iktidar oluşturma yönünde geliştirmeye çalışan kurucu ve etik-politik yaklaşımdır." (s. 72)

M. Hardt ve A. Negri, İmparatorluk kuramını oluştururken, esasen postmodernizmin/postyapısalcılığın ürettiği kavramları, bilgileri ve söylemleri kullanırlar. Postmodernizmin bilgi ve söylem külliyatını bir kez daha "yapısöküm"e uğratmakla da yetinmezler. Emperyalist kapitalizmin son elli yıllık dönemine damgasını vuran ve kapitalist ideologların, burjuva bilimin ürettiği tüm egemen söylem ve ideolojik tezlere de dayanırlar. İmparatorluk'ta marksizmin kavram ve tezleriyle, kapitalist ideologların kavram ve tezleri aynı teorik yapı/mimari içinde yanyana, iç içe ve birbirini farklı işlevleriyle tamamlayan öğeler olarak durur.

Marksist kavramlar/tezler bir referans gibi gösterilmelerine karşın esasen "yapısöküm"e uğratarak yadsınır. Postmodernizmin kavramları ve tezleri ise, yeni teorik mimarinin kurucu ve pozitif öğeleri olur. Bu anlamda, postmodernizmin eleştirisi ve tezleri, Foucault'nun biyo-politik kavramı, kapitalist ideolog Peter Z. Drucker'in "bilgi-iktidar" kavramı ve postkapitalist toplum paradigma anlayışı, "disiplin toplumu", "kontrol toplumu" ve daha pek çok postmodern kavram İmparatorluk'un üzerinde yükseldiği ana sütunlardır. Bu sütunlar üzerine İmparatorluk ve çokluk kavramlarıyla yeni bir teorik çatı örtülür.

'POSTMODERN DURUM'UN 'POSTMODERN DUMUR'U

İmparatorluk, bir dil ve söylem kokteyli olarak karşımıza çıkıyor. İlk cümlesinden son

noktasına kadar "yapısöküm"cü söylemin bilinçleri dumura uğratan, zihinsel bütünlük dünyasını berhava eden bir "dil gösterisi"ne tanıklık ediyoruz.

Felsefi, akademik, politik ve edebi dil, bütün anlatımların dokusuna entelektüel bir ustalıkla işleniyor. Kavramlar, dil oyunları, çok anlamlı tanımlar, "çok katmanlı" anlatımlar ve karmaşık dil/mantık örgüsüyle sahnelenen bu dil gösterisi ister istemez entelektüel söylem terörüne dönüşür. Dil, bilgi söylem bombardımanı bir bilinç ve bilgi zehirlenmesine yol açar. Dil'in her şey haline getirildiği bu kutsanması, "yeni üretimin", "öznel üretiminin" temeli yapılması; hatta bir "dil" ve "duyular dini"nin icad edilmesi vurgusu, yeni idealizmin saçmalıklarının doruklarından biridir.

Yeni bilinemezcilik, 'epistemik görecelik'in mutlak kutsanması boyutuyla İmparatorluk'ta mükemmel uygulanışını bulur. Bunu diyalektik metodun mutlak reddedilmesi ve hor görülmesi tamamlar. Çünkü diyalektik

“ikilikler”, “zıtlıklar” üzerine kuruludur. İndirgemeci, kurucu ve bütünleştiricidir. Bunun için de reddedilmelidir. “Yapısöküm”cü felsefi yaklaşım için kesin, belirli, “tam” ve bilinebilir olan hiçbir şey yoktur. Tüm bilgiler, olgular, fikirler, metinler, söylemler çok anlamlıdır ve

Kitabın “önsöz”lerinde ve bütününde, İmparatorluk’un sosyalizmin geçici yenilgi koşullarıyla ortaya çıkan bir boşluğu, bir “ütopya boşluğu”nu doldurmaya hamle yaptığı görülür. Aslında bu düpedüz, marksizmin tarihten ve teoriden kovulması ve onun tahtına oturma hamlesidir. J. Derrida’nın Marks’ın Hayaletleri’nde yaptığı “marksizmsiz marksizm” gibi, M. Hardt ve A. Negri de “Marksizmsiz komünizm” kuramıyla kendilerini komünizmin, yani “yeni komünizmin” mesihleri ilan ediyorlar.

bu anlamlar tekil özneler tarafından her zaman yeniden ve yeniden kurulur. Yazarların ifadesiyle “bir” olan “çok” olandır, bir “birçok”tur. Bunun için de, İmparatorluk’ta her kavram, konumsuz, hareketli, belirsiz bir “yapı”da varolur. Yine İmparatorluk’tan okuyarak ilerlersek; “*Postmodern bir dünyada bütün olgular ve kuvvetler yapaydır ya da tarihin parçasıdır denebilir. İçerisi ve dışarıları arasındaki modern diyalektiğin yerini bir oranlar ve yoğunlaşmalar, melezlik ve yapaylık oyunu almıştır.*” (s. 202). Tam da epistemik görececilik mutlak bir felsefi yöntem olarak benimsendiği için, İmparatorluk’ta kavram ve olgular yapaylaşır, sanallaşır, bir yerden bir yere uçuşup durur. Somut bir anlama, biçime dönüşemez. Her düşünce melez bir karmaşaya, bir pelteye dönüşür. Örneğin, ulus-devlet gerçeği/olgusu hem tarihe karışmıştır, yoktur, hem de vardır. Veya olup olmadığı tam belli değildir. Ya da bu durumların/konumların hepsi de olabilir vs. İmpara-

torluk kavramı için kitabın başından sonuna kadar onlarca tanım ve nitelemenin kullanılması bir başka örnek olarak yansır. Burada Kuantum fiziğine yedirilen belirsizlik teorisinin sosyal bilimler alanındaki ilk ciddi indirgemeyle de karşılaşırız. Keza kitabın ikinci temel kavramı olan ‘çokluk’u kitapta çok anlamlılık, çok katmanlılık olarak da okuyoruz.

İmparatorluk metodolojisi için son olarak vurgulanması gereken, tüm çözümlerinin felsefi çözümler ve söylemler düzleminde yapıldığıdır. İmparatorluk’ta üretim, yeni sınıf analizleri ve ekonomi, felsefi olarak çözümlenir. “*Üretimle hayat arasındaki ilişki öylesine değişmiştir ki, artık bu ilişki politik ekonomi disiplini onu anlama biçimine göre tamamen ters yüz edilmiş haldedir.*” (s. 371) yazarlara göre. Bu yüzden ekonomi-politik boyutunun çözümlenmesine gerek duyulmaz. Dolayısıyla İmparatorluk’un ‘küresel kapitalizm’ çözümleri kültürel/felsefi ve sosyolojik boyutuyla sınırlıdır. Ayrıca bu çözümlerinin esası, yorumsaldır. Gerçek bir teorinin sacayağı olan ekonomik-politik çözümlenmenin yer almadığı İmparatorluk, daha çok felsefe metni/kitabı özelliği kazanıyor.

İMPARATORLUK

M. Hardt ve A. Negri, İmparatorluk’ta iki çalışma/çözümleme düzlemi kurarlar. Birinci çalışma düzlemi toplumsalın çözümlenmesidir. “Yapısöküm’ün iskelesi” önce buraya kurulur. İkincisi ise, yeni bir mücadele, “direniş imkanı” ve vurgusudur. “*Bu kitap karşılıklı olarak birbirini ima eden iki kavramın etrafında dönüyor: İmparatorluk ve çokluk.*” (s. 15, Önsöz)

Kitap, İmparatorluk ve çokluk kavramlarının yan yana ve iç içe durduğu sayısız çözümlenme konusu ve düşünsel-politik önermelerden, yorumsamalardan oluşuyor.

M. Hardt ve A. Negri, İmparatorluk kavramıyla yeni bir ‘toplumsal çağ’ tespiti yapıyor. Bu, ‘İmparatorluk düzeni’dir. “*İmparatorluk çağına modern egemenliğin alacakaranlığından geçilerek girildi. Emperyalizmin aksine İmparatorluk toprak temelli bir iktidar merkezi yaratmadığı gibi, sabit sınırları ya da engelleri de tanımaz. İmparatorluk giderek bütün yerküreyi*

kendi açık ve genişleyen hudutları içine katmakta olan merkezlessiz ve topraklessiz bir yönetim aygıtıdır. İmparatorluk, değışken komuta ağları yoluyla melez kimlikleri esnek hiyerarşileri ve çoklu mübadeleyi idare ediyor. Emperyalist dünya haritasındaki ayrı ulusal renkler imparatorluğun küresel gökkuşaağı içinde erimekte ve kaybolmaktadır.” (s. 19, Önsöz)

Besbelli ki, M. Hardt ve A. Negri yeni bir dünya çözümlemesi, daha doğrusu yorumu ve okuması yapıyorlar. Bu dünya okuması, “ultra emperyalizm”in müteveffa teorisyeni Kautsky’nin yeni bir baskısı gibidir, ve ultra-emperyalizm mantığı ve kimi tezleriyle mükemmel örtüşür. Bunu, İmparatorluk sayfalarında şöyle okuyoruz: “Bir zamanlar tanık olduğumuz birkaç emperyalist güç arasındaki çatışmaya da rekabetin yerini (bütün bunları üst belirleyen, bir örnek yapılandıran ve tartışmasız postkolonyal ve postemperyalist olan tek bir ortak hak nasyonu altında toplayan) tek bir iktidar fikri almıştır. Bu bizim İmparatorluk çalışmamızın kalkış noktasıdır: yani, yeni bir hak nasyonu, daha doğrusu, yeni bir otoritenin kayda geçişi ve (sözleşmeleri güvenceye alan ve anlaşmazlıkları çözümlen) yasal baskı aygıtları ve normlarının üretiminde yeni bir tasarım.” (s.33)

Emperyalizmin içinde bulunduğumuz ‘yeni dönem’ini (emperyalist küreselleşme) yeni bir çağ olarak betimleyen Hardt ve Negri, yaşadığımız yüzyılı (yirminci yüzyıl ve başlayan yirmibirinci yüzyıl) üç çağsal aşama olarak “sistem”leştiriyor: Emperyalizm/modernizm, postmodernizm ve imparatorluk. Bu üç düzen birbiriyle geçişli ve ardışık toplumsal çağ dizisi olarak formatlanıyor. Salt emperyalizm değil, postmodern çağ/dönem de tarih sahnesinden çekiliyor ve bir referansla yerini İmparatorluk’un sonsuz hakimiyetine terk ediyor. Tam da burada “tarihin sonu” tezlerinin bir yenisiyle karşılaşılıyor: “İmparatorluk kavramı fetihler sonucu ortaya çıkmış bir tarihsel rejimi değil, tarihi etkili bir biçimde askıya alan ve böylelikle mevcut durumu ebedi kılan bir düzeni anlatır... Başka bir ifadeyle, İmparatorluk yönetim tarzını tarihin akışı içinde gelip geçici bir uğrak değil, hiçbir zamansal sınırı olmayan ve bu anlamda tarihin dışındaki ya da tarihin sonundaki bir rejim olarak sunar.” (s. 20-21, Önsöz)

İmparatorluk, tarihin sonsuzluğuna açık

bir parantezdir. Ve İmparatorluk’tan “kaçış” da, “çıkış” da yoktur. O, gözlerimizin önünde doğuyor. Postmodernizmin matruşkasından son ‘emperyal bebek’ çıkmak üzere başını uzatıyor ve gülümsüyor. İmparatorluk henüz olan değil, olmakta olandır. Şimdilik yaşanmakta olan bir geçiş aşamasıdır. Ve bu ‘ebedi düzen’in doğuşu; doğal, kaçınılmaz ve zorunludur. M. Hardt ve A. Negri, İmparatorluk’un doğuşunu bir zorunluluk/kaçınılmazlık olarak müjdelerken; aslında gösterdikleri ve savundukları “şey”/olgu “küreselleşme”nin, ‘yeni dünya düzeni’ formundan başka bir şey değildir.

Emperyalist küreselleşme sürecinin ürettiği tüm sonuçlar ve görüngüler, ‘imparatorluk düzeni’ tablosunun figürlerini oluşturur. Tekelci düzenin yeni hiyerarşik yapısından ve yapılandırılmasından, esnek üretim rejimine, enformatikleşmeden, sermaye birikiminin yeni modeline, yeni emek coğrafyası ve sınıf yapılarından, emperyalist hegemonyaya, STK’lardan BM’ye kadar vb. yaşadığımız dünyanın tüm gerçekliği çarpıtılmış ve baş aşağı edilmiş haliyle İmparatorluk fanusunda gösteriye çıkar.

M. Hardt ve A. Negri, “küreselleşme”yi yani İmparatorluk’u oluşturan olgusal bütünlükler toplamını pozitif ve tarihi bakımdan ilerici bir olgu görürler. “İmparatorluğun kuruluşu kendi için değil, kendinde iyidir.” (s. 67) espriyle Hegel ve Marks’a gönderme yapan yazarlar; “İmparatorluğun modern iktidarın zalim rejimlerini ortadan kaldırdığını ve aynı zamanda özgürlük potansiyelini çoğalttığını” (s. 68) düşünürler. Bunu ‘gerçek hayatın dili’ne tercüme edersek, bugün ABD’nin Afganistan’da yaptıkları ya da Irak’a veya başka bir ülkeye rejime yapacağı müdahale ilericidir; çünkü zalim rejimleri yıkar ve İmparatorluk’un ‘özgürlük potansiyelini’ artırır. İmparatorluk yazarlarında Hegel ve Marks’ın tarihin ilerlemesi konusundaki fikirleri ekonomist determinizm biçimine sokulur ve emperyalist sömürgecilik meşrulaştırılır. Keza “küreselleşme”nin proletaryanın uğruna dövüştüğü enternasyonalizmin ta kendisi olduğu vaaz edilir. William Morris’in kitaba alınan epigrafiyle da bunun anlatılmak istendiği hatırlatılır. Nereden bakılırsa bakılsın, İmparatorluk, emperyalist küreselleşmeyi tarihi bir ilerleme evresi/olumlu bir

durum görür, onu meşrulaştırır, över.

Hardt ve Negri bize yalnızca imparatorluğun gölgesini, silüetini ya da en fazlasından “robot resmi”ni gösterirler. Bu fotoğrafın/resmin kime ait olduğu, entellektüel saklambaç oyunları ve berbat bir oportünizmle gizlenmeye çalışılır. Oysa İmparatorluk teorisinin nesnesi de, hikayenin kahramanı da bellidir: Bu, ABD emperyalizminden başka bir şey değildir. İmparatorluk paradigmasının tarihsel esin kaynağı Roma, çağdaş, güncel/yaşayan kaynağı ABD’dir. İmparatorluk tartışması, ABD merkezli ve ‘ABD’nin yirmibirinci yüzyıl vizyonu’ tartışmasıdır. Günümüzde bu tartışma yalnızca entellektüel bir konu olmayı çoktan aşmış, bizatihi ABD imparatorluğunun pratik kuruluşu boyutunda sürmektedir. 1990’ın başında Yeni Dünya Düzeni olarak siyasal düzeyde ortaya atılan bu tartışma; “İmparatorluk’un merkezi”nde, Pentagon’da, strateji kurumlarında ve ABD üniversitelerinde, ABD’nin “küresel imparatorluk” amacına ulaşma imkânları bağlamında tartışıldı ve tartışılıyor. Bu, ‘küresel imparatorluk’ paradigması ABD’nin ana siyasal stratejisidir. Dönemin İmparatorluk tartışmalarını Zbigniew Brzezinski’nin Büyük Satranç Tahtası ve Samuel P. Huntington’un Medeniyetler Çatışması adlı çalışmaları yansıtır. Bu konuda çok kapsamlı çalışmaların Pentagon’da merkezileştigiğine hiç kuşku yoktur. İmparatorluk yazarlarının imparatorluk derslerine ve ABD’nin dünya imparatorluğu projesini meşrulaştırma konusuna iyi çalıştıkları görülüyor. Özellikle İmparatorluk yazarı Duke Üniversitesi akademisyeni M. Hardt’ın İmparatorluk tartışmalarına daha vakıf olduğunu kabul edebiliriz. Ayrıca ABD’nin ‘küresel imparatorluk’ projesini çok iyi özümlediğini ve bunu İmparatorluk teorisiyle ‘sol’a pazarlamaya ve benimsetmeye çalıştığını söyleyebiliriz. Yazarların ABD övgüsü ise, tek kelimeyle mide bulandırıcıdır.

POSTMODERNİZME SAVAŞ MI, YENİ AYAR MI?

İmparatorluk, kuruluşunu, tarihe gömdüğü emperyalizm (ve “post-emperyalizm”) üzerine temellendirir. Bu bağlamda postmodernizmin, modernizm eleştirisini bütünüyle devrimci görür, destekler ve “karşı-impatorluk”

teorisinde içkinleştirir. İmparatorluk, “post-modern dönem”e kadar olan dünya tarihini esasen bir kültür ve siyasal egemenlik düzeylerinin evrimi olarak ele alır. Bu çözümlerinde postmodernizmin aydınlanma, egemenlik/iktidar, toplumsal sınıflar, evrensel ideolojiler ve diğer konulardaki bilinen tüm yaklaşımları postyapısalcı “yapısöküm” tarafından bir kez daha okunur ve yeni bir versiyonu üretilir. Bu anlamda, emperyalizm çözümlenmesi, postmodern postulatların, güncel “küreselleşme süreci” doğrultusunda yorumlanmasını ifade eder. Postyapısalcı “yapısöküm”cü rivayete göre, emperyalizm bitmiştir. Emperyalizmle birlikte dönemin olguları ve kavramları da tarihe karışır. Siyasal egemenliğin ulus-devlet biçimi, sınırlar, sınıflar, uluslar, proleter devrim stratejisi, ulusal kurtuluş mücadelesi, bağımsızlıkçı/antiemperyalist mücadeleler, tek ülkede sosyalizm, zayıf halka teorisi, proletarya enternasyonalizmi, diyalektik vs. vs. hepsi emperyalizmle birlikte tarihin mezarlığına defnedilir. Oysa emperyalizmin bittiği tezi gerici bir zırva ve aptalca bir safstadır. Hayatın gerçekliği ve dünyada yaşananlar, bu gerici zırvaları yumurtlayanları her gün yalanlar ve gerçekleri yüzlerine bir tokat gibi çarpar. Salt 11 Eylül sonrası süreç, emperyalizmin bitip-bitmediğinin çarpıcı bir dramasını sunar. Aslında “İkiz Kuleler”in çöküşü İmparatorluk kitabının ve tezlerinin de çöküşüdür. 11 Eylül, İmparatorluk için büyük bir talihsizliktir. Hayatın ve tarihin ironisine bakın ki, ‘İkiz Kuleler’ aynı zamanda Hardt ve Negri’nin İmparatorluk’ta betimledikleri çocuk’un, yeni üretimin, yeni devrimci sınıfın da simgesiydi. Hayat ne kadar acımasız değil mi?

İmparatorluk yazarları postmodernizme de savaş açar görünür ve onu “yapısöküm”e tabi tutarlar. Görünüşte bu postmodernizmle kıyasıya ve bitirici bir hesaplaşma gibidir. Oysa gerçekte durum görüldüğü gibi değildir. İmparatorluk yazarları çok isabetli eleştirdikleri ve sorgulayıp mahkum ettikleri postmodernizmin tezlerini “kapıdan kovup bacadan içeri alır”lar. Postmodernizm eleştirileri yapay bir düello gösterisi, sanal bir savaştır. Fakat yine de anlamlıdır. Eleştiriler aynı zamanda Hardt ve Negri’yi de vuran bir bumerang gibidir. Ve bu eleştirilere katılmamak mümkün değildir: “Şirket sermayesi ve dünya piyasası ideolojilerini ele almaya başladığımızda kesin-

likle görülecektir ki, modern egemenliğin ikici yapıları ve özçülüğüne kafa tutmak için farklılık, akışkanlık ve melezlik politikalarını savunan postmodernist ve postkolonyalist teorisyenler iktidar stratejileri tarafından tamamen kuşatılmıştır. İktidar, onların saldırdığı kaleyi zaten boşaltmış, arkalarına geçmiş ve farklılık adına yürüttükleri savaşta onlara destek olmaktadır. Bu teorisyenler kendilerini önlerinde açılan bir kapıdan girmeleri için arkadan itilirken buldular. Bunu derken, postmodernist ve/veya postkolonyalist teorisyenlerin bir biçimde küresel sermayenin ve dünya piyasasının piyonu haline geldiklerini kastetmiyoruz. Anthony Appiah ve Arif Dirlik bu düşünürleri 'komprador entelijensiya' ve 'küresel kapitalizmin entelijensiyası' konumuna yerleştirerek tehlikeli iş yapıyor." (s. 157) İşte burada Hardt ve Negri'den farklı düşünüyoruz ve kayıt düşüyoruz. Anthony Appiah ve Arif Dirlik'in postmodernist teorisyenleri yerleştirdikleri konum yerindedir ve İmparatorluk yazarlarını da kapsar. "Postmodernistlerin gözde kavramlarından birçoğu mevcut büyük sermaye ve dünya piyasası ideolojisiyle çok güzel uyuyor" (s. 168). "Postmodernizm, gerçekte küresel sermayenin işleyiş mantığıdır, pazarlama belki de postmodernist teorilerle en yakın ilişki içindeki alandır." (s. 169-170)

Hardt ve Negri'nin postmodernizm eleştirilerinin püf noktası iki boyutta açığa çıkar. Bi-

rincisi postmodernizmin belli kavram ve teorilerinin kapitalizmin/sermayenin ve yeni "küresel iktidar"ın eğilimleriyle örtüştüğüdür. Ama tersi de, yani örtüşmemesi de eleştiri konusudur. Sermayenin yeni eğilim ve ihtiyaçlarını yeni bir akışkanlık ve melezleşme yarattığı, bunun da olumlanması gerektiği döne döne vurgulanır. Her tür dolaşım/akışkanlık, geçiş, kozmopolitleşme, melezleşme, kimliksizleşme bir kez daha kutsanır. Zaten bu, İmparatorluk ve çokluğun kaynağıdır. Bu yönlü en açık ve çarpıcı savunuları 'küresel yurttaşlık talebi'nin formüle edilmesinde görülür.

Hardt ve Negri'nin asıl derdi ve itiraz konusu, postmodernizmin "öteki" kavramı ve farklılığı kutsayan teorilerdir. İmparatorluk'a girilirken artık "öteki" ve farklılığın kutsanması geçerliğini yitirir veya yitirmelidir. Çünkü "öteki" ve farklılığın kutsanması 'postmodern emperyalizm'in politik enstrümanlarından biri olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bunun için de, öteki ve farklılığın tanınmasının yerine çokluk geçmelidir.

ÇOKLUK

İmparatorluk'un ikinci temel ve kurucu kavramı çokluktur. Çokluk; İmparatorluk kitabının özünü oluşturan tezleri toplayan 'pazar

sepeti'dir; biçimsiz, ele avuca gelmez, nesnel gerçekliğe karşılık düşmeyen amorf bir kavramdır ve bir tahayyüldür. "İmparatorluk kavramı bu kitapta etraflı bir biçimde işlenmiş olmakla birlikte, çokluk kavramı soyut, neredeyse poetik kalır" (s. 15) diyen yazarlar; çokluğun tam, somut ve açık bir tanımını vermezler. Kavramsal olarak, çokluğun sınırları çizilir ve somuta göndermeler yapılır. Birinci olarak, çokluk halk değildir, çünkü "halk birlik oluşturan bir nüfusu temsil" eder; çokluk ise, "indirgenemez ve çok boyutludur". "İkinci olarak, çokluk kavramı, güruh, kalabalık ve kitleyle de karıştırılmamalıdır. Güruh, kalabalık, kitle gerçekten de çok boyutlu özelliği taşır ama üçü de edilgen öznedir." (s. 15) Oysa İmparatorluk yazarlarının çokluk'u 'tarihin yeni öznesi'dir. Çokluk için en somut tanım ve vurgu, kavramın "emek biçimleri ve bölünmeleri"ne, "emek öznesinin değişimi"ne ve antiküreselleşme adıyla bilinen yeni toplumsal politik harekete yapılan göndermedir. Antiküreselleşme hareketi "en tam" biçimde çokluğu karşılayan somut gerçeklik kabul edilebilir.

"ÇOKLUK TOPLUMU": BURJUVA KOMÜNİZMİ

Hardt ve Negri'ye bakılırsa, çokluk aynı zamanda yeni toplumsal yapıdır/hayattır. İmparatorluk bir "çokluk toplumu"dur. Çokluk toplumuna, sınırların, ulusların, halkların, sınıfların yok olmasıyla geçilir. Uluslar, halklar, sınıflar kendi yapılarının eklemlerinden ve moleküllerinden çözülerek, eklemsiz, konumsuz, bağlantısız yeni bir 'toplumsal izotop' oluşturur. Bu yeni bir melezleşmeye, kozmopolitleşmeye denk düşer. Çokluk, melezleşmenin ve metamorfozun ürünüdür. Heterojen ve çok boyutludur. Öteki ve her tür farklılığı kendi deltasında toplar, öteki ve farklılık, çokluk içinde erir ve başkalaşır.

Çokluk, "otonom" ve "biyo-politik" olarak var olur. İmparatorluğun "çokluk toplumu" sınıflardan sınıfsızlaşmaya giden zorunlu ve nihai bir duraktır. Bu aynı zamanda "bir tür kendiliğinden ve çekirdek komünizm"dir (s. 306). Aslında kitabın bütün özü ve son sözü budur: Yeni bir komünizm teorisi... Yeni bir evrimci/kendiliğinden ve "burjuva komüniz-

mi" safsatasıyla ve fantazmasıyla karşı karşıyayız.

Hardt ve Negri'nin idealist-dinsel kurguya açık çokluk toplumu fantazmasını kendi dilimize tercüme edip anlatmaya devam edersek; "eski toplum" 'yapısöküm makinesi' tarafından bütün menteşelerinden teker teker sökülür. İlkın ulus-devlet vidalarından sökülür ve bir kenara atılır. Ulus-devlet, tarihin günbatımında kaybolurken, yanında ulusu da alıp götürür. Zaten ulus, devlet tarafından yaratılan bir olgudur. Ulus da "ulusun halkı"nı yani bildiğimiz 'halkı' yaratmıştır. Ulus ve ulus devlet bittiğine göre, onların çocuğu olan halk da tarihin ufkunda söner. Ulus ve halkın "iş"i bitirildikten sonra, sıra işçi sınıfına gelir. Proletarya da kendini "yapısöküm"ün yıkımından kurtaramaz. Proletaryanın sınıfsal niteliğinin/yapısının köklü bir biçimde değiştiğine ilişkin tezlerin kaynağı, esasen '70'li ve sonrası yıllarda değişik politik ve akademik çevrelerde akademisyenler ve kimi ideologlar/düşünürler tarafından yapılan analizlerdir. Hardt ve Negri bu analizlerin izini sürerler ve 'yeni sınıf teorisi tezleriyle karşımıza çıkarlar. '70'li yıllar dünya kapitalizmi için bir dönüm noktası ve yeni bir dönemin başlangıcıdır. Yapısal krizin bir kabus gibi dönüşü, emperyalist-kapitalist sistemi yeni bir varoluş formuna zorlar. Krize cevap ve kendini yeniden üretmek için, dünya kapitalizmi kendini yeni temelde örgütlemeye girişir. Neoliberal ekonomik politika, esnek üretim rejimi ve yeni sermaye birikim tarzı dönem kapitalizminin "yeni yüzü"nü oluşturur. Yeni sermaye birikim ve üretim modeli, özellikle üretim teknolojisindeki köklü yenilenmeler/atılımlar bilgisayar esaslı üretimin giderek önem kazanması ve yeni üretim modelinin giderek buna daha fazla yaslanması, işçi sınıfı coğrafyasında ve bir bütün olarak toplumsal coğrafyada önemli değişimlere ve kaymalara yol açar. Hardt ve Negri, dünya kapitalizminin bu döneminin idealist bir okumasını ve ideolojik bir çarpıtmasını yaparlar. Ve yeni sınıf teorisi böyle oluşur. Yazarlara göre "Postmodernliğe geçişte, emeğin asli koşullarından biri ölçü dışı işlev görmesidir. Zamansal emek düzeyi ve emeğe dayatılan öteki ekonomik ve/veya politik önlemler yerle bir olmuştur. Bugün emek doğrudan doğruya, bilgi, duygulanım, bilim ve dil güçleri tarafından harekete geçirilen bir top-

lumsal kuvvettir. Gerçekte emek, genel bir zeka ve genel bir bedenin ölçü dışı üretici etkinliğidir. Emek basitçe aynı anda tekil ve evrensel eylem gücü olarak görünür; tekildir çünkü emek çokluğun zihin ve bedenin ayrıksı alanı haline gelmiştir.” (s. 364) “Genel zeka, birikmiş bilgiler, teknikler ve beceriler tarafından yaratılmış kolektif toplumsal zekadır. Emegin değeri böylelikle yeni üretici güçlerin edinilmesi ve serbestçe kullanımı yoluyla yeni bir evrensel ve somut emek gücü tarafından gerçekleştirilmiş olur. Marks’ın gelecek olarak gördüğü şey bizim içinde yaşadığımız çağdır. Emek gücünün bu radikal dönüşümü ve bilim, iletişim ve dilin üretici güce katılması bütün bir emek fenomenolojisini ve üretimin bütün bir dünya ufkunu yeniden tanımlamaktadır.” (s. 370)

Hardt ve Negri’nin yeni emek/sınıf kavramı ve teorisi marksizmin emek, sınıf, değer/artı-değer gibi teorilerinin “yapısökümü” yani özünün bozulması ve günümüz kapitalizminin idealist bir yorumu üzerine yükselir. Esnek üretim modelinin klasik işgününü değişime uğratarak yerine esnek işgününü koyması, “üretimin artık işgünü çevrimiyle yapılmadığı” biçiminde kavranır. Buradan başlanarak, önce mekan sonra zaman kavramı tahrif edilir. Zaman, artık eskisi gibi ölçülebilen bir ölçü değildir. Buna bağlı olarak, değer de, “ölçü ötesi” kalır. Sömürü de “ölçü dışı” ve belirsizdir. Sömürü varsa bile o “yok yerde”dir. Ancak yeni emek ve sınıf teorisinin asıl kaynağı “enformatikleşme”dir. Ve yeni emek, teknolojik determinizmin damgasını taşır. Makine-insan melezleşmesinin akıl almaz kutsanmasıyla doruğuna varan bu teknolojik determinizm, yeni üretimin teknoloji temelli bir süreç olduğunu bildirir. Yeni üretimin temelinde bilgisayar durur. Bilgisayar esaslı üretim ya da “enformasyon ekonomisi”, maddi olmayan emeği ve bunun yeni bir formu olarak ‘duygulanımsal emeği’ ortaya çıkarır. “Maddi olmayan emeğin öteki yüzü, insani ilişki ve etkileşimdeki duygulanımsal emektir. Örneğin, sağlık hizmetleri ağırlıklı olarak, özen, şefkat ve duygulanımsal emek temelinde yürür; eğlence endüstrisi aynı şekilde duygulanım yaratılması ve manipülasyonuna dayanır. Bu emek, bedensel ve duygulanımsal olsa bile, ürünlerinin elle tutulamaz bir rahatlama, ferahlama, tatmin, heyecan ya da tutku hissi olduğu anlamında, maddi olmayan emek-

tir.” (s. 305)

Hizmet üretimi anlamında maddi olmayan üretimin giderek büyümesi, bilgisayar esaslı üretimin ise duygulanımsal emeğin maddi olmayan emeği daha da büyütüp geliştirmesi, toplumun yeniden üretiminin temelini değiştirir. Toplumun kendini üretmesinin temeli maddi olmayan emeğe koyar. Duygulanımsal emek, hayatın bütününe kucaklayacak denli geniştir ve hayatın bütününe içkindir. Dolayısıyla hegemonik emek formudur. Dil, duygulanım, zeka ve tutku yeni emek formunun araçları haline gelir. Bu postmodern yorumun arka planında aynı zamanda aşırı postyapısalcı postulat durur: Toplumu üreten dildir. Duygulanımsal emek teorisi, dilin toplumsal üretime katılması ve onun temeli olması fikriyle bağlantılıdır. ‘Yeni sınıf’ teorisinin de asıl kaynaklarından biridir.

Yazarların duygulanımsal emek tanımından bakıldığında, internet sitelerinden, 900’lü telefon hatlarına, eğlence sektöründen reklama, diğer-hizmet sektörlerinden doğal ve sıradan her toplumsal ilişki ve alışveriş duygulanımsal emek kategorisine girer. Hardt ve Negri daha ileri gider ve maddi emeğin, maddi olmayan emek tarafından yutulup ortadan kaldırıldığını ilan ederler. “Kısacası, enformasyon ekonomisinin zirvesindeki hizmet sektörünün itici gücü olan maddi-olmayan emeği üçe ayırabiliriz. Birincisi, enformatikleşmiş ve bizatihi üretim sürecini dönüştürecek bir şekilde iletişim teknolojilerini bünyesine katmış bir endüstriyel üretimle ilgilidir. İmalat bir hizmet sayılır; dayanıklı malların üretimindeki maddi emek, maddi-olmayan emekle karışır ve maddi-olmayan emek halini almaya başlar. İkincisi, bir yanda yaratıcı ve zeka ürünü manipülasyon ve öte yanda rutin simgesel manipülasyona ayrılmış analitik ve simgesel işlerdeki maddi olmayan emektir. Son olarak, maddi olmayan emeğin üçüncü türü duygulanımın üretimi ve manipülasyonu ile ilgilidir; (aktüel ya da virtüel) insani ilişki gerektirir; yani bedensel emek tarzıdır. Küresel ekonominin postmodernleşmesinde başı çeken bu üç tür emektir.” (s. 305-306)

Hardt ve Negri’nin yeni emek ve sınıf yapısı, üretim sistemi merkezlidir. Dolayısıyla sınıfın niteliği kapitalist üretim modellerine göre belirlenir. “Fordist ve Taylorist rejimlerin mevzilenmesine denk düşen kapitalist işçi mi-

litanlığı”nın (s. 405) ilk safhası, “endüstriyel üretim safhası”dır. Ve bu safhaya “profesyonel işçi” figürü yerleştirilir. Profesyonel işçi “endüstriyel üretim içinde hiyerarşik olarak örgütlenmiş vasıflı işçidir”. İkinci safhanın işçi figürü ise “kitlesel işçi”dir; kitlesel işçi militanlığı fabrika işinin bir reddi olarak kendi gü-

M. Hardt ve A. Negri, İmparatorluk kuramını oluştururken, esasen postmodernizmin/postyapısalcılığın ürettiği kavramları, bilgileri ve söylemleri kullanırlar. Postmodernizmin bilgi ve söylem külliyyatını bir kez daha “yapısöküm”e uğratmakla da yetinmezler. Emperyalist kapitalizmin son elli yıllık dönemine damgasını vuran ve kapitalist ideologların, burjuva bilimin ürettiği tüm ege-men söylem ve ideolojik tezlere de dayanırlar.

cünü kendi biçme gücüyle (s. 405) karakterize edilir, “Bugün, post-fordist, enformasyona dayalı üretim rejimlerine denk düşen işçi militanlığı safhasında toplumsal işçi figürü ortaya çıkar. Bu toplumsal işçi figüründe maddi olmayan emek gücünün çeşitli iplikleri birleşerek bir örgü oluşturur. Günümüz düzenini belirleyen ana unsur, esnek ve göçebe tarzı üretici toplumsal ortak faaliyetin bütün alanlarında kitlesel zeka ve kendi değerini kendi biçmeyi birbirine bağlayan bir kurucu güçtür.” (s. 409)

Hardt ve Negri yeni emek teorisinde hem akıllı makinelerin, hem de toplumdaki her bireyin duygulanımsal emek yoluyla üretime katıldığını, tüm toplumun ‘genel bir zeka’ ve ‘kollektif bir işçi’ haline geldiğini iddia eder. Bu, yeni bir üretim tarzı demektir. Ve eğer söylenenlere bakacak olursak, bu komünizmden başka bir şey değildir. Yazarlar bize postmodernizmin söylemleriyle boyanmış bir “burjuva komünizmi” benimsetmeye kararlıdır.

Hardt ve Negri söylemde ve tahayyülde bir komünizm teorisi kurmada tüm entelektüel maharetlerini, yeni idealizmin bütün oyunlarını kullanırlar. Kapitalist üretim tarzının esnek üretim sistemini, üretim tarzına eşitleyerek, toplumsal işbölümü ve emek formları arasındaki ayrımları bir kalem ve söz darbesiyle ortadan kaldırırlar. Böylece ortaya yeni bir işçi sınıfı, gerçekte sınıf olmayan bir sınıf çıkarırlar. Bu sınıf, hayatın her alanında, hayatı ortaklaşa üreten herkestir. ‘Yeni proletarya’, ‘ücretle çalışanlar’ gibi genel bir kavramla ifade edilse de gerçekte bu bile değildir.

Yeni sınıf analizine özel mülkiyet kavramının “yapısöküm”le yeniden tanımlanması da eşlik eder. Sınıf ve emek teorileri kadar, özel mülkiyetin “yapısöküm”e uğratılması ve sonal sonucu da hayli renkli ve şenliktir. “Özel mülkiyet kavramının kendisi bile bu yeni durumda giderek anlamını yitiriyor. Bu çerçevede ayrık olarak mülk edinilebilen ve kullanılabilen mal ve hizmet giderek azalıyor; üreten ve üretirken yeniden üretilen ve yeniden tanımlanan komünalliktir. Dolayısıyla klasik modern özel mülkiyet kavramının temeli belli bir oranda postmodern üretim tarzıyla birlikte dağılmıştır.” (s. 314)

Burada kastedilen komünallik, hayatın toplumsal karakterine bir vurgu değildir. Zenginlik ve üretim araçlarının giderek tüm topluma doğru kayması, özel mülkiyetin niteliğini yitirmeye başlaması zırvasıdır. Postyapısalcı kurgu ve mantık bakımından bu anlaşılır ve “tutarlı”dır. Zira iletişim araçlarının, dil, iletişim ve duygulanımsal emek güçleri tarafından kullanımı, üretim araçlarının giderek emek güçleri tarafından kontrolü veya ele geçirilmesi pekala mümkün kılar. Hardt ve Negri’nin iddiası budur. İnternet bir dilsel, iletişimsel üretim aracı ve toplumsal üretimin hegemonik üretimi olarak kabul edilirse, internet sahibi olmak, üretim aracına ve zenginliğe/sermayeye kavuşmak demektir. Ama kazın ayağının öyle olmadığı herkes tarafından bilinir. Ve gerçek hayatta herkes, Bill Gates ile milyonlarca internet sahibi ve kullanıcısı arasında milyar dolarlarca ‘ölçülebilir’ servetin sınıfsal bir gerçeklik olduğunu çok iyi bilir.

Hardt ve Negri’nin İmparatorluk’ta bir burjuva sınıfı analizine girmemeleri; proletaryayı, özel mülkiyeti, egemenlik biçimleri vb.

konuları “yapısöküm”e uğrattırırken, burjuvaziye dokunmamaları “yeni komünizm” teorisinin en büyük kusurudur. Bu “yeni komünizm” safatasında burjuvazinin yok olup olmadığını öyküsünün belirsiz, bilinemez bırakılışı anlamlıdır. Ve bir büyük soru işaretidir.

Üretim sistemlerine göre ortaya çıkan sınıfsal örgütlenme ve yapısal değişimler Hardt ve Negri tarafından yeni bir toplum modelinde cisimleştirilirken, iki temel kavram etrafında örülür. “*Kontrol toplumu ve biyo-politik iktidar kavramlarının ikisi de İmparatorluk kavramının merkezi özelliklerini betimler.*” (s. 50)

Kontrol toplumu kavramı postmodern toplumun fordist/taylorist üretim sistemi döneminin toplumsal eleştirisinin enstrümanıdır ve “postmodern toplum”un bir adıdır. Postmodern rivayet ve sözlüğe göre, fordist/taylorist üretim modernizmi ifade eder. Modernizm ‘disiplin toplumu’dur. ‘Disiplin toplumu’ hiyerarşiyle, kitlesel üretimin, kitlesel işçi sendikalarıyla ve otorite-siyasal egemenlik biçimleriyle tanımlanır. Tahakküm ve itaat yukarıdan aşağıya her düzeyde her alana damgasını vurur. Kontrol toplumu, disiplin toplumunun çözülüşünün ürünüdür. “*Kontrol toplumu dediğimizde komuta mekanizmalarının giderek daha fazla ‘demokratik’ giderek daha fazla toplumsal alanın içkin hale geldiği yurttaşların beyinleri ve bedenleri üzerinde dağıtıldığı bir toplum anlaşılır. Yönetim için uygun toplumsal bütünlüşme ve dışlama davranışları böylelikle giderek daha fazla öznelde içselleşmiştir. İktidar artık doğrudan beyinleri (iletişim sistemleri, enformasyon ağları vb. içinde) ve bedenleri (refah sistemleri, gözetim altındaki etkinlikler vb. içinde) yaşama duyusundan ve yaratma arzusundan otonom bir yabancılaşma durumuna getirerek örgütleyen mekanizmayla çalışır.*” (s. 47-48)

Biyo-politik kavramı da kontrol toplumu kavramıyla aynı süreçte M. Foucault tarafından toplumsalın araştırılması ve analizi için ortaya atılan kavramdır. Her iki kavram da toplumsal iktidarın gerçekleşmesini açıklamaya girişir. Bu iki akraba ve anlamdaş kavram, Hardt ve Negri’nin İmparatorluk toplumunun iktidar sorununu anlatmaya çalışır.

Biyo-politik, esin kaynağını Antik Yunan’dan alır. Antik Yunan’da biyolojik hayat “zoe” ve politik hayat “bios” olarak tanımlanı-

yordu. “Bios”tan kasıt ise, yurttaşın hayatıydı. Foucault’da bu kavram yeni bir anlam ve üretim kazanır. Biyo-politika, iktidarı içselleştirmenin veya tersinden karşı iktidar oluşturmaya tekil alanı olur. Foucault’un deyişiyle “Hayat artık iktidarın bir nesnesi haline gelmiştir.” Hardt ve Negri, biyo-politikayı biyo-politik üretim ve biyo-politik iktidar kavramlarıyla yeni toplumun kuruluşunun temel yapı taşları haline getirir. Biyo-politik, toplumun yeni varoluş biçimidir. Ve bireylerde cisimleşir. “*Biyo-iktidar toplumsal hayatı, onu izleyerek, özümleyerek ve yeniden eklemleyerek içten düzenleyen bir iktidar biçimidir. İktidar bütün nüfusun hayatı üzerinde etkili bir komutayı ancak her bireyin kendine göre benimseyip yeniden canlandırdığı, bütünsel hayatı bir işlev haline geldiğinde başarabilir.*” (s. 48)

Biyo-politika kavramı esasen iktidar olgusuyla ilişkili olsa da, Hardt ve Negri tarafından bu, asıl olarak toplumun üretiminin temeli yapılır. Yeni emek ve sınıf teorisine eklenir. Yeni üretim, biyo-politik üretimdir. Biyo-politik üretim, kontrol toplumunun iktidarına karşı, biyo-politik iktidarı çıkarır. Bu basitçe bir tersine yansıtma biçiminde kurgulanır. Kontrol toplumu kavramı da, biyo-politik kavramı da toplumsal gerçeklik tarafından, yaşadığımız dünyada giderek daha fazla, adeta her gün yeniden ve yeniden çürütülür. Burjuva ideolojik gericiliğin bir zirvası olarak tarihin çöp sepetine atılır. “Postmodern dünyada artık kontrol toplumu var, artık baskı aygıtları yerine bireylerin beyinleri ve bedenleri üzerinde iktidar kuran ‘demokratik’ iktidarlar var” diye çığırkanlık yapan postmodern teorisyenler, ABD’nin yeni faşizmi tesis eden baskı aygıtlarına, Guantanamo toplama kampına, Cenova’da dökülen antiküreselci göstericilerin kanına, siyonist İsrail’in sınır tanımaz faşizmine ve dünyayı kana, ölüme boyayan diğer diktatörlüklerle bakmalıdırlar.

KARŞI-İMPARATORLUK: DEMOKRATİK KÜRESELLEŞME İSTİYORUZ!

Karşı-impatorluk, impatorluğun çokluk tarafından dönüşümünü esas alan bir “alternatif”, “gelecek tasarımı”dır. Daha somut ifadesiyle bu, küreselleşmeye karşı “demokratik küreselleşme” projesidir. Bu anlamıyla kar-

şı-İmparatorluk manifestosu, siyasal-toplumsal bir dönüşüm/reform programına tekabül eder.

Karşı-impatorluğun siyasal-toplumsal programı anlamını “radikal cumhuriyetçilik” kavramında bulur. İmparatorluk yazarları “politik vizyon”un “modern demokrasinin radikal cumhuriyetçi geleneğiyle aynı çizgide biçimlendir”ileceğini (s. 22) açıklar. Karşı-impatorluğa “postmodern devrimle” ve çokluğun “yeni sınıf mücadelesi”yle ulaşılır.

Sol liberal bir siyasal strateji olarak tanımlayabileceğimiz karşı-impatorluğun “radikal cumhuriyet/demokrasi” programı, burjuva demokrasisini kutsar ve onun ufkunu aşmaz. Önüne burjuva demokrasininin radikalleştirilmesini ve dönüşümünü koyar. Tam da burada modernizmin ürünü olan her şeyden radikal bir biçimde kopuşulurken, onun bir ürünü olan burjuva demokrasininin neden kutsal ve dokunulmaz olduğu anlamlı bir soru ve merak konusu olmalıdır. Hardt ve Negri’nin “postmodern radikal cumhuriyet” projesi, Ernesto Lacleau ve Chantal Moutte gibi postmodernistlerin “radikal demokrasi” programıyla örtüşür.

Karşı-impatorluğun toplumsal programı da kapitalizmin ve impatorluk düzenininin ufku içindedir. Toplumsal-politik program kapitalizmin reformasyonuna dayanır. İmpatorluk düzenine karşı çokluğun karşı-impatorluk manifestosu temel üç talebi bayraklaştırır. Bu üç talebin ilki, ‘küre-

sel yurttaşlık hakkı’dır. İkincisi, bir ‘toplumsal ücret hakkı’dır. Üçüncüsü ise, ‘yeniden sahiplenme hakkı’dır.

Küresel yurttaşlık hakkı, “herkesin yaşadığı ve çalıştığı ülkede tam yurttaşlık hakkına sahip olma”yı (s. 401) anlatır. “Sermayenin kendisi emek gücünün daha fazla hareketliliğini ve ulusal sınırları aşan sürekli gücü talep et”tiğine (s. 401) göre, yasal olarak da bunu düzenlemelidir. Hardt ve Negri, bu talebi esasen İmpatorluğa karşı bir mücadele alanı ve karşı iktidar yaratma alanı olarak ele alır. Tüm güç ve nüfus akışını kontrol etme, buradan bütün dünyayı bir mekan olarak kullanma ve kontrol etmeyi; “yeni haritalar çizme”yi hedefler.

Herkes toplumsal ücret hakkı, emeğin değişen yapısının ve biyo-politik üretimin sonucudur. “Biyo-politik üretim alanında çalan saatler yoktur, proletarya bütün genelliğiyle, her yerde, bütün gün boyunca üretir. Biyo-politik üretimin bu genelliği çokluğun programatik ikinci talebini açığa çıkarır: Herkes için bir toplumsal ücret ve gelir.” (s. 403)

Yeniden sahiplenme hakkı, çokluğun makinelerle olan yeni ilişkisini tanımlar. “Bu bağlamda, yeniden sahiplenme bilgi, enformasyon, iletişim ve duygulanımlara özgür erişim ve onlar üzerinde kontrol demektir... Yeniden sahiplenme hakkı gerçekte çokluğun kendini kontrol ve otonomun kendini üretim hakkıdır.” (s. 406-

407) Yeniden sahiplenme hakkı, insan-makine ilişkisinin geldiği boyutu, insan-makine melezleşmesi ve insanların maşinik hale gelmesi koşullarında, makine ile insan arasındaki yabancılaşmanın ona erişim ve onu kontrol talebi yoluyla aşılabileceğini söyler.

Karşı-İmparatorluk siyasal-toplumsal programını gerçekleştirmek için, yeni bir sınıf mücadelesi önerir. Hardt ve Negri yeni sınıf mücadelesini kurgularken 'Roma İmparatorluğu' ve ABD'nin kuruluşundan esinlenmeyi sürdürür. "Bu bakımdan Saint Augustine'nin, konuşmuş Roma İmparatorluğu'na karşı çıkma projesi bize esin kaynağı olabilir. Hiçbir sınırlı cemaat yönetim karşısında başarılı olamaz ve bir alternatif ortaya koyamazdı; bunu bütün insan topluluklarını ve bütün dilleri tek bir yolculukta birleştiren katolik cemaat başarabilirdi. İlahi kent, bir araya gelmiş, işbirliği yapan ve iletişime giren yabancılardan oluşmuş bir evrensel kenttir." (s. 221)

Saint Augustine'nin ilahi kentine karşı, yeni bir evrensel kent önerilir. Yerküre üzerindeki her türlü göç ve nüfus akışkanlığı, karşı-İmparatorluğun melez kuruluşunu müjdelir. Göç, en güçlü sınıf mücadelesi biçimi olarak görülür. Zira göç sınıf mücadelesinin mekanını ve niteliğini değiştirir. Tüm yeryüzü, yeni mücadelenin sahnesidir. Sınıf mücadelesi göçle evrenselleşir. Böylece karşı-İmparatorluk biyo-iktidarının mekanına kavuşur. Bu yeni şehirdir, yani "yeryüzü şehri"dir. Bu, aynı zamanda yerel mücadele devrinin bitmesi ve geçersizleşmesi anlamına gelir.

"Amerikan demokrasisi aslında göç demokrasisi, olumlayıcı ve diyalektik olmayan değerler; çoğulculuk ve özgürlük üzerine kurulmamış mıydı?" (s. 384) O halde, yeni sınıf mücadelesi, ABD'nin kuruluş ve 'göç demokrasisi' paradigmasını da örnek almalıdır.

Karşı-İmparatorluk, terk, çıkış ve göç üzerine kurgulanan bir sınıf mücadelesinin eseri olarak betimlenir. "Terk ve çıkış emperyal post-modernlik içinde ve ona karşı güçlü bir sınıf mücadelesi biçimidir." (s. 227) İmparatorluk, kendi mezar kazıcılarını da yaratır. Bunlar, yeni 'barbarlar'dır. Göç, kapitalizmin dışladığı çokluğu nüfusunu yeni barbarlar olarak hazırlar.

Hardt ve Negri, yeni sınıf mücadelesini İmparatorluktan çıkış olarak niteler; "çıkışla

biz, cepheden karşı çıkma biçiminde değil; eksilme yoluyla, iktidarı ve itaati red yoluyla yürütülen bir mücadele türünü anlatıyoruz. Çıkış, sadece çalışmayı ve otoriteyi red değildir; hareket ve arzunun önündeki engelleri reddeden her türlü göç ve harekettir." (s. 218, Dipnot: A. Negri, bir internet sohbetinden)

Ret et! Çalışma! Kaç! Göç! İsyan ederek değil, itaatsizlik ederek; öfkeyle değil, şenlikle, gösteriyle muhalefet et! "Yeni sol... Elvis'in kıvrak kalçasından... doğacak"tır (s. 275). İmparatorluğun karşısına "şenlikli muhalefet"le çıkılır, çıkılmalıdır. Şimdilik herhangi bir politik örgüt, politik hareket sunmayan karşı İmparatorluk manifestosu, "sosyalist web siteleri" diyebileceğimiz bir internet ilişkisini önemser.

Hardt ve Negri'nin önerdiği yeni sınıf mücadelesi budur. Somut anlamını da günümüzde tanık olduğumuz antiküreselleşme hareketine vurguda bulur. Karşı-İmparatorluk manifestosu, dinsel bir kurguyla oluşturulur. Cemaatleşme vurgusu ve kurgusu çok belirgindir. Bu alternatif, etik yaşama bir vurgunun çok ötesindedir. Hardt ve Negri yeni bir akıl mitolojisi, yeni bir akıl dini önerir. Bu anlamıyla İmparatorluk kitabı, "kutsal metin" çağrışımlarını fazlasıyla taşır.

Bu yazıda postmodernizmin yeni manifestosu olan İmparatorluk kitabını belirli sınırlar içinde ve ana çizgileriyle tanıtmaya, incelemeye ve eleştirel devrimci değerlendirmeye tabi tutmaya çalıştık. Oysa bugün bize gerçekten gerekli olan ise, uluslararası gericiliğin ana ideolojik akımlarından biri haline gelmiş postmodernizmle daha kapsamlı ve esaslı hesaplaşmaktır. Kanımızca İmparatorluk manifestosu bunun için en uygun "hesaplaşma kitabı"dır. Böyle bir hesaplaşma, Engels'in Anti Dühring'i ve Lenin'in Materyalizm ve Ampriyokritizm'i tarzında ve işlevinde olmasıyla esinlenmelidir.

Gerçek bir hesaplaşma ile yeni idealizmin, yeni "komünizm" teorilerinin defterlerini dürebiliriz. Gerçek şu ki, İmparatorluk kitabı, ihtilalci sosyalizm ve bilimsel komünizm teorisinin aydınlatmakla, çözümlenmekle yükümlü olduğu; ve başta günümüz kapitalist dünyasının kapsamlı analizi olmak üzere kendini yeniden üreteceği teorik-ideolojik konu-

ları ele alıyor ve bunları burjuva ideolojik üretime dönüştürüyor. Yeni burjuva sol buradan türüyor, besleniyor.

Çok açık ki, marksist-leninistler önünde yüklü teorik aydınlatma görevleri duruyor.

Ellen Meiksins Wood'un marksistlere bu alandaki çağrısı anlamlıdır: "Postmodernizm, çağdaş kapitalizmin koşulları hakkında, çarpıtılmış bir biçimde bize bir şeyler söylüyorsa, gerçekte marifet tam da bu koşulların ne olduklarını, niye öyle olduklarını ve buradan nereye gideceğimizi anlamaktır. Başka bir ifadeyle, marifet bu koşullara boyun eğmek ve ideolojik ayarlamalara dalmak yerine bu koşulların tarihsel

açıklamalarını göstermektir. Marifet, mevcut entelektüel modaların sahte çözümler sundukları –ya da çözüm sunamadıkları– gerçek sorunları saptamak; ve bunu yaparken, bu koşulların eyleme ve direnişe dayattıkları sınırlara meydan okumaktır. Marifet, bugünün koşullarına neşeli (hatta sefil) robotlar olarak değil, eleştirmenler olarak yanıt vermektir." (s. 24, Ellen Meiksins Wood, Postmodern Gündem Nedir? Marksizm ve Postmodern Gündem, Ütopya Yayınevi) Marifet devrimcilerdedir, marksist-leninistlerdedir. Hic rhodus, hic salta!*

*) Hic Rhodus, hic salta!: "İşte hendek, işte deve" (Kapital Cilt I, s. 169, Dipnot)

MINİ SÖZLÜK

Aktüel: Hareket halinde olan enerji.

Amalgam: Diş tedavisinde kullanılan dolgu maddesini oluşturan bir karışım...

Amorf: Şekilsiz

Epigraf: Bir edebi yapıtın başına ya da bölüm başlarına yapıtın tümünün ya da ilgili bölümün ana fikrini açıklamak üzere konulmuş özlü söz.

Epistemik Görecelilik: Bilginin değişebilirlik durumu... Muhtevanın belirsizlik olasılığı...

Epistemoloji: Bilgi bilimsel...

Fantazma: Gerçekten kopuk, kurmaca.

Fenomenolojik: Olgusal.

Formatlamak: Şekillendirmek, biçim vermek, kategorilere ayırıp kalıplaştırmak.

İzotop: Sadece atomların kitleleri bakımından birbirinden farklı olan aynı kimyasal elementler.

Kolaj: Hazır durumdaki her türlü basılı, çizili ya da fotoğrafik malzemenin bir yüzey üzerine yeni bir kompozisyon oluşturacak düzende yapıştırılması... İlkın Dadaizm akımına mensup ressamlar tarafından uygulanan bu tarz, gittikçe tiyatro ve sinema başka gelmek üzere, pek çok sanatsal ve entelektüel çalışmada yaygınca kullanıldı. Kolaj tekniği, sanatsal ya da entelektüel üretim sürecini, sadece yeniden düzenleme etkinliğiyle sınırlı bir derleme-ciliğe indirgemiş olur.

Komprador: Sömürge ve bağımlı ülkelerde dış ticareti elinde tutan ve yabancı sermaye ile iç pazar arasında komisyonculuk yapan burjuvazinin (özellikle de büyük tüccar kesiminin) en tepesindekiler.

Komprador entelijensiya: Komprador sistemin entelektüel takımı...

Matruşka: Bir Rus bebeği... Bu oyuncak bebe-

ğin içinden sürekli kendi benzerleri çıkartılabilir.

Manüplasyon: Yönlendirme; çarpıtma.

Metamorfoz: Başkalaşım

Müteveffa: Ölmüş, ölü.

Nasyon: (soyut) Kavram

Ontolojik: Bir varlığın iç bilgisiyle ilgili olan; varlığın bilgisi.

Postkolonyalizm: Postsömürgecilik, sömürgecilik sonrası.

Postulat: Kavramsal söz, terim

Retorik: Söz sanatlarını içeren disiplin; belagat.

Sismograf: Depremyazar

Teknolojik determinizm: Teknolojiye indirgemek...

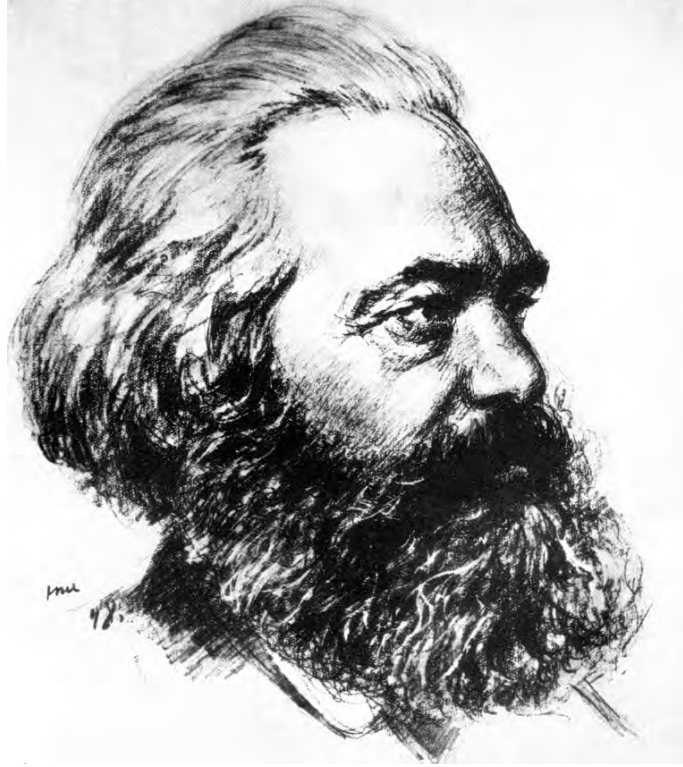
Tematik: İçeriksel, içerikle ilgili.

Yapısalcılık: Sanatsal ve düşünsel bir eseri, tarihsel maddeciliğin tersine, çevresel koşullardan soyutlayarak ve onu yalnızca "kendisi olarak" değerlendirmeyi öngören bir kuramsal yöntem... Yapısalcı yaklaşımda amaç, sanat ürününün yapısını çözümlenmektedir. Bu çözümlenme işi, duruma ve incelenen nesnenin analiz konusuna göre, yapı sökümcülük, yapı-çözümcülük. Şeklinde ifadelendirilir. Başka temsilcileri arasında Jacques Derrida'nın geldiği bu yöneme göre, bir yapıtın hangi toplumsal ve ekonomik koşullarda üretildiği eleştiri tekniğinin konusu olamaz. Böylece yapısalcılık, öncelikle idealizme kayan, sonra da postmodernist söyleme ve yöneme alan açan subjektif bir değerlendirme tarzı olarak dikkat çeker.

Virtüel: Durgun, harekete henüz geçmemiş enerji.

Marks Haklıydı

Haydar Özkan

LENİN, Devlet ve Devrim'e, tarihte her büyük devrimcinin yaşadığı şu ikili durumdan bahsederek başlar: "Tarihte, kurtuluşları için mücadele eden köleleştirilmiş sınıfların devrimci düşünür ve önderlerinin öğretilerinin başına birçok kez gelen şey, bugün de Marks'ın öğretisinin başına geliyor. Ezen sınıfların, sağlıklarında büyük devrimcilere ardı arkası gelmez takibatlardan başka verecekleri hiçbir şey yoktu; onların öğretilerini, en vahşi düşmanlık, en koyu kin, en taşkın yalan ve karalama kampanyalarıyla karşıladılar. Ölümlelerinden sonra ise, devrimci öğretilerinin içeriğini boşaltarak, devrimci ucunu koparıp atarak ve bayağılaştırarak, onları zararsız ikonlar haline

getirmeye, deyim yerindeyse azizleştirmeye, ezilen sınıfları 'teselli etmek' ve onları aldatmak için adlarına belli bir şan vermeye çalışırlar."

Che'yi bir reklam sembolüne çevirmeye,

Denizleri masum çocuklar söylemiyle hadım etmeye çalışan kapitalist egemenler, bu çizgide hareket etmeye devam ediyor. Kuşkusuz ki, Marks da hâlâ aynı muameleye maruz kalıyor. Özellikle son yıllarda, Marks, burjuva bilim adamlarınca gittikçe daha fazla dillendirilmeye başlandı.

Henüz belleklerimizde tazeliğini koruyan 90'lı yılların başlarında, burjuva bilimi, Marks'ı tümünden unutmuş gözüküyordu. Doğu Avrupa

ve SSCB’de revizyonist rejimlerin yıkılışıyla, Marks’ın da bu küllerin arasında kaybolup gideceği düşünülmüştü belki de. Ne de olsa, liberal demokrasinin ve serbest piyasanın tam zaferi, Marks’ın tüm öngörülerini boşa çıkar-mıştı. Burjuva bilimi ve üniversiteleri de Marks’ı ekonomiden, sosyolojiden, tarihten ve politika biliminden çıkarabilirdi.

Burjuva bilimin Marks’ı unutturma tutumundan, Marks’tan yardım bekleme tutumuna geçişi, burjuvazinin geleceksizliğinin ibretlik bir görüngüsüdür. Niall Ferguson’un Financial Times’ta yayımlanan makalesi de bu duruma güncel bir örnek oluşturdu. Radikal, Cumhuriyet gibi bazı burjuva gazeteler, Ferguson gibi bir kapitalizm hayranının “Marks’a da kulak vermek lazım” dediği makaleyi, bir olay olarak haberleştirdiler.

Ancak, bir onyıllık kapitalist gelişme, ga-lipler ideolojisinin tezlerini günden güne çürüttükçe, burjuva bilimi de ister istemez, Marks’a “iade-i itibar” yaptı. Gerçi altın yere düşmekle değerinden yitirmez; ve Marks’ın burjuva bilimi tarafından onore edilmeye ihtiyacı olmadığı da çok açıktır... Bizim açımızdan sorun, daha çok, burjuva bilimini bu iade-i itibarı yapmak zorunda bırakan olguların analizidir.

Tıpkı gerçekler gibi, Marks ve Marksizm de inatçıdır. Çünkü toplumun Marksist analizi, günümüz dünyasını algılamanın ve yorumlamanın yegane bilimsel metodudur. 1989-90’da Doğu Avrupa’da, 1991’de ise SSCB’de revizyonist sistemlerin yıkılmasını, büyük bir ideolojik kampanya izledi. Bu anti-komünist kampanyanın yalanları, gerçeğin gücü karşısında çözüldükçe, Marks’ın topluma ve tarihe dair öngörü, yorum ve yöntemi, yeniden güncelleşti. Burjuva basını, Marks’ın nasıl olup da

150 yıl öncesinden bugünlere dair “kehanet”te bulunduğu dair makalelerle dolup taşmaya başladı. Ne de olsa, artık kapitalizm-sonrası, küresel bir sanal alemde yaşıyordu insanlık, bugünler nasıl 150 yıl öncesinden tahmin edilebilirdi?! Böylece burjuva ideolojisi, gerçekleri tersyüz etme kampanyasına, Marks’ı tersyüz ederek devam etti. Burjuva biliminin yiten ikna ediciliği, Marks’la diriltilmeye çalışıldı. Kapitalizmin ve serbest piyasanın yarattığı vahşi görüntüler, burjuvazinin gözde ideologlarını bile, sisteme mesafeli bir duruşa itti (Örneğin neo-liberal projenin başlıca ideologlarından Paul Krugmann ve Jeffrey Sachs’in IMF-karşıtı bir konuma kaymaları).

Burjuva bilimin Marks’ı unutturma tutumundan, Marks’tan yardım bekleme tutumuna geçişi, burjuvazinin geleceksizliğinin ibretlik bir görüngüsüdür. Niall Ferguson’un Financial Times’ta yayımlanan makalesi de bu duruma güncel bir örnek oluşturdu. Radikal, Cumhuriyet gibi bazı burjuva gazeteler, Ferguson gibi bir kapitalizm hayranının “Marks’a da kulak vermek lazım” dediği makaleyi, bir olay olarak haberleştirdiler. Burjuva biliminin saflarından Marks’a yağın övgülerin bu denli artışı karşısında herhalde yalnızca Marksistler şaşırıyorlar.

Oxford Üniversitesi profesörlerinden Ferguson, “kapitalizmin en tutkulu savunucularının bile”, diyor, “sakallı Cassandra’ya (Marks’a, çn.) kulak vermesi gereken zamanlar vardır”... Ve şimdi, öyle bir zamandayız. ABD’nin durgunluktan ekonomik krize yol aldığı şu günler, bay Ferguson’un Marks’a kulak kabartmasının nedeni oluyor.

“Marks bir şeyi doğru kavramıştı: Kapitalist sistemin genişleme ve krizlerinin arka planında, bir sınıf mücadelesi vardır; ve bu sınıf mücadelesi, çağdaş politikayı kavramanın anahtarıdır.”

Demek ki, Ferguson’un içine düştüğü çukurdan çıkmak için Marks’ın sınıf mücadelesi teorisine ihtiyacı var... Ne var ki, teoriyi de doğru kavramamış Ferguson ya da çarpıtmak işine gelmiş. Kapitalist sistemin genişleme ve krizlerinin arka planında sınıf mücadelesi olduğu tezi Marks’a ait değildir. Marks tam tersini iddia eder. Marks’a göre sistemin genişleme ve krizlerinin arka planında “Kapitalist birikimin uzlaşmaz karşıt niteliği ve dolayısıyla genel

olarak kapitalist mülkiyet ilişkileri”⁽¹⁾ vardır. Sınıf mücadelesi sistemin genişleme ve krizlerinin arka planında yer almaz; tam aksine, kapitalist sistemin içsel çelişkileri krizleri yaratır ve sınıf mücadelesi bu içsel, zorunlu, kaçınılmaz çelişkilerin ürünüdür. Kapitalist üretimi var eden yasalar onun çöküşünü de koşullar. Öyle uzağa gitmeye gerek yok, Ferguson’un ülkesinden bir örnek verelim. Federal Reserve Bank’ın verilerine göre, borsaya yatırılan her 100 doların 1 doları işletmeye varıyor. Yani, 100 doların 99’u spekülasyon yatırım⁽²⁾. Bu ne demek? Kapitalistler birikimlerini üretime değil, çok daha kârlı olan borsa spekülasyonlarına yöneltiyorlar. Borsada dolaşan paranın da yalnızca yüzde 1’i yatırıma gidiyor. Bu durum, kapitalizmin ne denli üretkenlikten koptuğunu, çürüdüğünü ve asalaklaştığını gösterir. Üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet ile üretimin toplumsal niteliği arasındaki uzlaşmaz karşıtlığın sonucudur bu. Kapitalist üretim devam ettikçe üretim araçları daha az elde ve daha büyük miktarda toplanır. Ve bu mülkiyet yoğunlaşması ne denli büyürse kapitalizmin asalak niteliği o denli derinleşir. Mülkiyetin yoğunlaşması demek, bir kısım burjuvanın diğer burjuvaları mülksüzleştirmesi demek, milyonlarca işsiz, aç ve sefil demek. İşte sınıf mücadelesini yaratan nedenler bunlar. Devam edelim:

Ferguson diyor ki, “Ancak bugünkü çatışma, açgözlü fabrika sahipleriyle sefalet içindeki işçi sınıfı arasında değildir. Bu, burjuvazi içindeki bir çatışmadır; ve burjuvazi, Marks’tan bugüne, onun asla öngörmediği biçimde genişlemiştir, genişledikçe de bölünmüştür.” Gerçekten böyle midir? Mesala, ABD’de nüfusun yüzde 10’u tüm zenginliğin yüzde 90’ını elinde tutmaktadır. “ABD’de vatandaşların yüzde 30’u yoksulluk sınırının altında bir gelire sahip. Burda sözü edilen ‘part-time’ çalışanlar da değildir yalnızca. Burada söz konusu olanların önemli bölümü tam gün çalıştıkları halde yeterli kazanç sahibi olmayan insalardır.”⁽³⁾ Bu konuya ilerde tekrar değineceğimiz için geçelim.

1) Kapital, C I, s. 626, Sol Yayınları

2) Stuttgarter Zeitung’da Margaria Kelly ile yapılan röportaj, 29 Haziran 2002

3) ag. röportaj

4) ag. röportaj

Ferguson, ABD ekonomisinin krizini dar bir boyutuyla; borsa endeksindeki ani düşüşle sınırlıyor. Ve sınıf çelişkisini de borsa balonunun 90’lı yıllar boyunca şişmesi ile, bu balonun patlamasının ardından yaşanan gelişmeler çerçevesinde tanımlıyor. Ferguson’un bahsettiği sınıf çelişkisi de, hisse senedi sahipleriyle, onları dolandıran şirket yöneticileri arasındaki çelişki oluyor:

“Son on yılın balon ekonomisinin bir sınıftan diğerine devasa bir gelir transferine yol açtığı ortadadır: Ama, işçi sınıfından burjuvaziye değil, orta sınıfın bir kesiminden diğerine akmıştır bu gelir. Somutlarsak, hissedarlar sınıfından, şirket yöneticileri aristokrasisine akmıştır.” Burada duralım biraz. Sözü bizim yerimize bir başka Amerikalı söylesin, “1987 ile 1997 arasında Dow Jones hisse senedi endeksi yüzde 300 arttı. Aynı dönem içinde ABD’de işçilerin saat ücreti yüzde 7 oranında düştü. Bu iki rakamın birbiriy-le hangi ilişki içinde olduğunu düşünüyorsunuz? Bu aksiyonların kazandığı paranın bir yerden gelmesi lazımdır. Geldiği yer bellidir aslında: İşçilerin cebii!”⁽⁴⁾

Her şey çok açık. Tekrar Ferguson’a dönebiliriz.

“Hissedarlar sınıfı oldukça geniştir. Amerikan hane halkının yarısından fazlası şimdi hisse sahibidir; 1987’de bu oran dörtte bir idi.”

“Şirket yöneticisi aristokrasisi ise; sadece iflas eden şirketlerin baş yöneticilerinden değil, hangi hisseye yatırım yapılması gerektiğini bilen tüm ‘içeridekileri’ de kapsar.”

Şimdi Ferguson’un “burjuvazinin genişlemesi”nden ne kast ettiği anlaşıldı. Ferguson, tüm hisse senedi sahiplerini burjuvaziye dahil ediyor, çünkü hisse senedi, resmîyette, bir şirketin ortaklık belgesidir. Ve yüzyılın başından bugüne, revizyonistler ve burjuva iktisatçıları, şirket hisselerinin halka satılmasını, “mülkiyetin tabana yayılması” olarak gördüler, yorumladılar. Bu bakımdan Ferguson’a, doğrudan Bernstein’i referans almasını önerebiliriz. Hisse senetlerinin mülk sahibi sınıfı genişlettiği tezini, Ferguson’dan çok daha inandırıcı biçimde formüle eden Bernstein’i referans alırsa, Marks’ı burjuva biliminin kafesine sığdırmak gibi zor bir işten de kendisini kurtarmış olur.

Her hisse sahibi burjuva mıdır? Ya da his-

se senetlerinin halka satılması, mülkiyetin tabana yayılması mıdır? Hukuki ya da resmi olarak hisse senedi, bir şirketin çıkarttığı ortaklık belgesi ise de, emekçilerin geliriyle alınabilecek hisse miktarı, asla o şirketin kaderi üzerinde söz sahibi olacak orana ulaşamaz. Şirket hisselerinin birbirinden habersiz binlerce insana satılması halinde, diyelim ki şirket hisselerinin yalnızca yüzde 30'unu elinde tutan tek bir kapitalist, şirket yönetiminde yegâne belirleyici güç olacak; geriye kalan yüzde 70'lik hisseyi küçük dilimler halinde elinde tutan binlerce insan ise, şirketin mülkiyet ve yönetim ilişkileri üzerinde hiçbir etkiye sahip olmayacaktır. Büyük sermaye sahibi bir ya da birkaç ortak her şey; hisselerin küçük dilimler halinde dağıtıldığı binlerce ortak ise hiçbir şeydir. Gerçekte, sokaktaki insanın hisse senedi almasının nedeni de şirkete ortak olmak değildir; amaç, borsa kumarına dahil olup, buradan gelir elde etmektir. Yani borsa aygıtı, dünya ça-

pında milyonlarca emekçinin küçük tasarruflarını kendine doğru çeker. Tek kelimeyle, merkezileştirir. Böylece dünyanın dört bir yanına dağılmış para damlacıkları, tek bir kanalda birleşir ve uluslararası mali sermayenin denetimi altına girer. Dönem dönem (özellikle de borsa balonunun şiştiği dönemlerde) hisse satın alan emekçiler de bu kumardan kazançla ayrılabilirler. Ancak neticede, borsa kumarhanesini yöneten en büyük mali tekeller, hangi hissenin düşeceğinden, hangisinin yükseleceğinden haberdar olan ya da doğrudan doğruya hisselerin düşmesini ya da yükselmesini sağlayan kurumlardır. Borsanın kaçınılmaz düşüş ve çöküşlerinde, bu tekeller, durumdan hep kârlı çıkmasını başarırlar. Dolayısıyla, genel olan, tipik olan, borsaya küçük tasarrufunu getiren emekçinin, mali sermaye tekelleri tarafından soyulmasıdır. Küçük esnafın, işçilerin, emeklilerin, öğretmenlerin vb. kendi geçim masraflarından arta kalan parayla yaptıkları tasarrufun borsa yoluyla merkezileşerek, piranalarca yutulmasıdır.

Amerika'da hane halkının yarısından fazlasının, Almanya'da dörtte birinin vb. hisse sahibi olması, mali sermayenin gücünün ve tüm para rezervleri üzerindeki kontrolünün bir göstergesidir. Yani "mülkiyetin tabana yayılmasının" ve "burjuvazinin genişlemesinin" değil, tekelleşmenin ulaştığı muazzam düzeyin bir göstergesidir.

Diğer yandan; Ferguson, küçük tasarruf sahiplerinin mali tekellerce dolandırılmasını, bu tekellerin yöneticilerinin sırtına yıkarak, dikkatleri kapitalist sistemden uzaklaştırıyor. Ferguson'un "şirket yöneticileri aristokrasisi" olarak tanımladığı kesimin, borsa soygunundan bireysel olarak da semirdikleri ve "içeriden" bilgi alma olanağına sahip tüm unsurların, bu bilgiyi paraya tahvil etmeye çalıştıkları doğrudur. Ancak, bu bireysel vurgunlar, ancak mali tekellerin gerçekleştirdiği muazzam kurumsal vurgunların zemininde olanaklıdır. Bu yöneticilere, brokerlara vb. "içeriden" bilgi al-

ma olanağı sağlayan; aracı kurumların ve bankaların borsa üzerindeki hakimiyetidir. Bu unsurlar ancak çalıştıkları şirketleri semirtip büyüttükleri oranda işlerini koruyabilirler. Dolayısıyla çelişki, şirket yöneticileriyle hissedarlar arasında değil, küçük tasarruf sahipleriyle onları borsa kumarında soyan mali sermaye arasındadır. Şirket yöneticileri de, burjuvaziyle etle turnak gibi kaynaşmış bir tabaka olarak, mali sermayenin gerçekleştirdiği bu soygunun uygulayıcılarıdır. Öte yandan, bu çelişki de, kapitalist toplumun en derinindeki fay hattından; yani emek-sermaye çelişkisinden doğmaktadır. Uluslararası mali sermayenin ve onun tek tek ülkelerdeki kollarının yüksek kazanç vaadiyle merkezileştirdiği küçük tasarrufların gasp edilerek yeniden sermayeye dönüştürülmesi söz konusudur. Bu, küçük özel mülkiyetin ve ücretli emeğin bir kez de borsa aracılığıyla soyulmasıdır. Küçük tasarrufları gasp etmek için birleşen tekeller, birbirlerinin elindeki artı-değerden pay sızdırmak için de kendi aralarında çatışırlar. Borsaya giren para ile çıkan para aynı miktardadır. Ancak, borsa, bu paranın dağılımını değiştirir. Yeniden dağıtır. Bu yeniden dağıtımda da son tahlilde belirleyici olan, bilgi kaynaklarına erişim gücü ve elde bulunan para stokuyla borsa işlemlerini etkileyebilme gücüdür. Mali tekeller, hisselerin düşüş-yükseliş durumlarına dair bilgilere erişim noktasında olsun, bizzat yaptıkları alım-satım operasyonlarıyla borsayı etkilemek, istedikleri hissenin yükselmesini ya da düşmesini sağlamak bakımından olsun, mali piyasayı avuçlarının içinde tutuyorlar. Bu hileli kumarın galibi nihayetinde hep onlar oluyor.

Bunun içindir ki Ferguson'un söylediğinin tam tersine, burjuvazi genişlemiyor, alabildiğine daralıyor; işçi sınıfı ise her geçen gün biraz daha çoğalıyor. Bir avuç tekelin üretim araçları üzerindeki mülkiyeti görülmedik biçimde merkezileşti. Orta ve küçük burjuvazi hızla mülksüzleştiriliyor. Bu mülksüzleşmenin sonucudur ki, işçi sınıfı saflarına milyonlarca yeni emekçi katılıyor. Ara sınıflar hızla eriyor. Toplum her zamankinden çok daha fazla iki temel sınıf etrafında, iki keskin kutupta toplanıyor. "Böylece, burjuvazinin içinde hareket ettiği üretim ilişkilerinin basit, tek düze bir niteliğe sahip olmayıp, ikili bir niteliğe sahip oldukları; zenginliğin üretildiği; aynı ilişkiler içinde yok-

Ve yüzyılın başından bugüne, revizyonistler ve burjuva iktisatçıları, şirket hisselerinin halka satılmasını, "mülkiyetin tabana yayılması" olarak gördüler, yorumladılar. Bu bakımdan Ferguson'a, doğrudan Bernstein'ı referans almasını önerebiliriz. Hisse senetlerinin mülk sahibi sınıfı genişlettiği tezini, Ferguson'dan çok daha inandırıcı biçimde formüle eden Bernstein'ı referans alırsa, Marks'ı burjuva biliminin kafesine sığdırmak gibi zor bir işten de kendisini kurtarmış olur.

sulluğun da üretildiği; üretken güçlerin bir gelişme gösterdiği aynı ilişkiler içinde önleyici bir gücün de bulunduğu; bu ilişkilerin burjuva zenginliğin, yani burjuva sınıfın zenginliğini, ancak bu sınıfın tek tek üyelerinin zenginliklerini sürekli yok ederek ve durmaksızın büyüyen bir proletaryaya yaratarak ürettiği her geçen gün biraz daha açığa çıkmaktadır."⁽⁵⁾

Ferguson'un üzerinden atladığı asıl gerçek budur.

Ferguson, borsa balonunun patlamasına yol açan dolandırıcılıklardan ve Bush yönetiminin son dönemde (özellikle Enron skandalıyla) ortalığa saçılan pisliklerinden söz ettikten sonra, ABD kapitalizminin "yolsuzluk kapitalizmi" olduğunu söylüyor. Gerçekte, ekonomik ve mali durum, sanıldığı kadar kötü değildir, Financial Times okuru burjuvalar yüreklerini ferah tutabilirler, üç vakte kalmaz Amerikan kapitalizmi düze çıkacaktır. Yalnız yolsuzluk kapitalizmi önemli bir sorundur ve çözümlenmelidir. Marks'ın dikkat çektiği bir başka nokta da kapitalizmin sosyal boyutunun zayıflığıdır, ve ABD bu sorunu da çözmelidir.

"Dolayısıyla, Amerikan kapitalizminin kri-

5) Felsefenin Sefaleti, s. 129

zi, ekonomik olmaktan çok, sosyal bir krizdir; maddi olmaktan çok, ahlaki (moral) bir krizdir. ABD ekonomisinin 1930'lar tarzı bir çöküşün eşiğinde olduğu doğru değildir. Geçmişte durgunluğu krize dönüştüren mali ve parasal politika hatalarından gerekli dersler çıkarılmıştır.”

Böylece Ferguson, Marks'tan biraz ahlak dersi, biraz da sosyallik alıp, Amerikan kapitalizmine yamayarak, krizden çıkış yolu bulmaya çalışıyor. Krizi, borsa düşüşüyle sınırladığı için, “yolsuzluk kapitalizmi” de krizin ana nedeni oluyor. Diğer yandan, kapitalizmin “sosyal boyutu”nun neden zayıf kaldığı üzerine hiçbir yorum yapmıyor, Ferguson. Sermayenin kâr hırsıyla sosyal yaşamın bütün alanlarını sermayeleştirmesinden, eğitimi, sağlığı paralı hale getirmesinden hiç bahsetmiyor. Nedense Marks'ın şu belirlemesini görmezden geliyor, “Kapitalist üretimin başlıca amacı ve yönlendirme dürtüsü, elden geldiğince fazla artı-değer sızdırmak, dolayısıyla emek gücünü olanaklı olan en geniş ölçüde sömürmektir.”⁽⁵⁾ İşte, kapitalist üretimin bütün ahlaksızlığının, yani melanetin temel nedeni budur. Ve bu melanet onu var eden değişmez ve değiştirilemez yasalardan kaynaklanır.

Diğer yandan, artık yadsınamaz bir olgu olarak ortaya çıkan ABD mali piyasalarındaki dolandırıcılık, sahtekarlık, vurgun çarkının arka planında yatan nedenleri de tartışmaya hiç girişmiyor Ferguson. Bu pisliği ortalığa saçma saça iflas eden Xeroks, Enron, Worldcom gibi dünya tekellerinin çalışma tarzı haline getirdiği sahtekarlığın, aşırı kâr hırsıyla bağını sorgulamıyor. Ferguson'un kaçındığı gerçekler; yaşam sınırının sonuna ulaşmış bir sistemin, ayakta kalmak için direttikçe çürüdüğünü anlatıyor bize. Bu çürümenin; şirket sahtekarlıkları ve yolsuzluklar, borsalarda trilyonlarca doların dolaşması, gençlerin intihara ve uyuşturucu kullanımına sürüklenmesi, fuhuşun tırmanması vs. sayısız örneği gözlerimizin önünde cereyan ediyor. Her çürümede olduğu gibi, burada da çürük kokuları çok geçmeden ortalığa yayılıyor.

Diğer yandan, Ferguson'un, ABD'de yaşanan ekonomik krize dair tek kelime etmediğini görüyoruz. O, fırtınanın atlatıldığını düşün-

nüyor. Oysa istatistikler, ABD'nin 2001'in son çeyreğinden bu yana ekonomik krizde olduğunu gösteriyor. İnsanın sorası geliyor; madem, “durgunluğun krize dönüşmemesi için gerekli dersler çıkarıldı” bay Ferguson, ABD sanayiindeki mutlak gerilemeyi nasıl yorumluyorsunuz? Resmi işsizlik oranının yüzde 5.6'ya tırmanmasına, pek çok işçinin eski işini yitirip, daha kötü işlerde çalışmak zorunda kalmasına dair yorumunuz nedir? 15 büyük ABD'li dünya tekelinin art arda iflas etmesine ne diyorsunuz? Bush-Cheney kliğinin önderliğinde geliştirilen sözüm ona “teröre karşı savaş”ın, enerji ve hammadde kaynaklarının yoğunlaştığı bölgelere odaklanmasının ABD'nin ekonomik kriziyle bağlantısı var mıdır?

Tüm bunların üzerinden atlamak, Ferguson'un, “bugünkü çatışma, açgözlü fabrika sahipleriyle sefalet içindeki işçi sınıfı arasında değildir” tezinin selameti için gerekli! Tüm bu temel toplumsal olguların üzerinden atlanarak kurulan bir teori, ne kadar bilimsel olabilirse, Ferguson da o oranda bilimseldir. Burjuva iktisadının çıkışsızlığı, Ferguson'da da kendisini hissettiriyor. Ferguson da sayısız meslektaş gibi, söze Marks'la girerek, çıkışsızlığına Marksizm'in hazinesinden bir şeyler aşırarak çare bulmaya çalışıyor. Kimileri “iktisatçı” Marks'ı “siyasetçi” Marks'tan ayırmak gerektiğinden bahsediyor... Kimisi, Manifesto'nun “karşılıklı bağımlılık” vurgusundan emperyalist egemenliği meşrulaştırmak için faydalanmaya çalışıyor... Kimisi “genç” Marks'la “ihtiyar” Marks'ı; kimisi “bilim adamı” Marks'la, “komplocu” Lenin'i karşı karşıya koyuyor... Ancak sonuçta Marks ve Marksizm, burjuva bilim adamlarının dilinden düşmüyor. Çünkü burjuva bilimi, dünyayı ve toplumsal olguları açıklamakta tamamen çaresiz kalıyor. Sermayenin egemenliğine bağlanan beyinler, gerçeği analiz edemiyor. Evet, doğru; Marks haklıydı, haklıdır; ve bunun nedeni, Marks'ın düşüncesinin sermayenin kelepçelerinden özgür olmasıdır; Marks'ın eserinin sermayeye karşı mücadeleye örülmesi bir yaşamdan süzülmesidir. Bugün de dünyayı, toplumsal gelişmeleri ancak beyni sermayeden özgürleşmiş olanlar, sermayeye karşı mücadeleye tutuşanlar, Marks'ın yürüdüğü yoldan yürüyenler bilimsel olarak kavrayabilir, analiz edebilir.■

6) Kapital, C 1, s. 321

Buluşma Notları

“Yaşadı”*

Ahmet Metin Koyuncu

Ahmet Metin Koyuncu yoldaşın yaşamının son dönem inceleme çalışmalarını, “Buluşma Notları” başlığı altında yayınlıyoruz. Yoldaş girişte amacını netlikle açıkladığı için ek izah ya da yorumlara yer bırakmıyor.

Fakat şunun altını muhakkak çizmeliyiz. Yoldaş, her zaman olduğu gibi yaşamının son döneminde de sınıf mücadelesinin en yaşamsal sorunlarına kafa yoruyor. Dikkatlerinin merkezinde duran ise parti sorunudur.

“Buluşma Notları”nı yayınlamayı, yaşamını devrim ve sosyalizm mücadelesine adanmış ve devrimci olmayan bir yaşamı reddetmiş bir komüniste karşı yükümlü olduğumuz bir devrimci görev sayıyoruz. Açıktır ki, yayınlıyor olmamız, “Buluşma Notları” ile her noktada düşünce birliği içerisinde olduğumuz anlamına gelmez. İnceleme ve tartışmaya değer, anlamlı devrimci çaba ve arayışlar olarak, “Buluşma Notları”nı okurun bilgi ve eleştirisine sunuyoruz.

KARARIMI verdikten sonra, yazmayı-yazılmasını düşündüğüm konuları ele almaya giriştim. Fakat zaman sorunu nedeniyle, tüm bu konularda yazmayı düşündüğüm yazıların en azından notlarını çıkarmakla işe başlamanın daha pratik olacağına karar verdim. İleride bu notları değerlendirilebileceğini, en azından notlara dayanarak tam olmasa da kısmi yazılar çıkarılabileceğini düşünüyorum. (Vakit kalırsa yazılara da başlayacağım.)

*) Roma’da ölenlerin ardından geride bıraktıkları ve hayata kattıklarını anlatmak için “öldü” demek yerine “yaşadı” denirmiş. Biz de Ahmet Metin Koyuncu’yu anarken onun için “yaşadı” demeyi uygun bulduk.

Notları çıkarmaya, bir yönüyle kendi felsefi ve siyasal geçmişimle hesaplaşmak ve bugün hâlâ çözümlenmemiş bir sorun olarak ortada duran Parti sorunundaki düşüncelerimi de açıklaması bakımından önemli konu olarak gördüğüm 8. konu başlığından başlamayı uygun buluyorum.

(Parti sorunu beni niçin ilgilendiriyor? Çünkü hâlâ ML'ye inanıyorum ve devrimin yolunun sağlam bir partinin kurulmasından geçtiğini biliyorum. Yeni ve farklı bir KP inşa etmek gerekir. Kendi sınırlı deneyimlerimden çıkardığım bazı düşüncelerin ileride bu yönlü bir çalışmaya girişebilecek olanlara küçük de olsa bir faydası olabilir diye düşünüyorum. Haddimi biliyorum. Nasıl bir parti sorusunun pratik -pratikte verilecek- cevaplarını değil, bugüne dek bu soruya verdiğimiz yanlış ve eksik cevapların teorik-felsefi, ideolojik-siyasi nedenleri üzerine kısmi, sınırlı bazı değerlendirmeler yapmaya çalışacağım.)

NOT 1

POSTMODERNİZM ÜZERİNE

1- Modernizmin dayanağı olan felsefi akımların (pozitivizm) eleştirisi ML tarafından zaten yapılmıştır. Hatırlatmak gerekir.

2- Modernizmin bu eleştirisine karşın, onun eleştirisi adı altında ortaya çıkan postmodernizm tamamen gericidir. İlerlemenin kendisine karşıdır.

En başta bu tanım çok abartılı ve iddialı. Koskoca ve çok yönlü bir modernizm döneminin ardından gelen (dolayısıyla da onu her yönüyle aşan) yeni bir dönem olma iddiasını taşıyor ki, bu doğru değil. Modernizm olarak adlandırılan ve Rönesans'tan bu yana batı toplumunun (kapitalist ve onun kaçınılmaz ürünü olan sosyalist) evrimini tanımlayan, her alanda büyük ölümsüzler ve buna tekabül eden düşünsel gelişimi ifade eden modernizmin antitezi olma iddiasını (kavramın doğal ve mantıksal sonucu gereği) taşıyan postmodernizm iddiası, iddiasını dayandırdığı dönem ve bu döneme dair veriler incelendiğinde bir devin yanında bir cüce bile olamaz.

*Aslında bu dönemin tümünü kapsayan ve hepsini kendinde toparlayan, bunlara temel teşkil edecek bir posmodernist felsefeden, teorik

sistemden bahsedilemez, olsa olsa bu dönemin belirli bir fikri ve eylemlerinin bazı ortak yanlarından ve bu anlamda postmodernist bir eğilimden ve modadan bahsedilebilir. (İki moda gibi geçici.)

*Bu eğilimin temel karakteristiği bilinmezciliktir. Bu ise yakın tarih boyunca gericilik dönemlerinin en başat eğilimidir. (Bkz. Ampriyo-kritisizm-Lenin)

*Bilinmezcilik (yanı sıra, deneycilik ve aktın rolünün inkarı) bugün her alandan baskın bir eğilim (Örneğin Kuantum fiziği ve Kozmoloji konusunda bazı fikirler)

*Bunun yanı sıra, postmodernist eğilimin en önemli karakteristiği nedensellik ve ilerleme fikrinin inkarıdır. Tarih yerine antropolojinin, toplum yerine bireyin, toplumbilim yerine psikolojinin vb. vb. geçirilmesi, "ezeli ve ebedi kültürel toplulukların" yan yana (kesinlikle art arda değil) durması. Tarihin sonu fikri. (Bkz. 25 Nisan – Radikal M. Belge, utangaç postmodernist bilinmezci modernist)

*Bununla bağlantılı bir biçimde kapitalist gelişmenin bugünkü biçiminin kutsanması ve bunun liberal-demokrasi ile taçlandırılması önerisi –küçük burjuva aydınca bir dar kafalık- YDD ile demokrasi bağdaşabilir mi?

*Modernizmin ML eleştirisi. Bu kapitalizmin yerel eleştirisi temelinde pozitivist-determinist ilerleme fikrinin (Türkiye'de kendisinin) eleştirisini içermeli –postmodernizmin ters yüz olmuş olma hali.

*Bu eğilimin ortaya çıkışı ile uluslararası tasfiyecilik ve gericilik dönemi arasındaki ilişki.

"Bilimi tarihsiz kılarak her bir alanı kendi sınırları içine hapseden, bir bütünlük bağlamında ele almayan bugünün belirleyici anlayışı" (Beno Kuryel) –postmodern anlayışın tipik bir özelliğini anlatıyor.

Önce, "postmodernist" anlayışlara genel olarak felsefi, özel olarak da siyasal (demokrasi) alanlardaki bilmemezci-şekilsiz anlayışa örnek bir alıntı:

"Bunun (Sami Selçuk'un 'Demokrasinin bir özelliği bünyesinde her an risk taşımasıdır' sözü) anlamı demokrasilere toplumsal değişimin ne yönde olacağını, taleplerinin nasıl şekilleneceğinin önceden bilinmemesi ve bu bilgisizliğe razı olunmasıdır. Çünkü demokrasiler toplumun müs-

takbel tercihleri konusunda nötr bir konum alırlar." (Etyem Mahçupyan, 19 Eylül 1999)

*Postmodernizme ve toplum mühendisliğine karşı olma adı altında bir postmodernist yutturmaca –daha doğrusu Comte'cu pozitivizme karşı bilinemezci-relatmist bir yasa!

*Postmodernizm-modernizm tartışmasına ML bir bakışın bu pozitivist-determinist ve relatmist-agnostik karşıtlığın sahteliğini, ikiz kardeşliğini ortaya koyması gerekir.

*Varoluşçuluk.

* "Kötü bir insan için düşünebildiğim en ağır ceza, kendisiyle ilgili gerçeklikle yüz yüze gelmesidir." Murat Belge 10-10-1999

POSTMODERNİST GİRİŞ DENEMESİ

Postmodernizm, son dönemin oldukça moda bir kavramı. Hiç kuşkusuz sadece bir kavram değil; başta felsefe olmak üzere oldukça geniş bir alanda, siyasi, kültürel, sanatsal, mimari vb. alanlarda belirli bir eğilimi ifade ediyor. Modernizm olarak tanımlanan belirli bir tarihsel dönemi aşmak, onun sonrasını temsil etmek gibi oldukça iddialı bir kavram ve eğilimi her yönüyle ele almak da çok yanlı bir incelemeyi gerektiriyor.

Bir marksist olarak modernizm-postmodernizm bağlamında son dönemin bazı (okunamadı) kültürel vb. tartışmalara katılmak için, ama kavramları doğru yerine oturtmak gerekiyor.

"İnsanlar kavramlarla düşünür"

Gelenek, modernizm ve postmodernizm kavramlarının bir moda halinde kullanılması; gerçekte bunların tekabül ettiği toplumsal ve düşünsel ilişkileri, bu ilişkileri gösteren kavramların, özellikle de son 100-150 yıllık entelektüel hayata önemli ölçüde egemen olan marksist kavramların (örneğin, köleci ve feodal ilişkiler, kapitalizmin, kapitalizmin son aşaması olarak emperyalizm vb.) unutturulmaya çalışılmasının, unsurların bu kavramlarla düşünmek yerine moda burjuva kavramlarla düşünmeye–burjuva ideolojisi boyunduruğunda düşünmeye– zorlamaların en açık ifadesidir.

*Postmodernist anlayışların temel görüşü ilerlemenin reddidir. Daha doğrusu toplumsal gelişmişlik ve ilerlemesi belirli sıralama ve düzen içinde ileriye (yukarıya) doğru gelişimi fik-

rini reddeder. Yeni toplumsal durumlar (biçimler, olgular, kültür vb. kurumlar) arasındaki ilişkinin belirli bir sıra, düzen vb. içinde dizilir, bunların birbirini izleyen sırası evrimin reddidir. Hiç kuşkusuz ki bunun gerici antropolist yaklaşımlarla (diğer şeylerin yanı sıra) çok yakından ilişkisi vardır. Toplumsal durumların (özellikle kültür) insani kaynaklarının köklerinin ilk başlardaki gibi (ya da çok değişerek) durdukları ve bunların birbirinden bağımsız olarak yan yana yer aldıkları fikri (bunun politik fikirlerin ve demokrasi anlayışıyla benzerliği) –dolayısıyla bunların oldukları gibi bir arada yaşaması fikri, liberalliğin– dolayısıyla sınıf savaşımının reddi.

NOT 2

BÜYÜK PATLAMA VE KOZMOLOJİK TEZLER ÜZERİNE

*Büyük patlamanın öngördüğü "tekillik" ve "yaradılışın saçmalığı-Engels" in söyledikleri (s. 45-60)

*Kuantum ve parçacık fiziğinin temel amacı olarak maddenin hal, özdeş biçiminin bulma çabasının saçmalığı Engels (s. 266-270) (s. 257-258) (s. 279)

*Kuvvet kavramının anlamsızlığı ve modern fiziğin "dayanan dört kuvveti" tanımlamasının yetersizliği Engels (s. 51 ve devamı) ve (s. 304-311)

*Parçacık ve dalga ve kitle ve kuvvetler nasıl ele alınmalıdır? – Madde ve onun temel varoluş biçimi hareket. Hareketin biçimleri -sonluluk-sonsuzluk

*Modern teorik fiziğin deneyci, kuşkucu ve bilinmezci karakteri –Engels (s. 263-264)

*Varlık ve maddilik –"Dünyanın (bir'lik+bütünlük) birliği onun varlığından değil maddiliğinden gelir; zira, varlık belirli bir ufuk çizgisinden sonra tartışmalıdır." (Anti-Dühring) Doğa yasaları maddilik ve bunların evrenin bilmediğimiz yerlerinde de geçerli olması – Engels (s. 259) FAKAT "her aşamada ayrı yasaların, yani aynı tarihsel hareketin başka görüngüsel biçimlerinin egemen olduğu..." (s. 261) ÇOK ÖNEMLİ

*Engels'in fizikçilerin, doğa bilginlerinin tüm hareketi mekanik harekete indirgeme eğili-

mi üzerine söyledikleri: Bugün kuantum meka- niğinin durumu. Özellikle parçacığın hızı ve konumunu saptama (birlikte olanaksızlığı ve belirsizlik ilkesi, (okunamadı) Oysa Stephan Hawking'in bir tespiti (Zamanın Kısa Tarihi) (s. 80-181)... "Dalgayı daha önceleri kavradığımız konum ve hıza ilişkin düşünce kalıpları içine uydurmaya çalışıyor olabiliriz" itirafı-

NOT 3

*"İran ve Afganistan gibi ülkelerdeki uygulanmanın en can alıcı noktası da 'İslam'a dayanan ve İslam'dan kaynaklanan yapısal çözümler' getirmekten çok, bireylerin dini inançları sayesinde iyiyi ve doğruyu bulacakları, böylece hidayete ermiş kişilerin de sonunda toplumsal ve siyasi düzeni daha ileri bir aşamaya götürecektir varsayımına dayanan çözümler önermeleri olmuştur. Her zaman açıkça ifade etmese de, pek çok girişimin arkasında yatan varsayım buydu. Ülkeyi kurtaracak insan yetiştirmek için de dini eğitime, propagandaya, baskıya önem ve öncelik verildi. (Kısacası, 'aydınlanmacı' ve 'pozitivist' olmakla eleştirdikleri kişilerin aynının kendi açılardan gerçekleştirmeye çalıştılar. Dincilerin derdi de aydınlanmacıları aydınlatmak, onlara 'tebliğ' götürmekti." (Türker Alkan, 14 Temmuz 1999)

-AYNI ŞEY TÜRK SOLU İÇİN DE GEÇERLİ. Bu ML'nin aksine Toplumsal Devrimin, ekonomik temellerinin kavranmasından uzaktır. Devrimi ahlaki bir soruna, hatta ahlaklı insanların öncülüğüne indirgemektir. Öncülük, öncü parti ve onun çalışma tarzının yanlış kavranmasının temelidir. Seçkincidir.

-Kemalizmin ürünü. Kemalist eğilimle yetişmiş kuşakların ML'nin algılayışıyla ilgili...

NOT 4

"Almanya ve Fransa gibi din-devlet ilişkileri alanındaki tecrübesi bizden yüzlerce yıl geriye giden ülkelerde, örneğin 'Screntology' gibi küçük bir tarikat yarattığı sarsıntıyı görünce bizde devletin tepkisini paranoya olarak nitelenmek çok zor. Almanya'da sadece tüm devlet kurumları değil, halkın bizzat kendisi, bu tarikatın ülkeyi içten fethetmek üzere olduğu endişesiyle, sayıları en fazla 30 bin civarında olan men-

suplarını işten atıyorlar, derneklerden çıkarıyorlar, işyerlerine kredi vermiyorlar, alışveriş yapmıyorlar, çocuklarını okullara almıyorlar, birçoğunu mahkemelerde süründürüyorlar. Fransa'da tepkiler biraz daha az olmakla birlikte, yargı yoluyla tarikatın büyümesi önlenmeye çalışılıyor. Bu baskıların din özgürlüğüne aykırı olmadığını ispat için de uluslararası kuruluşları bu tarikatın sahte olduğu yolunda karar almaya zorluyorlar. Oysa insan hakları belgelerinde, sadece dinlere değil, her türlü inanca saygı gösterceği yazılı." (Gündüz Aktan, 14 Temmuz)

Yazarın yanıldığı nokta Screntology'nun bir tarikat olmaktan çok ABD-CIA etkinliğinin bir parçası olması.

Türkiye'de özellikle SABAH-ATV grubu!!

NOT 5

GAZİ'DEN GÜNÜMÜZE SÜRECİN DEĞERLENDİRİLMESİ

*Tespit: 28 Şubat başarıya ulaştı. Sadece dini grupların ve partilerin gerilemesi değil, daha çok özellikle PKK ve solun gerilemesi, etkisizleşmesi.

*28 Şubat darbesinin içerik ve amacı.

28 Şubat'tan öncesi – 1991-92 Konsepti Ağar stratejisi ve taktikleri –Sivas-Gazi katliamları ve amacı –1995 seçimleri ve işin geldiği boyut –ABD ve Genel Kurmay'ın MHP-DYP ittifakını engellemesi ile oluşturulan konsept.

1996 1 Mayıs'ında ortaya konulan yeni konseptin özellikleri –Susurluk kazası ve bu konseptin taktiklerinde yapılan rötüşler – Susurluk eylemleri generallerin yedeği haline geldi ve onların yelkenlerini şişirdi –Laik-antilaik söylemi ve siyasi özgürlük mücadelesinin ekleninin değişmesi.

*Ulusal hareketin bu süreçteki durumu. 1991'den başlayarak yapılan stratejik ve taktik hatalar bunların yeni konseptle birlikte başlaması.

*28 Şubat'ın önümüzdeki dönemde hedefleri

AYRICA – Türkiye-Avrupa ilişkilerinde meydana gelen yeni değişiklikler.

AYRICA – Susurluk sonrası ortaya çıkan ve son depremle yeniden gündemleşen burjuva-liberal muhalefet 28 Şubat sürecinin bir ürünü

ve parçası olarak ele alınıp işlenmeli. Bu muhafefetin temel özelliği devlete karşı mücadeleli onun militarist-faşist yapısına karşı olmaktan çıkarıp –iddialı sözlerle küçük parçalara-çetele-re ya da depreme vb.– yöneltmesi- Halkla hiçbir alakası yok, ondan kopuk bir alt-üst liberalizm – İşbirlikçi tekeller burjuvaziye göbekten bağlı ve medya yoluyla şişiriliyor – Bunun peşine takılanlar –1 dk. Karanlık eylemi– ve hayal kur-anlar

NOT 6

Bayındırlık ve İskan Bakanı Koray Aydın'ın 31 Ağustos tarihli konuşmasından: (Mealen) “Yapılacak prefabrik evlerin –daha sonra normal evler yapılıncaya– ziyan olmayacağı, bunların yeni afetlerde kullanılabilmesi, özellikle de G. Doğu’da büyük göç hareketleri olduğu ve buradaki vatandaşların kötü barınma koşullarında olduğu, bu prefabrik evlerin daha sonra buraya gönderebileceği”ni söylüyor: Yani G. Doğu’daki vatandaşların şu anki kötü koşullarda barındığını ve devletin hiçbir şey yapamadığını, bundan sonra ancak deprem zedelerinin artıklarını –ziyan olmasın diye– sadaka diye vereceklerini vb. söylüyor. Bu MHP’nin iğrenç mantığı –Bu basit bir teşhir olarak değil genel mantığın ifadesi açısından önemli. YAKLAŞIM.

“İnsanın özü itibarıyla saçma olan evrenin doğasını ve anlamını, rasyonel ve bilimsel yöntemlerle açığa çıkarma, gayretinin sonuçsuzluğunu ve boşluğunu...” (Albert Camus – Sisyp-hos Şöleni) –Postmodernizm bakışı da anlatan bir ibare–

NOT 7

SAMI SELÇUK’UN KONUŞMASI

*“Weimer Almanyası Hitlerler arttığı için değil, demokratlar azaldığı için yıkıldı.” HUKUK DEVLETİ-HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ

*Jakobenizme –bu arada Stalin’e–düşmanlık ve pespaye Amerikancı (Liberalizm yanlısı)

Bu konuşmaya yapılan siyasi ve atfedilen tarihsel önem –diğer şeylerin yanı sıra liberalizmin hakimiyetini sağlaması –TÜSIAD’ı Amerikancı liberalizmin devletin en tepesinden seslendirilmesi ve yeni bir cephe açıyor. (Özellikle ‘82 Anayasası’nın değiştirilmesi)

*İlginç olan – laikçiliğe saldırısı, Laiklik-laikçilik ayrımı – doğrudan Genelkurmay ve 28 Şubat’ı hedefliyor – Dincilerin çok önem vermesi bundan – “laikçilik devletin yumuşak karnıdır ve bu din sorununa olanak veriyor” “Laikçiliği bırakıp laikliğe dönmenin tam sırasıdır.”

*“Meşruluk zemini sifıra yaklaşmış ‘82 Anayasası...” “82 Anayasası’nın biçimsel meşruluğu (bile) yoktur.” – “Göstermelik oylama” “Bugün Türkiye Anayasalı bir devlettir ama anayasal devlet değildir.”

*“Tarihe maruz kalan değil tarih yapan...”

*“Küresel tezgahlarda yerel iplikler dokunan...”

*Dünyanın en zengin üç kişinin serveti 48 yoksul ülkenin, en zengin 15 kişinin serveti ise tüm Afrika kıtasının gelirine eşit. En zengin 225 kişinin servetinin yüzde 4.5’i tüm dünyanın ihtiyaçlarına eşit.

NOT 8

*19 Eylül 1999 Pazar Radikal 2’deki kitap ilanı –SUNİ TENEFFÜS-ten: “...çünkü edebiyat, tarihin boğucu havasında bir suni teneffüstür.” Aynı şekilde Serapcan’ın Riyaler IV.– Konya yazısının sonu: “Tarih kalbimi paramparça ediyor, acıtıyor.” Sözü. –Bunlar tarihe tek yanlı, kaba materyalist ve egemenlerin gücünden, onların tarihi olarak yaklaşımlara örnekler. Bu geneldir ve genel olarak tarihe nasıl yaklaşılmalı? başlığıyla ele alınmalı. ÖNEMLİ..!!

NOT 9

19 Eylül Radikal 2’den kestiğim “Böyle taraftar olur mu?” başlıklı yazı ve düştüğüm Yeniçeri Kültürü ve Geleneği notu genişçe ele alınmalı. Çok önemli çünkü bu. Türk halkının temel bazı özelliklerini ve özellikle bugünkü ruhsal durumu ve kimliğini anlamada önemli bir ipucu veriyor.

NOT 10

Şair-yazar İsmet Özel bir tv konuşmasında (STV-26 Eylül) (Naklen) her alanda olduğu gibi fikri planda da bu ‘Don Juan’lıktan ‘don juan-

laşma'dan bahsediyor. Yani, "Don Juan bir kadını artık onu sevmediği için değil, yeni bir kadını sevdiği için terk eder" diyor ve ekliyor, "Bizde eski fikir vb.leri artık onların geçersizliği ortaya çıktığı için değil, yeni moda fikri akımların peşine takıldığımız için terk ediyoruz." GÜZEL TARİF! (Markalara düşkünlük)

NOT 11

SEATTLE AYNASINDA "KÜRESELLEŞEN DÜNYA" NIN GELECEĞİ

*WTO toplantısı ve buna karşı gösterilen tepki, küreselleşmeye ilişkin tüm masalları ve gerçekleri gözler önüne seriyor. –Her bakımdan Leninist emp. teorisinin kanıtı:

–Toplantının karar alamadan dağılması, en başta emperyalistler ve gericiler arası çelişkiyi ortaya koydu. Gerek Japonya-Avrupa ittifakı gerekse Fransa'nın MAİ'ye tutumu vb.

- Gösterilen tepkinin yaygınlığı ve gücü
- İşçi sınıfı ve müttefikleri

NOT 12

AB'ye giriş

*Emperyalizme bağımlılığın bu yeni biçimi, küreselleşme ve yeni sömürgeciliğin bugünkü boyut ve biçimiyle birlikte ele alınmalı – NAFTA, AB, PASİFİK İ.B. vb.

*Fakat aynı zamanda bugünkü durumu olduğu gibi sorunu Kemalist devrim savunucularıyla (İP dahil) aynı konuma düşmemek.

NOT 13

ÜÇÜNCÜ CEPHE SORUNU

*1. Cephe: Birinci Cumhuriyetçiler bugünkü faşist rejim savunucuları, kemalistler vb.

*2. Cephe: İkinci Cumhuriyetçiler, küreselleşme liberaller, (okunamadı) halktan umudunu kestiği için AB'ye girmektir. Emperyalistlere daha fazla bağlanmaktan medet umanlar vb.

* 3. Cephe: Her ikisine karşı meyl içinde tam bağımsız bir demokratik halk cumhuriyeti SLOGANI: BAĞIMSIZ DEMOKRATİK HALK CUMHURİYETİ olarak

NOT 14

Dijital Kıyamet Sorunu

Bilgisayar tekellerinin bir oyunu mu? –Hiçbir şey olmadı– Oysa bu dijital kıyamet korkusuyla ABD'nin yaptığı yatırım 74.6 milyar dolar, Japonya'nın ise 42.1 milyar dolar –Türkiye'nin yatırımı 4 milyar dolar civarında– Almanya, Avrupa vb. diğer tüm ülkelerde hesaba katıldığında bu kıyamet söylentisinden kim karlı çıktı?

NOT 15

Ş. Elekdağ

İ. Türkmen

* Varşova Paketi'nin yıkılışı ve sonuçları –Türkiye'nin cephe ülkesi olması (kanat ülkesi yerine)– Türkiye'nin güvenlik ve strateji üreten ülke olması

* Yeni potansiyel tehdit kavramı-Riskler: Belirsizlikler, etnik hareket, kitlesel göç, terörizm, uyuşturucu vb.

* Avrupa'nın dar görüşlülüğü - Varşova Paketi'nin yıkılışı sonrası rekabet sınırlarının nerede başladığını bilememek -Avrupa'nın güvenliğini merkezi Avrupa'yla sınırlamak- dünya ve bölgede sorumluluk almaktan kaçınmak.

En büyük 500 firmanın yarattığı değer

1997 3.8 katrilyon

98 3.2 katrilyon

99 2.5 katrilyon

NOT 16

Türev integralin tersidir. (Bu konu eksik anlaşılıyor) Türev ve integral alma hesaplarında birbirinin tersi işlemler yapılır. Değişken (ya da bilinmeyen) denilen ifadenin üstündeki sayının aynısını aşağıda bulunan değişkenin soluna getirip üste kalanı da bir eksilttiğimiz zaman, türev alınmış olur. İntegralde ise tersi işlem yapılır. Örnek: X^3 'ünün türevi $3X^2$ 'dir. $d3X^2$ ise X^3 tür vbz. Diferansiyel için bk. Doğanın Diyalektiği 282-298, Anti Dühring 528-529; yadsınmanın yadsınması

Ek: İşin tanımına cebirden, denklemin kurulması ve sifıra eşitlemeden başlanmalı.

NOT 17

TÜRKİYE'NİN KIBRIS'I NASIL SÖMÜRDÜĞÜ

KKTC 1991-98 yılları arasında Türkiye'den 1 milyar 423 milyon dolarlık ithalat yaparken, aynı dönemde sadece 145 milyon 900 bin dolarlık ihracat yaptı. Aynı dönemde Türkiye'nin KKTC'ye gönderdiği (altyapı ve maaş amaçlı) para yaklaşık 500 milyon dolar –yani Türkiye KKTC'ye gönderdiğinden 3 katını geri alıyor. (KKTC'nin toplam ithalâtı 2 milyar 802 milyon 700 bin dolar - Yani TC'den yaptığı ithalât bu toplamın %51'i -Buna karşılık toplam ihracatın sadece %31.4'ü Türkiye'ye) RADİKAL 9 Ağustos 2000

NOT 18

9 Ağustos 2000 tarihli Radikal'den kestiğim Gündüz AKTAN'ın "AZ BİZ ÖZ BİZ" yazısına dair –Yazıda en özlü ifadesi bulduğu gibi günümüz gericilik döneminin (aslında 50'liler sonrası ABD merkezli gelişen) temel eğilimlerinden birisi olarak tarih, sosyoloji, ekonomi politik vb. gibi (aslında bunların ve toplumsaltarihsel özünden koparılıp teknik bir bilim olayı haline getirilmesi eğilimi de ayrı bir gericiliktir) temel bilimlerin yerine psikanaliz, antropoloji gibi alt bilimlerin geçirilmeye çalışması -En temelde ML tarih ve toplum anlayışının artık her yerde egemen olması temel genişlemenin yok edilmesi çabası –DİPNOT– Sosyal-beşeri bilimlerin en temeli olarak TARİH bilimi nasıl ele alınmalı (NOT 8'le birlikte)- Psikoloji-psikanaliz günümüzdeki ve tarihteki genel içeriği üzerine –Bireylerin ve (hele hele) toplumların gelişme ve değişme yasalarını psikonevratik süreçlerle açıklama çabası.

NOT 19

Mücadele biçimleri konusunda –diğer şeylerin yanı sıra– söylenebileceklerin başında, bunların (ve taktığın) dogmatik, kitabi, şabloncu ele alınışı gelmektedir. Belirli mücadele biçimlerinin –en başta silahlı mücadele– mutlaklaştırılması (ve bunların gelişeceği koşulların da mutlaklaştırılması– örneğin silahlı mücadelenin ancak şu şu koşullarda uygulanacağı tarzında bir mutlaklaştırma ve teorileştirme gibi) bu

dogmatik, şabloncu yaklaşımın en açık örneğidir. Bu mutlaklaştırma, Türk solundaki sağcılığın, kuyrukçuluğun en somut neden ve –aynı zamanda– sonuçlarından birisidir. Fakat aynı zamanda solculuk eleştirilirken “sol”culuktan da kurtulamaz. Örneğin “silahlı öncü savaş” anlayışını sık sık eleştiren Türk solu bunun silahsız biçimlerini uygulamaktan geri durmaz. Öncünün güçleriyle korsan ya da dar gösteriler düzenlemeyi ve bunları faşizme ezdirmeyi de sistemli bir çizgi haline getirmiştir. 20 kişiyle yapılan bir gösteri ile 5 kişilik bir silahlı eylemin aynılığı.

NOT 20

ML hareket aynı zamanda kültürel bir harekettir. Bu onun bütünsel bir sınıfsal ve ideolojik hareket olmasından gelir; yaşamın tüm alanlarında kendisini ortaya koyar. ML (proleter) kültür hareketinin kökleri ML ideolojiden, komünist hareketin deneyimlerinden ve uluslararası işçi sınıfını hareketinin geleneklerinden alır. Komünistlerin bu geleneğin ve kültürel hareketin ürünü olduklarını –tıpkı aynı zamanda kendi ulusal kültür ve geleneklerinin de ürünü olduklarını– unutmamaları gerekir. Dolayısıyla bugünkü durumun değerlendirilmesi doğrudan bu kültür ve geleneğin ürünü olacağı için, en başta bu kültürün kapsamlı bir değerlendirmesinin yapılması gerekir. Bu yapılmazsa, Marks'ın Feurbach Üzerine Tezleri'nin 1.'sinde değindiği gibi, bu değerlendirme idealistlerin tek yanlı değerlendirmelerine bırakılmış olur. Yine bu konunun –ML'nin bir kültürel hareket olması konusunun– bir sonucu olarak ML hareketi salt politik bir hareket olarak ele alan dar yaklaşımların sistemli bir eleştirisi yapılmalıdır. Oportünizm ve pragmatizmin, ilkesiz kuyrukçuluğun eleştirisi açısından bu çok önemlidir!!!

1- MODERNİZM-POSTMODERNİZM SORUNU

* Dönemin postmodernizm başlığı altında toplanabilecek –çoğu da kendisini böyle tanımlayan– gerici eğiliminin eleştirisini; 10- Dönemin bir gericilik ve tasfiyecilik dönemi olarak ele alınması temelinde; –ki bunu modern revizyonist harekete dek götürmek gerekir– ve bu dönemin postmodernist eğilimlerinin felsefi kökleri ve renginin –bilinemezlik (agnostizm)

rölativizm, liberalizm vb. –incelenmesi biçiminde– Lenin’in Tasfiyecilik Üzerine – Ampriyokritizm vb. de yaptığı gibi– yapmalı; 20- Aynı zamanda postmodernizmin “eleştiri”sinin muhatabı olan modernizmin, onun burjuva felsefi kökleri ve içeriğinin; ML’yi modernizm başlığı altında toplanan diğer tüm burjuva felsefi-teorik eğilimlerden ayıran temellerin ve ML’nin bunlara yönelik bakış açısının ortaya konulması tarzında yapılmalı. Yani, hem postmodernizmi hem de modernizmi –özellikle determinizm, pozitivism vb. postmodernistlerin üzerinde bolca demagoji yapabildikleri ve hatta, marksizmi de bunlara katarak ya da aynılaştırarak bir eklektizmi egemen kılmaya çalıştıkları burjuva akımlarla birlikte eleştirmeli.

* Bu başlık altında ele alınacak çok çeşitli burjuva felsefi-ideolojik akım ve eğilimin genel bir eleştirisi, tüm bu konularda zaten açık ML’nin söylediklerinin genel bir özeti yerine; sorunu bugün ortaya çıktığı somut biçimlerin eleştirisi temelinde yapmak daha doğru olur. (Fakat genel bir bilgilenme bakımından Türk soluna egemen olan kaba materyalist anlayışlar yüzünden yeterince anlaşılmayan ya da bilinmeyen pozitivism ve determinizmin ML eleştirisini özel olarak ele almak lazımdır.) Fakat bunu kendisini postmodernist olarak tanımlayan bazı felsefi, politik, kültürel vb. akımların bir eleştirisi ile sınırlamak yerine –bunun yanı sıra– dönemin tasfiyeci-gerici ortamının genel bir eleştirisi temeline oturtmak ve her alandaki agnostik, rölativist vb. gerici eğilimlerinin (örneğin fizik bilimindeki gerici eğilimler gibi) somut eleştirisi ile tamamlamak gerekir.

* Postmodernist olarak tanımlanan eğilimlerin (ister felsefi, ister politik [liberal demokrasi] isterse kültürel-sanatsal olsun) ve günümüzün egemen bakış açısının bilmemezci (agnostik) ve göreci (rölativist) bir nitelik taşıdığı, pozitivism ve determinizmin eleştirisi adı altında ilerleme fikrinin ve her türlü mutlak gerçeğin varlığının inkarına dayandığı; nesnel gerçekliğin, maddenin ve hareketin yasalarının anlaşılması, keşfedilmesi yerine bu tip yasaların varolabileceğini inkar ve algıların donmuş (hareketsiz) ve birbiriyle ilişkisiz bir yığın olarak ele alındığı; dolayısıyla özellikle de insanlık tarihi ve toplumsal evrimin yasaları söz konusu olduğunda, tarih bilimi yerine antropoloji, arkeoloji, etnoloji ve dar anlamda sosyolojinin ge-

çirildiği, bunların tarih bilimi temelinde ve birbirleriyle ilişkisi içinde ele alınması yerine birbirlerinden kopartılarak soyutlandığı; bunun hem bir parçası hem de bir sonucu olarak, insanlığın ilerlediği fikrinin artık geçerli olmadığı, dolayısıyla onun daha iyi bir gelecek doğrultusundaki yönü ve amacının olamayacağı (yani bunun için mücadele etmesinin de gereksiz olduğu) vb. iddialara dayandığı ortaya konulmalıdır.

* Aynı şey bilim (ve kültür) alanında da geçerlidir. Özellikle de günümüz fizik biliminde revaçta olan bazı teoriler (big bang teorisi, Heisenberg ilkesi vb.) bu eğilimleri körüklemektedir. Maddenin öncesiz ve sonsuz olduğunun inkarı, hareketin mutlaklığının inkarı gibi eğilimler modadır. Oysa Engels’in 150 yıl önce ele alıp değindiği bu sorunlar modern fiziğin yeni bulguları tarafından çürütülmek bir yana tam aksine daha da güçlenmiştir. “Sonlunun sonsuz çevrimi”, “bir şeyin hem kendisi hem de bir başkası olabileceği” vb. gibi diyalektik yaklaşımlar bugün, kuantum fiziğinin çözülmüyor gibi birçok sorununa (örneğin Heisenberg ilkesinde ifadesini bulan en küçük parçacığın dalga mı parçacılı mı olduğu” ya da “big bang başlayan evrenin öncesinde ne olduğu” vb. gibi sorunlara) doğrudan cevap niteliği taşımaktadır. Fakat günümüz fiziğinde egemen olan postmodernist ve gerici eğilimlerin (tıpkı Lenin’in Ampriyokritizm’i yazdığı dönemde olduğu gibi –ki, postmodernizm üzerine yazılacak bir yazıda aynı perspektifle ele alınmalıdır) göreci-bilinemezci karakteri, onun sorunları çözmesinin ve atılım yapmasının en büyük engelidir. Oysa, fizik bilimi –diğer tüm bilim dallarında olduğu gibi– çok önemli bir atılım eşiğindeki ve güçlü birikime sahiptir.

* Fakat ister bilim, ister felsefe alanında, siyaset, kültür vb. diğer alanlarda olsun postmodernist başlığı altında toplanabilecek olan bu göreci, bilinemezci (ve tasfiyeci-gerici) vb. eğilimlerin eleştirisi sağlam bir temele oturtulmak için öncelikle bunların eleştiri konusu yaptığı (ve sözde aştığı) pozitivism, determinizm, kaba ve mekanik materyalizmin eleştirisini yapmak ve ML’nin bunlarla farkını ortaya koymak gerekir. Postmodernistlerin ML’yi de modernizmin bir bileşeni ve bunların bir parçası ya da ML’nin de zaten pozitivist-determinist bir mantığa sahip olduğu iddialarının geçersizliğini gös-

termek lazım. (Ayrıca ML'nin kendilerine ML diyenler tarafından bu hale getirildiği olgucu, determinist bir karakter kazandırıldığı, her şeyin salt ekonomik etkenle izah edildiği ve iradenin, düşüncenin rolünün tamamen inkar edildiği kaba-mekanik materyalist bir felsefi ve kendiliğindenci-kuyrukçu, ekonomist bir politik içeriğine dönüştürüldüğü de doğrudur ve en başta eleştiriye buradan başlanmalıdır.)

* Modernizmin eleştirisi çerçevesinde akılcılık (rasyonalizm) sorununu da ele almalı, post modernizmin akılcılığın eleştirisi adı altında bilinemezliği, ruhçuluğa (spiritüalizm) dek vardırın idealist karakterinin eleştirisi yapılmalı.

2- GENEL OLARAK SINIF SAVAŞIMI İRADE VE PARTİ ÜZERİNE

{1}* Konuya doğrudan girmekte fayda var. Türkiye'de hâlâ gerçek bir sınıf ve devrim partisi inşa edilememesinin –ve kısa vadede de pek ufukta gözükmemesinin– pratik olduğu kadar teorik nedenleri de vardır. Bu neden ML'nin ML sınıf savaşımı teorisinin kavranamaması, kavranmasındaki yetersizliktir. Pratik hata ve eksikliklerin, yetersizliklerin, yeteneksizliklerin kökeni de buradadır. İrade sorununun hem teorik-felsefi hem de pratik bir boyut içermektedir. Sınıf savaşımında iradenin-düşüncenin kavranması (teorik) kadar, pratikte sınıf savaşımının gerektirdiği kararlılığı, iradeyi (pratik) göstermek birbirini tamamlayan iki yöndür.

{2} * ML sınıf savaşımı teorisinin kavranmasında yetersizlik, özü itibarıyla ML'nin diyalektik materyalizmin, daha somut bir ifadeyle ML'yi diğer tüm küçükburjuva kaba materyalist anlayışlardan ayıran materyalizm kavrayışında yetersizliktir.

* Türkiye ML'nin kavranması kaba-mekanik-materyalizmin ufkunu yeterince aşamamıştır. Marks'ın Feurbach Üzerine Tezleri'nde en başta 1. Tez, tam da Marks'ın eleştirdiği “bugüne kadar ki materyalizmler”in sınırlarını aşamamıştır. (1. Tez ve Gramsci'nin “Praxis”i)

{3} * Bunun doğrudan sonucu olarak nesnel gerçekliğin değiştirilmesine ve sınıf mücadelelerinde iradenin, dolayısıyla partinin aktif rolü ya kavranamamış ya da eksik kavranmıştır.

* Strateji ve taktik yokluğu, kendiliğindencilik ve kuyrukçuluk, devrimi hazırlamak yerine, oluşmasını beklemek vb. vb. bunların tümü sonuçtur. (Lenin'in “otokrasinin kuşatılması”

konusundaki söyledikleri aksi yönde konunun en özlü anlatımıdır.) - (Stalin'in II. Enternasyonal'in parti “olayları kaydetmekle yetinen parti” anlayışının eleştirisi)

{4} * Türkiye'de devrimci hareketin ML'nin özünü kavramadaki bu yetersizliğin sınıfsal-toplumsal vb. nedenleri yanı sıra ideolojik nedenlerin başında devrimci hareketin küçükburjuva eklektizmini aşamaması, bu eklektik ideolojik yapının Türkiye'deki burjuva ideolojisinin temel biçimi olarak kemalizmden yeterince kopamaması gelmektedir. Çok köklü bir kemalist eğilimin ürünü olan devrimci kadroların kemalizmle ideolojik hesaplaşması yetersiz kalmıştır. Parti inşasını, bunun ideolojik-siyasi temelini oluşturulmasını, tüm burjuva, küçükburjuva ideolojilerle hesaplaşma olarak ele alıyorsak, bunu ancak somut biçimlerle yapabiliriz. Bu somut biçimlerin başında kemalizm gelmektedir ki, eklektik yapısıyla kemalizm doğurgan bir özelliğe sahiptir. (Sağ-sol kemalizm vb.) Özellikle de sol-cuntacı bir biçimde Türkiye sol hareketini önemli bir zemin olmuştur. Bunun ötesinde burjuva aydınlanmacı-pozitivist felsefenin bu topraklardaki ifadesidir. Bu yönüyle Türk eğitim sisteminin özünü oluşturur.

*Kemalizm ve ondan kopamamış ideolojilerle hesaplaşmak kemalizmin, eklektik kemalist ideolojinin çeşitli tez ve pratiklerinin eleştirisinden ibaret değildir, olmamalıdır. Kemalizmin eleştirisi, devrimci kadroların içinden geldikleri tüm toplumsal-tarihsel, eğitimsel-kültürel, siyasal-ideolojik koşulların bütünlüklü bir eleştirisi, bunlarla çok yönlü hesaplaşma olmalıdır. (Örneğin, devrimci hareketin bugün partinin görevlerini önemli oranda propaganda-ajitasyonla, eğitimle sınırlayan anlayış ve pratiklerinin kemalist aydınlatmacılıkla solcu köy enstitücülüğüyle ilişkisi vardır) konunun odağında burjuva aydınlanma felsefesi ile somut hesaplaşma olmalıdır.

{5} * Amerika'nın yeniden keşfine ihtiyacı yoktur. ML'nin 150 yıl önce yaptığı burjuva aydınlanmacılığı pozitivism, determinizm, idealizm, kaba materyalizm vb. vb. anlayışlarla yaptığı hesaplaşma kemalizmin eleştirisi bakımından aynen geçerlidir. Fakat bunu somutlaştırmak gerekir. Öte yandan da, bu eleştiriye devrimci hareketin varlık ve ortaya çıkış koşullarının bu koşullarda faaliyet yürüten kadrolarının

doğuştan bu yana edindikleri anlayışlarının eleştirisine dek götürmektir. Marksizm bir kez ortaya çıktıktan sonra, onun burjuva ideolojisi ile hesaplaşmasının sonuçlarından hareket edilir. Yoksa marksizmin burjuva ideolojisi ile hesaplaşması sürer, farklı bir zaman ve farklı bir mekanda yeniden yaşayarak bir kez daha keşfedilmez. Böyle olsaydı tarih tekerrür ederdi. Fakat öte yandan burjuva ideoloji ile hesaplaşmak her ülkede, o ülkenin somut tarihsel koşulları altında burjuva ideolojisinin somut biçimlerine karşı mücadele içinde ortaya konulur. Ideolojik-siyasi inşası, örgütsel-kadrosal inşa bu temelde ele alınmalı. Dahası, Türk solu kaba şabloncu-dogmatik anlayışının bir biçimi olarak ML'nin bu topraklara özgü, bu toplumsal-tarihsel temeller üzerinde geliştirmesinden çok uzaktır. Strateji-taktik yazısında değinilen bu konu, sadece, devrimci strateji ve ulusal özelliklerden öteye genişletilmeli, bizi var eden tarihsel-toplumsal, kültürel boyuta dek incelenmeli. Türk-islam tarihinin incelenmesi.

{6} * Yeri gelmişken –konudan biraz uzaklaşmak pahasına– devrimci hareketin tarihsel varoluş koşulları ve evriminin bugün geldiği yeri saptamada yaşanan yabancılaşmaya dikkat çekmek gerekir. Bugün devrimci hareket kendisini vareden zemine gittikçe daha çok kopuk hale gelmiştir. 30-40 yıllık tarihsel sürecin gelişimi incelendiğinde bugün gelinen noktanın trajik (bazen traji-komik) boyutu daha iyi anlaşılabilir. Ki, TKP'nin ne halkla ne devrimle hiçbir ilişkisi yoktu, tipik elitist-reformist bir örgüttü, küçükburjuva aydınlar kulübüydü. '60 sonrası gelişen hareket ise reformist (dahası küçükburjuva, maceracı) hareketlerine karşın gücünü halktan alıyordu. DDK ve TİP'in doğuşu '65-'71 arası yaşanan halk hareketi kadar; '71 devrimciliği de, tüm maceracı özelliklerine karşın halk arasında kökleri yankısı olan bir hareketti. '71 devrimciliği dışarıdan etkilendiği kadar, köklerini de Osmanlı'dan gelen halk isyancılığından, eşkiya geleneklerinden vb. de alıyordu. (Dolayısıyla halka bugünkü devrimci hareketten çok daha yakındı.) '74-'80 arası halk hareketi çok güçlü olduğu için (ki bu dönemin bir iç savaş olduğu tespiti yapılmalıdır) yabancılaşma unsurları oluşmasına ve giderek güçlenmesine karşın, devrimci hareket hâlâ güçlü kitlesel ve tarihsel köklere sahipti. '80 sonrası tasfiyecilikle ve '89 sonrası gelişen uluslararası tasfiyecilik

lik ortamında yabancılaşma unsurları hızla güçlendi ve giderek –bugün– egemen oldu. '80 sonrasında PKK ve kısmen ('89-92 arası) DS bunların etkisiyle, –ama diğer şeylerin yanı sıra ve kendi iç dinamiğiyle de– Türk solunun '96'ya değin yaşadığı kısmi yükseliş bugün tam anlamıyla bir köksüzlüğe, temsil ettiğini iddia ettiği tüm unsurlardan yabancılaşmaya ve bunun sonucu olan bir tecrite ve çürümeye dönüşmüştür. Bunun yukarıda değinilen ve değinilmeyen birçok nedeni vardır. (Örneğin bunlardan ilk akla geleni Türk solunun PKK'ye ve Kürt ulusal hareketine çok fazla angaje olmasıdır. Tüm mücadelenin ve demokrasi talebinin Kürt sorununa ve Kürt sorununun da PKK'ye endekslendiği gözlemlendi) (Bu konuya parti sorununun pratik konularında yeniden dönülmeli.) – Ayrıca devrimci bir strateji bakımından, devrimci hareketin gelişmesinin iki belirleyici evresinin, '71 ve '84 PKK çıkışında ifadesini bulması, bu toplumun tarihsel ve kültürel köklerinin anlaşılması bakımından çok önemli olduğunun ayrıca incelenmesi gerekir.)

{7} * Konunun ideolojik özünün daha iyi anlaşılması açısından {2} nolu nota yeniden dönmek ve bir daha genel bir biçimde ele almak gerekir. Bu noktada soruna yaklaşım bir açıdan tıpkı Gramsci'nin Hapishane Defterleri'nde ele aldığı temel sorunu ortaya koyuşu tarzında olmalıdır. Gramsci marksizmi (praksis) diğer tüm idealist ve kaba materyalist görüşlerden ayıran temel bakış açısını Marks'ın Feurbach Üzerine Tezleri'nin 1. ve 2. Tezleri'nden hareketle ortaya koyuyor. Bu noktada teori ile pratik düşünce ile eylem arasındaki diyalektik ilişkiye dikkat çekerken marksizmin ve materyalizmin kaba mekanik, ekonomist bir yönüyle ortaya koyan Creco vb. eleştirisi biçiminde yapıyor. (Bk. özellikle “yaratıcı felsefe” bölümü s. 45-46)

* Somut bir biçim altında yapsa da Gramsci konuyu genelleştiriyor ve doğru olan budur. Engels'in “seyyar vaizler” adı altında eleştirdiği dönemden başlayarak bütün bir 2. Enternasyonal'in ve ekonomist eğilimlerin temelinde eleştirilen kaba mekanik materyalizm vardır. (Kautsky, Plehanov vb. kaba materyalisttir.) Pratik politikada sendikalist, kendiliğindenci, kuyrukçu akımların temeli bu felsefi-ideolojik yaklaşımdır. (Hiç kuşkusuz ki her zaman kendini ML olarak sunma ya da gerçekten öyle sanma yanılığında. Gramsci'nin sayfa 32'de dikkat çek-

tiği bir nokta da çok önemli: Bu kaba ve mekanik materyalizmin determinist kaderci niteliğine dikkat çekilmiştir; mekanik determinizmin kaderci iradeciliğinin eleştirisi ve gerçek iradenin ne olduğu sorunu Türkiye’de devrimci kadroların devrime ve örgüte duydukları içi boş bilimsel olmayan inancın kökeni buradadır. “Parti”ye duyulan boş inanç ve güvenin gerçeklere ve gerçek duruma yabancılaşmanın, durumu görememenin kaynağını bizdeki kaba mekanik materyalizmin determinizminde aramak gerekir. Zaten genel olarak iradenin rolünün inkarı bu determinizmdir. DETERMİNİZM POZİTİVİZMDEN AYRILMAZ.

* “Terörizm kendiliğindenciliğin ters yüz olmuş biçimidir” ve çeşitli küçükburjuva macedracı, iradeci akımların temeli olarak da bu felsefi yaklaşımı netleştirmek gerekir. Zira, kaba materyalizmin kaderciliğine karşı (tepki olarak) idealist bir temelde düşüncenin, iradenin aşırı abartılması ve tek yönlü geliştirilmesi çabası söz konusudur. (1. Tez)

* Türkiye’de T“K”P, TIP vb. küçükburjuva, reformist-sendikalist anlayışa tepki olarak gelişen ‘71 küçükburjuva, iradeciliği ve maceracılığı ‘74 sonrası tam bir kaba materyalist yanına yönelmiş ve Türkiye ML hareketinin temelini materyalizmin bu kaba, mekanik, ekonomist yanını oluşturmuştur. Şüphesiz bu, 2. Enternasyonalcilerin vb. çok kaba ekonomist çizgileri gibi olmamıştır. Hem Almanya’daki gelişmeler, hem de Türkiye’deki oluşum bir ekonomizme artık olanak vermemektedir. Hem de TKH’nin kendine has kazanımları vardır. Bununla birlikte, TKH’nin kendiliğindenci-kuyrukçu ve strateji ve taktik yoksunu pratiği söz konusudur. Bunu aşma yönünde çabalar -TKH’nin ‘80 sonrası gelişimi, strateji ve taktik vb. vb.

* Partinin ideolojik-siyasi temelini geliştirmesi bu temelden başlatılmalı ve bu sınıf savaşımına ve onun araçlarına (en başta örgüt) diyalektik materyalist yaklaşım yönünde geliştirilmelidir. Sendikalizmin, kendiliğindenciliğin, kuyrukçuluğun, parti ve kadro anlayışının mücadelesi ve örgüt biçimlerine yaklaşımının, devrimin hazırlanması ve yolunun döşenmesinin (taktik ve strateji) yönünde geliştirilmelidir (irade, iradi müdahale). Tüm bunların birçok yönüyle ele alındığı doğrudur. Fakat 1-bunlar da eksiktir, 2- eskiyle tam bir hesaplaşma içinde ortaya konulmadığından, -çok az bir kesim

dışında- büyük çoğunluğun tarafından kesinlikle kavranmamış ve eski egemenliğini korumuştur, 3- bu nedenle bütün pratik eskinin ürünüdür. Strateji-taktikte ifadesini bulan anlayıştan çok uzak, onun zıddıdır.

* Hiç kuşkusuz ki sorunun çözümü pratiktir ve tüm bu söylenenlerin gerektiği pratikle ortaya konulmalıdır. Bunun yolu iradeden, bu yönden alınan kararları tam bir irade ile uygulamadan geçmektedir. STRATEJİ YOKTUR=İRADE YOKTUR

* Diyalektik materyalizmin buna bağlı olarak ML sınıf mücadelesi teorisinin ve parti anlayışının doğru olarak kavranması; sınıf mücadelesinde iradenin rolünün, devrimin öznel koşulları ve partinin bunun içindeki görevinin, sınıf mücadelesine aktif birer mücadele aracı olarak strateji ve taktiğin doğru olarak kavranması; bu da her türden siyasal ve örgütsel oportünizmin, kendiliğindenci ve kuyrukçu sınıf mücadelesi anlayışının oportünist kadro ve örgüt politikalarının baştan ve pratikte inkarıdır.

* “Namuslu oportünizm, belki de oportünizmlerin en tehlikelidir”-Engels

* Özellikle kadro ve örgüt politikasında doğru bir çizgi izlemenin temel koşulu irade sorununun doğru kavranması ve pratikte uygulanmasıdır. Lafta, teoride doğru bir kadro örgüt politikasının ortaya konulması çok şey ifade etmiyor. Diyalektik materyalizmin irade sorununun kavranışı kendisini pratikte gösteriyor. Doğrulara ısrar yerine uzlaşmak, sadece yanlışlar değil, doğru gibi gözüken ama eski alışkanlıklara çok küçük bile olsa tavizler vererek büyük bir oportünizme yönelmek tam da irade sorununun kavranmamasının, kendiliğindenci-oportünist anlayışın ürünüdür. Elbette bu örgüt ve kadro alanlarında olduğu gibi, sınıf mücadelesinin tüm alanlarında geçerlidir. Ve tek tek kişilerin kendi içindeki mücadeleye kadar özelleştirilmelidir. İnsanların kendi içlerindeki mücadelede neden yenildikleri, doğrudan irade sorunu ile ilişkilidir.

* Marks’ın Feurbach Üzerine Tezleri 1., 2. ve 3. Tezleri yorumundan çıkan doğrudan bir sonuç olarak, a) toplumsal değişme eyleminin, toplumun dışında (kurtarıcı) bir güç tarafından değil, aksine taraflara bölünmüş ve birbiriyle ilişki ve çelişkisi içinde gelişen toplumun kendisi tarafından değiştirilmesi; b) özne-nesne sorunu

* Kaba materyalizmin, pozitivistin “nesnellik” anlayışına karşıt/yanıt olarak diyalektik materyalizmin “nesnellik” anlayışı.

* Konunun bu yönünün ele alınması, irade, iradi müdahale, öncülük vb. kavramların doğru olarak anlaşılması bakımından önemlidir. Kuyrukçu-kendiliğindenci ya da küçükburjuva maceracı-öncü savaşçı “öncülük” anlayışlarının eleştirisi –ki bunların ülkemizdeki temel olarak kemalist-pozitivist toplum mühendisliği anlayışları ele alınmalıdır– tam da Marks’ın 1. Tez’de ortaya koyduğu “nesnel gerçeğin” algılanışı temeline oturtulmalıdır. Zira toplumsal gerçekliğin “salt nesne ya da sezgi” olarak kavranışı, bizatihi öncünün de bu gerçekliğin bir parçası olduğunun ve onun bu gerçekliği kavrayışının da pratik bir faaliyet –duyusal, duyunun bir insan faaliyeti– öznel bir faaliyet olduğunun kavranamaması, son tahlilde toplumun akışında, onu değiştirmeye, soruşturmaya çalışan “öneriler” anlayışı ile doğrudan bağlantılıdır. Aynı şekilde toplumun toplumsal gerçekliği değiştiren, değiştirmesi gereken bir özne olarak değil, bir nesne olarak kavranması doğal olarak bu nesneyi değiştirecek özne (öncü) gerektirir. Kemalistlerle, öncü savaşçılar aynı temelde böyle birleşiyor. İradi müdahale bu toplumsal ilişkiler içinde ayrı bir parti olarak örgütlenmiş belirli bir kesimin bu ilişkilere –kendisine pratik bir insan faaliyeti olan ve nesnel gerçeğin kavranışının tek biçimini oluşturan öznel-düşünsel eyleminin ürünü olarak– müdahalesidir. Ki bu da nesnel bir faaliyettir. Kaba materyalizmin “iğrenç tek düze görünümü içinde kavradığı da budur. Saptanmış, hedefler yönündeki (stratejik) mücadelenin başarılı olup olmaması nesnel gerçekliğin doğru olarak kavranıp kavranmadığının ürünüdür ki burada da 2. ve 4. Tez’e geliriz. Yani “insan düşüncesinin nesnel gerçeği kavrayıp kavrayamayacağı sorunu teorik değil, tamamen pratik bir sorundur. Yani insan düşüncesinin gerçekliğini, gücünü öte yanlılığını (...) pratikte kanıtlamakla yükümlüdür.” (2. Tez)

“Ortamin değiştirilmesi ile insan faaliyetinin ya da kendi kendini değiştirmenin çekişmesi yalnız devrimci pratik olarak kavranabilir ve ussal biçimde anlaşılabilir.”

“Toplumun biri toplumdaki üstün olan iki kısma ayrılması.” (3. Tez)

* Burada Türk solunun felsefi temellerinin kaba-mekanik materyalist içeriğinin eleştirisi, kemalizmden beslendiği kadarıyla somut olarak pozitivist-determinist özelliklerine yöneltilebilir. Onun toplumun dönüşmesi eylemini toplumun ve onu oluşturan ana grupların (sınıfların) kendi eylemi olmaktan çok, küçükburjuva öncülük anlayışıyla, toplumun üstünde bir kurtarıcılar grubunun, toplumu eğitmesi, aydınlatması ve bu yolla dönüştürmesi, bizzat onun yerine eyleme geçmesiyle çözümlenecek bir sorun gibi algılanmasına dayanır. Ya da, determinist bir temelde, toplumun kendi kendine çözülmesi, değişmesi sorunu olarak görülür ki, toplumun değişik kesimlerinin (sınıfların, partilerin vb.) bizatihi toplumsal ilişkilerinin bir pratiği, ifadesi olan düşünsel-iradi faaliyetleri içinde giriştikleri eylemlerinin bilinçli karakterinin inkarına gidilir. Bu determinist-kaba materyalist yeni Türk solunun kendiliğindenci, kuyrukçu (stratejisiz) pratiğinin; “öncü savaş” anlayışları ise onun ters yüz olmuş biçimi olarak –fakat aynı temelden beslenen idealist-volontarist yönünün göstergesidir. Pozitivism (olguculuk) kaba materyalist (ve hem kaba-mekanik materyalizmler gibi tarih ve toplum alanında idealist) bir burjuva felsefi akım olarak, beşeri, toplumsal ve tarihsel biçimleri kaba ve mekanik bir biçimde pozitif (olgusal) bilimlerle özdeşleştirmekte toplum, düşünen, düşünce ve tutkularıyla hareket eden bir güç olarak değil de tıpkı diğer doğal güçler gibi bir olgu olarak ele alınmakta. Bunun sonucunda hem determinist hem de volontarist bir yönelime zemin oluşturmaktadır. Determinizme yön vermektedir zira, eğer toplum (ve tarih) tıpkı doğal-olgusal bilimlerde olduğu gibi kendi kaçınılmaz (determinist) yolunda gidecekse insani-iradi müdahalenin zaten hiçbir işlevi yoktur ki ya da yapılabilecek sadece insanı kendi kaçınılmaz gelişimi gösterilmesinden ibarettir (pro-ajitasyon, aydınlatma) kuyrukçuluk ve kendiliğindencilik kaçınılmazdır. Öte yandan bunu ters yüz olmuş şekli olarak volontarizme yön vermektedir. Zira toplum, insanca duyusal faaliyetinden bağımsız olarak salt bir nesne ise, onu daha “iyi” daha “mükemmel” çağdaş vb. yönde ilerletecek “kurtarıcılar”, “eğiticiler” (“kendileri de eğitmeye muhtaç eğiticiler” (Marks)) gibi “öncülere” ihtiyaç vardır. (3. Tez’deki Robert Owen örneği.)

Diyalektik materyalizmin doğanın, düşün-

cenin ve toplumun hareket yaratan dediği diyalektik-tarihsel yaklaşım ile pozitivizmin arasındaki net sınır doğru görülmelidir. Bu sınır ve sorunun cevabı Marks'ın Feurbach Üzerine Tezleri'ndedir. Ki Türk solunun kaba materyalist-determinist temeli de tam buradan hareketle eleştirilmeli, bu da kemalizmin pozitivist aydınlatmacı mantığının eleştirisi ile ilişkilendirilebilir. (Yeri gelmişken belirtilmelidir ki, marksizmin 150 yıl önce çözümlendiği sorunların bugün yeniden keşfediliyor gibi, farklı kavramlarda [modernizm; postmodernizm, pozitivizm vb.] tartışılması çok acıdır. Bu sorun postmodernizmin üzerine (1. başlık) yazıda genişçe ele alınmalı)

* Marks'ın 1. Tez'de yaptığı şu vurgu: "Feurbach'ın ki de dahil olmak üzere şimdiye kadar varolan tüm materyalizmin başlıca eksigi, şeyin, gerçekliğin, duyusal insan faaliyeti, pratiği olarak değil, öznel olarak değil, yalnızca nesne ya da sezgi olarak kavranmasıdır." Diğer bir yanıyla da ele alınmalıdır. Yeni toplumun nesne, bireyler, olgular vb. değil, özellikle bir ilişkiler (bireyler, olgular, nesnelere arası vb.) bütünü olarak anlaşılması gerektiğidir. Kaba materyalizmin gerçekliği birer nesne ya da sezgi olarak (ki pozitivist (olgucu) bunu olgular olarak tanımlar) ya da nesneyi olguya kadar genişletebilir) ortaya koyması toplumun ortak bir ilişkisi (somut bir toplum ilişkisi biçimi) içinde var olabileceğini, nesnelere, bireylerin, olguların vb. ancak –aynı zamanda bir çelişki olan– bu ilişkinin (bağıntının) mümkün olduğunu, duyusal insan faaliyetinin (gerçekliğin algılanması ve değiştirilmesinin) bu ikilemin –insan doğa ve toplumla kurduğu ilişkinin– bir biçimi, yönü ve ürünü olduğu, toplumun, olgunun, bireyin nesnenin, kendi başına değil ancak bu ilişki içinde kavranabileceği vb. vb. vb.

{8}* PARTİ KONUSUNDA BİR NOT: Bugün temel soru: NASIL bir parti? sorusudur. Bu konuda söyleyebileceğimiz her şeyi Kuruluş Kongresi belgelerinde söyledik. Nasıl bir parti sorusunun cevabı strateji ve taktikte özel olarak açıldı. Bu konuya ilave olarak partinin yapısı ve işleyişini daha da açmak gerekir. Özellikle de "parti, örgütlerin toplamıdır" konusunun açılması gerekir. Bu sözün, partinin örgütlerin aritmetik bir toplamı olarak yanlış ve eksik anlaşılması çok yaygındır. Oysa aritmetik yaklaşımı yüksek matematik bir düzeye yükseltmek gere-

kir. Partinin örgütlerin integrali olduğunu söylemek daha doğrudur. Yani partiyi aynı biçimli (uniform) tek düze bir örgütler ve bunların nicelik çokluğu yerine yaşamın her alanında ve her konuda ve koşulda farklı örgütlerin bütünlüğü olarak ele almak lazımdır. Fazla biyolojik gelebilir ama bu konuyu tıpkı bir insan vücudu gibi ele almak doğru olur. İnsan vücudu organların onu oluşturan hücrelerden meydana gelmiştir (sonuçta bunların toplamıdır) Fakat kök hücreler yanı sıra her organın kendi kas hücresi vardır. Her organ fonksiyonuna uygun hücrelerden oluşur. Partide faaliyet yürüttüğü alanın özelliklerine uygun fonksiyonlara sahip organlardan oluşmalıdır. Buraların hücreleri kendi kas biçimleri özellikler taşımalıdır. Tüzükte ifadesi bulan en genel ortak özellikler dışında, kendine has özellikleri olmalıdır.

3 ve 4- GERİ DÖNÜŞ, 1950 SONRASI DÜNYA EKONOMİSİNİN GELİŞİMİ VE KÜRESELLEŞME SORUNU

* Aslında bu konuyu (geri dönüş sorunu) kısmen dışta bırakarak küreselleşme başlığı altında incelemek gerekir. Zira, 1950 sonrası dünya ekonomisi (ve politikasının) gelişimini kitabi-akademik bir inceleme olmaktan çıkarak, somut güncel sorunların tartışılması ile birleştirerek daha kapsamlı ele almak bu yolla başarılabilir. Bu, hem bugün küreselleşme adı altında sanki yepyeni bir toplumsal-ekonomik biçim söz konusuymuş gibi (aslında olan Marks ve Lenin'in {özellikle Lenin'in Emperyalizm kitabının} kapitalizm-emperyalizm tahlillerinin doğrulanması ve emperyalizmin nicelik olarak yoğunlaşmış bir evresidir) ele alan yaklaşımların daha tarihsel ve bütünlüklü bir eleştirisi olacaktır; hem de Stalin sonrası (kısmen Enver Hoca tarafından yapılmış) kapitalizm ve dünya kapitalist ekonomisinin evrimi konusunda kapsamlı bir incelemenin yapılması görevinin yerine getirilmesi olacaktır.

* Aslında tamamen subjektif faktöre ait olan (esasen revizyonist önderliğin ihanetine ilişkin bir konu olan ve bu nedenle bazı akli evellerin "Stalin ve Stalin dönemi SBKP'sinin", "sosyalist demokrasinin" hataları üzerine "derin tahlil"lerinin saçmalığını da ortaya koyan) geri dönüş sorununu, geri dönüşe neden olan bu ihanet ve parti sönüm temelinde ve geri dönüşü koşullayan tarihsel koşulların (iç savaş, II. dünya savaşı vb.) irdelenmesi temelinde ayrıca

ele almak gerekir. Fakat 1950 sonrası dünya ekonomisi ve siyasetinin evrimi içinde ve onunla birlikte ele almak, hem geri dönüşü koşullayan ve hızlandıran tarihsel etkenlerin ele alınmasını sağlayacak hem de geri dönüşün (gerek kapitalizmin işini kolaylaştırıcı, gerekse de yerini bir emperyalist güç olarak SB'nin ABD'yle paylaşım kavgası anlamında zorlaştırıcı) rolünün ve bu role bağlı olarak dünya kapitalizminin gelişimi ve kendini yeniden örgütlemesinin biçimlerini incelemeyi kolaylaştıracaktır. (Geri dönüşün, sosyalizmle girdiği ölüm kalım savaşı nedeniyle kapitalizmin kendini yeniden örgütlemesinde, bilimsel ve teknolojik gelişmede, iradenin ve siyasetin ekonomi ve nesnel koşullar üzerinde etkisinin artmasında, ileri kapitalist ülkeler proletaryasının kazanımlarının genişlemesinde, soğuk savaş ve silahlanma politikalarının ekonomideki ve teknolojideki sonuçlarına vb. vb. yol açtığı tüm sonuçlar kapsamlı bir biçimde incelenmelidir.) Bu nedenle aslında bazılarınca yanlış bir biçimde (neden ki anlamında) abartılan ve yanlış değerlendirmelere neden olan geri dönüş sorunu özellikle bu açıdan incelenmelidir.

* 1950 sonrası (ve bugün) dünya kapitalist-emperyalist ekonomisinin gelişimi sorununun bugünkü "küreselleşme tartışmaları" ile birlikte ve buradan başlayarak incelenmesi; a) 1945-1974 (1971'de Breton Woods anlaşmasının fiilen ortadan kalkması ve daha sonra 1974 petrol krizine kadar), b) 1974-'80 kriz ve geçiş dönemi (a+b) (b'yi bazı özellikler açısından belirtmeli), c) 1980-1990 ABD'nin Reagan yönetimi ile birlikte dünya çapında saldırıya geçtiği, ekonomisini (Freidmancılık vb.) yeniden yapılandırdığı ve askeri teknolojiye ağırlık verdiği dönem (yıldız savaşları projesi, bunun sonucu SB'nin pes etmesi vb.) d) 1990 sonrası ve bugün "küreselleşme" adı verilen ABD egemenliğindeki yeni dönem biçiminde kabaca tasniflenebilir ve bu dönemler hem ayrı ayrı hem de birlikte incelenebilir. Daha önceleri düşündüğümüz ve tartıştığımız gibi her dönemin ayrıntılı bir ekonomik tahlili yapılmalıdır. Bu incelemenin ardından küreselleşme adı altında yapılan yeni ideolojik saldırının tüm argümanları tek tek ele alınıp ("tarihin sonu", "bilgi çağı", "uygarlıklar savaşı" vb.) eleştirilmelidir.

* Yeri gelmişken belirtilmelidir ki, "ya barbarlık ya sosyalizm" sloganı bugün her zaman-

kinden daha fazla geçerlidir ve bugün bu slogan şöyle anlaşılmalıdır: İnsanlık sosyalizm yönünde yeni bir atılım göstermezse (ki göstermeyebilir, sosyalizmin hemen bugün ve kısa vadede kaçınılmaz olarak zafere ulaşacağı gibi ML'nin pozitivist-determinist, kaba materyalist yorumlarının aksine –özellikle de sınıf savaşımında iradenin ve önderliğin belirleyici roller oynadığı sosyalizm mücadelesi açısından önderlik sorunu çözümlenemezse kısa ve orta vadede önemli başarılar beklemek mümkün değildir.) insanlığı bekleyen tehlike (kısa vadede gezegeni tamamen yok edilebilecek gelişmeler olmazsa –ki bu tehlike bugün çok günceldir.) küreselleşmenin evrim yolu olarak yeni bir "ortaçağ" karanlığıdır. Tarihin sarmal (helezonik) gelişiminin yeni bir evresi olarak birçok açıdan ortaçağ feodal döneminin özelliklerini taşıyan uzunca bir dönem yaşanabilir. Büyük İskender ve Roma İmparatorluğu sonrası içine girilen ve yaklaşık bin yıl süren ortaçağ feodal Avrupası'nın ve Yakın Doğu'nun tarihi bu açıdan özellikle incelenmelidir. ABD'nin (Roma İmparatorluğu gibi bir egemelik) hayalinin gerçekleşmeyeceği ve (fakat) diğerlerinin de onun egemenliğini tam olarak yıkamayacağı, bunun sonucu küreselleşmenin yıkıma, çözülmeye ve kopmaya dönüşeceği bir dönem beklenebilir. (Eğer diğer emperyalist güçler ABD'ye tam olarak kafa tutacak duruma gelirse de – büyük ölçüde gezegenimizin yıkıma yol açacak– dünya ve yakın evren çapında bir geçiş kaçınılmazdır) Böyle bir dönem gelişkin üretici güçler ve teknoloji altında yaşanacağı için hem çok daha hızlı, hem de çok da yıkıcı olacaktır ki, bu yıkıcı sonuçların neler olacağını şimdiden tam olarak kestirmek mümkün değildir. (Mafyacı derebeycilik)

* "Küreselleşme" adı verilen kapitalist-emperyalizmin bugünkü döneminin insanlık açısından (az önce değinilen olumsuzluklar yanı sıra) devrim için yeni fırsatlar ve olanaklar sunduğu da açıktır. Küreselleşmeyi de aşan bir sonuç olarak bilim ve teknolojideki gelişmelerin (ki bunların bütünlüklü bir incelemesi de ayrı bir yazı konusudur) insanlığın gelişmesindeki rolü önemli gelişmelere yol açmaktadır ve açacaktır. (Bunların tümü sınıfsız bir toplumun maddi ve entelektüel koşullarını daha da güçlendirmekte ve sınıfsız bir toplumu en aklamantiki seçenek haline getirmektedir. Bunun dışında "küreselleşme", "küresel (enternasyonal) bir mücadelenin zemini de güçlendirmekte

ve genişletmektedir. (Seattle, Prag vb.) Fakat bu sorun doğru olarak ele alınmalıdır. Seattle, Prag vb. küresel eylemlerin fazla abartılması anarşist ve reformistlerin stratejilerine hizmet eder. Enternasyonal dayanışma ve mücadele yanı sıra devrimin her ülkede ayrı ayrı örgütlenmesi ve zaferi sorunu bugün için her zamankinden daha fazla geçerlidir ve günceldir. Bu nedenle küreselleşmelerin (Zapatistler gibi postmodern gerilemenin) savunmacı iktidarı ve devrimi hedeflemeyen perspektiflerin eleştirisi çok önemlidir. Özellikle, bugünkü gibi, tasfiyecilik ve gericilik dönemlerinde yeni “moda” eğilimlerin güçlenmesi daha kolaydır. “Küreselleşme karşıtlığı” modasının bu kadar yankı bulmasını da bugünkü tasfiyeci koşullarda aramak gerekir. (Yani Seattle, Prag vb. abartılması tasfiyeciliğe destek anlamına gelir) İster eski stratejiye karşı inançsızlığa düşsün (ki, erken devrim beklentisinde olanların bu inançsızlığa düşmesi çok kolay) isterse –bunu fark edecek kadar bile düşünme yeteneği olmadığı için– hiç sorgulamadan yeni modaya uygun genç devrimciler arasında bu eğilimler kolayca gelişebilir. Bununla birlikte, küreselleşme karşıtı eylemlerden öğrenilebilecek birçok şey vardır. (Özellikle eylemin örgütlenme tarzı, internet vb.) Dahası, iktidar ve devrim perspektifini kaybetmeksizin, emperyalizmin saldırısından zarara uğrayan çok farklı ve geniş çevrelerin savunma cephesinin inşa edilmesi de komünistlerin görevi olmalıdır. Bugün anarşistlerin ve reformistlerin elinden alınması gereken, çok geniş bir direniş yelpazesi içeren küreselleşmeye karşı savunma cephesinin inşası, emperyalizmin her yeri ele geçirmesini engellemek yanı sıra yeni bir saldırı cephesinin güçlerini hazırlamaya hizmet eder. HAZIRLIK!

* “Küreselleşme” (globalizm) konusunda ki en kaba (fakat bu “düşünce”yi en özlü anlatan ve daha önce değindiğim emperyalizmin son 50 yılların tahlilini “küreselleşme” savunma olarak ele almasının gerekliliğini de gösteren) demagojilere bir örnek Nabi Yağcı (Haydar Kutlu)dan bir inci: “...Artık leninizm bitti. Yani Lenin’in tariflediği emperyalizm çağı bitti. Kapitalizm, Lenin’in ‘emperyalizm’ diye tarif ettiği aşamada bugün ‘globalizm’ denilen farklı bir aşamaya geçti. Yani kapitalist dünya değişti. Ama değişmeyi hâlâ göremeyip, dünyayı emperyalizm ve antiemperyalizm ikilemi içinde değerlendirmeye kalkanlar var ki, gerçekte dünyada onların söylediği gibi bir antiemperyalizm geri-

ye kalan şey gerçekten bir milliyetçilik, ‘ulusçuluk’ oluyor.” (Radikal, Neşe Düzel’in yaptığı söyleşi, 6 Kasım 2000) (Yağcı’nın söyleşi daha birçok inciyle dolu, bu nedenle tamamını kesip bu noktalara ekliyorum.)

* Tam da ortaya çıkarılması gereken demagoji, yıllardır en özlü anlatılan “küreselleşme” düşmanıdır. 1950 öncesi kapitalist-emperyalizmin tahlilini buraya yöneltmek gerekir. Yağcı’nın “teorisi”nin aksine “globalleşme” kapitalist-emperyalizmin gelişmesinin bir momenti, aşaması ve sonucudur. Yani tam da Lenin haklı çıkmıştır. (Marks) Kapital+(Lenin) Emperyalizm kitapları.

* Yine buradan çıkan bir sonuç daha devrimci bir strateji açısından, antiemperyalist mücadelenin devletin yedeği haline gelmemesinin önemi ve Yağcı’nın demagojisini boşa çıkarmasının gereği.

(NOT: Söyleşinin devamında Yağcı’nın “devletin sönmülmesi”, “demokrasi”, “proletarya diktatörlüğü” konusunda söyledikleri Kautsky’nin söylediklerinin bire bir aynısı. {Bkz. Devlet ve İhtilal, Dönek Kautsky vb.} Bol bol değişimden bahseden Yağcı’nın kendisi hiç değişmemiş, hâlâ Kautsky’i bıraktığımız yerde oturuyor!)

5- İSLAMCI HAREKETLERE “İSLAM MODERNİZASYONU” LAİK-İSLAMCI ÇATIŞMASINA YAKLAŞIM

* Din sorununu –daha doğrusu dinsel hareket sorununu– sadece dincilerin sorunu olarak gören yanlış anlayışın eleştirisi. Din sorununun toplumsal siyasal bir sorun olarak ele alınması ekonomik köklerinin ve bu temel üzerinde gelişiminin ve değişiminin ortaya konulması– dini islamın durağan bir fikirler sistemi olarak değil, toplumsal ve ekonomik evrimci düşünceye, islamcı harekete yansımaları olarak ele alınması.

* Engels; “L. Feurbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu”

* Marks-Engels; “Alman İdeolojisi”, “Fikirlerin tarihi yoktur.”

* Weber: “Protestanlıkta Ahlak Anlayışı ve Kapitalizmin Ruhu”, “Din Sosyolojisi Üzerine Denemeler”

* İslami kurum ve hareketlerin cumhuriyet sonrası gelişimi

* Tekkelerin ve tarikatların kemalist ya-

saklama sonrası aldığı biçim? (araştırmalı?)

* DP iktidar dönemi yeniden örgütlenme

* İslami “modernleşme” ve Nizam Partisi ile birlikte bir siyasal parti halinde örgütlenme (Bk. Gramsci, sf. 27, Katolik Modernleşme) Dinde modernleşmeden ne anlaşılmalıdır? Aslında modernleşen din değildir. Toplumun modernleşmesine, gelişmesine bağlı dinsel inanç, fikirler vb. değişmekte, bunların içeriği yeni bir biçimde (dinsel) ortaya çıkmaktadır. Bir tane islam yoktur. Her döneme ve değişik toplumlara göre birçok islam vardır. Bugün “modernleşme”sinden bahsedilir. İslam da günümüzün birbirine benzemeyen belirli toplulukların inançlarıdır.

“Bunun temeli ve buna gerekli olarak sosyo-ekonomik evrim –toplumsal sınıfların ayrışması ve gelişmesi için de taşra, tefeci tüccar sermayesinin ve küçük sanayicilerin evrimi– ekonomik bir güç olarak tarikatların gelişimi ve güçlenmesi –islamcılarının kendi içinde sınıflaşma ve bunun özellikle bugün aldığı biçim, yoğunlaşma– bugün islamcı hareketlerdeki fikir ayrılıklarının kökeni –Anadolu sermayesi+yurtdışı kaynakları= (Bunları birleştirici etken olarak tezat bağları) yeşil islamcı sermaye ve bunların oligarşiye kafa tutar hale gelmeleri (özellikle de oligarşinin esasen iç pazara yönelik kesimleri –başta Koç– tehdit eder hale gelişi) Ve bugünkü laik-islamcı çatışmasının özü.

* İslamcı hareket ve kadın sorunu –özel olarak türban konusu– türbanlı kapalı kadının toplumsal yaşama katılımının somut –bize has– biçimlerinden birisi olduğu ve dolayısıyla ileri bir adım teşkil ettiği –türbanlı gençlerin ve çalışan kadınların resmi daireler-okullara girişine karşı çıkan laikçilerin aslında gerici bir konumda olduğu, başını henüz açamayan kadının evde hapsolmesini istemekten öte bir şey yapmadıklarının ortaya konulması gerekir.

* Aslında bu konuyu, 5 ve 6 nolu başlıklar, birleştirerek, Türk-islam tarihinin incelenmesi sonucu ele almak daha doğru olur. Anadolu coğrafyasının Müslümanlık ve Türkler’in gelmesinden sonraki tarihinin –ve genel olarak islam tarihinin– incelenmesi, hem kendi toplumumuzun ve tarihimizin doğru olarak anlaşılması bakımından önemlidir, hem de güncel sınıf savaşımının özellikle de islamcı hareketlere yaklaşım bakımından anlamlıdır.

* Yeri gelmişken belirtilmelidir, kendi tari-

himize, ürünü olduğumuz kültürel ortama yabancılaşmamız tespit edilmeli ve bu tespitten hareketle (en azından stratejik olarak) toplumsal-ulusal özelliklerin daha doğru olarak anlaşılmasına yönelinmelidir. Dahası kendi tarihsel-kültürel ortamımız yeterince kavranmadan bugünkü bazı sorunlar anlaşılabilir bile. Örneğin İslam Rönesansı da denilebilecek (VIII, IX ve X. yy) dönemin tartışmaları olmadan bugünkü islamcı akımların ideolojik-siyasal öngörülerine ilişkin bazı özellikler tam olarak anlaşılabilir. (Hiç kuşkusuz ki, “ideolojilerin tarihi yoktur.” İdeolojik biçimler kendi somut tarihsel toplumsal ilişkileri içinde kavranmalıdır. Fakat tarihsel gelişimin bir yönü olarak kültürün (maddi ve manevi kültürün) birikimleri ve bugün üzerindeki etkileri hiç yok demek değildir bu).

* İslamda reformasyon (kelimenin Lutharven, Calvinist vb. protestan anlamında) neden gerçekleşmedi sorusu, yanlış ve eksik bir sorudur. Şundan dolayı 1-Aslında bir yönüyle reformasyon yaşanmıştır. (İslam Rönesansı da denilen IX-XII. yy’da bu bir yönüyle yaşanmış (Rafiziliğe kadar gelen islamcı yorum ateizmin sınıridir) fakat o dönemde bunun üzerinde gelişeceği toplumsal-sınıfsal temel (modern burjuvazi) olmadığı için, gelişmemiştir. (İslamın o dönemde dayandığı tüccar sermaye modern kapitalistlerin değil feodal dönemin bir unsuru idi. 2- Son 100-200 yıllık süreçte islamın egemen olduğu topraklarda batının sömürgeci-emperyalist hakimiyeti nedeniyle islamcı fikirlerdeki değişme ve gelişmeler (reformasyon) ve bu ülkelerdeki (okunamadı) leşme-kapitalistleşme süreçleri doğrudan bu etki altında sınırlı kalmıştır. (Bu açıdan Türkiye-Mısır-Pakistan örnekleri, diğer yandan İran, Libya-Sudan deneyleri, öte yandan S. Arabistan-Kuveyt vb. örnekler somut olarak incelenmelidir.) 3-Bugünkü reformasyon da doğrudan emperyalist kaynaklık ve pragmatist bir yön içermektedir. (Graham Fulker, Samuelson vb.) Dolayısıyla Türkiye’de Özal eliyle ilk kez ortaya atılan ve bugünlerde yeniden ele alınan reformasyon temelde gelişecektir.

* İslamcı harekete karşı mücadelenin temelini kemalizme, kemalist-laikliğe karşı mücadele oluşturmalıdır.

* –(DEVAM)